

1000+

ІСТОРІЙ

ЖІНОК ТА ДІВЧАТ
У ВІЙНІ РОСІЇ
ПРОТИ УКРАЇНИ

ТОМ II

УДК 821.161.2'06-94
ISBN 978-617-7574-60-5
ISBN 978-617-7574-66-7

Укладачки: Олена Бучинська, Олена Давліканова, Ірина Лилик, Оксана Яшкіна та ін.

Збірка «100+ історій жінок та дівчат у війні Росії проти України». Том 2 / уклад. : О. Бучинська, О. Давліканова, І. Лилик, О. Яшкіна та ін; за ред. О. Давліканової. — Київ: ТОВ «ВІСТКА», 2022. — 232 с.

Дизайн – М. Крутько, Україна.

Обкладинка: постер «Вас вітає вільна Україна», автор – Станіслав Лунін, запозичені фрагменти – @Cedric Peyravernay, @Maxim Verekhin, @Oleksandra Frantseva, @Insist.

У другому томі збірки представлено половину зі 100+ історій жінок та дівчат, чиї життя назавжди змінила війна, — військовослужбовиць, захисниць із територіальної оборони, медиків, дипломаток, право-захисниць, активісток, волонтерок, підприємниць, біженок, матерів, сестер, доньок... Усі історії ці жінки та дівчата розповіли або записали самостійно. Декілька історій надано журналіст(к)ами та отримано дозвіл на їх публікацію від видань та протагоністок. Це їхні долі, їхній досвід, їхній погляд. Ми також віддаємо шану вбитим і закатованим російськими загарбниками жінкам та дівчатам, чиї життя було передчасно відібрано нічим невиправданою жорстокістю, замішаною на імперських амбіціях і почутті гордості за «велич» на крові.

Цей том вийшов значно трагічніший за перший, адже за цей період російські окупанти вчинили ще більше звірств. З міркувань безпеки на прохання деяких жінок та дівчат ми не публікуємо їхні прізвища, як і певні деталі їхніх історій, адже в них залишились родичі на окупованих територіях. До того ж, доки триває війна, ми не можемо представити повний спектр історій захисниць та медиків у воєнних госпіталях. З тих же причин деякі фото заблюрені. Але ми сподіваємося, що після закінчення війни, всі історії будуть розказані повністю та допоможуть покарати винних у воєнних злочинах.

Думки, висловлені жінками та дівчатами в цій публікації, є їх особистою позицією, яка наводиться без цензурування. Їхні оціночні судження не обов'язково відображають погляди Фонду ім. Фрідріха Еберта або організацій, де працюють укладачки.

УДК 821.161.2'06-94
ISBN 978-617-7574-60-5
ISBN 978-617-7574-66-7

Збірник розміщено на сайті
Представництва Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні
www.fes.kiev.ua

© Представництво Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні, 2022

ЗМІСТ

Вступ	4
Розділ I. Про тих, кого забрала війна (розповіді про загиблих жінок, а також історії вдів)	8
РОЗДІЛ II. Діти війни	40
РОЗДІЛ III. В окупації та поруч із ворогом	56
РОЗДІЛ IV. Два кола війни (історії жінок у ЗСУ та ТрО)	106
РОЗДІЛ V. Наші руки, плечі, сили: історії депутаток, волонтерок та активісток	124
РОЗДІЛ VI. На дипломатичному фронті та на рівні ухвалення рішень	158
РОЗДІЛ VII. У пошуках прихистку від жаху та пекла війни (біженки та внутрішньо переміщені особи)	180
РОЗДІЛ VIII. Наші співвітчизниці: захист та підтримка з-за кордону	200
РОЗДІЛ IX. Розорені гнізда	222
Список скорочень	230

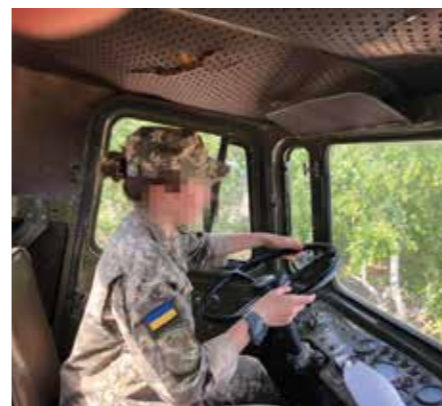
Вступ

ПРОБАЧ, РІДНЕНЬКА

Ми думали, фашизм перемогли
І вже ніколи більш війни не буде!
Вже друзі – ті, колишні вороги.
А ті, що поряд... То уже не люди!!!

Вони гвалтують навіть немовлят!
Людей вбивають просто для розваги.
За Маріуполем хрестів вже виріс сад!
Зробили нелюди із сіл наших гулаги...

27.04.2022 р.
Таміла Шевцова

24 лютого 2022 року коло п'ятої години ранку Російська Федерація за наказом В. Путіна розпочала повномасштабне вторгнення на територію України. На час укладання другого тому весь світ вже облетіли світлини з Бучі, Ірпеня та Маріуполя. Масові поховання людей, зґвалтування не лише жінок, а навіть дітей, катування та розстріли мирного населення, спроби спалити тіла вбитих... Масштаб та жорстокість військових злочинів, які мають бути розслідувані, приголомшили світ. Хоча Росія де-факто веде війну проти України вже вісім років, адже військове вторгнення почалося ще в 2014 році з анексії Криму та бойових дій у Донецькій та Луганській областях, ніхто не був готовий і навряд чи хтось міг уявити безпрецедентні злочини російських військових проти цивільного населення.

Наразі РФ не досягла цілей своєї так званої «спеціальної військової операції» і готує великий наступ на українському Сході та Півдні. На полях битв вирішується не тільки майбутнє України, а усієї Європи. Кожен день український народ продовжує втрачати свої життя, своїх близьких і свої домівки, а країна потребує постійної підтримки Заходу, постачання важкого озброєння та просить про посилення санкцій.

Цією публікацією ми хочемо допомогти зібрати докази про військові злочини, які потрібні як для української системи правосуддя, так і для Міжнародного суду ООН у Гаазі. Про героїчну боротьбу українського народу не лише за свою незалежність і свободу, а й за майбутнє всієї Європи, за весь демократичний світ, напишуть книги та знімуть фільми.

«
Перша частина книги — історії, що відображають жахи війни та містять свідчення про воєнні злочини та злочини проти людяності. Це історії про жінок та дівчат, життя яких забрала війна; історії тих, хто перебували та досі перебуває в окупації або поруч із місцями бойових дій, а також історії дітей війни. Друга частина книги присвячена жінкам та дівчатам, які боронять нашу землю — військовослужбовицям та бійчиням із територіальної оборони; тим, хто захищає нашу свободу та незалежність на дипломатичному фронті. Це історії активісток та волонтерок; жінок, які виконуючи свої професійні обов'язки, підтримують життя країни. Ми зібрали також історії тих, хто давно проживає за кордоном, але з початком війни пристали на захист України. Спілкуючись з жінками та дівчатами, ми дізнавалися від них про історії інших, до яких згодом також зверталися за інтерв'ю. Спершу планувалося зібрати сто історій, але їх виявилось більше, тож ми вирішили включити у збірку кожен з них, бо світ має знати, що зробила з жіночими долями в Україні ця розпочата РФ ще у 2014 році війна «без правил».

Ми ж хочемо зараз представити історії жінок та дівчат, чий життя розділились на до та після початку війни, — військовослужбовиць, захисниць із територіальної оборони, медиків, дипломаток, правозахисниць, активісток, волонтерок, підприємниць, біженок, матерів, сестер, доньок... Це їхні особисті історії, їхній досвід, їхній погляд. Ми також віддаємо шану вбитим і закатованим російськими загарбниками жінкам та дівчатам, чий життя було передчасно відібрано невинною невиправданою жорстокістю, замішаною на імперських амбіціях та почутті гордості за «велич» на крові.

Лише трохи більше ста історій із 20 мільйонів викладено в двох томах. Ми сподіваємось, вони стануть нагадуванням світовій спільноті XXI ст., що загарбницькі війни за завоювання територій, воєнні злочини проти цивільного населення, а також відповідальність міжнародного співтовариства за запобігання та припинення подібних військових конфліктів не є питаннями минулого XX століття, й що уроки історії не слід забувати.

«
Усі історії написані дослідницями після інтерв'ю або ж самими жінками та дівчатами (у цьому випадку тексти, що написані російською, ми не перекладали). З поваги до респонденток ми не змінювали оригінальну лексику та орфографію й не цензурували оціночні судження, адже так бачать світ ті, хто бачили війну.

*Моя матусю, я до тебе не прийшла,
Не посадила на могилці квіти...
Пробач, рідненька! Це усе війна
Весні квітуцій обламала віти.*

*27.04.2022 р.
Таміла Шевцова*

м. Буча. Екзгумація тіл вбитих людей з братської могили біля церкви. Фото Дмитра Ларіна. З дозволу інтернет-ЗМІ «Українська правда».

Кіра Глодан

3 місяці, м. Одеса

23 квітня 2022 року внаслідок ворожого ракетного удару по Одесі загинула ціла родина, три покоління жінок: бабуся Людмила та молода мама Валерія (28 років) із її тримісячною донькою Кірою.

ПЯТЬДЕСЯТ ДЕВЯТЫЙ ДЕНЬ: ЗА КИРУ

*Как вы там говорите – скорей бы мира?
Коляска через ступеньку летит по лестнице.
Девочку из Одессы назвали Кира.
Кире было три месяца.*

*В три месяца начинают держать игрушку,
Учатся переворачиваться на спинку.
В три месяца человек похож на зверушку –
Белочку или свинку.*

*Улыбается маме, уставшей от вечных стирок,
Начинает другие лица вокруг учить.
Кирина мама погибла в Одессе с Кирой,
Теперь никто не сумеет их разлучить.*

*У мамы на запястье старая фенечка,
Сказали, что защитит. Видно, обманули.
У Кире в приданом – купальник размера «феечка»,
Должна была примерить его в июле.*

*Как они там «а давай напишем им «С Пасхой вас»,
Сейчас докурю и ракетку им в тыл закину».
Жители ада выйдут, боясь испачкаться,
На дверях напишут: «За Кирю».*

© Аля Хайтліна

м. Одеса. Похорон. Фото Дмитра Ларіна. З дозволу інтернет-ЗМІ «Українська правда».

Катерина Ступницька

26 років, військовий медик, Герой України (посмертно), с. Залізниця Корецького району Волинської області (публікується за згодою головного редактора видання «Волинські Новини» Івана Савича)

З 2016 року сержант Катерина Ступницька неодноразово рятувала життя захисників та захисниць України у гарячих точках. Закінчила Дубенський медичний коледж. Першим місцем її роботи став ФАП у селі Даничеві, потім вона пішла в армію. Дівчина була санітарним інструктором медичного пункту 3-го механізованого батальйону військової частини у Володимирі. Кілька разів із невеликими перервами була на передовій, а у вересні 2021 року знову підписала контракт.

Загинула 8 березня 2022 року. Званням Героя України її нагородили посмертно. На жаль, вона не встигла вийти заміж та народити діток, але встигла найголовніше — врятувати не одне життя і стати Героєм.

Поховали її 12 березня в селі Залізниця Корецького району.

Розповідь військового медика Тараса, бойового друга Катерини

Я не пам'ятаю, у якому році ми з Катею познайомилися. Ми, медики, приїхали на ротацію, а вона саме була в молодому поповненні. Щира, позитивна і ну дуже бойова дівчина! У 2019 році разом були на полігоні під час показових занять з медицини. Саме тоді дівчата відпрацьовували евакуацію пораненого з поля бою. Взагалі по роботі часто стикалися. Завжди як медики ділилися всім, що мали. У неї були одні препарати, в мене інші. То мінялися, в наряди разом ходили. Не було у нас розмежувань чи поблажок за статтю, бо медик — створіння без статі. У бій — то в бій. Вона нормально почувалася і в жіночому, і в чоловічому колективі. У нас були хороші дружні взаємини.

Коли Катя загинула, ми не були разом. Вона була з танковим взводом і того дня евакуювала трьох поранених танкістів, вивезла їх на «больничку» й повернулася на поле бою. Після того ворог завдав по периметру авіаударів. На приміщення, яке слугувало медпунктом і де перебувала Катя, впала чи то бомба, чи ракета. Це було щось на кшталт опорного пункту, куди медики доставляли поранених, а стабілізувавши їхній стан, відправляли до медичних установ. Пряме влучання, — і та хата склалася. Хлопці всю ніч розбирали завали, сподіваючись знайти Катю, а на світанку, коли розвиднілося, побачили, що її ударною хвилею відкинуло на 30 метрів від приміщення. Я не знаю, чи був у неї шанс залишитися живою, якби її знайшли одразу... І ніхто не знає.

« Не було у нас розмежувань чи поблажок за статтю, бо медик — створіння без статі. »

У нас не лише медики, а й військові з особового складу бригади досі шоковані, що Катя загинула. Досі не можемо змиритися з думкою, що її більше нема. Особисто я не бачив її тіла, тому для мене вона досі жива.

Ганна, 34 роки

Іринка, 12 років

Дар'я, 2 роки

м. Маріуполь

(Записано зі слів Людмили, 51 рік,

м. Запоріжжя. Всі імена змінено)

Про трагічну загибель цілої сім'ї з Маріуполя нам оповіла сестра чоловіка Ганни. Моторошна історія. Спочатку Людмила розказала, чому вона з братом кілька років не спілкувалася, розкрила подробиці жакливих подій, які випали на її долю. Те, про що розповіла Людмила, зазвичай замовчують, тримають у собі, несуть крізь усе скалічене життя українські

жінки та дівчата, які зазнали сексуального насильства, зокрема групового зґвалтування. Про сексуальне насильство як інструмент війни зараз пишуть усі медіа — рашистські нелюди масово вчиняли ці злочини на окупованих територіях, зокрема в Бучі, Бородянці та Мотижині.

Розповідь Людмили

Для мене війна почалася не 24 лютого 2022 року. Вона прийшла в моє життя значно раніше. Мій друг пішов на війну в 2014 році, тож я знала, що бійці, які захищають східні території країни, на той момент були фактично «голі та босі». До нас зверталися за допомогою з фронту наші близькі та знайомі. Ми купували їм взуття, одяг та все, що могли знайти. Я водила автівку й не боялася їздити в зону АТО, доставляючи допомогу бійцям особисто.

28 грудня 2014 року відбулася моя остання поїздка. Ми купили взуття хлопцям, позаяк грошей на берці не вистачило, тож придбали «бурки», що носять рибалки. Це дуже тепле взуття, бо ж хлопці на фронті взимку — хто в кедах, а хто в кросівках.

15 січня 2015 року я знову виїхала з теплими речами та смачною їжею, але доїхати не вдалося... ДНРівці вже помітили, де я розвантажувала речі, бо їздила досить часто. Я заїхала за Маріуполь по дорозі на Талаківку. Зненацька дві машини витіснили мене з дороги в лісосмугу. ДНРівці думали, що я їду відразу на позиції, але хлопці мене завжди зустрічали значно раніше на дорозі та перевантажували все з моєї машини в свої.

Сепаратисти витягли мене з машини. Усього їх було восьмеро: шестеро з так званої ДНР, а двоє — з РФ. Це було зрозуміло, судячи по їхній вимові.

Люди в полоні проводять місяці й навіть роки. Я провела хвилин сорок... За ці сорок хвилин вони зламали мені руку, сильно побили, вибили всі зуби. Вони гасили об мене цигарки. Згодом ґвалтували.

Наші хлопці знали, що їхати мені пів години, а коли не дочекалися, вирушили на пошуки. По суті, саме це мене й врятувало. З тих, хто мене захопив і зґвалтував, ніхто в живих не залишився — так і полягли у тій лісосмузі.

Хлопці вмовляли мене поїхати в лікарню та написати заяву, але я вирішила цього не робити. Рятував мене в Маріуполі знайомий патологоанатом... Упродовж року ходила здавати аналізи на наявність СНІДу. Синові сказала, що потрапила в аварію. Дома відокремила посуд для себе. Я дуже схудла. За рік у мене виявили діабет. Лікар сказав, що це наслідки пережитого стресу.

Згодом, коли трохи прийшла в себе, продовжила займатися волонтерством — не змогла залишити бійців без допомоги.

З двоюрідним братом ми зростали разом, завжди були дуже дружніми. Все змінилося після його одруження на Ганні. Ми ніби й продовжували спілкуватися, я хрестила їхню старшу доньку Іринку. Проте після 2014 року, відколи почалася війна брат з Ганною дивилися російський канал «Росія 24» і вважали, що на російському телебаченні говорять правду. Він навіть казав «Мы все русские», забувши, що зростав у бабусі в селі на Запоріжжі, яка російською ніколи не говорила. Так і жили вони в Маріуполі, сповідуючи «руській мір», і до останнього вірили російській пропаганді, не бажали дослухатися до мене.

Коли мене визволили з того проклятого полону, я не хотіла відразу їхати додому, тож зателефонувала братові, прохаючи побути у нього кілька днів. До них привезли наші хлопці в бусику, а я лежала на ношах, бо свою машину вести вже не могла. Проте він з дружиною мене навіть на поріг не пустили: «Овва, ти така брудна, вся в крові! Забирайся геть!». Відтоді спілкування з братом я припинила.

Він подзвонив мені після 24 лютого 2022 року. Після семи років, як ми обірвали спілкування. Сказав, що я мала рацію, а Росія не дружня нам країна. Він запитав, чи можу я прийняти його з сім'єю. Я живу в Запоріжжі, наше місто не обстрілювали постійно, як Маріуполь. Звісно, я сказала, аби вони приїжджали.

Потім зв'язок обірвався... Я почала їздити в центри прийому біженців з Маріуполя й шукати брата з сім'єю. Думала, може в них телефони розрядилися або й загубили їх, а мій номер вони не пам'ятають. Може, адреси не пригадають, бо давно в мене були. Я навіть їхню молодшу доньку не бачила. Якось, коли я вкотре приїхала шукати рідних, мене впізнала їхня сусідка. Вона запитала: «Ти своїх шукаєш?». Я сказала, що так. Жінка відповіла: «Ганна з дівчатами — в одному пакеті... Де їх поховали — невідомо».

«**За ці сорок хвилин вони зламали мені руку, сильно побили, вибили всі зуби. Вони гасили об мене цигарки. Згодом ґвалтували... Рятував мене в Маріуполі знайомий патологоанатом... Упродовж року ходила здавати аналізи на наявність СНІДу.**»

«**Ганна з дівчатами — в одному пакеті... Де їх поховали — невідомо... Біля місця, де хвилину тому стояв будинок, була величезна вирва, а підвал завалило уламками. Увечері прийшли цивільні та військові й почали розбирати завали. Старенькі сусідка з її чоловіком стояли поруч — вони вже немічні, не могли допомагати, — тож впізнавали загиблих. Один військовий порадив їй взяти слоїки, писати на аркушах імена та прізвища тих, кого впізнає. Їх ложили в мішки з тілами, аби потім поховати загиблих по-людськи. Вона сказала мені: «Я твоїм у слоїки все положила, щоб знали хто вони є.»**»

Сусідка розповіла, що брат пішов і більш не повернувся. Ганна з дівчатами його чекали. Згодом вони спустилися у підвал будинку з іншими сусідами й сиділи там. Спочатку Ганні вдавалося виходити за такою-сякою їжею, а потім все розбомбили. Їжу взяти було ніде. Воду також. Спершу померла молодша дівчинка Ганни та сусідське хлопчаче, ще немовля. Загинули від зневоднення. Сусідка з чоловіком пішли шукати воду. Вони взяли баклажки, думали хоча б з батареї десь її злити. Коли вони відійшли від дому, то почули страшний вибух, який збив їх із ніг. Біля місця, де хвилину тому стояв будинок, була величезна вирва, а підвал завалило уламками. Увечері прийшли цивільні та військові й почали розбирати завали. Старенькі сусідка з її чоловіком стояли поруч — вони вже німі, не могли допомагати, — тож впізнавали загиблих. Один військовий порадив їй взяти слоїки, писати на аркушах імена та прізвища тих, кого впізнає. Їх положили в мішки з тілами, аби потім поховати загиблих по-людськи. Вона сказала мені: «Я твоїм у слоїки все положила, щоб знали хто вони є».

«
Кілька днів я намагалася усвідомити почуте. Щодня мені телефонував дядько — батько брата. Найважче — це сказати родині, дядькові, що його невістки й онучок, яких він так любить, вже немає серед живих. Розповісти, що їх трьох заохали в один пакет і десь поховали, а де — навіть не знаю.
»

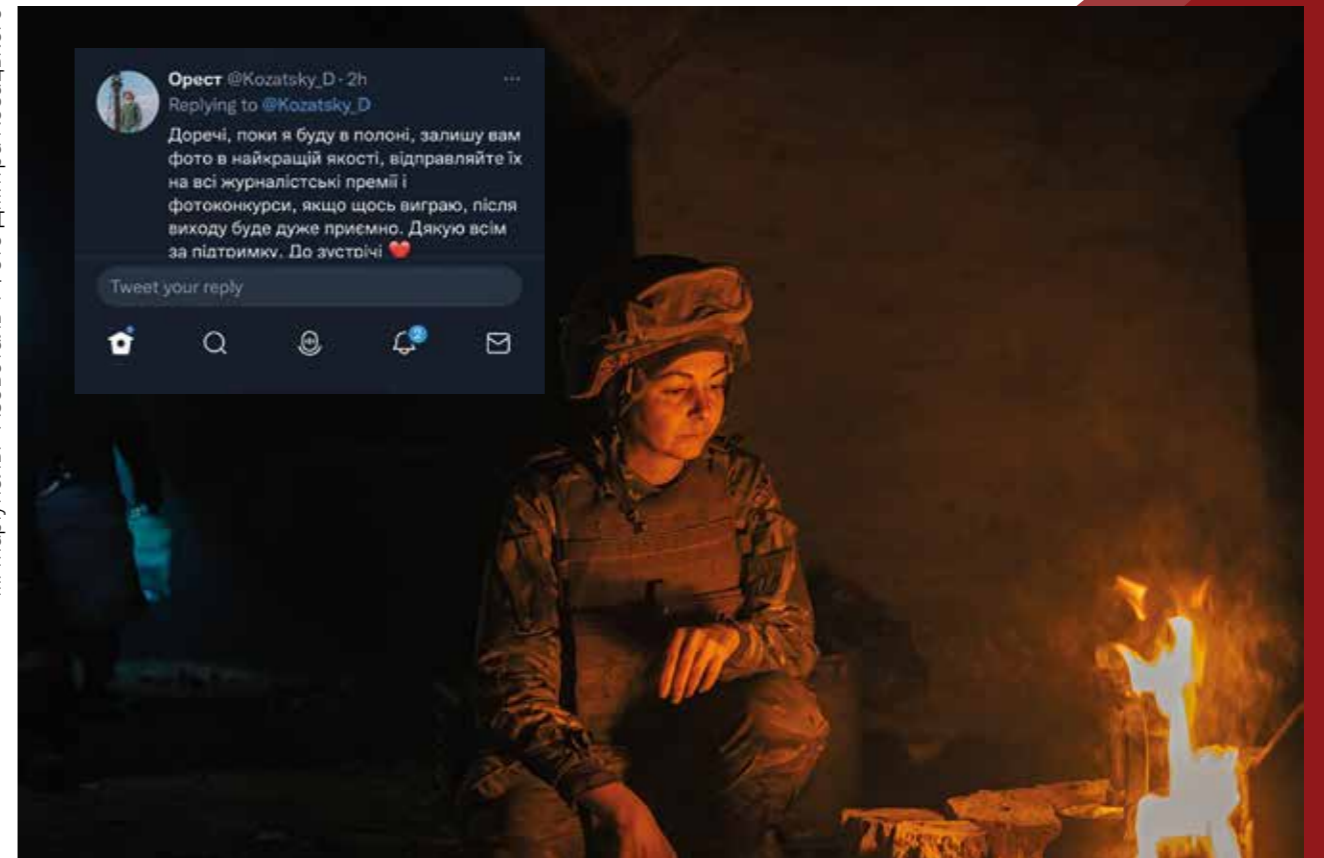
Кілька днів намагалася усвідомити почуте. Щодня мені телефонував дядько — батько брата. Найважче — це сказати родині, дядькові, що його невістки й онучок, яких він так любить, вже немає серед живих. Розповісти, що їх трьох заохали в один пакет і десь поховали, а де — навіть не знаю. Невідомо де його син. Кілька днів ходила як примара. Не знала, як правильно вчинити. Зрештою, подзвонила татові, гадала, краще, якщо він сам скаже своєму братові, що сталося. Коли дядько дізнався про долю рідних, потрапив до лікарні з інфарктом, а невдовзі помер.

Я не знаю, чи живий мій брат. Якщо живий, то мені легше вмерти, ніж повідомити, що його дівчат уже немає, і батько також помер.

Зараз ми плетемо сітки та готуємо їжу для бійців. Я їду на своїй машині за продуктами на базари та в магазини, а дівчата готують щось домашнє та смачнє. У військкоматі мені відмовили — не взяли до війська, бо маю діабет та хребцеву грижу.

Мій чоловік з першого дня на війні. Наразі під Харковом. Син працює в госпіталі. Він їздив у Бородянку допомагати криміналістам. Кажє, що такого жаху, як там побачив, ніколи в житті не забудє.

м. Маріуполь. «Азовсталь». Фото Дмитра Козацького

Маргарита Чикмарьова

33 роки, м. Буча

(додано до збірки за згодою журналістки Марини Петік та видання OBOZREVATEL, де опубліковано статтю)

3 інтер'ю подруги Маргарити

У Бучі поруч із церквою, де у братських могилах ховали вбитих російськими окупантами українців, є окрема могила. Над нею стоїть дерев'яний хрест, а на ньому написані імена загиблої сім'ї – Маргарита Чикмарьова та її два сини Матвій і Клим.

Часто до цього місця поховання приходять жінка похилого віку, яка гірко плаче. Це бабуся дітей та свекруха Маргарити.

Родина Чикмарьових, 33-річна Маргарита та 43-річний Олександр, родом із Донецька. Вони виростили в одному селі на Донеччині. Саша старший за Риту на десять років. Довгий час не звертав на неї уваги, вважав її ще малою.

Після того, як вона закінчила інститут, вони почали зустрічатися, а згодом – побралися. У подружжя народився син Матвій. Війна на Донбасі застала їх, коли Матвій був ще немовлям. Коли хлопчаті треба було йти до першого класу, Маргарита й Олександр вирішили перебиратися на мирну територію.

Вони обоє україномовні, тож не хотіли, щоб їхній син ішов до школи так званої ДНР. Разом з батьками Сашка переїхали до Бучі. Згодом у них народився ще один син Клим.

Батько Маргарити залишився на Донеччині, а мами в неї не було – вона померла, коли Рита була маленькою. Її виховували батько та бабуся. Після декрету працювала у Бучанській міській раді, згодом у сільраді Гостомеля, Сашко ж працював менеджером із продажу молочних продуктів.

Війна застала їх у Бучі. Спочатку ніхто не думав, що до містечка прийдуть російські окупанти й чинитимуть такі звірства. Потім було вже запізно.

Ми з нею постійно розмовляли по телефону. У перший день війни я зателефонувала Маргариті й вона сказала, що сім'я хотіла б виїхати. Потім написала, що це вже неможливо. 4 березня Маргарита відправила повідомлення, що вони з дітьми все ж спробують виїхати. Пам'ятаю, говорила їм, аби вони почепили на машину білий прапор та напис «ДІТИ». Вікна їхньої машини були не тоновані, тож ворог чудово бачив, що в машині діти.

5 березня о шостій годині ранку вони виїхали. Відразу з ними зник зв'язок. Я набирала номер Рити, та вона не відповідала. Потім дзвонила Сашкові й Матвієві, але у відповідь лише тиша. Рідні не знали, де вони.

7 березня в одній із груп у Facebook тато Сашка написав, що зникла родина та попросив допомоги в пошуках. Відгукнувся один із волонтерів і написав, щоб із ним зв'язалися.

Саме він і повідомив, що автомобіль розстріляли російські окупанти. Маргарита та діти від будинку від'їхали на якихось 800 метрів. Вони загинули на місці. Сашко отримав сильне поранення і залишився без ноги. Він був у лікарні, зв'язався лише з кумом і сказав йому, що в нього більше немає родини. Він та Маргарита так любили своїх синів! Іноді я думаю, добре, що Рита не бачила Матвія та Кліма мертвими.

Сашко зв'язався із сусідами та попросив поховати дружину та дітей. Попри небезпеку сусіди виконали його прохання. Маму зі синами поховали біля церкви.

Маргариті назавжди тепер буде 33 роки. До свого дня народження 27 березня вона не дожила три тижні. 13 квітня молодшому Климу виповнилося б п'ять років, а влітку старший Матвій святкував би своє десятиріччя.

Матвій був дуже обдарованим хлопчиком, навчався в школі з поглибленим вивченням іноземних мов, добре знав математику й фізику, вже писав якісь комп'ютерні програми. Хлопчик був не по роках розвинений.

Друзі Кліма ніяк не можуть повірити, що його вже немає. Але тепер вони точно знають, що росіяни вбивають навіть дітей.

Ольга Сухенко

*50 років, староста села, с. Мотижин
(з розповіді односельчанки та родички Віри
Балацької)*

Йдеться про мій Мотижин — старовинне село, перші писемні згадки про яке значаться ще в Іпатіївському літописі та датуються 1161 роком. Про село збереглося чимало оповідок, а його древня історія захоплює, записана сторінками славетної та звияжної історії українства. Мотижин часто потрапляв до осереддя геополітичних штормів, як і в нинішніх жорстоких подіях війни путінської Росії проти України.

Ця розповідь — про героїв і героїнь Мотижина.

Останній запис Ольги Сухенко у Facebook від 27 лютого

Шановні жителі села!
У нас у селі чужа навалоч.
Будьте обережні.
Не виходьте з будинків.
Зберігайте спокій.

«**О**дносельчани обрали її головою сільської ради та довірили управляти громадою упродовж трьох каденцій... в 2020 році Ольгу призначили старостою села. За ті 16 років село Мотижин стало найдоглянутішим селом Макарівщини.»

Світлини з поховання старости села Ольги Сухенко, її чоловіка Ігоря та сина Олександра публікували українські та світові медіа. Їх поховали 7 квітня. Олена, дочка Сухенків, розривалася між трьома трунами. Ридючи, вона падала на тіло матері. Її намагалися підтримувати. Мати Ольги страшно кричала і ридала, а потім знепритомніла.

Їхня родина — одна з багатьох сімей, яких закатували та в яких забрали життя російські нелюди.

Їх жорстоко вбили, хоча життя Господь дарує для плекання. Спочатку — своїх мрій, згодом дітей, онуків. А ще для піклування — про родину, рідне село, Батьківщину.

Порятунку життів і присвятила свої останні дні родина Сухенків — Ольга, Ігор та їхній син Олександр. Лиха година настала, коли рідне для них село стало для когось стратегічно важливим населеним пунктом, опинилося в окупації рашистів, у гущі бойових дій на підступах до Києва.

З усіх сил вони турбувались про село, намагались тримати зв'язок із кожним, допомогти харчами або бодай підтримати словом. Робили неможливе — без гуманітарних коридорів евакуювали односельчан, які з дітьми приїхали в Мотижин з Києва як у безпечніше місце. Особливим сміливцем був Олександр, який щоразу повертався, аби допомагати іншим.

Ольга Сухенко народилася, росла та навчалася в Києві, хоча її рід з Мотижина, як і рід Ігоря. Після одруження вони оселилися в Мотижині, де Ігор працював інженером. Ольга спочатку трохі

орендарів селянських паїв, залучаючи їх до участі в розвитку інфраструктури села. Особливою любов'ю та повагою користувалася вона в стареньких — з кожним мала свою історію стосунків, що ґрунтувалися на повазі, увазі та допомозі з її боку.

Вона була дуже відкритою та життєрадісною людиною, коханою дружиною, люблячою донькою та мамою. Дуже любила квіти — все подвір'я в різнобарв'ї, ніби маленький і затишний ботанічний сад. Коли її запитували: «Ольго Петрівно, коли ж Ви встигаєте доглядати за квітами?», то вона сміялась і відповідала: «З п'ятої до восьмої ранку — це багато часу».

На час окупації Мотижина в селі залишалось багато людей, які приїхали з Києва «перечекати кілька днів»: молоді сім'ї з маленькими дітьми та люди похилого віку, які в селі мали дачні будинки або друзів чи родичів. Вони приїхали без запасу харчів, одягу, генераторів живлення. Це й стало головною причиною, чому сім'я Сухенків не виїхала з Мотижина: залишилися опікуватися всіма жителями.

З початком вторгнення російські війська постійно обстрілювали село з градів і танків, відразу почалися мародерство та звірства рашистів. Люди на свій страх та ризик почали виїжджати. Син Ольги Олександр допомагав

пропрацювала у дитсадку, а потім декілька років — секретарем сільської ради. Набула управлінського та організаційного досвіду, а у 2006 році односельчани обрали її головою сільської ради та довірили управляти громадою упродовж трьох каденцій. З проведенням адміністративної реформи Головою Макарівської об'єднаної територіальної громади в 2020 році Ольгу призначили старостою села.

За ті 16 років село Мотижин стало найдоглянутішим селом Макарівщини. Усі так казали. Сільську школу та дитячий садочок усім забезпечували, лікарню та будинок культури капітально відремонтували, вулиці асфальтували та провели освітлення. За роки, коли Ольга Сухенко була головою сільської ради та старостою села, народжувались та утверджувались традиції, зокрема щорічне святкування дня села на свято Юрія/Георгія Победоносця — саме його ім'я носить Мотижинська церква. У будинку культури вітали старожилів села та сім'ї, які прожили разом круглі дати — 30, 40, 50 років, а також проводили культурні заходи. Ольга плідно співпрацювала з керівниками сільськогосподарських підприємств —

Олександр, син Ольги Сухенко

організувати колони авто мешканців, аби виїхати з села. Він повідомляв людям про цю можливість, збирав їх та часто супроводжував до сусідньої Ясногородки, але сам завжди повертався до батьків.

До будинку сім'ї Сухенків окупанти прийшли з обшуком. Спочатку забрали автомобіль. Потім забрали Ольгу з Ігорем. Кажуть, що хотіли забрати тільки Ольгу, але Ігор заперечив: «Ні! Я буду з нею!». Наступного дня прийшли за Олександром.

Від 23 березня, коли окупанти забрали всю сім'ю, до дня визволення села минуло десять днів. Увесь цей час не було жодної інформації про їхнє місцезнаходження. Уже 24 березня я подавала інформацію про полон сім'ї, робила запити до СБУ, до Генерального штабу ЗСУ, до Центру громадянських свобод, Обласної військової адміністрації, офісу Уповноваженої з прав людини, до міністерки з питань реінтеграції тимчасово окупованих ситуацій Ірини Верещук. Ольгу Сухенку такі внесли в перелік полонених посадових осіб. Усі сподівалися, що її та членів родини обміняють. На жаль, цього не сталося...

Наступного дня після звільнення Мотижина від російського війська українські військові, які зачищали територію, знайшли братську могилу, куди після катувань та вбивств окупанти скидали тіла людей та присипали їх піском. В Ігоря Сухенка, вочевидь, стріляли впритул — його череп знесено. Ігоря хоронили в закритій труні. На тілі Ольги — сліди жорстоких катувань. У Сашка були зв'язані руки, а живіт та голова прострелені.

Нормальна людина не в змозі досягнути ці звірства... Важко уявити горе та розпач дочки та матері...

Мотижин не став безпечним місцем для багатьох — приїжджих й місцевих. Село заплатило в цій кривавій війні високу ціну — спалені будинки, зруйнована інфраструктура, людські страждання та втрачені назавжди життя. Заплатило життями цієї сміливої родини, яка колись була безмежно щаслива...

«
Знайшли братську могилу, куди після катувань та вбивств окупанти скидали тіла людей та присипали їх піском. В Ігоря Сухенка, вочевидь, стріляли впритул — його череп знесено. Ігоря хоронили в закритій труні. На тілі Ольги — сліди жорстоких катувань. У Сашка були зв'язані руки, а живіт та голова прострелені.

с. Мотижин. Фото Надії Донець.

Катерина Дяченко

11 років, гімнастка, м. Маріуполь
(додано до збірки за згодою журналістки Марини Петік та видання OBOZREVATEL, де опубліковано статтю)

З інтер'ю тренерки Каті Анастасії Мещаненкової

Війна застала родину Дяченків у Маріуполі. Одинадцятирічна юна гімнастка Катя, її молодший брат Артем, а також батьки Марина та Олександр не встигли виїхати з міста до його блокади російськими військами.

Ми нічого не знали. Спочатку місто не так сильно бомбили, а вже з 2 березня ми залишилися без зв'язку й не знали, що відбувається. У нас жодного разу за весь час не спрацювала повітряна тривога, не було жодних повідомлень. Ми сиділи в підвалах відрізаними від усього світу.

Жодної евакуації не було, оскільки місто почали жорстоко обстрілювати росіяни, а «зелених коридорів» ніхто не давав. Вирватися з Маріуполя могли лише сміливці на легкових автомобілях. Я сама так виїхала із міста під обстрілами з градів. Тільки завдяки Богу лишилася жива.

На останньому тренуванні, перед війною, ми з Катею ставили нову програму з обручем, готувалися до виступу на Кубку Дерюгіних. Останнє, що мені тоді сказала Катя: «Дякую за тренування». Ми мали побачитися наступного дня, але почалася війна.

Катюша вперше прийшла до мене на заняття два роки тому. До цього вона вже займалася гімнастикою, але в іншого тренера. Це була дуже світла дівчинка, щира. Не по роках розвинена, розумна. Її всі любили, а малюки обожнювали. Вона була дуже перспективною гімнасткою, я завжди говорила, що вона стане тренеркою та зможе виховати олімпійських чемпіонок. Вона завжди на змаганнях виступала так, ніби це Олімпійські ігри, емоційно, яскраво, з високо піднятою головою, я завжди називала її «зірка моя».

«**Р**осійська бомба поцілила в будинок, де жила сім'я Каті. Там обвалилися плити із 9-го по 6-й поверхи. На очах у мами стіна впала на Катю та її батька. Вони обоє загинули на місці.»

10 березня російська бомба поцілила в будинок, де жила сім'я Каті. Там обвалилися плити з 9-го по 6-й поверхи. На очах у мами стіна впала на Катю та її батька. Вони обоє загинули на місці.

Маму та молодшого брата вдалося врятувати, їх відвезли до лікарні №3 Маріуполя. Проте незабаром окупанти розбомбили цей медичний заклад. Зв'язок із Мариною та Артемом зник.

У нас досі є надія, що вони змогли врятуватися. Ми переглядаємо списки евакуйованих, але поки їх там не знайшли. Проте росіяни маріупольців, які зараз залишилися серед живих, примусово вивозять до Донецька. Даних про цих людей у нас немає. Але надія ще є, що Марина та Артем живі.

Після Кубку Дерюгіних Катя збиралася поїхати на виступи до Іспанії. Але російські агресори відібрали у дівчинки не лише її мрію, а й життя. Як і життя сотень українських дітей, які гинуть зараз від російських бомб і ракет.

Коли ми звернулися за дозволом до журналістки Марини Петік щодо публікації статті, вона повідомила, що мама та брат Каті живі та перебувають у безпеці.

«**П**ісля Кубку Дерюгіних Катя збиралася поїхати на виступи до Іспанії. Але російські агресори відібрали у дівчинки не лише її мрію, а й життя. Як і життя сотень українських дітей, які гинуть зараз від російських бомб і ракет.»

Тетяна Котлубей

*20 років, м. Маріуполь
(записано з розповіді її батька, Євгена Котлубея)*

Моя донька не дожила всього кілька днів до свого 21-го дня народження, загинувши в Маріуполі.

Тетяна — моя найстарша донька від першого шлюбу. З її мамою Оксаною ми розлучилися, коли донечка була ще зовсім маленька, проте зв'язок між нами залишався. Вона дуже вболівала за свою маму. Росла розумною дівчинкою. Така крихітна, чорнява, дуже спритна. Склала ЗНО на високий бал й могла б вступити до будь-якого ЗВО України, проте вирі-

шила залишитися в Маріуполі, щоб бути поряд з мамою. Іноземні мови давалися їй легко, так само історія та математика. В останні роки ми ходили разом на концерти, в кіно, на мітинги за Україну.

Напередодні війни вона дуже боялася. Я навіть кепкував з неї й казав, що це маячня, але все ж запропонував виїхати до Києва. Ось цей її страх... я не можу собі пробачити, що не сприймав його серйозно. Вона дуже боялася.

На початку березня, коли в Маріуполі зник зв'язок та електроенергія, стало зрозуміло, що зволікати більше не можна. Я поїхав на вулицю Купріна, навпроти якої, якщо йти навпростець, є оптовий ринок. Там Тетянка з мамою вже чекали на мене з «тривожними валізами». Тетянка вигукнула: «Тато! Ти приїхав!».

Я забрав їх і запитав куди відвезти: на вулицю Металургів до Тетяниної матері на квартиру чи на вулицю Куїнджі до родичів у приватний будинок. Сказали, що на Куїнджі, туди я їх і відвіз. А потім... Потім почалися обстріли. Своїх двох доньок від другого шлюбу (одній тринадцять, іншій три роки) відвіз до кума, також попідкувався про себе та про двох матерів — свою та тещу. Вже 15 березня з'явилася інформація, що можна виїхати з міста. Я посадив усіх у машину й ми виїхали до Бердянська. Лише там почав шукати відомості про Тетянку, бо хотів забрати і її. Але друзі повідомили, що ще 11 березня в будинок, де вони жили, поцілів снаряд... Надіслали також фотографію.

У це було важко повірити...

У Тані був коханий. Його начальник зателефонував мені, аби я вмовив хлопця поїхати з Маріуполя. Дмитро відмовився та залишився в місті, аби знайти Тетянку, свою кохану. Він прийшов до зруйнованого будинку, розкопував руїни руками. Потім зателефонував мені: «Там багато тіл. Я бачу її волосся. Можна, я буду Вам дзвонити? Бо Ви — єдине, що в мене залишилося від неї».

Він витяг тіло моєї Тетянки, відніс на цвинтар, поховав і поставив хрест. Її тіло вже не сплять у мобільних крематоріях. Сказав, що інших йому вже не вдасться витягнути. Додав, що зі своєю родиною буде вириватися з Маріуполя. У тому підвалі на стіні написав імена матері Тетяни, бабусі, тітки Тетяни, тіла яких там залишилися. Дмитро плаче постійно, та все ж зробив те, що мав би зробити я для доньки.

Картаю себе, бо не поставився серйозно до її страхів. Вона дуже боялася війни. Тепер її немає... 11.03.2022. У цей день вона загинула.

«**У Тані був коханий... Він прийшов до зруйнованого будинку, розкопував руїни руками... Він витяг тіло моєї Тетянки, відніс на цвинтар, поховав і поставив хрест. Її тіло вже не сплять у мобільних крематоріях... Дмитро плаче постійно, та все ж зробив те, що мав би зробити я для доньки.**»

Марина Калабіна

39 років, лікарка-анестезіолог Центру дитячої кардіології та кардіохірургії, м. Київ (додано до збірки за згодою журналістки Марини Петік та видання OBOZREVATEL, де опубліковано статтю)

«Вона була чудовою, ніжною, скромною, винятковою лікаркою. Всю себе віддавала роботі. Дуже любила новонароджених дітей, намагалася зробити все для їхнього порятунку. Останнім часом навіть переживала, що їй більше доведеться працювати зі старшими дітьми. Неонатологія була її покликанням», — говорить про Марину завідувачка відділення Руслана Калашникова.

З інтерв'ю родички загиблої та її колеги

1 березня Марина, її брат та його дружина виїхали з Києва за 14-річним племінником Арсенієм у село Кухарі Іванківського району. Хлопчик був у селі у бабусі з дідусем, коли почалася війна. Незабаром туди зайшли російські окупанти, тож у районі вже кілька днів тривав обстріл. Вони лупили з «Градів» та стріляли з танків, їхні вертольоти постійно залітали з боку Білорусі, знищуючи все навколо. Згодом підірвали водонапірну вежу.

Один ворожий танк став на горі біля будинку бабусі та дідуса Арсенія. У такий спосіб окупанти намагаються прикриватися мирним населенням.

Арсеній отримав тяжке поранення в потилицю під час обстрілів. Хлопчик був у будинку, його рідні почали організувати евакуацію. Марина намагалася організувати автомобіль з «Охматдиту», але не вийшло, тож вона взяла з собою медикаменти і разом із батьками дитини на двох машинах виїхали в Кухарі.

Поки вони їхали, хлопчик помер, проте вони вирішили забрати тіло дитини додому, аби поховати по-людськи. На під'їзді до блокпосту російські військові впритул розстріляли їхні машини. Авто Марини розлетілося на шматки. Вона загинула. Її брат отримав поранення, та все ж виїхав з-під обстрілу, вивіз тіло дитини та поховав. Тіло Марини залишається в машині на блокпості, його неможливо забрати, адже є великий ризик бути вбитим. Рідні кажуть, що чекатимуть, бо не хочуть нових жертв.

У Центрі дитячої кардіології та кардіохірургії, де працювала Марина, не можуть прийти до тями від цієї трагедії.

«У Центрі дитячої кардіології та кардіохірургії, де працювала Марина, не можуть прийти до тями від такої трагедії. На під'їзді до блокпосту російські військові впритул розстріляли їхні машини. Авто Марини розлетілося на шматки. Вона загинула. Тіло Марини залишається в машині на блокпості, його неможливо забрати, адже є великий ризик бути вбитим. Рідні кажуть, що чекатимуть, бо не хочуть нових жертв.»

Надія Гончаренко

67 років, вчителька, с. Микуличі Бучанського району (з розповіді її подруги та колеги Надії Миколаївни Зубець)

Надя закінчила інститут харчової промисловості та стала інженером-технологом. За фахом вона працювала недовго, лише кілька років на підприємстві Києва. Після переїзду в село пішла працювати до школи в Микуличах, де і трудилася майже тридцять років.

У школі Надя спершу була піонервожатою, потім почала викладати трудове навчання. Вона навчала роботи з верстатами, шити, в'язати, готувати. Викладала також креслення

і малювання. На стінах у школі завжди висіли плакати, які малювала й оформлювала Надія. Вона готувала діток до різних творчих конкурсів. Роботи її учнів прикрашали всі класи. Мені здається, що Надя та її любов і небайдужість до своєї роботи і до дітей робили школу привітнішою, яскравішою та душевнішою.

Я завжди думала, що Надія вміє все.

Вона була багатогранною. Зналася на точних науках, гарно співала та танцювала, в'язала, шила, малювала і випікала неймовірні торти. До того ж, Надія була ще й медсестрою-самоучкою — допомагала людям на вулиці, де жила: декому потрібно зробити уколи чи поставити крапельницю, а іншому — клізми. Вона була людиною, яка нікому ні в чому не відмовляла.

Надія дуже любила театр — не пропускала в театрі імені Івана Франка жодної вистави. Їздила на концерти та на балет. Дуже любила життя... Мала плани на майбутнє...

Вона рано стала вдовою, тому опікувала двох синів, по суті, самостійно. Майже в шістдесят років Надя вийшла на пенсію. Хотіла присвятити час сім'ї, онукам, але відпочивати вдома не змогла. Сини перебудовували будинок — робили його більшим та комфортнішим. Звісно, будівництво потребує великих грошей, тож Надя хотіла якось допомогти. Саме тому за два роки після виходу на пенсію влаштувалася поваром до приватного садочку в м. Буча.

Останні п'ять місяців нас знову звела доля. Я пішла в цей самий садочок працювати вихователем. Її дуже всі любили... І я бачила наскільки приголомшила новина батьків, дітей та працівників садочку про те, що Наді не стало.

Окупанти прийшли в моє село Немішаєво 27 лютого — на третій день, як почалася війна. Я з-під обстрілів вирвалася 6 березня, а Надя та її сини з сім'ями залишилися у сусідньому селі Микуличі. Старшого сина Надії поранили, коли він з іншими сусідами після обстрілу окупантів намагався загасити пожежу в будинку друзів по сусідству. Чотири осколкових поранення. Надя його лікувала.

Нелюди розстрілювали людей, які бігли допомогти. Один старший чоловік своїм тілом закрив молодих. Він теж помер від поранень.

Вулиця Старосільська, на якій жила Надія з сім'єю, розташована неподалік біля лісу. Вона крайня в селі, пролягає через найвищу точку місцевості, тому окупанти облаштувалися там, обстрілюючи Бучу, Гостомель, Ворзель та Ірпінь. Під лісом на невеличкому узгір'ї окупанти організували військовий плацдарм — розташували гради, танки, зенітки. Коли вони поверталися селом на свої позиції, то попросту обстрілювали будинки й машини мирних мешканців.

11 березня я дізналася, що можна вирватися з Микуличів, тож відразу зателефонувала Наді, аби повідомити якою дорогою краще їхати. Старший син із сім'єю вирвалися, а Надя залишилася. Вона казала: «Мені 67 років. Я вже немолода людина. Якщо прийдуть мене грабувати, то віддам все, що їм треба. Кому я потрібна?». Ми ще не знали тоді про звірства, які коїли російські окупанти в передмістях Києва. Думаю, що вона залишилася ще й тому, що її сини займалися ремонтами автомобілів і на подвір'ї стояло десь зо п'ять чужих автівок.

Я щодня телефонувала до Наді, аби дізнатись як вона, як справи в селі, чи не пошкоджено будинок моєї доньки, який щойно збудували, — його видно з другого поверху будинку Наді.

27 березня вдалося їй додзвонитися, я почула «Алло» і зв'язок перервався. Я наче щось передчувала. Зателефонувала її молодшому сину, який не виїхав з Микуличів і жив недалеко від Надії. Він сказав, що щойно говорив з мамою і все гаразд. За п'ять годин мені зателефонувала колега зі словами: «Наді немає! Її знайшли в дворі застреленою». Сусідка зайшла до неї з городів і побачила, що Надя лежить у дворі лицем догори з розкинутими руками й простріленою головою. Того дня рашисти звірствували й ходили по селі та вбивали людей.

Змоги потрапити на кладовище не було. Надію поховали в садочку в труні, яку купили в сусідньому ритуальному магазині. Після визволення від окупантів сини переховали маму на кладовищі.

Вона казала: «Я попрацюю ще трішечки, та й піду на пенсію». Вона пережила всю окупацію. Все витримала. А за чотири дні до звільнення села її застрелив нелюдь крізь шпарину в заборі заради розваги чи від злості. Ніхто вже не дізнається... Моєї близької людини більше немає!

«**За п'ять годин мені зателефонувала колега зі словами: «Наді немає! Її знайшли в дворі застреленою». Сусідка зайшла до неї з городів і побачила, що Надя лежить у дворі лицем догори з розкинутими руками й простріленою головою. Того дня рашисти звірствували й ходили по селі та вбивали людей.**»

Ілона Анатоліївна Куровська

45 років, науковець, докторка юридичних наук, волонтерка, м. Київ (з розповіді її колеги)

«У 1988 році, ще до проголошення незалежності України, вона знайшла вдома синьо-жовті стрічки і вплела їх у волосся. Я тоді працювала в райвиконкомі. Мене викликали і спитали, чи знаю, що утнула моя дочка. Я попросила зняти їх, а вона сказала: «Ніколи», – розповіла мама Ілони Куровської Ірина Едуардівна.

Ця історія якнайкраще характеризує Ілону. Активна, щира, віддана Батьківщині. Такою вона назавжди залишиться в пам'яті рідних, знайомих та колеги.

Її бойовий побратим Андрій згадує Ілону з відвертим захопленням. Вони познайомилися в перший день повномасштабної війни, 24 лютого. Своєю сміливістю та розумом Ілона назавжди закарбувалася в його пам'яті. «Вона була дуже красивою, тендітною жінкою, яка могла сама і будинок збудувати, і картину написати. Я дякую Богу та долі за можливість знати таку людину, як вона. Жінка-патріот і Герой нашої Батьківщини!». Зі слів Андрія, Ілона відразу почала організовувати охочих приєднатися до місцевої тероборони рідного селища Клавдієво-Тарасове для протидії мародерству та виявлення диверсійно-розвідувальних груп. Штаб Ілона створила у власній оселі. Вона робила те, на що інші не наважувалися.

«Як я можу покинути своє рідне Клавдієво! Якщо можу, то мушу зробити щось задля допомоги рідному селищу та Україні», – говорила вона друзям.

Ризикуючи життям, Ілона виїжджала з окупованої території до Києва по військову та гуманітарну допомогу. Їй вдавалося робити майже неможливе. Так, через рашистські блокпости Ілона доставила до місцевої тероборони квадрокоптери, автомати АК-74, рації, а також продукти та ліки для односельців.

Андрій розповідає, що останній виїзд 21-го березня був вирішальним. Тоді Ілона везла продовольчу, медичну та на той час украї потрібну військову допомогу – супутниковий зв'язок із потужним дроном для подальшого виявлення та передавання координат ворога

«**Як я можу покинути своє рідне Клавдієво! Якщо можу, то мушу зробити щось задля допомоги рідному селищу та Україні?.. Ризикуючи життям, Ілона виїжджала з окупованої території до Києва по військову та гуманітарну допомогу. Їй вдавалося робити майже неможливе.**»

українським захисникам безпечним каналом. «Вона фактично врятувала від розгрому наше селище. Хлопці літали дронами, проводили аеророзвідку, а вона надсилала дані», – розповідає її мати. Ілона зневажала війну, казала, що вона приносить лиш жах і смерть. Однак вважала її невідворотною та потрібною для відродження України як нації.

Під час чергової волонтерської місії 24 березня Ілона Куровська загинула. Автомобіль підірвався на протитанковій міні, закладеній російськими нелюдами на польовій дорозі між окупованими селищами Озірщина та Андріївка. В машині разом із нею були ще двоє чоловіків – однокласник-далекобійник та молодий хлопець, який пройшов АТО. Вжити не вдалося нікому.

«Останній тиждень вона ніби відчувала, що трапиться щось. Коли читала, просила мене: «Мамочко, приляж біля мене, ну, хоч трішки...», – згадує мати загиблої.

За своє коротке життя Ілона Куровська встигла чимало: працювала на посадах заступника голови Бориспільської районної державної адміністрації, в.о. голови та заступника голови Переяслав-Хмельницької районної державної адміністрації (Київська область). Вона присвятила себе науковій діяльності й плідно співпрацювала з Національною академією СБУ. Влітку 2022 року захистила дисертаційну роботу та здобула науковий ступінь доктора юридичних наук, лише в лютому отримала відповідний диплом.

Попереду в неї було багато професійних і життєвих планів, які, на жаль, обірвала війна...

Вона обожнювала читати, здебільшого художню, історичну та країнознавчу літературу. Кілька років тому її особиста бібліотека налічувала близько 9 тисяч книг.

Любила також малювати картини, прекрасно співала, ходила в студію звукозапису, займалася бальними танцями та чудово куховарила. А ще Ілона обожнювала тварин і мала аж семеро собак.

Пам'ятаючи про героїчні подвиги Ілони Куровської, її односельці виступили з ініціативою подати її кандидатуру на присвоєння звання «Герой України» – найвищої відзнаки – (посмертно) за особисту мужність і відвагу, героїзм, самопожертву, самовіддані дії, виявлені під час захисту держави від збройної агресії російської федерації.

Її мати зізнається: «Тепер, коли я молюсь, не до Бога звертаюся, а до неї». Світла і вічна пам'ять їй... Бо Герої не вмирають!

«**Вона фактично врятувала від розгрому наше селище. Хлопці літали дронами, проводили аеророзвідку, а вона надсилала дані... Останній тиждень вона ніби відчувала, що трапиться щось. Коли читала, просила мене: «Мамочко, приляж біля мене, ну, хоч трішки...», – згадує мати загиблої.**»

Розповідь Ольги Стефанишиної

*38 років, народної депутатки Верховної Ради
IX скликання від політичної партії «Голос», вдови,
м. Київ*

Він завжди казав, що на першому місці в нього Україна. За неї він і помер, виконуючи бойове завдання з порятунку цивільних людей в місті Чернігів. Мій коханий чоловік, Богдан Стефанишин, солдат, убитий російським снарядом 30 березня 2022 року.

Це були не звичайні слова. Він перейняв це розуміння з самого народження від свого тата — Євгена, який усе своє життя

ненавидів москалів і дуже любив Україну. Богдан родом із Коломиї, його тато й мама були членами УПА. Тата Євгена (дідуся Богдана) вбили чекісти. Його дружина Стефа вночі забрала тіло свого чоловіка, аби його поховати. Вона вже тоді була вагітна маленьким Євгеном, але тягнула тіло свого коханого вздовж річки Прут, бо не могла лишити його гнити в братській могилі.

Після цього Стефу відправили до концтабору, а її маленького сина Євгена з бабусею та дідусем — до Сибіру. Хоча родині вдалося возз'єднатися в рідній Коломиї через багато років, душевні рани від совецької влади залишилися на все життя. Батько Богдана спалив усі документи, що свідчили про перебування їхньої родини в совецьких таборах, — у такий спосіб прагнув урятувати своїх дітей від геноциду російської влади. Не врятував.

Я відчувала наближення війни. Саме тому напередодні вторгнення ми відправили доньок — Владу й Валерію — з України до їхньої хрещеної мами. «Нехай ми всі потім згадаємо, яка ваша мама істеричка», — жартувала тоді в потязі, — «якщо війна все ж не почнеться, то ви ненадовго навідаєтеся на гостини до своєї хрещеної, а потім повернетеся додому».

На жаль, мої передчуття справдилися. Та найстрашніше те, що мені так і не вдалося вберегти своїх дітей від найбільшого жаху війни — втрати найдорожчої людини — коханого тата Богдана.

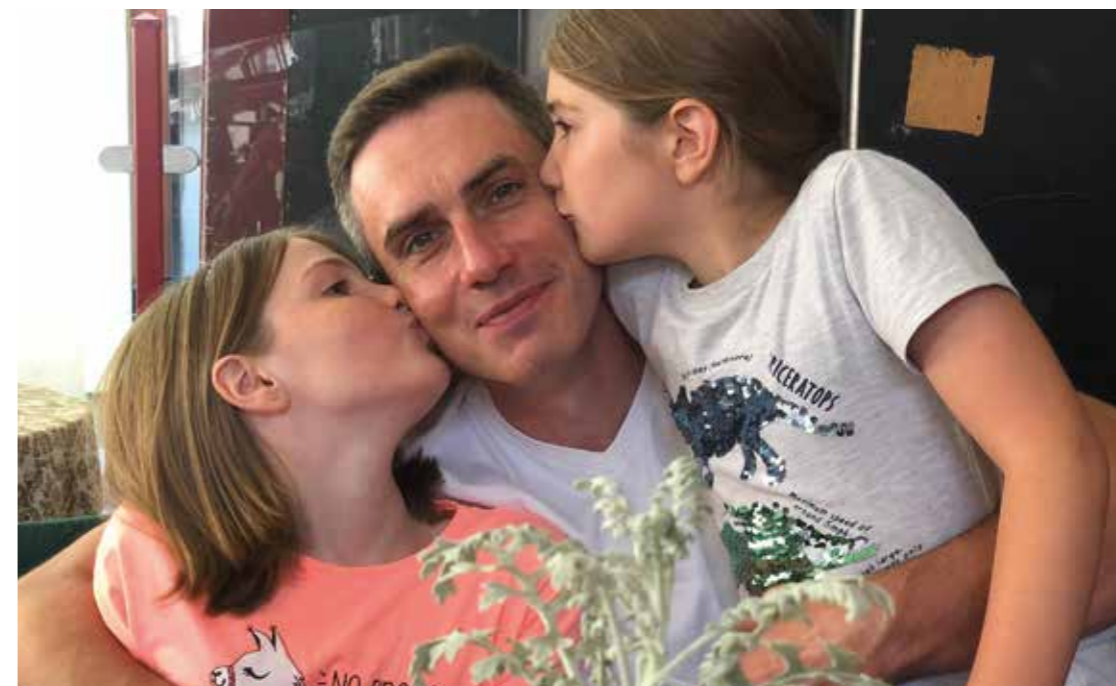
24 лютого я прокинулася посеред ночі. Розплющила очі з думкою, що треба терміново подивитися новини. А там — «путін напав на Україну. Війна почалася». Мені одразу подзвонила сестра Богдана, я вийшла до іншої кімнати, щоб не розбудити його, але у вікні вже все було видно й чуто: Київ та передмістя почали бомбардувати. Він одразу відвіз мене на роботу до Верховної Ради, адже ми мали оголосити військовий стан у залі Парламенту, а сам поїхав у військкомат, аби долучитися до лав оборони Києва. Він завжди казав, що піде воювати за Україну, якщо буде потрібно. І це зробив.

За кілька днів кожен із нас уже робив те, що міг під час війни — наближав нашу країну до перемоги. Богдан був в одному з Київських ТрО, а я — в Парламенті, а також займалась волонтерством,

допомагаючи лікарням: разом з іншими волонтерами ми шукали й розвозили по лікарнях Києва продукти харчування. Люди безкоштовно роздавали запаси харчових продуктів зі своїх складів:

тонни млинців, вареників, курятини, води... Завдяки величезній мережі знайомих і тому, що кожен хотів долучитися і допомогти, — ми робили справді неймовірні речі. Коли робота щодо забезпечення лікарень налагодилася, ми заснували медичний штаб разом із Фондом «Пацієнти України», в якому я працювала до початку шляху в політиці. Роботи мали шалено багато, адже лікарні потребували все, що допомогло б рятувати поранених та важкохворих. Волонтери закуповували ліки та медичні вироби, шукали гроші, постачальників ліків та волонтерів, які могли б відвезти ліки, зокрема в гарячі точки — Харків, Чернігів, Суми. Ці міста потребували ліки найбільше. Наша робота трохи відволікала від сирен і постійних звуків вибухів вдалині, хоча я жила в більш-менш безпечному районі Києва.

«
Ворожий снаряд поцілів у них двох, Настю і Богдана, спаливши їх заживо за частку секунди. Їхній друг Олексій незабаром помер від осколкових поранень.
»

Майже щотижня відбувалися засідання Верховної Ради України. Ми голосували за важливі для воєнного часу закони, але найголовніше — демонстрували українцям, що депутати перебувають у Києві та працюють. Так само, як Уряд і Президент. Самі засідання до останнього трималися в секреті з міркувань безпеки. Усі розуміли: пришелепкуватий путін може зробити, що йому заманеться, наприклад, демонстративно розбомбити Верховну Раду України. Було моторошно.

Увесь час я переймалася за життя чоловіка. Зрештою, і за своє також. Не тому, що лячно помирати. Моторошно уявляти дві пари оченят наших доньок Лери і Влади, які дізнаються жахливу новину, що хтось із батьків загинув. Проте я завжди сподівалася, що біда обійде нашу родину стороною. На жаль...

30 березня о шостій ранку мій чоловік Богдан і ще кілька його побратимів поїхали під Чернігів вивозити звідти цивільне населення, аби рятувати людей, які опинилися в руках звірів-окупантів. По суті, вони робили те, що мали б робити міжнародні організації, як-от «Червоний Хрест», під миротворчими прапорами і на спецтранспорті. Замість них це робили сміливі українці, які ризикували життям заради порятунку інших. Такі, як мій чоловік Богдан. Він не міг по-іншому, бо прагнув допомагати людям там, де цього найбільш потребували. За весь час він з побратимами врятував від загарбників майже 150 людей.

Того дня їхня колона отримала дозвіл на проїзд і вони почали операцію. Згідно з планом вони мали по черзі перевозити людей із Чернігова до автобусів, які стояли в малесенькому селі Ёньків. Вони мали перевезти в Чернігів Настю — дівчину, яка вирішила повернутися додому до коханого чоловіка. Ворожий снаряд поціли в них двох, Настю і Богдана, спаливши їх заживо за частку секунди. Їхній друг Олексій незабаром помер від осколкових поранень. Інші учасники колони вижили. Ворожий снаряд кинули на рятувальну колону за допомогою дрона, що корегували ДРГ. Їх усіх, а також тих виродків, який цей снаряд запустили, знищили наступного дня.

Насправді це мене не заспокоює...

Якщо відстежити історію однієї родини, родини Стефанишиних з Коломиї, стає очевидно, що історія повторюється. Криваві розправи, вбивства і катування безневинних людей: росія чинить так із Україною протягом століть. Менш ніж сто років тому своє життя за Україну віддав дідусь Богдана, а нині — він сам загинув від рук рашистів. Попри всі намагання його тата захистити сина. Незважаючи на всі мої спроби вберегти від горя нашу родину. Я дуже хочу, щоб мої онуки, діти моїх доньок Лери і Влади, ніколи більше не зустрілися з війною. Мрію, аби жили в процвітаючій і успішній незалежній Україні. Для цього мало знищити тих злочинців, які нині розв'язали й ведуть проти нас цю криваву війну. Мало їх судити, мало катувати. Бо нема в світі такого пекла, де вони спокутали б усі гріхи за злочини, що вчинили менш ніж за два місяці цієї кривавої війни. За сторіччя знуцань над нашою державою. Потрібно, аби такої держави, як росія, не існувало зовсім. Щоб ця країна розпалася, а нелюди-москалі животіли в своїх маленьких губерніях без засобів для життя. Зрештою, щоб вони зникли з лиця Землі!

« **Історія повторюється. Криваві розправи, вбивства й катування безневинних людей: росія чинить так з Україною протягом століть. Менш ніж сто років тому своє життя віддав за Україну дідусь Богдана, а нині — він сам загинув від рук рашистів.** »

м. Бородянка. Фото © Oleg Veremienko

РОЗДІЛ II. ДІТИ ВІЙНИ

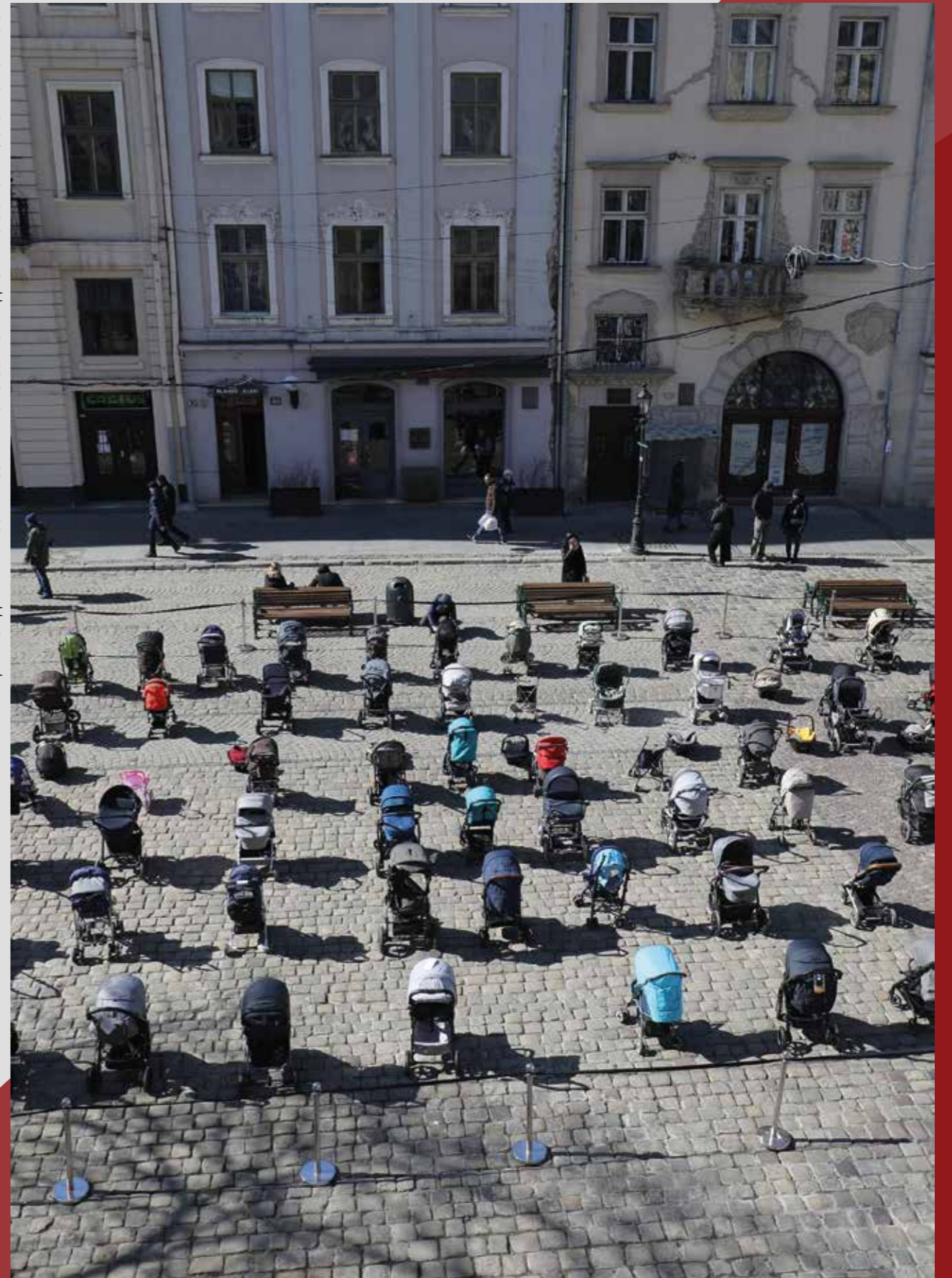
*Ліворуч, праворуч одна за одною гине
Ні в чому не винний дорослий, дитина.
Ліворуч, праворуч ці трикляті тривоги!
Лише чути сирену, підгинаються ноги.*

*Ми молимо – відкрийте вже нарешті очі!
Чи ви досі вбивати усіх навкруги хочі?
Мовчанням своїм і не звертаючи уваги
На вбивства, крадіжки, України відвагу?*

*Панує жорстокість, ненависть та страх.
Люди страждають у окупованих містах,
Втрачають у справедливості світу віру...
І це ви намагаєтесь назвати «миром»?!*

Олена Власенко, 13 р.

м. Львів. Акція «109 дитячих візочків за кількістю загиблих дітей». 18.03.2022. Фото Роман Балук

Лера

9 років, Київ

(опубліковано з дозволу Олени Вінницької з її посту в Facebook)

Як тепер із цим жити?..

Очі дев'ятирічної дівчинки, яка ще навіть не усвідомлює з якого пекла вийшла неушкоджена... Цей погляд залишиться зі мною назавжди...

Нас називають волонтерами. Люди різних професій, різного соціального статусу, різного виду діяльності. В мирний час ми мали різне життя, але нині нас об'єднала спільна справа — допомога людям, які постраждали від війни, допомога армії та ТрО на передовій.

Того дня я і мій «бойовий» товариш Толік поїхали розвозити гуманітарну допомогу по селах, які звільнили від російської нечисті. Зустрівшись із головою Копилівської громади і уточнивши про потреби в харчових продуктах та засобах гігієни, ми дізнались, що потреби в памперсах і дитячому харчуванні немає, оскільки в селі не залишилось дітей. На щастя, їх усіх встигли вивезти. Була лише одна дев'ятирічна дівчинка, яку орки привезли до жителів села. Ми зацікавились. Після недовгих вагань місцеві погодились відвезти нас до дівчинки, аби особисто могли дати їй м'які іграшки та смаколики.

Щойно підїхали до будинку, нас обступили місцеві й попередили, що батьків дівчинки розстріляли, рідна сестра місяць тому зникла безвісти, але вона про це не знає. Вони оберегали її від жахливої новини. Ми також не мали наміру приносити сумну звістку дитині, а бажали додати приємних митей у цей нелегкий для неї час.

Після декількох хвилин очікування місцева бабуся з Лерою вийшли до нас. Дівча усміхнулось і підійшло. Ледве вмістила в руки те, що ми їй привезли. Соромилась від незвичної для неї уваги та усміхалась. Спочатку ми говорили, чи їй спокійно тут, чим вона займається, чого б хотіла, аби наступного разу привезли. Вона розповідала, а мені стало моторошно, вбо я дивилась на цю усмінену дівчинку й бачила величезну тінь горя, про яке вона ще не знає. Вона розповідала про школу, про свого песика, який зараз із нею, а потім сказала, що хотіла б мені показати фотки, але її телефон залишився в її рюкзачку в машині мами. Трохи помовчавши, вона продовжила свою розповідь.

«Рюкзак мой остался, я его забыла. Да вообще забыла про рюкзак. Мне сапог прострелили, даже кофту. Они в маму попали. В меня не попали. Она кричала: «Не стреляйте, тут дети». Я пригнулась, как папа учил. Но они стреляли и попали в маму.

А вот сначала оно так было. Утром что-то сильно бахнуло и мы проснулись. Я не понимала, что происходит и мне никто ничего не говорит. Мои мама и папа что-то знали, но нам с сестрой не говорили. У меня сестра есть, Арина. А потом папа сказал, что мы едем на дачу. У нас дача в Севериновке. Я спросила, что происходит вообще. Подошёл папа и сказал, что в мире есть такая штука, как война и теперь она пришла к нам. Мы уехали и несколько дней пробыли на даче. Но там неспокойно было, там где-то стреляли, мы слышали. А потом папа сказал, что мы сейчас едем к бабушке с дедушкой в Умань, там спокойно и не стреляют. Папа сказал, что нужно будет пригнаться и не выглядывать

в окна, когда нам скажут. Лечь и не подниматься. Я сидела в машине с мамой, а Арина ехала с папой. Ну ещё крёстные, а ещё два кота и две собаки с нами ехали. И моя собачка Лаки с нами ехала. Мы выехали на дорогу, не знаю, как называется, но по дороге ехали, а по нам начали стрелять, мама кричала, я хотела посмотреть, что там, а потом мы остановились, я позвала маму, но она сидела. И кровь у неё была. Я взяла её телефон, чтоб скорую вызвать, но там стоял пароль. Я сказала маме, чтоб она пароль ввела, она начала бледнеть и вот так пальцем [показала невпевнені рухи рукою — прим. ред.] ввела пароль. Я не смогла позвонить и пошла по дороге искать помощь. Там танки ездил, я спряталась. Потом к маме опять пошла, она бледнеть начала. Я ходила в разные стороны долго, наверное, часа три-четыре, и увидела папину машину. Посмотрела на папу, а он такой сидел и вот такой глаз уже у него был [прикрыває око рукою — прим. ред.] Там ещё Арина сидела. Я ей говорю: «Давай прятаться, тут кацапы ездят на танках». А она говорит: «У меня нога прострелена вот тут [показує на стегно — прим. ред.]». Я смотрю, а там пузырь такой страшный.

Я спрашиваю, ты ползти можешь, нужно спрятаться. А потом подъехали на танках и нас забрали. Кацапы на танках были. Меня в один танк, Арину в другой. И бабушке отдали меня. Я тут даже посуду научилась мыть, салат готовить. А вот эти подснежники не тут выросли. Мы их в лесу нашли и тут посадили»

Лера провела нам із Толіком невеличку екскурсію й показала, які траншеї вирили орки на сусідній ділянці, де стояв їхній танк і станція. Повела на місце, де нещодавно стояв будиночок сусідів, показала місця від кацапських куль у стіні бабусиною будинку, вибите скло в кімнатах. Розповіла, що бачила, як горів рашистський танк, а тітка Валя і дядько Саша гасили поле, коли воно горіло. Пожежа ж була!

Ми слухали. На Толіка було боляче дивитись. На Леру ще болісніше.

Поруч із нею я трохи усміхалась... щоб не заплакати...

Це одна із найважчих історій за час мого волонтерства. Найбільше жахає, що усвідомлення дитиною всього, що сталося — попереду.

Ми поїхали з важким серцем і майже всю дорогу мовчали. Навіть заблукали по дорозі додому, бо були вражені й розгублені. Кожен думав про своє. Про те, що ця історія не єдина. Скільки схожих історій ми ще почуємо... Нині я знову побачила це потворне обличчя війни: винищувальної, злочинної. З тими нелюдьми, які донедавна називали себе братським народом.

Марія Вдовиченко

17 років, м. Маріуполь
(додано до збірки за згодою журналістки Олеси Біди та видання Hromadske, де опубліковано статтю)

24 лютого о 03:50 мама почула перший вибух і забігла до нас з молодшою сестрою в кімнату, голосно сказавши найстрашніші слова: «Почалася війна. Збираємося!». Куди? Як? Ми швидко захпали в сумки теплий одяг та щось попоїсти. Думали, зможемо виїхати. Але не вдалося — місто закрили.

Тоді почався справжній жах. Люди вибігали з будинків, намагаючись скупити все, зняти готівку, заправити автівки. А дов-

кола лунали вибухи.

Опівдні наш будинок уже двиготів. До якого підвалу бігти? Я дзвонила до голови ОСББ і питала, де нам ховатися. Мені відповідали, що «наш підвал на це не розрахований, бо там вікна, ремонт, тож туди не можна».

Ми не робили значні запаси їжі й води, бо думали, що це все триватиме днів три-чотири. Через два дні від початку війни зник зв'язок, вода та світло. Згодом не стало газу.

Увесь цей час Маріуполь обстрілювали: лівий берег міста руйнували, до Приморського району доходили вибухові хвилі. Все гуркотіло.

У квартирі ми завісили вікна, вставили між ними поролон. Думали, що нас може це захистити.

Ховатися вирішили у ванній: щойно чули якийсь шум, шелест або вибух, бігли одразу до ванної. Поступово це набридало. Зникала надія, що все закінчиться, що нас врятують. Зрештою, що значить ванна в звичайній хрущовці?

Одного ранку, вже не пригадаю точно дату, наша родина лежала в одній кімнаті. Відчували, як довкола усе ходить ходором, як щось впало в сусідній кімнаті, але ми лежали й думали: «Ні, це десь далеко, ми в це не віримо». Зненацька земля здригнулася, дім ніби підскочив. Ми швидесенько зачинилися у ванній. Згодом усього кілька секунд, але неймовірно довжелезних, була зловісна тиша... і за мить вибухова хвиля пронизала все до низу. Верхні поверхи будинку просто склалися. Падали шматки бетону, меблі, шифер з даху, летіло скло. Люди всюди кричали.

Нам пощастило вибратися з будинку, батько наказав швидко йти до першого-ліпшого підвалу.

Навколо лід, скло, шум, постріли, а ми біжимо й думаємо: «Хоч сходи були б до підвалу, хоч би спуститися, хоч би нас не придавило плитою».

Сестра добігла до підвалу першою, за нею — я і батьки. Почали стукати й почули, що всередині хтось шепочеться. Якийсь чоловік нарешті відчинив двері й сказав, що не може нас пустити, мовляв, підвал переповнений, зайвого місця немає. Батько не став слухати, відштовхнув його і ми зайшли.

Усередині було людей з двадцять, усі наші сусіди. Разом із нами зайшла ще одна сім'я з п'ятимісячним дитям. Тобто ми врятували не тільки себе, а й ще одну родину.

У підвалі бачили різні жахи. Коли у людей закінчувалися продукти, вони перетворювалися на звірів. Були готові вбити одне одного за ковток води.

Їжі не було, воду добували з льоду й снігу. Люди наражалися на шалену небезпеку, коли виходили назовні.

Одного дня до дверей підвалу прилетіла міна. Ми думали, що нас засипле, будівля вже почала руйнуватися. Боялися, щоб будинок не став нашою братською могилою.

Моя мама хворіє вже шість років на поліневропатію — ураження нервової системи. На тлі стресу вона перестала ходити, її серце двічі зупинялося. Аптеки не працювали, ліків ми не мали. Відділення швидкої медичної допомоги, що розташовувалося навпроти нашого підвалу, зруйнували.

Батько реанімував маму, як міг і знав — штучне дихання, масаж серця. Таблетки доводилося шукати під обстрілами. Ми не могли втратити маму. У цьому підвалі в нас залишалася лише наша надія та молитва. Більш нічого.

На десятий день перебування у нас залишився одна скибочка хліба завбільшки з мій кулачок. Ми ділили хліб, щоб вистачило на нас всіх на кілька прийомів їжі. Свій шматочок я не могла з'їсти, бо тривалий час голодували. Я дуже довго його зберігала: боялася, що незабаром зовсім не буде чого їсти.

Люди між собою сварилися, скандалили, когось намагалися вигнати з підвалу, аби на один рот стало менше. Там не було доброти. Лише темрява. Ми вже відчували запах смерті.

Так тривало 12 днів.

Обстріли починалися здебільшого о четвертій ранку. Після цього — невелика перерва, а о десятій — другий акт. Того дня всі прокинулися від нечуваного раніше шуму о другій ночі. Чашка, що стояла на полиці наді мною, стрибала. Звук був такий, ніби я лежу, а поряд проїздить по чотири потяги з кожного боку.

Зазвичай, коли стріляли, то плакала дитина, або хтось читав молитву вслух. Того разу мовчали всі.

Земля раптом почала здригатися, здавалося, ніби все летить на нас. Зі стелі падала штукатурка, цегла.

« У цьому підвалі в нас залишалася лише наша надія та молитва. Більш нічого. На десятий день перебування у нас залишився одна скибочка хліба завбільшки з мій кулачок. Ми ділили хліб, щоб вистачило на нас всіх на кілька прийомів їжі. Свій шматочок я не могла з'їсти, бо тривалий час голодували. Я дуже довго його зберігала: боялася, що незабаром зовсім не буде чого їсти. »

Я лежала і думала: «Ми звідси не вийдемо. Це моя могила». Я вже втратила надію на будь-що, не могла ні молитися, ні сподіватися. «Це закінчиться, бо не може тривати вічно. Людина ж страждає заради чогось», — повторювала я собі.

У ту мить я була впевнена, що помру, ми всі помremo. На одній ковдрі зі мною лежала моя сім'я.

Я все ж вирішила молитися. Просила в Бога померти швидко й не бачити смертей моїх рідних, не бачити, як вони мучаться, а я не можу їм допомогти. У нас не було ні сил, ні надії, ні навіть нормальної аптечки.

Усі розуміли: якщо вцілить, то звідси не виберемося. Так було в сусідній будівлі, звідки так нікого й не дістали.

Ворожі солдати забороняли рятувати, ми не мали ніякої змоги щось зробити.

Відтоді я не пам'ятаю, як минали дні. Ми були замучені, голодні, втомлені. Якось батько сказав: «Або ми помremo з голоду, або нас засипле, або нас уб'ють». Російські солдати ходили по підвалах, перевіряли хто там сидить і кидали бомби. Коли до нас стукали, ми не відповідали.

Одного дня ми почули від сусідів, що можна виїхати на Мелекіно. Тато мав старенькі «Жигулі», понівечені уламками від будівель і скла. Ми навіть не знали, чи заведуться вони, але автівка рушила. Ми їхали під обстрілами. Тривали бої, а в нас була одна мета: вижити, вибратися з цього пекла.

Доїхали майже до села Мелекіно, де стояв пост ДНР. Розуміли, що повернутися не зможемо, а далі їхати не хотіли: якщо не вбили там, то вб'ють тут, бо для ворога ми ніщо, лише мішень.

Нас зупинили на блокпості, спитали місце реєстрації: «Маріупольське? Вам направо».

Що значить «Вам направо», ми не знали. Звідти нас направляли далі й далі. Так поступово сформувалася велика колона не лише з автівок, а й людей, які йшли пішки.

Згодом військові ДНР сказали їхати «вниз». Ми рушили, а вони стріляли по автівках і людях.

Так ми доїхали до Ялти [Донецької області — прим. ред.], де ховалися понад десять днів у старому пансіонаті. Їжі ми не мали, воду брали з криниці. Готівка, що в нас залишилася, нічого не вартувала.

У Ялті саме змінювали владу на ДНРівську, тож вони намагалися нібито показати себе з хорошого боку. Запрошували приходити до них, називати своє ім'я та прізвище, щоб отримати гуманітарну допомогу. Люди йшли, аби вижити та не вмерти з голоду. Проте жодних пайків нам не давали — їх отримували місцеві, продаючи згодом на базарі за космічними цінами.

У Ялті також працювали кілька магазинів, куди завозили продукцію з росії. Ціни високі, черги величезні. На ті гроші, які ми мали, змогли купити лише дві буханки хліба. Ми їх берегли й ховали, щоб не забрали.

«**Усього кілька секунд, але неймовірно довжелезних, була зловісна тиша... і за мить вибухова хвиля пронизала все до низу. Верхні поверхи будинку просто склалися. Падали шматки бетону, меблі, шифер з даху, летіло скло. Люди всюди кричали.**»

Саме тоді в Ялті проходила «денаціоналізація»: солдати ходили по домівках і шукали, як вони казали, «націоналістів» та «фашистів». Людей вивозили в невідомих напрямках, а когось вбивали.

Голод, холод і страх замерзнути. Все, що ми мали, — вогонь, вода, чай і оті дві буханки хліба. Батьки вирішили виїжджати.

Так ми потрапили на фільтрацію у смт. Мангуші, де було два табори. Перший — для людей, які йшли пішки. Цю так звану фільтрацію вони могли проходити понад місяць. Черги були довжелезні. Люди щосили намагалися врятуватися й втекти. Другий — для тих, хто вибирався автівками.

Табір — це не поселення або щось на нього схоже, а звичайні колони автомобілів. Перед нами в черзі стояло п'ятсот машин, за нами — ще тисячі.

Виходити з автівок, шукати їжу, воду або йти до туалету забороняли. Всюди ходили озброєні солдати й погрожували, перевіряли, стежили, щоб усі залишалися на місці.

Цей фільтраційний табір, як нам казали, працював від п'ятої ранку до одинадцятої вечора, але насправді нічого не починалося, поки вони не прокинуться, поснідають, покурять, поговорять по телефону, змінять одне одного на чергуванні.

До цивільних не мали жодного діла. Щогодини пропускали дві, а якщо пощастить, три автівки. В очікуванні своєї черги ми прожили в машині дві доби.

Цю так звану фільтрацію вони організували в такий спосіб. Спочатку стоїть блокпост, до якого під'їздить автівка. Вони перевіряють кожну кишеню, бардачок, багажник, кожну сумку. Перевіряють і людей — одяг, і що під ним. Чоловіків роздягають на вулиці біля машин. Шукають татування, якісь мітки, інакше кажучи, «націоналістів».

Траплялося, що не всі пасажери з машини проходили фільтрацію: вони могли забрати батька або матір, а машина мала рухатися далі. Люди розгублювалися: солдати тримали зброю, а в людей — нічого.

Наша черга підійшла об одинадцятій вечора, наша машина стала останньою того дня. Нас запустили, обшукали. Мама вже не ходила унаслідок хвороби. Їм з сестрою дозволили не виходити, мовляв, «фільтрація» починається з 14 років.

Ми з батьком вийшли. На відстані 200 метрів від нашої автівки стояла будка, що мала дві кімнати. На морозі стояли виснажені люди. Я так змерзла, що не відчувала пальців на ногах.

Вони ж ходили, розмовляли між собою, обговорювали жінок, яких замучили.

«**Я лежала й думала: «Ми звідси не вийдемо. Це моя могила». Просила в Бога померти швидко й не бачити смертей моїх рідних, не бачити, як вони мучаться, а я не можу їм допомогти... Усі розуміли: якщо вцілить, то ми звідси не виберемося. Так було в сусідній будівлі, звідки так нікого й не дістали. Ворожі солдати забороняли рятувати, ми не мали ніякої змоги щось зробити.**»

Я чула розмови між ними:

- А той, що не пройшов, куди ти його подів? — запитував один іншого.
- Та розстріляв. Його та ще десять, може й більше. Не рахую, набридло вже.

Один чоловік після фільтрації вийшов із величезними, переляканими очима. Його трусило. Він казав, що допит був жорстокий, його били, а дружину так і не відпустили.

Далі надійшла наша черга. Я пішла до однієї фільтраційної кімнати, батько — до іншої.

У мене зняли відбитки пальців, відсканували документи, перевірили телефон. Ставили провокаційні запитання про владу, Україну, про мої власні переконання. Вони намагалися знайти людей, які люблять свою батьківщину та які хотіли нормально жити. Вони знущалися, принижували, могли обзивати, бити.

У мене взяли паспорт й побачили, що мені 17. Я їм не сподобалася, нібито занадто молодо виглядала, а вони саме шукали дівчат.

Мене виштовхали звідти, а їхній озброєний солдат супроводжував до машини. Він штурхав мене, бо на його думку я занадто повільно йшла. Я впала й забила коліно, але розуміла: якщо зараз не підіймуся і не побіжу до автівки, то вже не повернуся. Я побігла щосили.

Мама побачила лише мене, тож в неї почалася паніка: «Що з батьком? Він не пройшов? Його вже вбили? З нього знущайуться?» А я нічого не могла сказати. Сиділа й не знала, що буде далі.

Утім, батько повернувся за хвилину сорок. Ми бачили, як його виштовхали. Він вийшов і впав. Намагався підвестися і падав, але все ж дійшов до автівки.

Батько натиснув на газ і ми рушили. Прямої дороги на Бердянськ не було: міст підірвали, тож ми їхали околицями й селищами. Повсюди лежали трупи, стояла розбита техніка.

Уже в дорозі батько почав втрачати зір. У Бердянську ми переночували в автівці. Батько розповів, як відбувалася його «фільтрація»: у нього також попросили документи, взяли відбитки пальців, роздягли, обшукали. Почали допитувати, тиснули морально. Спершу штовхали. Коли побачили, що в нього порожній телефон, почалися запитання: «Чому телефон порожній? Що ти приховуєш? Ми тобі

не віримо!». І вдарили по голові. Він не пам'ятає хто, як і чим. Згадує, як уже опинився на вулиці. Від того побиття батько й втрачав зір, а нам ще ж потрібно їхати далі.

З Бердянська до Запоріжжя стояло 27 блокпостів і на кожному перевіряли документи та машину, запитували чи пройшов «фільтрацію». У людей забирали їжу й теплі речі, просили цигарки, питали навіть про наркотики та алкоголь.

Ми їхали, а поруч йшли бої. Щось залетіло під машину й стався вибух, машина підстрибнула. Батько сказав не перейматися, можливо, то була петарда. Звісно, ми розуміли, що на війні немає петард.

Дорога була важкою. Ми бачили зруйновані будинки, протитанкові міни посеред дороги, танки з літерою Z у дворах, обгорілі тіла вздовж дороги, розбиті автівки. Навколо палав ліс.

На світанку ми доїхали до містечка Оріхове Запорізької області. Попереду нас на дорозі лежали камінні брили, їжаки, колючки. З наближенням до неокупованих територій виникало відчуття, ніби дихати стає легше. Попереду нарешті ми побачили український прапор.

Спершу перелякалися: невже провокація? Невже це ще один іспит, який ми маємо скласти?

Нас зупинили. Кажуть: «Добрий день! Покажіть, будь ласка, документи».

Ми показали, хоча й далі були переконані, що це провокація.

Нам кажуть: «Не бійтеся. Це — Україна».

Ми почали плакати. Не могли повірити, що під захистом і знайшли свою землю.

Згодом ми поїхали до центру допомоги біженцям у Запоріжжі. Мамі надали медичну допомогу, бо на той час вона ще не ходила. Батькові було дуже зле: він почав сліпнути. Ми з сестрою були виснажені емоційно, психологічно зламані.

У місті батька обстежили двоє лікарів й зробили висновок, що він має травму внаслідок контузії. На одному оці — повна втрата зору, а інше бачить ніби крізь целофановий пакет.

Щоб отримати якісну медичну допомогу, волонтери направили нас до Львова. Тут батько ще раз обстежився. Нам сказали, що його лікування буде довгим, складним і дорогим, можливо, доведеться виїхати за кордон.

«Ми не можемо втратити нашого батька. Він нас врятував, тепер наша черга допомогти йому», — наприкінці розмови додає мама Марії, Наталя Сергіївна.

«**Т**ак ми потрапили на фільтрацію...
Табір — це не поселення або щось на нього схоже, а звичайні колони автомобілів. Перед нами в черзі стояло п'ятсот машин, за нами — ще тисячі. Цю так звану фільтрацію вони організували в такий спосіб. Спочатку стоїть блокпост, до якого під'їздить автівка. Вони перевіряють кожну кишеню, бардачок, багажник, кожну сумку. Перевіряють і людей — одяг, і що під ним. Чоловіків роздягають на вулиці біля машин. Шукають татування, якісь мітки, інакше кажучи, «націоналістів».

– А той, що не пройшов, куди ти його подів?, — запитував один іншого.

– Та розстріляв. Його та ще десять, може й більше. Не рахую, набридло вже.

м. Маріуполь. «Азовсталь». Фото Дмитра Козацького

м. Маріуполь. «Азовсталь». Фото Дмитра Козацького

Розповідь Катерини Галянт

психологині медичної мережі «Добробут», м. Київ

Після визволення передмість Києва – Бучі, Ірпеня, Бородянки та інших містечок і сіл, світ побачив не тільки вбитих та закатованих мирних громадян України, але дізнався про зґвалтованих дітей, жінок та бабусь. Ці історії жахають. І з кожним днем з'являються нові. Зґвалтування відбуваються з особливою жорстокістю, на очах дітей та батьків. І практично всі – групові. Рашисти ґвалтували навіть дворічних дітей.

Уповноважена Верховної Ради із захисту прав людини Людмила Денісова повідомляла, що до Офісу омбудсмена з 1 по 14 квітня надійшло близько 400 звернень про випадки сексуального насильства з боку російських окупантів. І ці

звернення продовжують надходити. Але не про всі випадки жертви насилля повідомляють. Багато хто замовчує цю проблему. Про випадки групових зґвалтувань дівчат повідомляло Міністерство оборони України, а також численні волонтерські організації, які працюють на вивільнених територіях та медичні центри, куди звертаються зґвалтовані дівчата.

Зґвалтування та сексуальне насильство є воєнними злочинами та порушенням міжнародного гуманітарного права. Генеральна прокуратура України і Міжнародний кримінальний суд заявили, що розпочнуть розслідування за повідомленнями про сексуальне насильство.

Ми попросили дитячого психолога розповісти про стан дівчат, які звернулися до неї по допомогу після зґвалтування рашистськими окупантами.

Розповідь Катерини.

З початком війни ми з колегами створили волонтерський Телеграм-канал психологічної допомоги. Зараз нас вже 100 психологів: 40 активно працюючих та 60 доєднуються час від часу. Потреба у такій допомозі сьогодні як ніколи на часі – до каналу долучилося вже більше двох тисяч підписників. Телеграм дозволяє приховати номер і зробити спілкування повністю анонімним. Це вкрай важливо – особливо для жертв насилля, які, зазвичай, бояться навіть рідним розповісти про той жах, який з ними стався. Не менш важливо, щоб допомога була надана терміново. Тому на запит, який людина розміщує в Телеграм, одразу відгукується спеціаліст, який має можливість допомогти прямо зараз.

Жертви насилля, зазвичай, не пишуть прямо «мене зґвалтували». Часто людина звертається зі скаргою, що вона втратила можливість заснути або втратила сенс жити, або в неї з'явилися суїцидальні думки. І вже в процесі терапії ми з'ясовуємо, що її зґвалтували. Пік звернень про допомогу після зґвалтування від потерпілих та їх родичів спостерігався після звільнення окупованих територій Київщини.

Зґвалтування є інструментом війни. Це не тільки задоволення збоченого статевого потягу, а реалізація прагнення домінувати, показати силу, знецінити жертву, знищити людину морально і фізично. Тому зґвалтування зараз відбуваються у найбільш збочений спосіб – це групові зґвалтування, часто у присутності рідних, у присутності маленьких дітей, зі страшними травмуваннями.

Зазвичай, в групі ґвалтівників від трьох до п'яти чоловіків різного віку. Дівчата зазнають побиття, їм вибивають зуби та ламають кістки, особливо коли вони пручаються. Від тортур дехто втрачає свідомість і не пам'ятає всього, що з ними відбулося.

Багато хто з них каже, що коли йдеш після цього в душ, хочеться шкіру зняти з себе повністю. Щоб цього тіла не було. Вони асоціюють його зі зґвалтуванням. Незважаючи на значні пошкодження статевих органів, мало кому вдається змусити себе піти до гінеколога. На жаль, через бажання "відмитися" деякі дівчата знаходять перекис, календулу, ще щось на спирту – заливають це все на статеві органи й так повторно їх травмують.

Вони кажуть, що не мають сенсу жити, не розуміють, як взагалі тепер жити. Не можуть їсти, навіть пити забувають. Не сплять, свідомість не може відключитися. Вони на безпечнішій території, але не почувуються в безпеці. Просто забути про це жахіття або щось зробити, щоб про це не згадувати, – неможливо.

Така травма завжди ділить життя на до і після. У перші кілька місяців психіка включає механізм замороження і відсторонення, намагається витіснити травму. Людині може здаватися, якщо про це не говорити, то ніби «це не зі мною було».

А десь за кілька місяців починається «розморозка». Коли людина усвідомлює, що це сталося з нею, стає нестерпно жити. Позбутися цієї травми неможливо, тільки навчитися з нею жити.

«Дівчата кажуть, що коли йдеш після цього в душ, хочеться шкіру зняти з себе повністю. Щоб цього тіла не було. Вони асоціюють його зі зґвалтуванням... Просто забути про це жахіття або щось зробити, щоб про це не згадувати, — неможливо. Така травма завжди ділить життя на до і після.»

РОЗДІЛ III. В окупації та поруч із ворогом

МОТИЖИН

*Мотижин спалений, розбитий,
Голосять виживши навзрид.
Як в тридцять третім, московіти
Вчинили з ними геноцид...*

*Зведуть нащадки монументи,
Своїм геройським землякам.
Й прикріплять синьо-жовті ленти,
Тим, хто не здався ворогам.*

Микола Паламарчук

м. Буча. Фото Вікторії Кириленко

Віра (ім'я змінено)

38 років, селище Київської області

Цю історію вдалося написати, впорядкувавши уривки болісних спогадів Віри, якими вона потроху ділилася протягом багатьох днів.

До війни в нашому селі мешкало майже півтори тисячі людей, а з початком війни половина виїхала. Я також хотіла, але не могла залишити маму одну, а вона категорично відмовилась виїжджати. Правду кажуть, сільські мешканці дуже прив'язані до землі. Ось ми і лишилися... На свою біду.

Перші дні минали відносно спокійними, хіба в магазині зникли майже всі продукти. До нас доходили чутки, що ворог прагне оточити Київ. На четвертий день я вже точно знала, що наше селище розташоване на шляху загарбників, бо отримала звістку від сестри, котра мешкає в двадцяти кілометрах від нас. Але бігти було запізно.

Того дня, коли вони зайшли в село, ми з мамою господарювали на городі. Наш будинок стоїть на околиці, а дорога ніби вивертає із-за лісу. Ми навіть не встигли забігти в хату, так і стояли, заціпенівши з граблями в руках.

Два солдати зі зброєю зайшли до нас на подвір'я. Решта колони поїхала вглиб села. Ми були настільки перелякані, що не могли вимовити ані слова, а чоловіки все базікали й базікали. Мовляв, нам не треба хвилюватись, бо вони нас не скривдять й гірше, ніж було до цього в Україні, вже не буде. Один з них дивився на мене такими чесними блакитними очима, що певною мірою навіть полегшало. Вони сказали нам сидіти в хаті та нікуди не виходити. Ми й сиділи, не виходили навіть води набрати. В центрі села декілька разів лунали постріли, але зв'язку з односельцями не було. Так минуло понад добу.

Той день назавжди змінив моє життя, змусив остаточно розчаруватися в людях та в самій собі. До нас у двері загрюкали: на порозі стояв той самий солдат з блакитними очима, який, посилаючись на гостру потребу, попросив допомогти сусідові з будинку навпроти. Я не відчула жодної небезпеки, бо зранку сама розповіла про медичні навички.

Зайшовши в хату, я побачила на підлозі та стіні величезні плями крові, але так і не зрозуміла, звідки вони. За столом сиділо троє солдат, які вечеряли та вживали спиртні напої. Мені стало дуже страшно, але жевріла надія, що в хаті є поранений. Один із них, найстарший, похитуючись, встав із-за стола та почав наблизитися, розстібуючи ремінь, тож стало остаточно все зрозуміло...

«**Т**ой день назавжди змінив моє життя, змусив остаточно розчаруватися в людях та в самій собі... Зайшовши в хату, я побачила на підлозі та стіні величезні плями крові, але так і не зрозуміла, звідки вони. За столом сиділо троє солдат, які вечеряли та вживали спиртні напої. Мені стало дуже страшно, але жевріла надія, що в хаті є поранений. Один з них, найстарший, похитуючись, встав із-за стола та почав наблизитися, розстібуючи ремінь, тож остаточно стало все зрозуміло...»

Мені 38 років. Я вже була одружена, а в житті мала декількох сексуальних партнерів. У ту мить я чомусь думала про п'ятнадцятирічну доньку моєї подруги, яка мешкала по сусідству за два будинки, на своєму місці уявила її. Мене охопив розпач, значно глибший і сильніший за страх. Чоловік забрав мене в сусідню кімнату та сказав роздягатися, після чого повалив мене на ліжко обличчям вниз та згвалтував. Це були найстрашніші дві хвилини мого життя. Згодом він підвівся та вийшов. Після нього зайшов другий, потім третій, за ним — четвертий. Відчуття були нестерпні, але я постійно думала про доньку подруги. Вигадала собі, що рятую її. Так було легше...

Четвертий сказав, щоб я не одягалася та виходила до них. Коли я вийшла, вони грали в карти за столом. Сказали, що будемо грати в «Кам'яне обличчя» і я мушу лізти під стіл та по черзі задовольняти їх орально. Я ніколи в своєму житті цього не робила, у мене почався рвотний рефлекс, а вони лише волали «Смокчи, сука!». Один з них почав гасити об мої плечі недопалки. Я не знаю, скільки часу це тривало... Коли мене відпустили, двоє з них спали п'яні за столом... Понад усе я боялася, що про це дізнається мама, — у неї хворе серце, вона не витримала б цього.

Тієї ночі пограбували багато будинків, вбили декілька людей, — так вони святкували початок окупації. На щастя, з родиною моєї подруги все обійшлося. Я дуже рада.

Більше цих покидьків ніколи не бачила. Крім одного. Солдат з блакитними очима ще шість разів приходив до мене й казав, що міг би навіть закохатися, але я тепер брудна, бо «відсмоктала стільком чоловікам». Він відводив мене на подвір'я та змушував займатися з ним сексом. Я не пручалася, мені було вже байдуже... Лише хотіла, щоб вони не чіпали матір... Хотіла, щоб він здох...

Того дня, коли цих тварюк вигнали з села, до нас у хату знову прийшли та винесли всі наші речі: телевізор, мікрохвильовку, міксер, мій старенький ноутбук, прикраси, постільну білизну, одяг. Порозбивали весь наш посуд та консервації. Мати так сильно плакала, пила пігулки від серця, задихалася... а я раділа, що змогла приховати від неї найстрашніше.

Нині, читаючи заголовки та статті про численні згвалтування, мені стає моторошно: скільки нас таких? Скільки тих, хто приховує цей невимовний біль. Маленькі дівчатка, які ще нічого не бачили в житті, ще не почали жити, не відчували першого кохання та чоловічої підтримки, — їхні душі спустошені. Спустошені, як і наші розбомблені, понівечені міста та села...

Єдине, що може нас повернути до життя, дати імпульс жити далі — це помста. Саме тому я щодня вірю в перемогу ЗСУ. Вірю, що ці покидьки розплатяться за все: будуть вмирати в муках і потраплять у пекло! Можливо, тоді я зможу дивитися на чоловіків з блакитними очима...

«**Н**ині, читаючи заголовки й статті про численні згвалтування, мені стає моторошно: скільки нас таких? Скільки тих, хто приховує цей невимовний біль. Маленькі дівчатка, які ще нічого не бачили в житті, ще не почали жити, не відчували першого кохання та чоловічої підтримки, — їхні душі спустошені. Спустошені, як і наші розбомблені, понівечені міста та села... Єдине, що може нас повернути до життя, дати імпульс жити далі — це помста. Саме тому я щодня вірю в перемогу ЗСУ. Вірю, що ці покидьки розплатяться за все: будуть вмирати в муках і потраплять у пекло!»

Надія Зубець

62 роки, вчителька географії та біології, заступниця директора з НВР зі стажем 35 р., вихователька в дитячому садочку, смт. Немішаєве

Початок війни Росії проти України застав мене в містечку Немішаєве. Воно розташоване на шляху від вже сумнозвісних Бородянки до Бучі, Ірпеня, Гостомеля.

«Цими мирними людьми й прикривалися рашисти, не дозволяючи виходити. Вони грабували й забирали останню їжу та воду. Окупанти вели хаотичний обстріл житлових будинків, адміністративних будівель, що горіли. Скрізь гинули люди... Цинізм цих злочинів мав продовження — тіла загиблих не дозволяли поховати на цвинтарі, тож друзі та родичі таємно хоронили їх у власних садах біля будинків.»

Хочу наголосити, що сама я родом з Мотижина, де закатували понад двадцять мирних українців, зокрема і сім'ю старости села Ольги Сухенко з чоловіком та сином. Фото та інформація про цей випадок вже облетіла світ. Цей злочин особливо болючий для моєї родини, бо це не просто односельці, а мої близькі родичі, яких стратили виключно за те, що вони з усіх сил допомагали жителям Мотижина вижити в окупації.

Моя родина — я, чоловік, дочка з чоловіком та їх двоє дітей — відчули сповна спочатку наступ на Бучу та Ірпінь, а потім вже окупацію Немішаєва, сидючи у підвалі приватного будинку дочки. Він розташований на Варшавській трасі неподалік агротехнічного коледжу, де загарбники створили опорний пункт, розташували техніку та особовий склад, куди щонаочі гелікоптерами з Білорусі доставляли підкріплення.

Навколишні території обстрілювали з градів, що окопалися на стадіоні коледжу відразу за студентськими гуртожитками. У цих гуртожитках створили підвали-бомбосховища, де переховувались від бомбарбувань та обстрілів сотні студентів, викладачів, односельців.

Цими мирними людьми й прикривалися рашисти, не дозволяючи виходити. Вони грабували й забирали останню їжу та воду. Окупанти нахабно гасали вулицями Немішаєва та сусіднього села Микуличі, вели хаотичний обстріл житлових будинків, адміністративних будівель, що горіли. Скрізь гинули люди.

Так загинула і моя подруга, багаторічна колега, вчителька Надія Гончаренко, якій було всього 67 років. Вона планувала нарешті подорожувати світом, радіти онукам. Її вбили 27 березня. Її та ще чотирьох сусідів жорстоко, без будь-яких пояснень, розстріляли загарбники прямими пострілами в голову на власних подвір'ях.

Цинізм цих злочинів мав продовження — тіла загиблих не дозволяли поховати на цвинтарі, тож друзі та родичі таємно хоронили їх у власних садах біля будинків.

Після 2 березня, коли ворогам стало зрозуміло, що блиц-криг із захоплення Києва через гостомельський напрямок не вдався, з особливою силою заповзялися обстрілювати Бучі, Ворзеля, Ірпеня та навколишніх сіл. Посилились безчинства щодо мирного населення. Вривалися в оселі, брали людей у полон, оселялися в будинках, грабували майно, гвалтували жінок та дітей.

Така доля не оминула й наш дім — російські бандосолдати по-зłodійськи вдерлися в будинок. Напевно, нас врятували наші молитви та недоумкуватість тих горесолдат, які не розібрались у конструкції будинку й не помітили нас у підвалі.

З нами були двоє діток, моїх внучат. Описати емоції безвихіддя й страху за життя дітей неможливо. Мабуть, саме тому й вирішили на свій страх та ризик вибиратися з того пекла, рятуватись. Вибіралося з ото-

«Це була «дорога життя»: складна й небезпечна, а шанси на виживання були мінімальні — постійні автоматні черги по автомобільній колоні, постріли снайперів. Від кулі дивом врятувався чоловік моєї дочки... Як згодом виявилось, наш пережитий досвід був не найстрашніший, як порівняти зі звірствами та знуцаннями над сотнями тих, хто про те вже ніколи не розповість зі своїх братських могил.»

чення колоною, що сформувалася з понад двадцяти автівок із білими прапорами та написами «Діти».

Це була «дорога життя»: складна й небезпечна, а шанси на виживання були мінімальні — постійні автоматні черги по автомобільній колоні, постріли снайперів. Від кулі дивом врятувався чоловік моєї дочки.

Як згодом виявилось, наш пережитий досвід був не найстрашніший, як порівняти зі звірствами та знуцаннями над сотнями тих, хто про те вже ніколи не розповість зі своїх братських могил.

Але ми, живі, про них будемо пам'ятати завжди і не пробачимо. Українців не здолати, бо за нами правда сила, мужність. З нами Бог. Слава Україні!

Тетяна Миколаївна Буличова

75 років, пенсіонерка, м. Маріуполь

Перші три тижні від початку війни я жила в своїй квартирі. Мала надію, що цей жах скоро скінчиться. Згодом перейшла жити до підвалу нашої багатоповерхівки. Моя квартира розташована на четвертому поверсі. На той час було вже страшно спати в ліжку, що постійно підстрибувало від вибухів. У підвалі я прожила місяць.

До 25 березня нас не сильно обстрілювали. Мобільного зв'язку не було, тому ми не знали ні про знищений Драмтеатр, ні про розбомблений пологовий будинок, ні про зруйноване місто. 21 березня, вперше від початку березня, вдалося зв'язатися з донькою, вона почала кричати: «Мамо виїжджай! Міста вже

немає!». Це ніяк не вкладалося в мій голові, але того дня вирішила, що поїду. Зроблю, як сказала донька.

Потім почалося... Гатили по нам і вдень, і вночі. Здригалася земля. Хто мав машини, виїжджали, а інші, хто міг, йшли пішки на околиці міста, бо звідти евакуювали людей. В мене не було ані машини, ані можливості пройти більше 50 метрів. Хворі ноги...

В нашому будинку залишилося десь сорок людей, з них дванадцять пенсіонерів, які залишилися жити в підвалі. Наймолодшій жінці було 63 роки, найстаршій — 85. Чоловікам в середньому було 70 років. Ми давно знали одне одного, адже в цьому будинку прожили все життя, тут вирости наші діти. Жили дружно.

У лиху годину кожен з нас приніс такі-сякі харчі, щоб розділити з усіма. Готували на вогнищі біля будинку. Збирали з розбитих приміщень рами й двері, що замінювали нам дрова. З початком окупації в нас не було води, електрики, газу, опалення. Воду ми топили зі снігу, який збирали з криш та капотів машин. Коли йшов дощ, збирали дощову. Неподалік від будинку є колодязь і наші чоловіки ходили до нього попри вибухи й постріли. Якось прийшли бліді від жаху й кажуть: «Там троє вбитих чоловіків лежать». Через день все ж змушені були знову піти до колодязя, бо треба ж виживати.

Увесь цей місяць перебування в підвалі ми вважали за щастя прокинутися вранці. Спали в одязі, не роздягаючись. Весна була холодною, до мінус восьми вночі. У підвалі холодно та сиро, тож ми натягали на себе все, що мали, а зверху вкривалися ковдрами. Так і жили: обличчя в сажі, в просякнутій димом одязі, без змоги помитися. Постійно під вибухами та обстрілами. Коли треба було потрапити з будинку в підвал або навпаки, то насамперед перевіряли чи це безпечно: літак пролетів і скинув бомбу. Значить треба встигнути, бо незабаром він повернеться знову.

Ми намагалися підтримувати одне одного. Звісно, було страшно, інколи охоплював неймовірний відчай, особливо в перші дні, коли почалися безперервні бомбардування. Зрештою, ми все ж мали вижити, тож не падали духом і боролися за життя.

Одну з наших жінок, яка готувала їжу біля під'їзду, тяжко поранило уламками снаряду, що впав неподалік. Її спину зрешетило осколками й наскрізь пронизало руку. Ми зібрали всі ліки й матеріали для перев'язування, які мали. В сусідньому будинку жила лікарка-хірург, тож вона допомагала обробляти рани та робити перев'язки. За пораненою всі доглядали, годували, лікували, підтримували. Потім, коли припинилися постійні обстріли комбінату, сусід відвіз її до лікарні. Іншій жінці, яка

прийшла до нашого двору за порятунком, відірвало руку. Її ми теж рятували. За цей час я зрозуміла, що ми, українці, сильні духом й незламні люди.

Молодому хлопцю куля поцілила в серце. На жаль, тут ми були безсилі. На кладовище потрапити було неможливо. Ховали померлих на ділянці навпроти нашого будинку, де раніше грали у футбол діти. Далі пройти було неможливо. Морги не працювали. Ми писали на папірцях імена загиблих, якщо знали, та клали їм в одягу перед похованням. Доводилось ховати й незнайомих. Тоді ми писали, хто був свідком поховання. Глибоко закопувати загиблих не було ані сил, ані часу. Тому всі поховані — це просто присипані землею тіла.

Найстрашніше для мене за ці два місяці — відсутній мобільний зв'язок, тобто я не могла почути дочки, яка живе в Києві, але з військовою переїхала до Львова. Ми нічого не знали про те, що відбувається навкруги. Ми не могли повідомити дітям та онукам, що ми живі. Ми не могли дізнатися, що з нашими близькими. Навіть не відали, що відбулося в нашому місті: бачили тільки наш квартал. Пройти на сусідню вулицю неможливо, бо все завалено уламками будинків.

Будинок, в якому я мешкаю, розташований біля Маріупольського металургійного комбінату імені Ілліча. На цьому комбінаті я пропрацювала сорок років інженером-технологом прокатної лабораторії. Мій батько посідав керівні посади й відбудовував доменні печі після Другої світової війни. Коли бомбили комбінат, я плакала... Його збудували в 1897 році. За час окупації всі виробничі приміщення згоріли. Побудовані понад сто років тому бельгійцями будинки поруч з комбінатом також зруйнували.

У моє вікно влучив уламок снаряду, але наш будинок, хоч і без жодного вікна, вцілів. Виїхати вдалося тільки тоді, коли з комбінату морські піхотинці, які його захищали, перейшли на завод «Азовсталь», тож окупанти зосередили всі зусилля на ньому.

19 квітня мене вивіз сусід. Він якимсь дивом мав перепустку, за якою міг виїхати з міста. На території неокупованої України потрапити було неможливо, тож спершу я вирушила до Донецька, потім на територію Росії. Аби виїхати в РФ, потрібно пройти так звану фільтрацію в окупованій частині Донецької області, а це передбачає довжелазні черги. До літніх людей ставляться не так суворо, а от чоловіків роздягають і довго допитують. У всіх беруть відбитки пальців і фотографують.

Знадобився тиждень, аби дістатися Литви, де мене зустріла донька. Нині я в безпеці. Виходячи з маріупольської квартири перед від'їздом я плакала, бо розуміла, що втратила все: житло, сусідів, місто. Від Маріуполя наразі залишилися лише спогади.

«**У** лиху годину кожен з нас приніс такі-сякі харчі, щоб розділити з усіма. Готували на вогнищі біля будинку. Збирали з розбитих приміщень рами й двері, що замінювали нам дрова. З початком окупації в нас не було води, електрики, газу, опалення. Воду ми топили зі снігу, який збирали з криш та капотів машин. Коли йшов дощ, збирали дощову.»

Лена Кривуляк

56 років, лікарка, Макарівська багатoproфільна лікарня інтенсивного лікування, смт. Макарів

Війна... Це слово навіть звучить страшно.

Колись моя бабуся розповідала, як вона пережила Другу світову війну, а я була малою й слухала її повз вуха. Звісно, знала, що це були жахливі події, що загинуло багато людей, але це все було так далеко від мене. Я ніколи не розуміла, що відчувала моя бабуся. Не розуміла чому вона завжди плакала, коли говорила про далеке минуле. Не розуміла, аж поки

сама не відчула й не побачила війну на власні очі... У 2022 році! Я розповідаю про це й сама не можу повірити навіть зараз.

Щовечора я спілкуюся по телефону з донькою. Ми живемо не дуже далеко, але востаннє бачилися два місяці тому. Я саме чекала на неї найближчими днями, навіть записала собі, аби не забути: «Купити сало для Альонки». Це був один із важливих пунктів на 24 лютого.

24 лютого почалася війна. Я автоматично, ніби робот, збиралася на роботу. Погано пам'ятаю той ранок. Постійно згадувала розповіді бабусі про Другу світову війну, слухала новини, які чомусь не сприймала і думала про те, що потрібно купити сало...

День минув дуже швидко. Всі мої колеги були певні: в Макарові буде безпечно. Всі говорили, що за кілька днів все налагодиться... Але сина моєї колежанки терміново викликали до Києва, бо він військовий.

Усе ж я зайшла до магазину й купила сало. Це був мій особистий вияв непокори. Ввечері приїхала моя донька. Ми так довго обіймалися...

25 лютого нам повідомили на роботі, що у вихідні будемо працювати. Я розуміла, що так і має бути, бо ми – військовозобов'язані, тож маємо бути готові в будь-яку годину доби чи день тижня допомагати тим, хто цього потребує.

Ставало моторошно від інформації про села, розташовані неподалік Макарова: Мотижин, Копилів, Северинівка, Липівка, Андріївка, Гавронщина. Їх усіх окупували, всюди були орки. Ми бачили, як колони ворожих танків проходять повз наші будинки. Було страшно... Я знову пригадувала розповіді своєї бабусі. Чи було їй так само страшно, коли вона бачила ворожі танки?

«**Н**аш лікар з водієм поїхали в одне з окупованих сіл, аби надати медичну допомогу. Автомобіль швидкої медичної допомоги (з усіма розпізнавальними знаками) розстріляли рашисти. Лікар і водій померли на місці...»

Найстрашніші події для нас почалися 28 лютого 2022 року. Чоловік привіз мене зранку на роботу. Пам'ятаю, що взяла з собою їжу, бо не знала чи зможу повернутися у той день додому. Почали зникати зв'язок, газ, світло та вода. Ходили чутки про перші втрати серед наших захисників та мирного населення. Двоє пенсіонерів поїхали розшукувати свого сина, але їхній автомобіль розстріляли й вони померли на місці... Усіх цивільних просили не виходити на вулицю без потреби. Єдина реальна необхідність – дістатись до бомбосховища, розташованого в підвалі лікарні. Однієї ночі під час обстрілів ми сиділи в ньому (медичний персонал і наші поранені захисники) й всі разом співали гімн України. Я тримала руку на серці й думала, що воно вискочить із моїх грудей. Ніколи в житті гімн України не був для мене такий важливий, як тієї ночі...

За декілька днів наш лікар з водієм поїхали в одне з окупованих сіл, аби надати медичну допомогу. Автомобіль швидкої медичної допомоги (з усіма розпізнавальними знаками) розстріляли рашисти. Лікар і водій померли на місці...

Орки розбомбили міст через річку Здвиг. Це означало, що я не зможу потрапити додому до своєї сім'ї. Не зможу їм зателефонувати, бо мережа відсутня. Я не могла навіть дізнатись, чи жива моя сім'я...

Вісім діб поспіль я не покидала лікарню. До нас привозили вбитих і поранених. Їх було неймовірно багато... Такого я ніколи не бачила: відірвані частини тіла, голова розбита вщент...

Постійні сирени... Повсякчасні обстріли й авіаудари... Спочатку було дуже страшно, а потім страх зник. Коли привозили наших військових, то насамперед ми переодягали їх у цивільний одяг, який нам заздалегідь привезли волонтери. Якщо орки вломляться в лікарню (а вони були в 30 метрах від нас), то відразу розстріляють військових. Можливо, нас також, бо допомагаємо нашим захисникам. На ту мить усі вже знали, що нікого не жаліють, – лікарню в Ірпені вони розбомбили вщент.

На мені було багато крові... Рідної крові... Кожний захисник, якого привозили в лікарню, був мені, як рідний... Так багато горя... Вони були такими

молодими... Все життя мало бути попереду в цих чудових молодих хлопчаків... Багато з них померло на моїх руках... Це страшно — закривати очі хлопцю, який мав довго жити... Ворог вкрав його майбутнє... Мій одяг і руки в крові... Розпач огортає серце, бо не могла їх врятувати... У ці миті думала, що готова вчинити військовий злочин. Запевнила себе: якщо раптом в лікарню привезуть якогось рашиста, то не буду йому допомагати, а задушу. І нехай мене посадять у в'язницю, але не стану допомагати тому, хто знищує наш народ!

Авіаудар по хлібозаводі... Привезли тринадцятьох молодих юнаків... Когось уже мертвими... Когось не вдалося врятувати... За що? За що це їм? Чому вони не заслуговують на життя? Боже, чому ти такий несправедливий? Мій одяг... Мої руки знову в крові... В рідній крові... Неважливо, що ці хлопчакі з Житомирської області... Це моя рідна кров...

Ці жахливі вісім днів у Макарові не було води. Волонтери трохи привезли й вона стала для нас дорогоцінним скарбом. Треба було мудро використовувати кожен краплину. Помитися? Ні, це розкіш. Я подумала: «Навіть якщо помиюся після війни, то нічого страшного... Головне, аби було що пити...»

Під постійними обстрілами та гул сирен періодично піднімалася на п'ятий поверх лікарні — раптом мобільний піймає мережу і я зможу бодай почути, що моя дитина жива?

Авіаудари лякали мене найбільше. Якось у лікарні повибивало вікна унаслідок чергового авіаудару. На дев'яту добу нам повідомили, що треба евакуюватися, адже майже вся лікарня зруйнована. З одного боку я раділа, що ми виїдемо в безпечне місце, а з іншого — докоряла собі, бо сюди могли

«**К**оли привозили наших військових, то насамперед ми переодягали їх у цивільний одяг, який нам заздалегідь привезли волонтери. Якщо орки вломляться в лікарню (а вони були в 30 метрах від нас), то відразу розстріляють військових. Можливо, нас також, бо допомагаємо нашим захисникам. На ту мить усі вже знали, що нікого не жаліють, — лікарню в Ірпені вони розбомбили вщент.

привезти поранених молодих захисників, а нас немає. Я вперше заплакала: від безсилля, від втоми, від смерті навколо. Я не могла вгамувати своє серце. Сиділа в евакуаційному автобусі й плакала, подумки розмовляючи зі своєю бабусею...

Я стала внутрішньо переміщеною особою... Досі цього ще не усвідомлюю. Мені здається, ніби досі перебуваю у себе вдома... Я знаю, що в будинок моїх сусідів поцілів снаряд, а мій — залишився без вікон та дверей... Але я знаю, що ми все відбудуємо... Знаю, що колись насправді повернуся додому.

Колись я розповідала своїм онукам про те, як ми пережили війну, а вони слухатимуть мене повз вуха та їстимуть морозиво або цукерки... Можливо, навіть плакатиму, а вони не розумітимуть, що я відчуваю, бо це буде десь дуже далеко від них... Я буду невимовно щаслива, що вони мене мало розуміють. Єдине, що в них проситиму — любити, цінувати й поважати свою країну, адже так багато наших захисників віддали своє життя за те, аби вони жили, їли солодощі й не відчували болю, який пережила їхня бабуся в лютому-березні 2022 року. Ще навчу їх співати гімн України. Ми будемо його співати, тримаючи руку на серці. Щоразу, коли ми будемо його співати, моє серце вилітатиме з грудей, бо з тієї ночі в підвалі гімн України став для мене по-особливому цінний і винятково важливий.

«**К**олись я розповідала своїм онукам про те, як ми пережили війну, а вони слухатимуть повз вуха та їстимуть морозиво або цукерки... Можливо, навіть плакатиму, а вони не розумітимуть, що я відчуваю, бо це буде далеко від них... Я буду невимовно щаслива, що вони мене мало розуміють... Єдине, що в них проситиму — любити, цінувати й поважати свою країну, адже так багато наших захисників віддали своє життя, аби вони жили, їли морозиво та цукерки й не відчували болю, який пережила їхня бабуся в лютому-березні 2022 року.

Ганна Кебець

43 роки, Head of HR в Booknet, співорганізатор в просторі «Клуб наставників — спільнота професіоналів», м. Київ

У 2014 році я організувала «Клуб наставників – спільнота професіоналів», куди запрошую експертів-практиків, які розповідають про свої досягнення на прикладі цікавих кейсів. Наша аудиторія – топменеджери українських підприємств. У грудні 2021 року я отримала цікаву пропозицію – очолити HR-відділ в IT-компанії. Минулого року ми з донькою переїхали до нової квартири. На 25 лютого мали квитки на літак, бо хотілося відсвяткувати день народження доньки в теплій

країні. Своє життя вважала щасливим і насиченим, поки до нас не прийшла війна.

Ще 24 лютого вирішили, що поїдемо з Києва до батьків у Мотижин. Це ж село, тим паче лежить трохи подалік від траси. Кого воно може цікавити? Як гірко ми помилялись...

27 лютого до села великою колоною зайшли рашисти, які одразу почали стріляти по хатах.

Зникло електропостачання, а з ним вода, тепло й зв'язок.

У перший день, як тільки зайшли війська, з'явилися повідомлення про вбитих односельчан й односельчанок. Рашисти стріляли з автомата в нашого сусіда. Поранення було серйозним, тож місцевий лікар вирішив допомогти вивезти його до лікарні в районному центрі. Поїхали лікар, наш поранений сусід та його син. Ми довго не мали від них звісток, а за п'ять днів дізналися, що їх усіх розстріляли на виїзді з села. На їхній машині був червоний хрест і напис «Поранені»...

Багато хто, як і ми, приїхав з початком війни в село, аби перечекати кілька днів на дачі. Ці люди опинилися в скрутній ситуації й не мали зовсім їжі. Мій батько допомагав їм: розносив сусідам м'ясо та яйця, коли нас не обстрілювали.

Йшли дні. Ми перестали розрізняти дати, дні тижня. Час поділявся лише на ранок, день, вечір і ніч.

Будинок охолонув, ми вдягали увесь теплий одяг, який мали. В чому ходили вдень, у тому спали й вночі. Ночували в підвалі. Бувало, за добу жодного разу не виходили, бо були сильні обстріли.

До війни батьки мали невеличку перепелину ферму. На жаль, без світла та корму птахи не можуть довго жити. Довелося зарубати майже всіх перепілок та роздати сусідам, бо в деяких із них уже закінчувались продукти. Батько залишив трохи перепілок, аби ми мали яйця.

« **Н**іхто з мешканців села на вулиці не виходив, усі ховались у своїх будинках. По вулицях їздили тільки рашисти. Майже завжди, коли вони їхали, то стріляли по будинках... Орки закатували й розстріляли іншого сусіда, який ще напередодні пригощав батьків кавою та шоколадом. Його знайшли 2 квітня зі зв'язаними руками. »

Генератор включали на тридцять хвилин на день, щоб зарядити телефони та накачати воду. На довше боялись включати, бо генератор дуже голосно торохтів – орки могли почути й прийти. Батьки мали балон газу, який нас і врятував: ми могли приготувати гарячу їжу й бодай трохи зігрітись.

Ніхто з мешканців села на вулиці не виходив, усі ховались у своїх будинках. По вулицях їздили тільки рашисти. Майже завжди, коли вони їхали, то стріляли по будинках.

Я мала щось робити. Сидіти весь час у підвалі було складно і фізично, і психологічно, бо в житті я досить активна. Я відстежувала рух рашистських колон і повідомляла «куди потрібно» про кількість техніки та координати її розміщення.

Так ми прожили тиждень. Найгірше, що до цього звикаеш. Наш підвал здавався найзахищенішим і найбезпечнішим місцем. Як ми помилялись... Це я зрозуміла тільки за два тижні, коли побачила кадри з Бучі, з Ірпеня та з Бородянки. Яюсь ми вирішили, що я спробую виїхати на своїй машині, аби вивезти доньку й невістку з племінницею. Батьки з братом залишались.

Коли вже зладнювали сумку з якимись речами та документами, то дізнались, що орки розстріляли автівку з мешканцями села. Вони також намагались втекти з окупації.

Не знаю, де взяли сили на цю поїзду, діяла інтуїтивно.

Важко прощатися з рідними й не знати чи побачимось ще колись. Не можу без сліз говорити про слова мого батька: «Аню, якщо побачиш, що назустріч їдуть танки, то виходьте й піднімайте руки».

Ми написали на аркушах паперу «ДІТИ», розірвали білі простирадла, прив'язали до палиць та прикріпили до автівки. Ми дочекались, поки рашисти проїдуть

повз нас, відчинили вікна в автівці, щоб здалеку почути їхню техніку й рушили... Я сказала дівчатам: «Моліться, аби ми доїхали».

Тільки декілька тижнів по тому я почала усвідомлювати, наскільки та дорога була небезпечна й що ми народилися в сорочці. Ми не зустріли живих орків, тільки бачили підбиту ворожу техніку й розстріляні цивільні автівки.

Чотири дні їхали до Чорногорії, моя подруга запросила нас. У будинку з апартаментами, побудованому для відпочинку туристів, наразі мешкає десять сімей, що виїхали з України. Безкоштовно.

Найважче в цей період — спілкуватися з батьками. Ми не знали, як їх вивезти з-під окупації. Вони не хотіли залишати своє господарство та дім, де прожили все життя.

Село було в окупації понад місяць. Батьки живі-здорові. Це справжнє чудо.

Вони не розповідали нам багато моторошних речей. Найстрашніше жахіття почалося десь за тиждень до звільнення. Рашисти йшли по селу й стріляли по вікнах і дверях кожного будинку, кидали гранати в двори, знищували автівки. Після влучання гранати в сусідський дім загорівся їхній гараж. Батьки з сусідами дочекалися, поки орки підуть і почали гасити пожежу водою з озера, що є неподалік. Встигли Будинок врятували.

Орки закатували й розстріляли іншого сусіда, який ще напередодні пригощав батьків кавою та шоколадом. Його знайшли 2 квітня зі зв'язаними руками.

У цей самий день, 2 квітня, знайшли й старосту села з чоловіком та сином. Їх викрали та катували, а потім розстріляли й засипали піском на тому місці, де стояла рашистська техніка. Звідти й обстрілювали наші позиції.

Таких загиблих мешканців ще багато...

Нині в селі досі немає світла, тепла, газу, бо місцевість замінована.

Я продовжую працювати дистанційно, перебуваючи в Чорногорії. Наразі працюю ще як волонтерка: доставляю своєю автівкою приціли, тепловізори, військову амуніцію, які закупаємо в Загребі, в Хорватії, та передаємо до України з іншими волонтерами. Дорога туди й назад займає чотири дні.

Дуже хочу повернутися додому. Якщо в Києві буде безпечно, то поїду додому. Планую працювати та волонтерити. Робити все, що зможу, для нашої Перемоги.

«**Рашисти стріляли з автомата в нашого сусіда. Поранення було серйозним, тож місцевий лікар вирішив допомогти вивезти його до лікарні в районному центрі. Поїхали лікар, наш поранений сусід та його син. Ми довго не мали від них звісток, а за п'ять днів дізналися, що їх усіх розстріляли на виїзді з села. На машині був червоний хрест і напис «Поранені»...**»

м. Київ. Фото Дмитра Ларіна. З дозволу інтернет-ЗМІ «Українська правда».

Вікторія Куриленко

46 років, редакторка, м. Буча

Нам вдалося втекти з Бучі...

Залишатися в будинку вже не було жодної можливості. Три дні без світла, тепла, мобільного зв'язку, під постійними обстрілами та в напруженому очікуванні: вцілить по нашому будинку чи ні. За звуком ми вже навчилися визначати, що саме стріляє («Гради» чи танки), як далеко вони від нас, пора ховатися в підвалі чи можна ще посидіти в коридорі за несучою стіною.

Прикметно, що підвал засмоктує. Якщо просидіти в ньому кілька діб у холоді та темряві, він паралізує душевні та фізичні сили, рішучість тоне, а страх поглинає. Стає все важче виходити назовні. Деякі сусіди з маленькими дітьми сиділи у ньому з першого дня. Я зрозуміла, що підвалу не можна піддаватися.

На десятий день цього хаосу в нас закінчилося все: продукти, свічки, вода та терпіння. Прийшло розуміння: якщо не втечемо сьогодні, вже не втечемо зовсім. Ми побігли. Варіант автівки не розглядали, бо напередодні з нашої вулиці намагалася виїхати на машині сім'я, рашисти її нещадно розстріляли, поціливши в маму та чотирирічну дитину. У нашому будинку залишилася лікарка-терапевт, яка надавала їм медичну допомогу, бо швидкі та пожежні до нас давно вже не приїздили.

Уп'ятьох ми рушили пішки до Ірпеня уздовж залізниці: я, Льоша, Маша, Марік і Маринка. У полі потрапили під перший обстріл. Чоловік потім сказав, що чув, як повз нього просвистіла куля, тобто вони стріляли свідомо в мирну сім'ю з дітьми. Нам потрібно було дістатися церкви на вулиці Соборній, адже там могли зарядити телефони, випити чаю та на попутці спробувати доїхати до села Романівка — останнього пункту сполучення між Ірпенем та Києвом.

Найстрашніше було біля входу до Ірпінського парку. Неподалік між багатоповерхівками розірвався снаряд, посипалися шибки, затремтіли стіни, а ми впали на землю і прикрили руками голову. До церкви нас підвезла розбита машина з червоним хрестом. Звідти ми рушили на Романівку. Залишався останній ривок — розбитий міст до нашого блокпосту, за яким на людей чекали евакуаційні автобуси. Ми бігли з усіх ніг під кулеметними чергами. Наша Маринка, мабуть, думала, що це гра, коли її підхопив якийсь військовий і переніс через місток. Вона навіть сміялася. Марік був шокований, але теж щодуху біг, тільки весь час просив навушники, бо чути ці звуки було нестерпно. В автобусі їхали лежачи в проходах між сидіннями: неподалік щось зривалося та гуркотіло. Все ж ми доїхали до Києва. Ніколи не думала, що головною цінністю для мене стане тиша.

«**Напередодні з нашої вулиці намагалася виїхати на машині сім'я, рашисти її нещадно розстріляли, поціливши в маму та чотирирічну дитину.... Ми рушили пішки до Ірпеня уздовж залізниці... У полі потрапили під перший обстріл. Чоловік потім сказав, що чув, як повз нього просвистіла куля, тобто вони стріляли свідомо в мирну сім'ю з дітьми.**

За кілька годин після нашого своєрідного марш-кидка в наш будинок поцілив снаряд. На щастя, у технічний поверх під дахом, проте...

Моє серце назавжди залишилося в Бучі. Щодня спершу перевіряєш оновлення в чаті свого будинку: чи немає часом новин із місця, де залишилося твоє серце. Важко дізнаватися, що в наші квартири прийшли мародери. Вони виносили все, що могли, а що не виносили — трошили. Нищили не тільки речі, а й мирних беззахисних людей.

Згодом опублікували фото нашого двору... Орки облаштували на ньому свій штаб. Звісно, я зовсім не так уявляла собі штаб. Це було більше схоже на свинарник. Утім, все логічно — які бійці, такий і штаб.

Розумію, як страшно буде повертатися. Дуже лячно побачити те, що залишилося від нашого колись прекрасного дому...

Ірина Язова

44 роки, лікарка, м. Буча (записано зі слів Вікторії Кириленко)

У другому під'їзді мого будинку в Бучі на вулиці Тарасівській живе лікар-терапевт Ірина Язова — струнка й витончена мама трьох дітей. Часто люди, які виявили мужність у непростих ситуаціях, залишаються за кадром. Іра не з тих, хто знімає відоси на тлі танків/руїн або пацієнтів, яких вона рятувала, проте саме вона, на мою думку, заслуговує на нагороди та медалі.

«**Ч**асто люди, які виявили мужність у непростих ситуаціях, залишаються за кадром. Іра не з тих, хто знімає відоси на тлі танків/руїн або пацієнтів, яких вона рятувала, проте саме вона, на мою думку, заслуговує на нагороди та медалі.»

До нашого будинку 5 березня принесли пораненого сусіда Володимира, який жив у другому під'їзді (тягнули його, до речі, мій чоловік та друг нашої родини). Того дня він хотів навідати рідних у сусідньому ЖК «Континент» та о третій повертався додому. Комусь із рашистських снайперів це не сподобалося, тож вони вирішили вистріляти в мирного мешканця — вцілили в ноги, прострелили кістку. З третьої до шостої Володимир лежав на дорозі неподалік нашого будинку, а повз проїздили танки. Спочатку, за його словами, він думав «Хоча б не наїхали», а ближче до шостої думав «Нехай уже нарешті переїдуть, аби не терпіти цей біль». Пізніше його забрали сусіди й перенесли до під'їзду. Чотири дні Володимир лежав у під'їзді нашого будинку. Іра, звичайна лікарка-терапевтка, не хірург чи військовий медик, його перев'язувала, знеболювала, знаходила ліки. Коли мій чоловік притягнув його ввечері, то сказав: «Якщо сьогодні вночі пораненого не забере швидка, то він не доживе до ранку». Володимир, на щастя, дожив не тільки до ранку, а й до евакуації, що відбулася за кілька днів, бо поряд була Іра. Вона його лікувала, виходжувала й рятувала.

Іра також приймала пологи. У нашому будинку залишилася вагітна жінка на дев'ятому місяці. Так сталося, що дитинка вирішила народитися на дванадцятий день війни, коли в Бучі вже не було ні світла, ні води, ні газу, ні бригади акушерів, — нічого не було... Але була Іра. Вона ніколи до цього не приймала пологів, та ніхто про це навіть не здогадався. Для породіллі вона була втіленням впевненості, і ніхто не знав, тільки вона сама, як страшно їй було тієї ночі. Раптом асфіксія та обвиття пуповиною? Або зненацька станеться розрив та спричинить втрату крові?!

Акушерська експрес-бригада нашого будинку (лікар-терапевт + дизайнер + домогосподарка) під керівництвом Ірини впоралась та зустріла на цьому світі маленьку Алісу. Вона народилася в темному, холодному та знеструмленому будинку, проте все минуло чудово. За кілька днів мама і дитина евакуювалися. Про маму Аліси згодом писали провідні портали країни, Іра каже, що зраділа б тепер вісточці від них, все ж саме її руки першими взяли дитину на цьому світі.

На руках Іри були й інші діти. Сім'я з Ірпеня вирішила евакуюватися машиною через Бучанський залізничний переїзд, але саме тут її зупинили орки, завернули назад і почали стріляти. Поцілили в людей на задньому сидінні: жінці прострелили голіку навиліт, а півторарічній доньці сильно поранили ногу. Вони завернули на нашу Тарасівську, де їх прийняли у своєму будинку незнайомі люди. Іра перев'язувала їх, давала знеболювальні, принесла антибіотики.

Іра не вважає, що робить щось героїчне. Лише те, що вважала за потрібне в дану мить — бути вірній клятві Гіпократата та допомагати тим, хто цього потребував. Руками цих людей, які не сумніваються ні на мить і виконують свій обов'язок, забезпечуються великі перемоги. Пишаюся своєю сусідкою! Гадаю, що людьми як Іра, має пишатися країна, а можливо й весь світ!

Дар'я Сапон

40 років, лікар-психіатр, психотерапевт

Оперативная полевая деятельность у меня началась в 2014 году. Уже в первый день Революции Достоинства мы с коллегами вышли на Майдан и помогали как волонтеры. Было очень много людей в стрессовых состояниях, соматически стрессовых состояниях, которые нуждались в профессиональной помощи.

Я работаю как врач-психиатр уже достаточно долго, чтобы сказать, что у меня есть разносторонний опыт. Еще 18 лет назад, после окончания Национального медицинского университета имени О.О. Богомольца, я начала специализиро-

ваться в области медицинской психологии, защитила диссертацию и получила степень кандидата медицинских наук. Сейчас у меня своя клиника, я преподаю в университете, а также в институте нейрохирургии. Работы всегда хватало, но в тяжелые для страны времена ее в разы прибавилось.

Сегодня, в условиях войны, оказывать психологическую помощь гораздо тяжелее. Ведь мы, психотерапевты, тоже люди, которые сами находятся в эпицентре войны. Несмотря на это, мы обязаны помогать другим. Тяжело работать, если не уверена, что твои близкие в безопасности.

Семья отца осталась в Буче. Когда я узнала, что семья Никифоровых — муж, жена-инвалид (расеянный склероз) и две дочери — не успела выехать, сразу начала их искать. Они не выходят на связь. Мы до сих пор не можем их найти. Мы их все еще ищем. Внутри ощущение какой-то опустошенности. Юрист из моей организации на момент начала войны тоже находилась в Буче. До сих пор тоже с ней нет связи. Мы очень боимся получить плохие известия, как и все, я очень хочу, чтобы они позвонили. Каждый день я жду от них звонка или смс, но надежда угасает. Об этом тяжело говорить. Это мое, личное.

Классические психологические тренинги говорят, что психиатр, который сам находится в эпицентре событий, не может работать с пациентами. Необходима помощь со стороны, но мы не можем ждать помощи со стороны, ведь наши пациенты переживают тяжелые потери. Конечно же, есть понимание, что нам необходимо работать даже когда начинают сниться кошмары или подкатывают слезы после сеанса. Из всех психиатров, которых я знаю, только около двух процентов покинули Украину. Это свидетельствует о том, что врачи очень четко понимают, насколько востребованы сейчас и здесь, в самой гуще событий.

Сейчас наша профессиональная помощь больше всего нужна женщинам и детям. К нам приходит очень много девочек, девушек и женщин, которые пострадали от насилия и потерь: это

«**Из шока, по большому счету, есть два выхода: или деформация личности, то есть расщепление личности, или выход в более сильную натуру. Несмотря на то, что еще ничего не закончилось, я вижу по своим коллегам и по своим пациентам, что мы становимся мудрее и сильнее — все вместе, вся нация.**»

женщины, которые потеряли детей, мужей, потеряли кров или покинули свои дома. Мы получаем столько обращений, что наша команда волонтеров-психотерапевтов не справляется с таким количеством травмированных. Волонтеров становится все больше, но и обращений тоже. Есть некоторые волонтеры, которые начали психологически истощаться, им самим уже нужна помощь. Я стараюсь не принимать в день больше двух-трех пациентов, которые потеряли близких, ведь это тяжело как для пациента, так и для врача. Очень сильная боль у людей! Очень тяжелые ситуации. Конечно, мы плачем и я плачу, когда слышу их истории.

Мы работаем также и с другими пациентами и обращениями, которые приходят онлайн.

Самые распространенные жалобы — тревога, которую не могут преодолеть, фантомные жалобы. Я впервые столкнулась с таким ярким явлением, как фантомные сирены. Почти каждый говорит: «Я реально слышу сирены. Это у меня галлюцинации какие-то?». Нет, просто миндалевидное тело так реагирует на опасность, которая рождает страх потерять жизнь. Страх умереть — один из самых сильных у человека. Многие, поменяв локацию, переехав в другое место, все равно не чувствуют себя в безопасности. Развиваются хронические болевые синдромы, например, начинает болеть тело без причины. У многих повышается содержание сахара в крови, они могут терять сознание, появляется нарушение пищевого поведения. Тревоги и кошмарные сновидения, нарушения сна — самые распространенные симптомы.

В некоторых областях сейчас разрешили продавать алкоголь. Я не могу сказать, что это улучшит ситуацию, ведь алкоголь не гасит тревогу, а наоборот, повышает, в том числе слабоалкогольные напитки. Одна-две-три бутылки пива и человек начинает мне звонить, что у него паническая атака: «Я умираю».

Сегодня на этом фоне произошло возвращение или обострение психиатрических болезней. У кого-то вернулось параноидальное мышление или галлюцинации. Мы должны понимать, что люди живут еще на адреналине, но вскоре мы получим всплеск психосоматических нарушений, и не только психосоматических. Я говорю о том, что такие сильные потрясения, безусловно, не пройдут бесследно для психики многих людей и они будут нуждаться в психологической помощи.

У нас потрясающее гражданское общество, мы умеем очень быстро собираться и помогать друг другу. Много людей, которые были в «Госпитале Майдана», где я раньше работала, самоорганизовались в волонтерские группы психологов, волонтеров-психиатров и психотерапевтов, которые предоставляют помощь людям, часто сами находят лекарственные препараты через друзей за рубежом или друг у друга. Так мы и помогаем своим пациентам.

Видя, как работают мои коллеги, силы, гордости и патриотизма становится все больше и больше. Потому что из шока, по большому счету, есть два выхода: или деформация личности, то есть расщепление личности, или выход в более сильную натуру. Несмотря на то, что еще ничего не закончилось, я вижу по своим коллегам и по своим пациентам, что мы становимся мудрее и сильнее — все вместе, вся нация.

Юлія Клименюк

*42 роки, маркетинговий директор мережі аптек,
м. Харків*

В нормальной жизни работаю маркетологом в аптечной сети. Я очень люблю мой город и свою работу. Настолько люблю, что мы написали книгу «Харьков фармацевтический».

Всю свою жизнь я говорю на русском, мои предки жили в Москве, Санкт-Петербурге, Курске и Белгороде. Их портреты висят в Эрмитаже и Третьяковке. На улицах Москвы стоят дома, построенные ими. Моя в N-поколении прабабка описала смерть своего близкого друга — поэта Лермонтова.

«Спасение» началось еще в 2014 году: Крым, Донецкая и Луганская область... Теперь это Харьков, Киев, Мариуполь, Чернигов... Они убивают мирных жителей, превратили нашу жизнь в ад... В моем героическом Харькове остались тысячи людей. В городе, где говорят на русском. В городе, который бомбят русские. В городе, где русские солдаты стреляют в мирных жителей...

В моем свидетельстве о рождении в графе национальность написано «русская». Я — русская в моем любимом родном украинском Харькове.

24 февраля мы проснулась от взрывов... Кого они пришли спасать?! Они стирают шаг за шагом мой родной и любимый город. В моей стране гибнут люди, дети. Сотни тысяч людей покинули свои дома и вынуждены были выехать.

«Спасение» началось еще в 2014 году: Крым, Донецкая и Луганская область... Как напоминание о тех страшных событиях в нашей семье появился Кексик — трехлапый пес, сменивший донецкую прописку на харьковскую. Теперь это Харьков, Киев, Мариуполь, Чернигов... Они убивают мирных жителей, превратили нашу жизнь в ад... Российские военные расстреляли авто моих друзей из танка под Изюмом, а мой друг в Веселом получил три пулевых ранения в живот, находясь у себя во дворе — ради забавы солдат выпустил автоматную очередь. В нашей аптеке погибли сотрудники во время работы, а дочь сотрудницы получила травматическую ампутацию ноги и была вывезена в город Белгород. Сейчас мы её ищем, но пока так и не смогли найти. В другой аптеке фармацевты получили ранения, от «освободительной бомбы»... Орки разрушили здание, которое было построено русскими. В моем героическом Харькове остались тысячи людей. В городе, где говорят на русском. В городе, который бомбят русские. В городе, где русские солдаты стреляют в мирных жителей...

Так вы, русские, нас спасаете? От кого, скажите?

Моя жизнь изменилась. Я перестала быть маркетологом. Не знаю, что будет завтра и будет ли оно... Мне уже привычно при команде «Воздух» падать на землю лицом и закрывать голову руками, лежа на полу аптеки вместе с покупателями. Мне привычно писать некрологи и искать пропавших без вести. Мне привычно много, чего я даже не могла себе представить в той своей мирной жизни.

В первые дни войны мы еще не понимали, что может быть с нами. Первые обстрелы застали нас в теплой постели. Никуда не спешили, медленно осознавая, что происходит. Мы не собирали вещи и не бежали из города. Я взяла машину и поехала забирать троих людей из Салтовки: двоих студентов-фармацевтов и их друга. Мы попали в огромную пробку. Долго выбирались. Потом стояли в очереди в магазине за продуктами, и уже около 8:30 мы были в офисе. В офисе, где есть подвал. Первая ночь на полу, первый вой сирен. Первые взрывы рядом... Это сложно описать словами и передать чувства, которые испытываешь от рева самолета, который кружит над центром города... Каждый раз выдыхаешь, когда он улетает... Уже привыкаешь к звукам артобстрелов и понимаешь — по нам, или от нас...

«
В моем героическом Харькове остались тысячи людей. В городе, где говорят на русском. В городе, который бомбят русские. В городе, где русские солдаты стреляют в мирных жителей...»

Мы не могли уехать... У нас обязательства перед теми, кому нужны лекарства, кто ежедневно выходит за первый стол и помогает гражданскому населению купить нужные препараты.

Открытие аптеки под звуки автоматной очереди уличного боя. Русские военные, которые пришли в аптеку за препаратами. Таксист, он же корректировщик, который сливал позиции. Прилет мины от авиаудара. Это только первые шесть часов одного из многочисленных дней. Мы перестали понимать какой день недели и какое число. Жили в подвале, выходили на работу, помогая собирать лекарства... Комендантский час, редкий сон, снова аптеки и сбор лекарств.

Через неделю я осознала, что ни разу не открывала ноутбук. Все новости узнаешь с телефона. Все, что было важно раннее, потеряло смысл... В офисе появлялись новые люди, они ночевали в нашем подвале и уезжали... Уезжали соседи... Город пустел... Позже уехали студенты-иностранцы. Мы остались...

После одного из обстрелов я вышла на улицу и увидела собаку, которую контузило от взрыва. На руках принесла ее в наш подвал... Люди, животные — мы все были вместе.

Каждое утро я выхожу открывать аптеку и начинаю собирать лекарства, ведь людям в Харькове нужны лекарства: для девочки-астматика, бабушки, больной онко, для госпиталя и больницы, для ТрО, для мамы, для приюта. Мой телефон не умолкает... в какой-то момент я осознала, что перестала здороваться с людьми... Просто на это нет времени. До начала комендантского часа нужно собрать списки...

Вместо офиса и деловых встреч – жизнь в подвале. Вместо мягкой постели – холодный пол. В подвальном помещении одной из наших аптек дети живут с мамами. Жители первой столицы ругаются матом, готовят коктейли Молотова и пытаются выжить. У нас нет больше мирной жизни. Мы оставили свои дома и боимся за своих детей. Утром проводим переключку – все ли дожили до утра.

Вікторія Романенко

*45 років, доцент кафедри вищої математики
НУХТ, м. Буча*

24 лютого чомусь не спалося. Прокинулася за годину до початку війни, все не могла знову заснути. Було дуже тихо. Тихо і тривожно. Зненацька в дворі почала вити собака, а за декілька хвилин пролунали вибухи... Спочатку думала, що здалося. Потім сподівалася, що пов'язано з чимось іншим, але ввімкнула телевизор і зрозуміла, що таки почалася війна...

Прокинулися всі члени родини. Попередження про можливість вторгнення були, але до останнього не вірилося, що війна може початися насправді. Пакування тривожних валіз

здавалися якоюсь грою. Ми навіть не мали чіткого плану дій. Перше, що спало на думку — треба всіх нагодувати сніданком, бо що потім — не відомо... Події розгорталися дуже швидко. Почали бомбардувати Гостомель, на Київ полетіли ракети, а над будинком ревіли літаки і вертольоти. У небі клубочилися хмари чорного диму... Доводилося бігти раз у раз у погріб. Сусіди полишали домівки одне за одним. У якусь мить зрозуміла, що нікуди не хочу їхати. Усвідомила, як я люблю свій дім і все навколо. Все ж, коли повідомили, що в Гостомелі висадився численний ворожий десант, то стало страшно за дітей. Ми сіли в автівку й рушили...

Спочатку думала, що поїду разом із дітьми й дбатиму про них десь у безпечному місці. Там, де не стріляють... Знала, що роботу знайду, бо математику вчать скрізь. До того ж, маючи досвід викладання англійською, знайти роботу не буде проблемою. У будь-якій країні є міжнародні школи, в університетах англійськомовні проекти.

Дорога виявилася нестерпно довгою, дорога до кордону, до спокою... Поїздка тривала більш ніж дві доби. Весь цей час надходили повідомлення від сусідів, друзів, знайомих: від тих хто залишився, не встиг, не мав автівки. Публікували світлини й відео, що роблять рашисти з моїм містом та людьми, які залишилися. Я завжди розуміла, що війна — це страшно, але не думала, що ворожа армія буде воювати з мирним населенням, з жінками й дітьми...

Коли нарешті добралися до кордону і можна було сісти на потяг, то зрозуміла: не зможу полишити Батьківщину... Для дітей це стало несподіванкою, бо вони думали, що доведеться попрощатися лише з татом. Мусила їм пояснити, що дитинство закінчилося і тепер вони мають бути сильними для нас: аби ми могли зберегти їхню домівку й аби вони мали куди повернутися. На щастя, мої діти достатньо дорослі, — дівчатам 22 і 14 років. Старша — студентка, а менша — школярка. Вони мене зрозуміли і погодилися рушити далі удвох. Пам'ятаю, що було байдуже куди їхав поїзд. Найголовніше: він їхав туди, де немає війни. Я знала, тепер з ними все буде добре!

Мій університет, як й інші заклади освіти України, перебували на вимушених канікулах. Спочатку раділа цьому, бо думати про щось, окрім війни, було неможливо: я мала змогу постійно допомагати волонтерам. Спочатку плела сітки. Механічна робота відволікала від постійного перегляду новин. Грала думка, що можливо ця сітка на передовій врятує чиєсь життя, а врятований воїн помститься за нас.

Поступово університет відновив дистанційно навчання. Раптом зрозуміла, що наші студенти подорослішали й хочуть вчитися. Вони стали серйозніше ставитися до лекцій та цінувати, що мають змогу одержувати знання й допомогу викладача у цей складний час. Навіть студенти, в яких я не читаю лекції, попросилися на мої заняття в Zoom: їхній викладач не зміг вийти на зв'язок, а теми співпадали. Ті, хто не мав змоги зайти в Zoom, переглядали записи лекцій. Я раділа кожному, хто доєднався до заняття, переглянув відео й прочитав повідомлення: значить живі, значить десь є! Раділа, що з-поміж

Біль переполював... Хотілося їхати додому й душили окупантів великими руками! Але це було неможливо. Повертатися вже не було куди. Бучу знищували вороги, які окупували місто. Ті, хто залишився, жили в підвалах під постійними обстрілами без світла, газу, води й інтернету. Деякий час люди ще потроху виходили на зв'язок, але мобільні телефони поступово розряджалися. Все ж інколи приходили довгоочікувані смс, що вони живі...

Ми зупинилися в Хмельницькому. Чоловік відразу звернувся у військкомат, але ні в Збройні сили, ні в тероборону не взяли, бо занадто багато охочих воювати. Пояснили, що війна — це не лише бойові дії та лінія фронту, тож від нього буде більше користі на його робочому місці, тож він перевівся в хмельницьке відділення за фахом.

« **На дану мить вже декілька закордонних університетів запропонували роботу за фахом на знак підтримки. Мабуть, в інший час я поїхала б, аби отримати новий досвід і враження, проте нині не можу...** »

необхідніших речей, коли пакувала тривожну валізу, прихопила ноутбук, адже мала інтернет, а моя робота комусь потрібна!

У мене багато друзів за кордоном. Нині колеги освітяни з інших країн хвилюються за нас і пропонують всіляку допомогу. На дану мить вже декілька закордонних університетів запропонували роботу за фахом на знак підтримки. Мабуть, в інший час я поїхала б, аби отримати новий досвід і враження, проте нині не можу... Мої діти в безпеці, мають змогу продовжити навчання, живуть в сім'ї під опікою колеги, а я більше потрібна тут. Поки є змога працювати в Україні, то залишатимуся й робитиму все для нашої перемоги! Буду вчити студентів, хлопців і дівчат, що наразі зі зброєю захищають нашу країну. В перервах між лекціями кроїтиму та шитиму теплий одяг нашим захисникам, а вночі під час повітряних тривог підбадьорюватиму місцевих дітлахів у підвалах. Впевнена, що зробила правильний вибір. Наша перемога вже незабаром, а всі стажування, обмін досвідом, поїздки за кордон ще попереду! Все буде Україна!

Даша Городецька

24 роки, породілля, комунікаційниця
ГС «Освіторія», м. Фастів (зі слів Анни Смолько)

Ми планували народжувати у Києві, але ранок 24 лютого назавжди змінив абсолютно все. Лікарка, з якою було домовлено про пологи, виїхала в перші ж дні війни. Позаяк постійно обстрілювали та були відсутні медикаменти у фастівській лікарні, ми вирішили виїжджати подалі від Київської області. Вибір впав на Вінницю, куди ми приїхали 3 березня. Перша проблема, з якою ми стикнулися — пошук житла, адже місця у пологових, що знаходяться у безпечніших містах, знайти було майже неможливо. Школи або спортзали з матрацами

«**М**еханічна робота відволікала від постійного перегляду новин. Гріла думка, що можливо ця сітка на передовій врятує чиєсь життя, а врятований воїн помститься за нас.»

на підлозі вагітним не підійдуть. Номери телефонів з пропозиціями житла, що були в загальному доступі, часто або недоступні, або втомлені від напливу переселенців господарі перелякано відповідали: «Я нічого не здаю в оренду» і кидають слухавку.

Нам пощастило: нас пустили у великий будинок за містом. Часто в пологових породіллю запитують: «Куди плануєте їхати?». Багато хто виїздив одразу на захід України, тож новонароджених готують до далекої та важкої дороги. Априорі мама має передбачити проживання з дитиною за правилом «двох стін», адже зрозуміло: придатних для новонароджених укриттів немає в Україні.

У місті було три пологових. Спочатку я потрапила у найбільший пологовий Вінниці — найкраще оснащений, де було дуже багато стомлених породіль з усіх куточків України. Кесарів розтин, який мені необхідно було робити, адже я очікувала на двійню, лікарі максимально відтягують або роблять дуже неохоче: за правилами безпеки абсолютно всі під час повітряної тривоги мають спуститися у бомбосховище, а під час операції це робити важко. Саме тому народжувати самотужки, мабуть, ледь не єдина наявна опція.

Мені трапилась ситуація, свідком якої я стала: породіллю в процесі пологів попросили пройти у підвал, адже була повітряна тривога, проте не можу стверджувати наскільки часто ці випадки випадали.

Важливо зрозуміти, що значить спуститися в укриття для вагітної жінки: зійти на перший поверх, вийти на вулицю і добігти в підвал до сусідньої будівлі. Вагітним ходити важко, тож вкlastися в сім хвилин майже нереально. Новонароджені теж мають перебувати разом з мамою у підвалі. Саме тому часто діти і мами після підвальних приміщень страждають на запалення легень.

У першому пологовому я пробула декілька днів, а потім мене направили до іншого, де роблять кесарів розтин. У відділенні патологій новонароджених, до якого зазвичай потрапляють із двійнею, місць дуже мало: 15–18 м² на 10 людей. Наприклад, я з двійнею та бабуся займали одне ліжко.

Лікарі зізнаються: наразі виписують навіть дітей, які ще не набрали 2500 г і перебувають у задовільному стані, якщо бачать динаміку на покращення, адже черга на вільні місця дуже велика.

Умови не зовсім гігієнічні — це не треба приховувати. Мило, дезінфекатор та холодна вода — все, що було в наявності, проте в стресовому стані організм значно швидше відновлюється. Дітей миють хто як: серветками, з чашки або з миски. Душ розташований в іншій частині корпусу, до якого десять хвилин пішки. У кімнатах дуже спекотно, але провітрювати не було змоги, адже вікна закладені мішками з піском, тож це робили крізь відчинені в коридор двері. Так, там скрізь труби й скловата, але обирати не доводиться.

«**З**наєте, чому жінки, що народжують під час війни, не плачуть? Якщо й плачуть, то трішечки? Бо немає коли плакати. Всі розуміють: спокійні діти — це врівноважена мама, тому всі тримаються і гладять дітей. Бо любити треба більше, ніж боятися.»

Варто розуміти, що це зумовлено війною. Окремо хочу подякувати лікарям, які попри все, уважно і професійно ставляться до кожного новонародженого, а після виписки дають свій номер мобільного, аби залишатися на зв'язку. Це дуже цінно.

Знаєте, чому жінки, що народжують під час війни, не плачуть? Якщо й плачуть, то трішечки? Бо немає коли плакати. Всі розуміють: спокійні діти — це врівноважена мама, тому всі тримаються і гладять дітей. Бо любити треба більше, ніж боятися.

Андріана Костенко

40 років, докторка політичних наук, Сумський державний університет, м. Суми

Сумщина — прикордонна з ворожою країною область, тому однією з перших постраждала від навали сухопутних військ окупанта. Саме Суми вберегли лівобережний Київ від блискавичного оточення і захоплення, адже якби впала столиця, доля України стала б значно трагічнішою.

Війна змінила звичний уклад життя. В містечках та селах біля Сум стоять окупанти. Вони обстрілювали та палили Тростянець. Людей залякують, обходять із зброєю хати

«**Саме Суми вберегли лівобережний Київ від блискавичного оточення і захоплення, адже якби впала столиця, доля України стала б значно трагічнішою.**»

мирних жителів, гвалтують, розстрілюють та обкрадають. Тижнями людисидять у підвалах без зв'язку, їжі та води, медикаментів і допомоги. Окупанти не змогли захопити Охтирку, тому руйнують її дощенту, випаляючи градами. Це тактика росіян, які мстяться населенню, що не здалося та не приймає «руський мир». Російські терористи заселяються в будинки місцевих, а в одній з громад вивели з хат жінок та дітей і погнали в невідомому напрямку. Їхня доля наразі невідома. Під час нічних нальотів авіація РФ розкидала протипіхотні міни, що за формою нагадували пелюстки — такі собі смертоносні квіти. Їх важко помітити чи розпізнати. Якщо на неї наступити, можна отримати дуже серйозні поранення ніг та померти від крововтрати.

У Сумах обстрілюють околиці міста, а найчастіше під обстріл підпадає район заводу «Хімпром». Нещодавно був витік аміаку... Наразі нас попереджають про можливу хімічну атаку.

Щоночі хапаюся за телефон і швидко переглядаю повідомлення, новини та аналітичні зведення. Вслухаюся в промови Президента України, намагаючись вловити підтекст і зрозуміти за загальними фразами, що відбувається.

Прокидаюся десь о п'ятій ранку: мій організм ніби запустив біологічний годинник, який попереджає про небезпеку. Прислуховуюся, чи нема вибухів, бо хвилююся, що могла щось проспати, оглядаюся на рідних поруч. Якщо вдається провести ніч вдома, бодай і в коридорі на підлозі, а не у підвалі, то ніч минула добре. Війна розлучила мене з рідними, змушуючи рятувати сина і батьків, щоб відправити їх у відносно безпечнішу частину України. Проводжаючи сина до останнього блокпоста в Сумах, я відчула, як моє серце вирвали із грудей. Мене ніби розірвали навпіл: душа поїхала разом із сином, а тіло залишилося в окупованих Сумах. Певно, із Сум вже виїхала третина населення.

Щодня отримую безліч повідомлень і дзвінків від друзів, рідних і знайомих. Питають: «Як ти?». Я коротко відповідаю: «Норм. Тримаємося!». Мої повідомлення і телефонні розмови стали дуже короткими й сухими, адже важливо заспокоїти рідних і близьких, підтримати їх. Саме тому не дозволяю жодних емоцій та сліз. Плакати будемо після перемоги. Я постійно кудись телефоную пишу десятки повідомлень, аби знайти медикаменти та засоби першої необхідності для одиноких, осіб з

інвалідністю та дітей, які проживають в окупованих містах і містечках Сумщини. Пішки проходжу 10–15 км, аби передати все необхідне людям. В окупованих містах працює декілька магазинів, продуктів обмаль, майже всі полиці порожні. Всюди черги. Особливо гостра проблема з ліками: їх не вистачає, а тим паче життєво важливих препаратів, які неможливо придбати. Мої колеги, викладачі та студенти, ризикуючи власною безпекою, стоять у чергах до аптек та магазинів, шукають медичні препарати в різних частинах України, передають їх знайомими та незнайомими людьми. Нині втратило значення хто ти, чим займався в мирному житті, які наукові ступені мав чи які посади займав. Нині важливу роль грає те, що можеш зробити, аби допомогти людям поруч, зменшуючи їхні страждання наближуючи в такий спосіб перемогу.

Щогодини календар нагадує мені про заплановані до війни події в березні 2022. У мирному житті я любила планувати: кожен день розпланувувала погодинно — заняття в університеті, робочі зустрічі, тренінги, курси з англійської, дослідження і багато різних проектів. Ці повідомлення підбадьорюють мене і допомагають залишитися собою. Під час війни понад усе важливо залишатися собою, не забувати хто ти є, що любиш робити і яка справа твого життя. Війна змінила моє життя, але не мене. Нині головне завдання — вберегти рідних і країну, допомогти ближнім і дбати про себе. Важливо усвідомити нову реальність, але водночас не збожеволіти й не дозволяти, щоб негативні емоції захопили.

«**Нині втратило значення хто ти, чим займався в мирному житті, які наукові ступені мав чи які посади займав. Нині важливу роль грає те, що можеш зробити, аби допомогти людям поруч, зменшуючи їхні страждання наближуючи в такий спосіб перемогу.**»

Щовечора я пишу десятки листів партнерам про підтримку України, про тиск на європейських політиків, про інформування європейців. Даю коментарі місцевим журналістам. Переписуюся зі студентами, намагаюся роз'яснити події та підтримати їх віру в Україну. Часто ніч доводиться проводити в підвалі зі сусідами. Ми обмінюємося думками й новинами, підтримуємо одне одного, ділимося найнеобхіднішим. Ми робимо й будемо робити все, що дає змогу залишатися сильними й втекти від негативних думок, страхів та сліз. Плакати будемо після перемоги!

Люблю вас. Україна переможе!

Анна та Катерина Пилипенки

20 років, студентки, м. Харків

Ми народилися, жили та навчалися в школі архітектури в найкращому в світі місті — Харкові. За сумісництвом працювали дизайнерками сайту «Аптека 9-1-1».

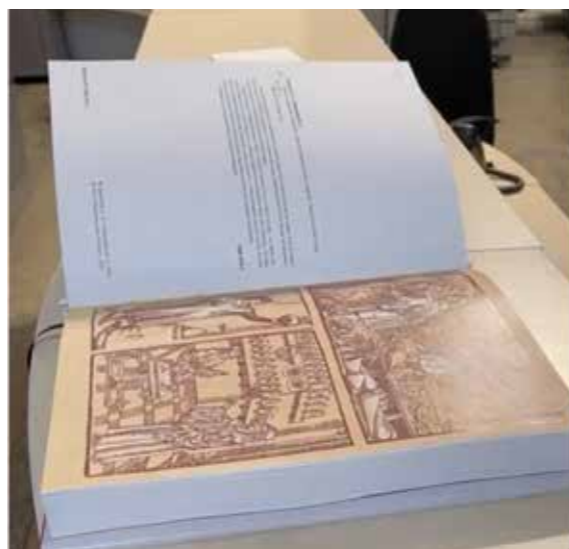
24 лютого ми прокинулися від дзвінка нашого друга, який сказав, що почалася війна. Ми живемо в центрі міста, тож виразно чули обстріл. Спочатку розгубилися, але за нами заїхала наша керівниця Юля. З перших вибухів вулиці Харкова ніби паралізувало — у різних напрямках їде величезна кількість машин, тисячі людей бігли кудись з валізами, черги на

заправках сягали кількох кілометрів. Ми забрали ще трьох людей і Юля завезла нас до офісу, бо там був великий глибокий підвал.

У нашому офісі є багато квітів, а ще живе три коти, яких ми підібрали з вулиці. Ми зняли всі квіти з підвіконь та почали заклеювати вікна, потім затулили їх, чим це було можливо. Повернулася Юля, і ми почали розкладати продукти, робити перестановку в офісі, що став схожий на оборонний пункт: ми обладнали спальні місця, розклали диван, підготували пледи. Було страшно й ми не знали, що робити. Над нами пролітали літаки, їхнє гудіння викликало страх. Уперше за день ми розплакалися, бо не знали, що буде завтра...

Ніч минула відносно тихо, лише кілька разів ми спустилися до підвалу, в якому було холодно та сиро. Нас охоплював якийсь тваринний страх, якому ніяк не вдавалося зарадити. Перші вибухи поруч, перші загиблі...

Вже наступного дня смерть підібралась ближче: ми дізналися про смерть студентки Національного фармацевтичного університету, яку ми дуже добре знали. Її автобус розстріляли дорогою на Ізюм. Щодня подібних звісток ставало дедалі більше: на вулицях, під завалами гинули мирні мешканці Харкова. Часто це були наші знайомі. Ми вже не плакали, бо не мали сил.

«**Ми мали вивезти з міста безцінний архів фотографій та листівок старого Харкова, що датуються до 1917 року. Аналогів цієї колекції немає, тож ми розуміли, яка відповідальність на нас покладена... Люди завжди казали, що ми ніяк не подорослішаємо... Проте нам здається, що ми дуже подорослішали за останній місяць. Навіть занадто...**»

Юля щодня ходила до аптек збирати ліки, а ми намагалися працювати — продукували корисний для городян контент з пошуку медикаментів. Ми прагнули максимально полегшити харків'янам процес вибору, пошуку та отримання ліків, засобів гігієни, дитячого харчування.

Якось Юля пішла зустрічати волонтерів, аби допомогти відвантажити дитяче харчування, але раптом пролунав сильний вибух поряд, зовсім неподалік... Хлопці та Юля ледве встигли забігти в укриття... Згодом ми дізналися, що це були ракети, які поцілили в ОДА, а до нас дійшла вибухова хвиля... Під тим обстрілом загинули люди, там було багато друзів Юлі. Вночі вона тихо плакала в підвалі...

У район, де розташований наш будинок, прилітало кілька разів: нині сусідні будівлі повністю зруйновані, а перед нашим стоїть розбитий російський танк... Ми не могли собі уявити це в найстрашнішому сні... Щодня обстріли частішали, а люди дедалі більше виїжджали з Харкова. Питання про наш виїзд обговорювалось щодня, але остаточне рішення ухвалили за 15 хвилин після того, як літаки та артилерія РФ протягом майже двох годин бомбардували місто, стираючи пам'ятки архітектури, знищуючи сад Шевченка, зоопарк та університет Каразіна... Усі ці об'єкти розташовані на відстані менше одного кілометра від нас.

Ми не хотіли залишати рідне місто, бо прагнули бути корисними саме в Харкові. З цієї причини Юля вигадала справжнісіньку спецоперацію, аби організувати нашу евакуацію до Львова. Ми мали вивезти з міста безцінний архів листівок старого Харкова, що датуються до 1917 року. Аналогів цієї колекції немає, тож ми розуміли, яка відповідальність на нас покладена. Окрім листівок, колекція містить архів відомого лікаря-фізіолога Василя Яковича Данилевського (1868–1939), унікальні фото, зроблені відомими фотографами Олексієм Іваницьким та Альфредом-Люціаном Федецьким, датовані до 1920 року, більшість з них є лише в одному екземплярі, а також підшивки журналів фармацевтичних практик тощо. Окремої уваги заслуговує оригінал доповіді Антоніни Лесневської, після якої жінкам дозволили працювати за першим столом. Їй вдалося в далекому 1901 році вмовити владу, що мала суто чоловіче обличчя, відкрити першу жіночу аптеку та взяти на навчання до своєї школи 11 дівчат — майбутніх провізорок. Нам вдалося евакуюватися та вивезти архів. Наразі ми вже трішки оговтались та продовжуємо допомагати людям.

До речі, наша керівниця Юля є однією з авторок книги «Привіт із Харкова: історія столиці фармації». Ми розробляли дизайн книги та верстали її. Книга мала приїхати з друкарні 24 лютого, але почалася війна... У друкарню прилетів снаряд. Вцілілі книжки з третього разу вдалося дістати та перевезти до Львова. Автори ухвалили рішення: всі отримані кошти витратити на апарати зовнішньої фіксації, які нині так потребують у лікарнях Харкова. Нам вже вдалося придбати та передати сто комплектів.

Люди завжди казали, що ми ніяк не подорослішаємо. Мабуть, тому що ми двійнята та живемо в якомусь власному, інколи зрозумілому лише нам світі. Проте нам здається, що ми дуже подорослішали за останній місяць. Навіть занадто...

Валентина Решітько

86 років, пенсіонерка, селище Клавдієво-Тарасове, Київська область

У цей проклятий Богом день, 24 лютого 2022, мені зранку подзвонила молодша онука повідомити про початок війни. Веремія спогадів Другої світової війни попливла перед очима.

Я не пам'ятаю мого тата, але пам'ятаю дотик його колючої щоки, коли він обіймав нас, малих дітей, перед тим, як піти на фронт. Мама залишилася з трьома малими дітьми в окупації на Київщині. Через наше селище двічі проходив фронт: радянські війська змінювалися німецькими й навпаки.

У 1945 році мама залишилася вдовою з трьома дітьми на руках. Їй було 29 років. Ми вижили. Важко працювали, ходили до лісу збирати гриби, ягоди, й дрова. Ми чим могли, тим й засаджували город. Мама завжди говорила: «Якщо буде щось у нас, то зможемо поділитися з тим, у кого немає нічого». Її слова пам'ятаю до цього часу.

У цей чорний ранок в голові кружляли, наче круки, стривожені думки: «Невже це прийдеться пережити моїм дітям, онукам і правнукам? Як таке може відбуватися у XXI столітті?»

Уже зранку 24 лютого бомбардували Бучу, Гостомель, Ірпінь. Згодом Макарів, Бородянку... Небо горіло, гриміло. Довкола все дрижало. Київщиною сунули колони техніки, а в небі летіли винищувачі й гвинтокрили. Вже за кілька днів у сусідніх селах стояли ворожі війська. Бомбардування містечок навколо столиці не вщухало. Дочка весь час говорила, щоб я пам'ятала про «правило двох стін». Нині я чудово знаю де в моїй хаті це місце.

Згодом мій слух став розрізняти коли стріляють танки, коли гради чи гармати. За декілька днів почали ходити чутки, що окупанти поведуться жорстоко й бездушно. Цих звірств під час німецької окупації німцями мого села не було.

Наше селище опинилося в повній блокаді: ні заїхати, ні виїхати. Перед війною жителям міст радили швидше забратися з міста. А сільське життя яке? Воно тихе й мирне, тому саме в села біля столиці приїздили люди з міст.

На другий день війни зникло світло і мобільний зв'язок. Перестали привозити продукти й ліки. Ми ділилися одне з одним продуктами, водою, свічками, кормом для тварин, памперсами, ліками. Хто мав генератори й бензин, то підзаряджав телефони й радіо. У цей важкий час люди стали згуртованішими. Кожен допомагав чим міг. Активісти зібрали генератори та бензин й саморганізували сяку-таку пекарню, — почали пекти хліб та розвозити людям похилого віку. Спочатку по одній буханці, а потім вже по половині. Запаси в селищі закінчувалися. Пізніше з'явилися волонтери й таких, як оце я, взяли під опіку. За що я їм дуже вдячна.

Моїм онукам пощастило. Вони взяли дітей та вирвалися з облоги. Це було велике щастя. Як малечі жити без продуктів? Ще й в будинку холодно й темно. Діти й внуки просять поїхати з ними. А куди мені їхати? Мої тут душа й серце. Важко. Ні, не хочу покидати свою домівку. Скільки років мого життя тут пройшло.

Ниньки дуже треба виростити й зібрати урожай. Знову згадала слова мами: «Якщо буде щось у нас, то зможемо поділитися з тим, у кого немає нічого».

Діти залишили мені радіо «на батарейках». Я слухала й отримувала бодай якісь новини. Якось розповідали про «Сади Перемоги». Їх робили в Першу та Другу світові війни. Садити городину в приватних господарствах і парках у США, Великій Британії, Канаді, Австралії та Німеччині. Говорилося в програмі, що це непряма допомога військовим. Так люди допомагали збільшити продуктові запаси. Воно й правильно, бо покращує моральний дух громадян. Мудро люди робили.

Робота на городі й біля хати надихає і лікує. Вона тримає на цьому світі. На подвір'ї вже цвітуть гіацинти, тюльпани. Нарциси так гарно розквітли. Я посадила картоплю й квасолу, а ще посіяла моркву і буряки. Пізніше посаджу капусту, помідори. Хочу ще кабачки й гарбузи. Знаю нині точно: поки будуть сили працювати на землі, то не помру. Я дочекаюся повернення своїх дітей з онучатами.

Дорогою до Києва потрапили під обстріли й бомбардування. Десь біля Бучі й Гостомеля. Двоє маленьких дітей пережили цей страх. Їх могли знищити осколки ракети. Добре, що Господь зберіг. Зі мною zostалися дочка та менша онука. Були до березня, але мусили поїхати: життя треба рятувати. Їм ще жити й жити!.. Вони просили поїхати. Не хочу їхати. Не поїду. Я вже не покину мої рідні місця.

Я zostалася сама. Довго думала: чим я, хвора стара пенсіонерка, можу бути корисною? Надію давала весна. Бо це потрібно і біля хати поратися, і садити город.

« _____ »

З і мною zostалися дочка та менша онука. Були до березня, але мусили поїхати: життя треба рятувати. Їм ще жити й жити!.. Вони просили поїхати. Не хочу їхати. Не поїду. Я вже не покину мої рідні місця.

_____ »

Дар'я Нагаївська

31 рік, менеджерка проєктів Харківської громадської неприбуткової організації «Сучасна жінка» (Kharkiv NGO Actual Woman), м. Харків

Для мене війна розпочалася навесні 2014 року. Ми гостювали в родичів і за три кілометри від їхнього будинку о третій ночі трасою почали сунути російські танки. Ми одразу зрозуміли, що відбувається. З великими труднощами протягом двох днів вибиралися з міста. З тієї миті постійно моніторю новини й ситуацію на фронті. Не минуло й дня, коли ми не думали про війну. Воєнні дії стали тлом для всіх життєвих подій, інколи — яскраво вираженим, інколи — майже непомітним. Тривогу вдавалось приспати лише на короткий час...

На початку другої фази війни в 2022 році знадобилось декілька днів, аби зрозуміти агресивність дій російської сторони та зорієнтуватись чи безпечно залишатись у місті. Найскладніше було усвідомлювати, що кожна мить може стати останньою, а життя може перерватись раптово унаслідок ракетного обстрілу. Сигнали повітряної тривоги часто надходили із запізненням, вже після того, як ракети поцілили кудись. За декілька днів ми

«
Для мене війна розпочалася навесні 2014 року. Ми гостювали у родичів і за три кілометри від їхнього будинку о третій ночі трасою почали сунути російські танки... Не минуло й дня, коли ми не думали про війну. Воєнні дії стали тлом для всіх життєвих подій, інколи — яскраво вираженим, інколи — майже непомітним. Тривогу вдавалось приспати лише на короткий час...

зрозуміли розклад повітряних атак, тож психологічно до нього прилаштувались. Ми вираховували найбільш безпечний час, щоб вийти на вулицю, винести сміття або зайняти чергу за продуктами. Не завжди прогнози справджувались.

У перші ж дні війни в Харкові перестав працювати бізнес, зупинив роботу громадський транспорт, а станції метрополітену досі слугують бомбосховищем. На початку березня почали відчинятись перші магазини з продуктами харчування, але працювали лише в першій половині дня. Щоб скупитися, потрібно було вистояти чергу 2,5 години на морозі, а потім ще стільки ж часу в приміщенні супермаркету, якщо був лише безготівковий рахунок. Найбільшим дефіцитними стали питна вода, хліб, молоко, яйця, свіже м'ясо та вершкове масло. Щоб купити найнеобхідніші продукти, доводилося

«
Найбільшим дефіцитними стали питна вода, хліб, молоко, яйця, свіже м'ясо та вершкове масло. Щоб купити найнеобхідніші продукти, доводилося стояти у чергах до різних магазинів, інколи навіть два-три дні під звуки обстрілів. Мабуть, у радіусі кілометра від мого будинку сім будівель зруйнували внаслідок прямого влучання снарядів, а також пожежі. Не було жодного тихого дня, а кожне затишшя — лише короткий перепочинок до відновлення обстрілів.

Ось так нині живеться у Харкові. Все ж я ані на мить не сумнівалася, що я залишусь у місті...

24 лютого 2022 року ми з колегами в ГО «Сучасна жінка» колективно вирішили продовжити працювати в Харкові. Відтоді щотижня проводимо наради, де обговорюємо безпекові ризики... і працюємо далі. Для нас важливо в найскладніші часи бути поруч з тими, для кого завжди працювала та наразі працює наша організація — з жінками, насамперед з жінками, які мають маленьких дітей та жінками похилого віку.

На початку березня ми провели серію консультацій з колегами з різних харківських і міжнародних громадських організацій про ефективні форми роботи в умовах війни. Згодом сформували заявки на отримання гуманітарної допомоги та розпочали допомагати із закупівлею та доставкою медикаментів для жінок, які проживають у районах міста Харкова та у населених пунктах Харківської області, що зазнали найбільших руйнувань.

За цей час нам вдалось акумулювати кошти благодійниць і благодійників з інших регіонів України, а також організацій і підприємств, зокрема, що працюють у країнах Європейського Союзу.

Наша громадська організація повністю переглянула робочі процеси: у довоєнні часи ми проводили дослідження, навчання і публічні заходи, а нині сфокусувались на адресній допомозі, надаючи також психологічні консультації.

В умовах війни складно планувати й працювати ефективно: іноді кілька годин витрачали на черги за продуктами, доводилось працювати без світла та інтернету. Люди стали значно рідше користуватись електронною поштою і месенджерами, а найбільш надійним інструментом комунікації знову став телефонний зв'язок. Доводилося декілька разів перевіряти інформацію, тому точні й своєчасні комунікації стали на вагу золота.

Позаяк у перші тижні війни припинили працювати більшість магазинів і аптек, ми просили колег робити закупівлі в центральних та західних регіонах України, а потім відправляти товари автотранспортом. Згодом у Харкові відновила роботу служба експрес-доставки, тож ми змогли швидше отримувати й передавати ліки тим, хто їх потребує. Окремим викликом стало припинення роботи громадського транспорту й таксі, адже не було змоги дістатися до районів, де люди найбільше потребували допомоги. На щастя, ми налагодили роботу з місцевими волонтерами і волонтерками, тож відновили постачання.

За цей час у Харкові сформувалась спільнота організацій, компаній і благодійників, які допомагають, однак потреба у гуманітарній допомозі залишається великою, особливо в місцях, де проходять найбільш запеклі бої. Закликаємо колег допомагати й підтримувати українок і українців, які нині борються за життя.

«
За цей час у Харкові сформувалась спільнота організацій, компаній і благодійників, які допомагають, однак потреба у гуманітарній допомозі залишається великою, особливо в місцях, де проходять найбільш запеклі бої. Закликаємо колег допомагати й підтримувати українок і українців, які нині борються за життя.
»

Зоя Федорівна Донець

67 років, архітекторка, викладачка, кандидат педагогічних наук, відмінник освіти України, просвітниця з української культури та історії, голова оргкомітету Громадської спілки «Національна Рада Жінок України», м. Київ

Більшу частину життя я працюю з дітьми та молоддю в освіті. Спочатку я створила художню студію, де навчала малюванню, на Борщагівці, — це район Києва. Це були діти віком від чотирьох до шістнадцяти років. Дітей було багато, всі дуже різні й особливі, тому я шукала до кожного з них індивідуальний підхід.

Згодом працювала в Київській гімназії східних мов, де очолила колектив учителів музично-естетичних дисциплін. Ми створювали унікальні авторські навчальні програми для учнів 1–11 класів з малювання, хореографії, сходознавства, української музики, народної української пісні, української культури й мистецтва та народознавства. За двадцять років роботи в гімназії я всією душею прикипіла в українську історію та культуру. Навесні 1991 року за моїм проєктом створили шкільний музей української етнографії. Я й зараз вважаю це особливим досягненням. Про нього писала преса, а ТБ зняло декілька коротких фільмів для дітей і юнацтва, приїжджали гості з усієї країни та із-за кордону.

Саме тоді я відчула зв'язок з українськими традиціями та звичаями, які пам'ятала зі свого дитинства на Полтавщині, тож опиралась на них, коли викладала та розробляла методики. Пізніше працювала в закладах вищої освіти. В моїй дисертації з педагогіки я проаналізувала проблеми освіти та охорони культурної спадщини, які взаємно пов'язані. Нині розумію, що після початку відвертої руйнівної війни проти українців з боку кремлівського окупанта бачу, що роботи в цьому напрямі буде дуже багато.

Про винищення українців розповідали мої батьки, тож ще в дитинстві я розуміла, яка страшна трагедія відбувалася на нашій землі. Моя мама, тоді ще тринадцятирічне дитя, допомагала своїй матері виростити п'ятьох молодших дітей, бо хоча дідусь загинув на війні, але бабуся не отримала допомоги від держави. Мама хотіла, щоб її діти ніколи не дізналися, що таке війна. На жаль...

Ми знали, що війна з Росією буде й вона добровільно не зречеться намірів далі винищувати українців, ніколи не визнаючи своєї вини. Безперечно, про це знали багато українців, вивчаючи сотні років історії взаємин України з Московією. Як бачимо, хижацтву росіян немає меж.

«
Ми знали, що війна з Росією буде й вона добровільно не зречеться намірів далі винищувати українців, ніколи не визнаючи своєї вини. Безперечно, про це знали багато українців, вивчаючи сотні років історії взаємин України з Московією. Як бачимо, хижацтву росіян немає меж.
»

Ще десять років тому ми придбали хату в Мотижині. Нашій родині було важливо, аби в хаті стояла піч, а біля хати — криниця та сад, щоб місце було нажите й намолене. Перед початком воєнної навали нам думалося, що виїхавши до Мотижина за п'ятдесят кілометрів від Києва ми будемо з дітьми в повній безпеці, тож 24 лютого ми так і зробили. Нас було одинадцять душ: дев'ятеро дорослих та дві мої онучки трьох і дванадцяти років. Взяли ми з собою й наших котів та собаку. 27 лютого ми прокинулися спочатку від страшного вибуху, а потім побачили чорний дим, що сунувся на нас з Макарова, — села поруч з нашим. Клубочились нові хмари вогню та диму. Згодом почали їздити танки. Хтось з односельчан нарахував їх десь 240. Гуркіт двигунів і гусениць над селом не вмовкав до ночі. Дійшла чутка про першого розстріляного чоловіка на вулиці Довгій. Ми зрозуміли, що українською землею розповзалася хижа людиновбивча війна.

Все це дуже страшно. Ми були беззахисні й беззбройні, не знали куди тікати. Ні на Бишівську, ні на Житомирську трасу виїхати не зосталось змоги. Наступні два дні окупанти ховали танки по лісах навколо села. Стоячи біля хати в своєму дворі я чула постріли з різної зброї: автоматні й кулеметні черги, що доносились із різних куточків нашого Мотижина.

28 лютого, тобто на другий день після вторгнення окупантів в село, зникло світло, отже, й опалення. Нас рятувала проста селянська піч. Ми всі розмістились у двох маленьких кімнатах. Спали хто як: лежачи в ліжку або сидючи. З 1 березня почалися постійні обстріли, а над будинком літали ракети. Ми весь час бігали ховатися в льох темними сходами, зі свічками в руках. Найбільше страждала менша онука Меланочка, бо за ніч не досипала через обстріли: ми її хапали й несли в льох. Дитина лякалася. Вийти з льоху не вдавалось інколи весь день, а дівчатко хотіло погратися, погуляти на сонечку. Навіть коли не було чути пострілів та вибухів, ми боялися вийти на вулицю. Хвилювалися, що вночі світло свічки буде видно у вікні й приверне увагу ворогів. Менша плакала, а ми боялися, що плач почують... Старша онука Улянка увесь час мовчала й ховала обличчя, не дивилася нікому в очі, тільки тулилася до мами й сестрички.

У нас не було інформації про те, що відбувається навколо: ані в сусідніх селах, ані в державі. Телефони розрядилися. Нам не вистачало найнеобхіднішого, аби вижити. Свічки швидко догорали, їх лишилося на день-півтора. На щастя, ми мали газ, тож їжа була теплою. В генераторі, який ми придбали раніше, вистачило заряду на дві доби. Запаси хліба скінчилися. Від сільського хлібозаводу на наш двір передали три маленькі хлібинки. Ми відчували радість і відчай водночас. Довелося ділити запаси провізії на частини й ховати у різних місцях, щоб окупанти все не забрали. Залишали в хаті тільки ті продукти, які мали нині з'їсти. Запасів мало вистачити максимум на днів десять.

Обстріли не припинялись ані вдень, ані вночі. Весь час кругом стояв страшений гул. Ми намагалися розрізнити звуки ракетних обстрілів, роботи ППО, «Градів» і танків. Ми не знали, що будемо робити, якщо поцілить у наш будинок. Куди бігти?

3 березня у мого старшого сина Максима був день народження, але хіба до святкування? Чоловіки вмовляли мене як водійку виїхати з села та вивезти п'ятьох дівчат, але я боялася, бо знала про проблеми своєї машини, а ще усвідомлювала, що жінки без чоловіків на невідомій дорозі перед нелюдьми з озброєнням будуть зовсім безсилі.

«
Світ бачить, що Україна є демократичною, європейською державою, тому підтримує саме нас. Нам треба повернути в суспільство нашу правдиву історію, культуру, традиції..
»

4 березня вранці пішла по селу чутка, що можна виїхати, але тільки через Ясногородку. Діяти потрібно було негайно. Ми знали, що десь там розстріляні люди лежать на дорозі, а поруч — розбиті танки й автомобілі. Ці десять кілометрів через Ясногородку були дорогою життя або смерті...

Ми зібралися колоною. Наші дві машини їхали попереду, — я за кермом першої машини. За нами їхало спершу п'ять машин, а потім доєдналися ще, тож у Ясногородці налічувалось вже понад двадцять. Ми їхали по своїй землі (з білим прапором та стрічками на ручках дверей автомобілів), наче прохачі в окупантів. Я гамувала в собі гнів і сльози. Перші перехрестя дались мені найважче: треба було зупиняти машину, виходити та перевіряти чи немає мін. І тільки після цього їхати далі.

На дорозі від Мотижина до Ясногородки стояли розстріляні машини, а неподалік ми побачили російський танк із відірваною баштою. Поле навкруги було обвуглене, як мертве. Біля Ясногородки стояв наш, український блокпост. Для всіх нас цей шлях став дорогою життя, а не смерті.

До Білої Церкви за шість годин ми проїхали лише 87 кілометрів. Пам'ятаю, що вже в Калинівці над краєм дороги сестра вгледіла жінок, які продавали свіжий хліб, із запашною скоринкою кийвські батони. Це був ніби відгомін хороших довоєнних часів. Востаннє хліб ми бачили 1 березня, — ті самі три маленькі чорні хлібинки.

Уже затемно ми підїхали до двору господарів будинку в Білій Церкві. Зайшли в дім і не вірилося, що є світло, підлога тепла, не чути постійних вибухів та пострілів... Невже це може бути.

Після звільнення Мотижина від окупантів, почувши жахливу інформацію про масове поховання в селі, я поїхала на похорон сільської старости Сухенко Ольги Петрівни, яку добре знала та дуже поважала. Під час першого знайомства Ольга Петрівна подарувала мені книжку «Історія Мотижина».

З неї я дізналася, що Мотижин згадується в Іпатіївському літописі, тобто це старовинне село з багатою історією. В Ольги Петрівни ми побачили план розвитку нових вулиць села. На День Незалежності вона доручила мені провести опитування селян щодо декомунізації, аби повернути вулицям села історичні назви. Знаю, що люди приходили до неї під час окупації з повідомленнями про те, що відбувається в селі. Вона допомагала людям виїхати.

Її з чоловіком та сином окупанти забрали з рідного дому та катували. В неї були прострілені ноги. Очевидно, катуючи її, окупанти намагалися змусити чоловіка та сина розкрити якусь інформацію. Але що вони могли такого секретного сказати? За що їх так по-звірячому катували? Обличчя її сина Олександра розбили, а чоловіка впізнали за аналізом ДНК, бо від обличчя нічого ці нелюди не залишили. Його ховали в закритій труні. Тіла родини Сухенків знайшли зверху в братній могилі в Мотижині, де ще було майже тридцять мирних мотижинців, яких закатували московські посіпаки.

У людському житті все взаємопов'язане. В наш час усі події в світі взаємозалежні, а війна Росії з Україною стала викликом, випробуванням для всього світу. Московська імперія постійно прагне нав'язувати іншим народам і державам свої порядки й сценарії, що вигідні тільки їй. Ці впливи ще сидять у мізках і деяких неросіян, але праведні люди вірять, що Україна переможе. Цивілізований світ сповідує принципи верховенства права й людяності, яким протистоїть імперіалістична ідеологія московії. Наші втрати дуже тяжкі, особливо людські. За все Росія повинна відповісти перед світом і Україною.

Нам буде важко гоїти рани, імена яких вже відомі: Маріуполь, Мотижин, Буча, Харків, Ірпінь тощо. Їх буде сотні, адже війна ще триває. Все ж я переконана, що наше українське майбутнє дуже залежить від освіти й різних культурно-освітніх програм, які треба запроваджувати негайно. Держава, міністерства та міжнародні фонди повинні надати можливості для фахово-орієнтованих громадських об'єднань створювати новітні програми розвитку суспільства, щоб наші люди остаточно позбулися комплексу меншовартості. Світ бачить, що Україна є демократичною, європейською державою, тому підтримує саме нас. Нам треба повернути в суспільство нашу правдиву історію, культуру, традиції.

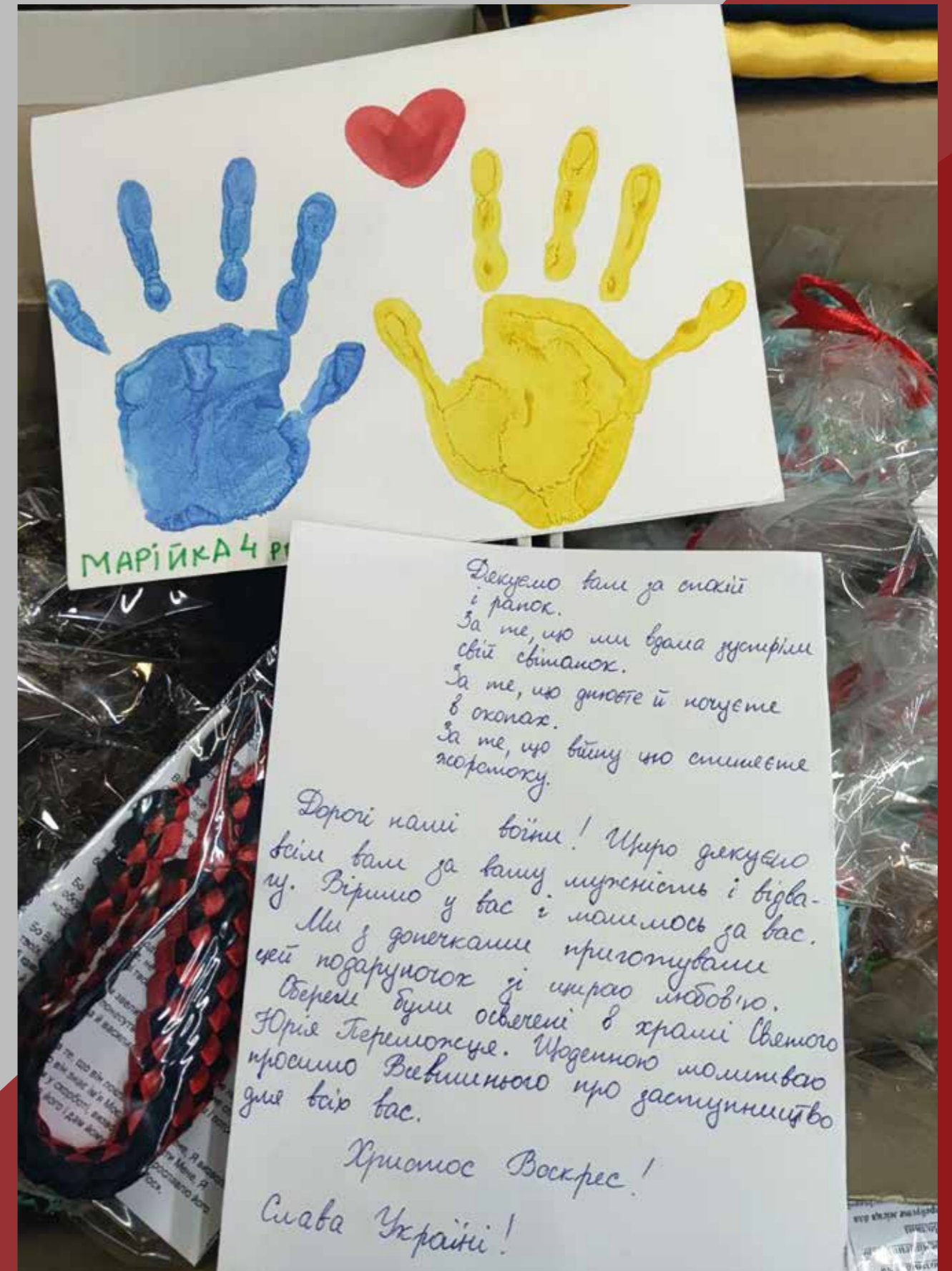
м. Київ. Фото КМДА.

РОЗДІЛ IV. Два кола війни (історії жінок у ЗСУ та ТрО)

*Я Україна, Слава і Воля
Я весь світ бороню
І творю свою долю!
Мій човен шукає берег вночі,
І якщо ти знаєш те, просто мовчи.
Моє військо хоче стати до зброї.
Надішлю їм ту зброю,
тихо небом, рікою.*

Катерина Леонова

*Дякуємо вам за сміливі
і рани.
За те, що ми вдала зустріли
свій світанок.
За те, що дивите й почете
в окопах.
За те, що війну що стиснете
жорстоку.*

*Дорогі наші воїни! Щиро дякуємо
вам за вашу мужність і відва-
гу. Віримо у вас і маємо за вас.
Ми з дочками приготували
цей подарунок зі шрао любов'ю.
Вітери були освічені в храмі Святого
Юрія Тернопільського. Щоденною молитвою
просимо Вавишнього про заступництво
для вас.*

*Христос Воскрес!
Слава Україні!*

Позивний «Сонце», ЗСУ

Для мене війна не припинялася з 2014 року. Від самого початку бойових дій на східній Україні я стала волонтеркою на фронті, бо на ту мить армія була повністю розвалена Януковичем, тож хлопці потребували найбазовіших речей. Згодом продовжила допомагати військовим як активістка ГО «Справа Громад Львів».

24 лютого 2022 року я була вдома. Розбудила своїх, сказала чоловікові: «Вони таки пішли в наступ, гатять по містах», зібралася та побігла до військкомату. Дорогою спіймала себе на думці, що жодних емоцій, окрім злості, не відчувала. Таке відчуття ніби за секунду вигоріло все всередині.

«**Відверто кажучи, стати до лав ЗСУ допомогла моя впертість. Я вважала, що хтось із сім'ї має обов'язково йти захищати Україну... Мій чоловік — це моя стовідсоткова підтримка та опора. Ми разом ухвалили рішення, що саме я долучусь до лав ЗСУ, а він мене підтримає.**»

Я передбачала це вторгнення. По-перше, наші ветерани, яких довгий час стримувало так зване перемир'я, очікували, що прийде день і можна буде нарешті повернути свої території. По-друге, весь світ говорив, що росіяни готуються. Тому готувалася і я... фізично, морально, психологічно.

Відверто кажучи, стати до лав ЗСУ допомогла моя впертість.

Я вважала, що хтось із сім'ї має обов'язково йти захищати Україну, а в моїй родині цією людиною стала я.

Довелося три доби стояти під військоматом, поки нарешті отримала бажані тимчасові документи й поїхала на ППД (пункт постійної дислокації військової частини). Чітко розуміла, на що погоджуюся і куди йду. Усвідомлювала що стану звичайним солдатом і виконуватиму накази. Мене довго не хотіли брати, бо будьмо відвертими, в українській армії все ще мало жінок, а дехто вважає, що служба в армії — не жіноча справа. Довелося доводити свою придатність: постійні виснажливі тренування, життя за чітким графіком, але це приносило мені радість.

26 лютого ввечері я прибула до своєї частини, поселилася та відбула своє перше шикування. У мене був стан легкої ейфорії, бо мені це вдалося і тепер матиму можливість захищати свою країну від російської агресії. Ці події для мене мали велике значення, адже я відчувала та й досі відчуваю в собі покликання до великих звершень.

Згодом усвідомила, що доведеться призвичаїтись до некомфортних ситуацій, як-от: не сперечатися, спілкуватися зі старшими за рангом чоловіками з повагою, навіть якщо вони не вірять у здатність жінок служити в армії. Поступово ставлення до мене змінювалося, а упередження танули. Ми навчилися працювати як єдиний злагоджений організм задля досягнення спільної мети.

Після підготовки нам дали вибір: ті, хто відчував у собі сили та натхнення, могли змінити місце постійної дислокації, перемістившись ближче до лінії фронту. Я зрозуміла, що саме цього прагнула,

бо зможу бути максимально корисною. Ні на мить не сумнівалася в своєму рішенні та записалася як доброволець на фронт.

Мій позивний «Сонечко». Дуже піднімає настрій, коли я знайомлюся з новоприбулими, а вони питають, як зазначити мене в записній. Після моєї відповіді найчастіше чую наступну реакцію: «Хммм, а як я поясню дружині записаний контакт як «Сонечко» в телефоні» [сміється — прим. ред.].

Будьмо відвертими, до жінок в армії й досі здебільшого ставляться скептично. Якщо в штабі це не сильно кидається в очі, то маючи бойову посаду, дуже часто доводиться пояснювати, що я не буду щось зашивати чи готувати, але зможу накласти турнікет чи виконати бойове завдання. На мою думку, в армії, як і за кермом, не має бути поділу на чоловіка чи жінку: повинен бути військовий, який виконує завдання.

У мене є чоловік та двоє прекрасних діточок (донечці сім рочків, та пасиночку дванадцять), які чекають на мене вдома у Львові. Безумовно, не всі рідні та знайомі спочатку підтримали мене. Особливо мама, яка переконувала, що воювати повинні лише чоловіки. По суті, я поставила її перед фактом, бо довго їй не зізнавалася, що перебуваю на фронті, адже вона дуже сильно хвилюється за мене.

«**Завжди жила та продовжую жити з думкою: якщо судилося померти, то краще в бою. Я не боюся своєї смерті, але боюся програти огидному ворогові без людського обличчя.**»

Мій чоловік — це моя стовідсоткова підтримка та опора. Ми разом ухвалювали рішення, що саме я долучуся до лав ЗСУ, а він мене підтримає. За першої нагоди намагаюся спілкуватися з родиною по відеозв'язку. Діти дуже пишаються мною. Я обов'язково навчу їх тримати зброю в руках, але робитимو все, аби не допустити їх участі в майбутніх війнах.

Сподіваюся, що ця війна закінчиться на нашому поколінні. Ми переможемо остаточно та відкинемо ворога так далеко, як це можливо, не даючи йому ніколи відкушувати від України ані крихти землі.

До того ж, своїми нападами на Україну та незрозумілою ненавистю до всіх нас як нації орки досягли зворотного ефекту — максимально консолідували українців. Ми прагнемо захищати свою батьківщину й говорити рідною мовою більше ніж будь-коли. І цим варто пишатися!

Перемога за нами, бо ми дуже різні: коли б'ють росіянина, то всі його побратими тікають, а не підтримують; коли хтось виходить на одиночні пікети, — це не стає стимулом для інших доєднатися, бо страх сковує та паралізує їх. Коли б'ють українця, на його місце приходять в десятки разів більше людей та дають відсіч.

У короткі хвилини відпочинку я читаю різні історії, зокрема розповіді волонтерів, тож коли ми протягом доби перебуваємо під обстрілами важкої артилерії або десь поруч прилітає снаряд, — усе це мотивує й нагадує мені чому я вирішила скласти присягу та служити українському народові. Нас не перемогти, бо неможливо знищити націю, яка відкрито сміється над ворогом та люто його ненавидить.

Я завжди жила та продовжую жити з думкою: якщо судилося померти, то краще в бою. Я не боюся своєї смерті, але боюся програти огидному ворогові без людського обличчя.

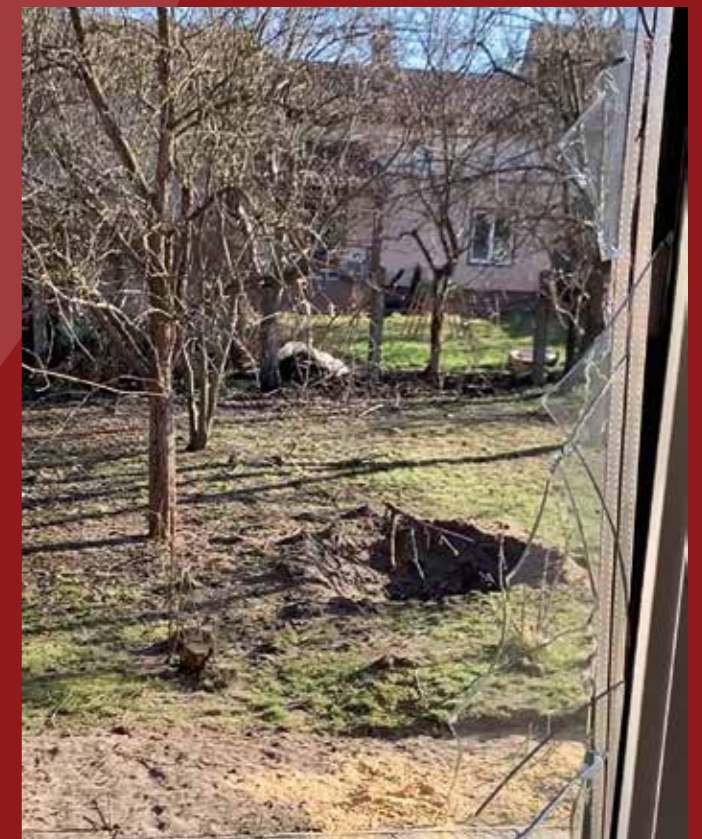
Обіцяю, що зроблю все, аби виконати завдання та вижити.

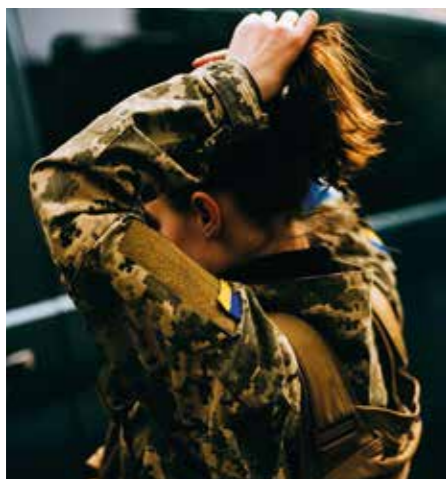
Все буде Україна! Обіцяю.

«
Будьмо відвертими, до жінок в армії й досі здебільшого ставляться скептично. Якщо в штабі це не сильно кидається в очі, то маючи бойову посаду, дуже часто доводиться пояснювати, що я не буду щось зашивати чи готувати, але можу накласти турнікет чи виконати якесь бойове завдання. На мою думку, в армії, як і за кермом, не має бути поділу на чоловіка чи жінку: повинен бути військовий, який виконує завдання.

»

м. Буча. Фото Вікторії Романенко.

Позивний «Афіна»

*військова парамедик, журналістка,
PR-менеджерка, м. Київ*

У дитинстві завжди мріяла стати танцівницею або детективом. Як середнє арифметичне обрала журналістику. Після закінчення закладу вищої освіти протягом трьох років займалася різними проектами, пов'язаними з журналістикою та піаром: писала про жінок у бізнесі в економічному спецпроекті «Української правди», була пресекретаркою народного депутата у Верховній раді України, займалася організацією минулорічного «Маршу за Київ», який зібрав десять тисяч людей, а також допомагала з піаром в архітектурному бюро.

Зранку 24 лютого мені зателефонував батько й повідомив про початок війни. Мої батьки живуть у Харкові. За декілька хвилин після я побачила допис засновниці «ДонорUA» Іри Славінської, яка закликала всіх йти здавати кров, бо вона точно знадобиться. Зранку в шпиталі майже нікого не було, тож я швидко здала кров та пішла до військкомату в районі, де проживаю. Не думала, що мене візьмуть, коли стояла в черзі, а тим паче не передбачала, що попаду в справжню армію. На мій подив, мене записали до місцевої ТрО.

Під час навчання в Харківському університеті я опанувала курс медицини, а ще проходила курс домедичної підготовки у волонтерському медичному батальйоні «Госпітальєри». Курс досить ґрунтовний, проте його може засвоїти будь-яка тямуща людина. Мене взяли як медика, хоча вважаю, що я радше саніструктор, бо вмію робити перев'язку, уколи та лікувати застуду. На щастя, поки немає вбитих та поранених, тому маю роботу, що більше пов'язана з волонтерством — займаюся пошуком військового обладнання та медичних препаратів, які доставляємо на блокпости та в шпиталі.

«
Раніше нашими героями та героїнями були діснеївські принцеси та супергерої «Марвел». Нині — це українські військові, медики та волонтери. Про кожному та кожною можна написати не одну історію. Тільки це будуть казки у стилі братів Грімм: «І прийшли до України орки зі Сходу. Були вони з «немитого краю», не мали ні розуму, ні виховання, ні любові, а несли лише чвари та біль. Символом у них була «двоглава курка» (до благородних драконів не має жодного стосунку). І виступили проти орків стіною котики. Котики мали сталеві лапки й великі серця. І були битви. Були поразки й перемоги. Ми плакали за нашими загиблими та вшановували їх хвилиною мовчання. Та в кінці вийшло сонце, — і вибили котики з української землі орків, а тих, хто не пішов, перетворили на чорнозем. А котики зажили щасливо й вільно на своїй землі».

Не вважаю, що я героїня: піти воювати — мій спосіб врятуватись. Усі хлопці та дівчата, українці та українки — герої, що допомагають кожен на своїй війні.

У передостанній подорожі я купила збірку грецьких міфів іспанською мовою. З дитинства саме міфологія та історія, які тісно переплетені в кожній культурі, захоплювали мене. Афіна — не тільки богиня війни, а й богиня мудрості, тому не починала битву першою. Вона покровителька справедливої захисної війни, тож надає перевагу мирному вирішенню конфліктів. Та коли війна торкається її, Афіна не сумнівається. А ще вона вийшла з голови свого батька й цей факт для мене дуже символічний. До того ж, я схильна мелодраматизувати. Саме тому — Афіна.

У ТрО немає медиків у чистому вигляді. Нас вчать застосовувати зброю. У ТрО я — медик-стрілець. Наші навички поводження зі зброєю регулярно перевіряють інструктори, адже маємо вміння відбиватися від ворога та вміння виживати: від цього залежать життя побратимів.

Я ніколи не мріяла стати популярною або давати інтерв'ю українським та зарубіжним виданням. Зрештою, до війни сама писала та брала інтерв'ю. Але так сталося завдяки моєму фото на Майдані з трояндами восьмого березня, яке стало вірусним і набрало вже 25 тисяч уподобайок та облетіло всі медіа. На один з блокпостів нашим бійцям власник квіткової крамниці приніс величезну кількість квітів, мовляв, заберіть, роздасте дівчатам. Хлопці подарували мені цей величезний букет: «Це вам, ви — наш медик».

Нині я не ховаю обличчя, бо ворог його вже знає. Пишу в соціальних мережах. Свідомо використовую свою популярність, аби більше допомагати. Мене вже впізнають у різних фондах і це полегшує шукати ліки та броніки. Можу закликати до збору коштів на допомогу тим, хто вивозить людей з Ірпеня, на закупівлю генераторів, турнікетів тощо.

Я почала більше писати. Це допомагає відволіктися. Ні, я не плачу. Злюся, матюкаюся, сміюся, інколи навіть істерично. Я багато усміхаюся, бо кожна маленька радість дає мені надію. Мене засмучують коментарі деяких людей, мовляв, роблю щось недостатньо. Ніби я сама це не відчуваю. Щодня думаю: раз я жива і в безпеці, то не на справжній війні; якщо зараз життю побратимів і мені нічого не загрожує, то це не війна. Як вже є. Це мій щоденник, і я його веду так, як відчуваю.

Раніше нашими героями та героїнями були діснеївські принцеси та супергерої «Марвел». Нині — це українські військові, медики та волонтери. Про кожному та кожною можна написати не одну історію. Тільки це будуть казки у стилі братів Грімм: «І прийшли до України орки зі Сходу. Були вони з «немитого краю», не мали ні розуму, ні виховання, ні любові, а несли лише чвари та біль. Символом у них була «двоглава курка» (до благородних драконів не має жодного стосунку). І виступили проти орків стіною котики. Котики мали сталеві лапки й великі серця. І були битви. Були поразки й перемоги. Ми плакали за нашими загиблими та вшановували їх хвилиною мовчання. Та в кінці вийшло сонце, — і вибили котики з української землі орків, а тих, хто не пішов, перетворили на чорнозем. А котики зажили щасливо й вільно на своїй землі».

Після цієї війни всі діти мріятимуть стати військовими, медиками або волонтерами, а не суперменом чи бетменом, адже те, що зараз роблять вони – неперевершено.

Моїм улюбленим мультиком був «Труп нареченої» Тіма Бертона. Тепер моя улюблена казка заснована на реальних подіях – «Труп орка» авторства Збройних сил України.

У 2014 на шкільному випуску я танцювала під пісню Славка Вакарчука «Коли настане день, закінчиться війна...» сольний танець. Тоді мені здавалося, що війна скоро закінчиться. Ніколи не подумала б, що за вісім років ця пісня стане мені такою близькою. Буде також про мене. Зараз також весна. Також війна. Проте ні я, ніхто інший тут, в Україні, не збирається складати зброю. Вірю, що наша українська весна прийде. І будуть цвісти яблуні й абрикоси, і сміятимуться на вулицях діти. І ми більше не будемо ховатися від повітряної тривоги.

І кожен зможе сказати «Обійми мене» й одразу ж обійняти.

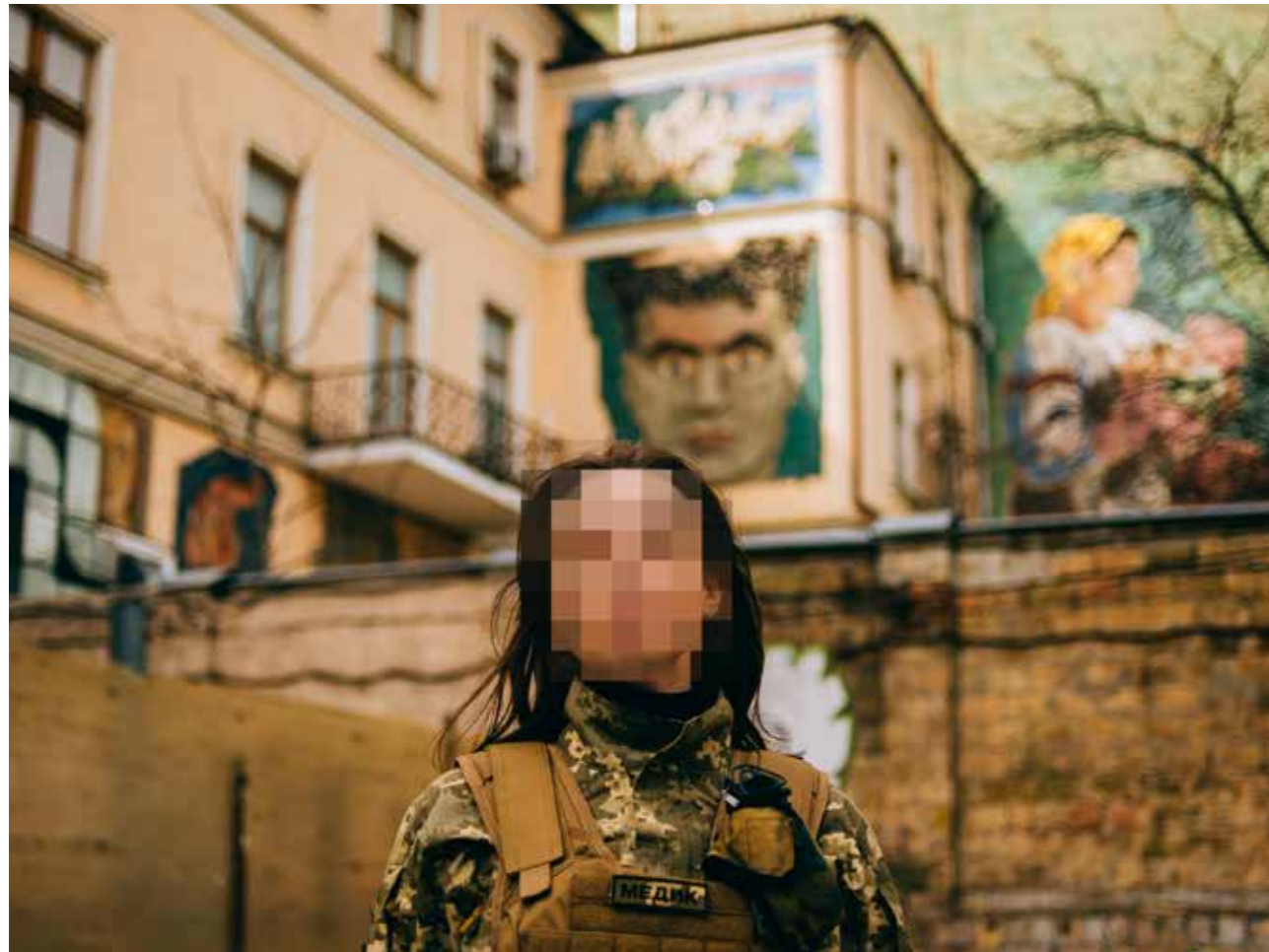

Фото © Юлії Кочетової

Фото з Facebook-сторінки Вікторії Романенко.

Позивний «Щука»

військова, м. Липовець Вінницької області

*Зродились ми великої години,
з пожеж війни і з полум'я вогнів —
плекав нас біль по втраті України,
кормив нас гніт і гнів на ворогів.*

З гімну ОУН

Любов до України та бажання її зберегти й захистити мені передав батько Віталій. Він завжди був на стороні правди та свободи. Тому під час Помаранчевої революції та Революції Гідності боровся за демократичні цінності — за світле майбутнє для нашої країни і для своєї родини. З 2015 року пішов

боронити країну від ворога. Він служив у 59-тій окремій мотопіхотній бригаді. Загинув 29 жовтня 2018 року в Новоайдарі Луганської області внаслідок вибуху. Йому було 42...

Для мене війна триває з 2014 року. Вона забрала в мене найдорожче — батька. Звісно, я бачила, що бої в східній Україні відтоді не вщухали, але для багатьох людей поруч зі мною вони були «десь далеко». Люди жили звичайним життям. Розумію як медик, що це захист нашої психіки від болю та страждань. Жартома не дарма кажуть: «Українці помічають пожежу в селі, коли починає горіти хата в сусіда». Саме тому для цих українців справжня війна почалась з обстрілів Івано-Франківська, Києва та Харкова, тобто з міст, в яких вони живуть або поруч з якими мешкають.

З дитинства мріяла пов'язати своє життя з медициною, тому після закінчення школи вступила спершу до Одеського університету на біологічний факультет, а згодом до Львівського — на медичний, тож війна мене застала у Львові. У ніч проти 24 лютого я погано спала, а зранку дізналася, що почався повномасштабний наступ. До десятої ранку я закінчила роботу, якою займалася як підробітком, а о дванадцятій вже була у військкоматі. Батько мене навчив трохи стріляти. Це все, що я вміла.

Військкомати з перших днів війни були переповнені охочими захищати країну. Потрапити до лав захисників було складно навіть військовим з бойовим досвідом. У мене взяли документи та контакти й сказали очікувати. За кілька днів я прочитала оголошення про формування територіальної оборони батальйону «Азов» в Києві й поїхала до них — минав четвертий день війни. Мене взяли в ТрО парамедиком.

З хлопцями в бригаді в мене дружні стосунки. Весь час відчуваю їхнє плече і турботу. Вони мене поважають за мої знання та вміння. Ми як велика родина — готові дбати та захищати одне одного.

Жартома вони мене називають «45 кіло люті», бо добре знають, на що здатні хоч і тендітні, але розлучені дівчата.

Під час війни я не можу розповісти про те, які завдання виконую на службі, — ця інформація є закритою для медіа та цивільних. Коли перемаємо, то розкажу багато цікавого...

Я також займаюсь волонтерством. Збираю гроші на допомогу своїй бригаді, коли є потреба в певній техніці, амуніції або медичних препаратах. Мені зручно вирішувати всі питання з отриманням необхідного для бригади самостійно, — так, на мій погляд, виходить швидше та економніше.

За ці два місяці війни я спостерігаю, як змінюється наше суспільство. Приходить розуміння того, як до нас ставиться «братній» народ. Як з кров'ю виривається цей зв'язок зі «старшим» братом, — Російською імперією. Як усвідомлюють, що ми, українці, сильна та незламна нація. Як зникає комплекс меншовартості, а приходить усвідомлення того, що жити в Україні, — це щастя, а бути українцем — це гордість.

Коли я думаю про майбутнє нашої країни, то чітко усвідомлюю: ми не будемо відчувати себе в безпеці, доки не зникне Російська Федерація як спадкоємиця Російської імперії. Ця війна вже 25 за рахунком, яку ми ведемо з Московією. Ймовірно, не остання. Але я впевнена: якщо ми будемо підтримувати свою армію й захоплюватися нею, як зараз, то ми вистоїмо. Ще не так давно можна було почути: «волонтери — це люди, які намагаються заробити на допомозі для військових або біженців» або «на східну Україну їдуть, аби отримати посвідчення та пільги». Після 24 лютого всі зрозуміли: виявляється волонтери не крадуть, а наші військові — воїни, якими захоплюється весь цивілізований світ.

Після закінчення війни, коли повноцінно відновиться навчання, я вирішила піти на військову кафедру. Може, ще стану військовим медиком або офіцером. Найважче для мене зараз — бачити страждання цивільних мешканців України від окупантів: знущання, тортури, обстріли, руйнування та мародерство, звалтування та вбивства. На все життя запам'ятаю очі дітей, яких ми вивозили з окупованої Київщини... Тому й хочу присвятити своє життя захисту країни та її громадян, продовживши справу батька.

«
За кілька днів я побачила оголошення про формування територіальної оборони батальйону «Азов» в Києві й поїхала до них, — минав четвертий день війни. Мене взяли в ТрО парамедиком... Хочу присвятити своє життя захисту країни та її громадян, продовживши справу батька.
»

Інна

майор, військовослужбовиця ЗСУ, м. Київ

Початок збройної агресії росії в 2014 застав мене курсанткою останнього курсу одного зі ЗВО Харківщини, а повномасштабне вторгнення в 2022 — військовослужбовицею в складі національного персоналу України у Місії ООН зі стабілізації ситуації у Демократичній Республіці Конго. Дві дати з різницею у вісім років, а відчуття лише одне — неефективність. Ти не там, де маєш бути зараз. Як ти, майже лейтенант, можеш навчатися і складати іспити, коли твої однолітки з Сагайдачного уже командують підрозділами в бойових діях? Як ти, майор, можеш бути частиною миротворчого процесу в Конго, коли невинних дітей і їхніх батьків під час евакуації з окупованих територій Київщини й Херсонщини розстрілюють

російські нелюди? Хоча моя спеціальність не «бойова», однак ці питання постійно вертілися в голові наче захована старою магнітолою плівка. Як проходити навчання, так і якісно виконувати завдання за призначенням під час проходження військової служби за кордоном в умовах війни у власній державі, непросто. В ці складні часи дуже хочеться бути з родиною та Україною.

«Ви б і тут працювали головою. Розум — Ваша зброя. Робіть що можете, там, де є», — саме ці слова колеги та друга змогли вивести мене зі заціпеніння, спровокованого відчуттям власного безсилля та відсутністю можливості безпосередньо працювати на користь Батьківщини.

Вони стали початком процесу пошуку свого «дистанційного» місця у війні з агресором. Шляху, який проходив кожен та кожна із нас. Насамперед я зосередилась на вчасній передачі інформації про переміщення російських військ: від найближчих осіб у прикордонних із росією районах до «майстрів», які нещадно палили ворожу техніку. А ще на текстах про агресію росії, порушення нею всіх можливих норм міжнародного гуманітарного права, про дії цивільного населення України, яке бажає зробити внесок у перемогу, про права і обов'язки цивільного медичного персоналу... Перелік нескінченний.

Серед інших завдань, які я сама собі поставила, було зведення людей задля пошуку й доставки терміново необхідних на фронті речей й постійне інформування іноземних колег і знайомих у Місії ООН щодо бойових успіхів ЗС України, а також злочинів, що вчиняє росія та реального ставлення росіян, які все ще продовжують «строїть мір» у Конго, до демократичних цінностей і миру. Як же це круто бачити, що на заходах росіянам доводиться спілкуватись виключно в своєму вузькому колі. Або спостерігати як іноземний колега у військовій формі, вітаючись на базі ООН із росіянином-військовослужбовцем, недвозначно вказує поглядом на свій браслет «Слава Україні!».

«
Як же це круто бачити, що на заходах росіянам доводиться спілкуватись виключно в своєму вузькому колі. Або спостерігати як іноземний колега у військовій формі, вітаючись на базі ООН із росіянином-військовослужбовцем, недвозначно вказує поглядом на свій браслет «Слава Україні!».

Я займалася написанням тексту-заклику та алгоритму щодо приєднання до Інтернаціонального легіону територіальної оборони України, їхній переклад (за допомогою друзів із Конго) англійською, французькою та арабською мовами, які були написані виключно для агітації своїх знайомих, а стали основою для сайту www.fightforua.org.

Це неймовірний кайф: бачити як легко реагує на зміни й стає рішучим суспільство і державні установи України; спостерігати, як глобальні процеси впроваджуються за лічені дні; розуміти, як усі, — від дітей до людей у поважному віці, — об'єднали свої думки, зусилля, ідеї, плани, дії... заради України. Заради Неї кожен і кожна з нас здатні робити більше, ніж ми коли-небудь робили самі для себе. Короткий, проте ілюстративний приклад.

У Конго живе всесвітньо відомий лауреат Нобелівської премії миру 2018 року доктор Деніс Муквеге, який понад двадцять років у особисто заснованій лікарні Панзі та однойменній фундації надає медичну, психологічну, соціальну та юридичну допомогу постраждалим від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом.

Дізналася я про нього десь у 2016 році, — ще на початку наукової діяльності та під час написання дисертаційної роботи. Звісно, від нагоди зустрітися з такою людиною й побачити все власними очима перехоплює подих. На жаль, організувати зустріч все ніяк не вдавалося: то більш нагальні справи, то неможливість знайти контакти такої поважної людини. Однак як тільки на початку квітня

почали надходити перші підтверджені факти вчинення російськими військовослужбовцями сексуального насильства щодо українських жінок, через тиждень я уже сиділа в кабінеті доктора Муквеге, усього за 200 км від основного місця проходження служби. Того дня була незвичайна зустріч: ми започаткували співпрацю України та фундації доктора Муквеге (наразі їх діє всього чотири у всьому світі) щодо попередження й протидії сексуальному насильству, пов'язаному з російсько-українським міжнародним збройним конфліктом. Уже за два тижні після зустрічі «команда Муквеге» в складі чотирьох найкращих спеціалісток прилетіли до Києва задля вивчення потреб України в протидії сексуальному насильству та для побудови холістичної моделі допомоги постраждалим. Я сиділа на зустрічі з представницями та представниками ключових міністерств та згаданими відважними жінками, які в період ракетно-бомбових ударів приїхали до Києва, чітко усвідомлюючи: ми робимо для України все і навіть більше. Щодень, щохвилини, — уже понад два місяці. Єдність у боротьбі — наш рецепт перемоги та незалежності. Звісно, ще ЗСУ, бо вони — любов.

«
Ми започаткували співпрацю України та фундації доктора Муквеге (наразі їх діє всього чотири у всьому світі) щодо попередження й протидії сексуальному насильству, пов'язаному з російсько-українським міжнародним збройним конфліктом.

Марія

старший лейтенант, м. Чернівці

24 лютого 2022 року мав стати одним із найбільш пам'ятних днів мого життя, адже ми з хлопцем мали подавати заяву до РАЦСу. Ми обоє взяли відпустки на місцях нашої служби — я на сході України як учасниця бойових дій у лавах ЗСУ, а він — у Франції як член французького легіону. До РАЦСу ми так і не потрапили... У терміновому порядку нас викликали до військових частин. На жаль, нині цей день залишиться в пам'яті всіх українців як початок великої трагедії.

Не можу сказати, що війна почалася для мене саме в цей день, адже для більшості українців вона триває протягом

останніх восьми років. Восьми пекельних років ми відстоюємо європейські цінності та власну територіальну цілісність, намагаючись пояснити світові, що ми — сильні, горді та непоборні.

Часто мене запитують: «Що дівчина із зростом 1,55 м та вагою 45 кг робить у Збройних силах України?», а я завжди відповідаю, що це був довгий та свідомий шлях. Навчаючись на тренера з легкої атлетики, на третьому курсі я вирішила (разом із ще трьома дівчатами) піти на військову кафедру, але потім вже не звертала з цього шляху. Безумовно, як і кожна людина, мала періоди сумнівів, проте нині точно знаю, що перебуваю на своєму місці. За фахом я — артилеристка.

Останні роки я часто їздила на східну Україну, де брала участь в активних бойових діях. В перші години після запровадження воєнного стану шукала можливості повернутися на Схід, але колишній маршрут зруйнували російські ракети. Згодом нам повідомили, що керівництво нашої бригади ухвалило рішення термінове перевести всіх військовослужбовиць, за винятком медиків, до тилу для організації ефективної допомоги армії.

Давалася важко думка, що не зможу бути поруч із своїми, але місяць важкої безперервної роботи змусив усвідомити, що ми маємо відкинути наші особисті амбіції й страхи, згуртуватися та докласти максимум зусиль для ПЕРЕМОГИ, — кожен та кожна на своєму місці.

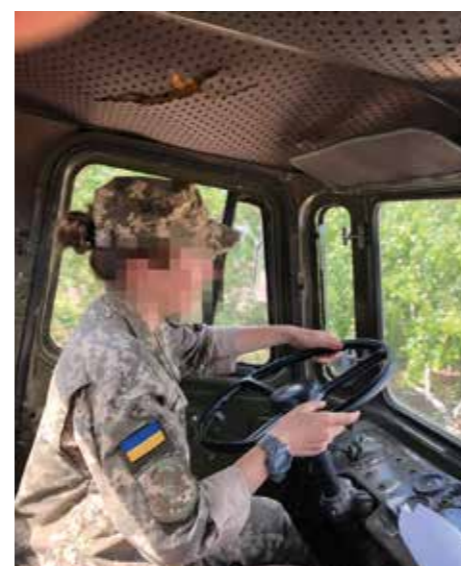

«
Я навчаю секретам виконання бойових завдань: як застосовувати зброю або як здійснювати артилерійські розрахунки. Теоретична підготовка важлива, але на полі бою потрібні навички, які допоможуть зберегти життя. Саме тому досвід та тактичний матеріал, отриманий від учасників реальних бойових дій, є безцінним.

»

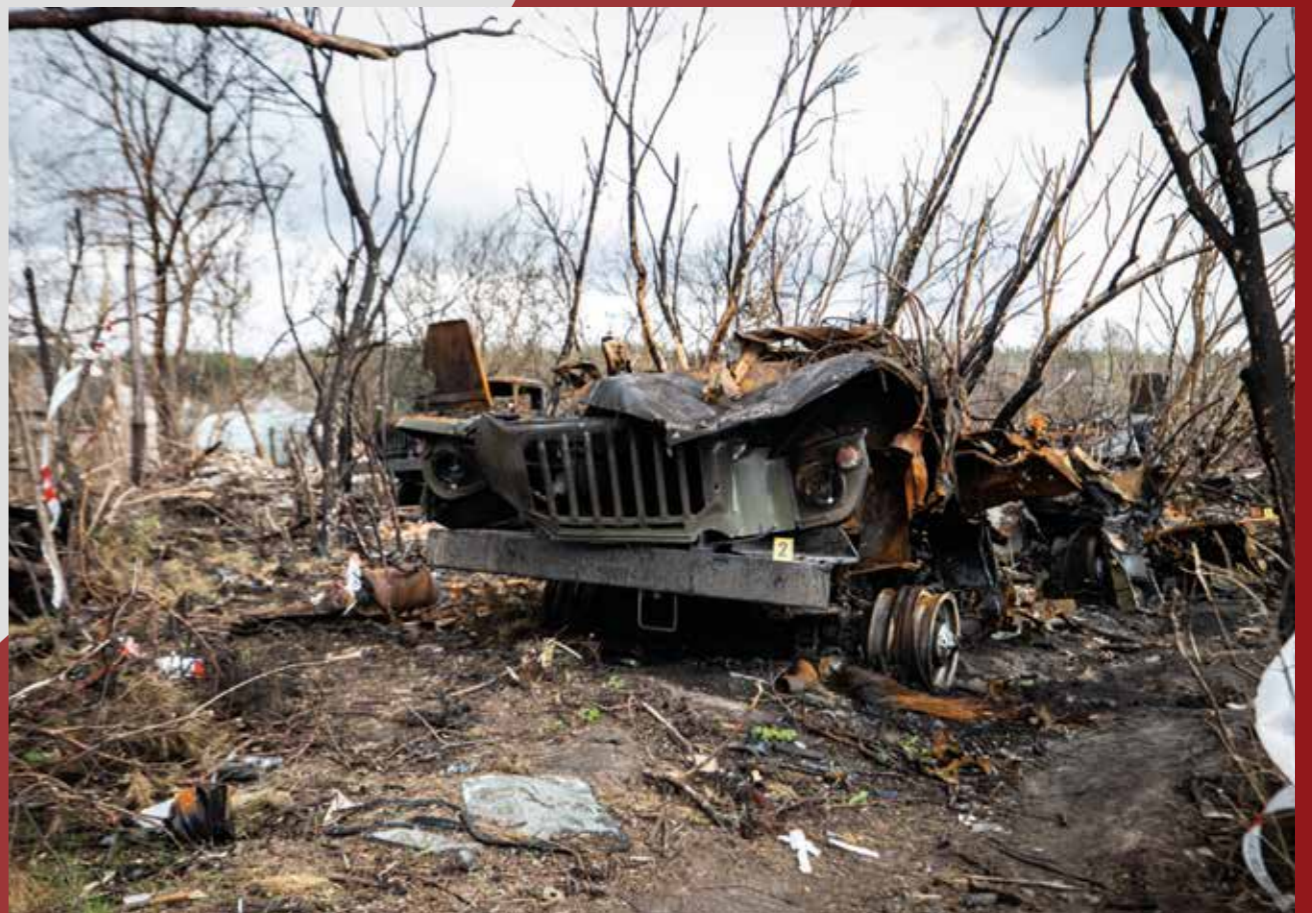

Наразі я проходжу службу в місті Яворів, де насамперед слугую прикладом для добровольців: факт, що тендітна дівчина має неабиякий досвід бойових дій, надихає новачків.

Я навчаю секретам виконання бойових завдань: як застосовувати зброю або як здійснювати артилерійські розрахунки. Теоретична підготовка важлива, але на полі бою потрібні навички, що допоможуть зберегти життя. Саме тому досвід та тактичний матеріал, отриманий від учасників реальних бойових дій, є безцінним, а мені є про що розповісти та чим поділитися.

У мене немає жодних сумнівів у нашій перемозі. Ми вже довели Європі та всьому світові, що ми — мужня та згуртована нація, що ми можемо протистояти агресорові. Євген Коновалець казав: «У вогні перетворюється залізо у сталь, у боротьбі перетворюється народ у Націю!» — ці слова, з якими я йду по життю, як ніколи актуальні нині для України. Адже ми — Нація з великої літери! Чекати залишилося недовго й перше, що я зроблю після перемоги, — все ж вийду заміж!

РОЗДІЛ V. Наші руки, плечі, сили: історії депутаток, волонтерок та активісток

*Завжди й постійно поруч були ті,
що вміли триматись любові навіть тоді,
коли не було як триматися взагалі
серед цієї найдовшої ночі, на цій землі.*

*Завжди були ті, що вибивалися з ночей
і щоразу скріплювали порядок речей
умінням любити й ділитися, ним одним.
Ось їхнє вміння і залишиться головним.*

Сергій Жадан

м. Полтава, волонтери. Фото Михайла Малька.

Анастасія Масімова

26 років, провідниця, м. Дружківка

Я гадала, що мене вже не здивуєш війною, адже для мене війна почалася ще в 2014 році, коли «руській мір» змусив мене переїхати з рідного Дебальцевого. Поступово вдалося звичаїтись до нового життя в Дружківці поруч із чоловіком, який власне і забрав мене до себе. Закінчивши навчання, я влаштувалася працювати в «Маріупольське Вагонне ДЕПО».

Саме на роботі й застав мене день 24 лютого. Ми саме поверталися з рейсу та біля Маріуполя почули перші вибухи. Більшій половині пасажирів, які мали поїхати до Волновахи, — сісти на потяг не вдалося. В країні вже оголосили військовий стан, понад дві години наш потяг не випускали, а пасажирів

налякані та розгублені. Того ж дня ми за розкладом виїхали з Волновахи до Києва: впродовж усього шляху лунали вибухи. Схожа ситуація була й в столиці. Щогодини й щохвилини ситуація загострювалась, а панічні настрої людей зростали. Наступним рейсом ми з чоловіком, який працює

разом зі мною, мали повернутися до Костянтинівки. Ми не сумнівалися, чи повертатися на схід України та продовжувати роботу. Робота залізничників в одну мить стала неймовірно важливою та багатофункціональною. Пам'ятаю кожну хвилину того рейсу: багато людей, що перебували в столиці, прагнули якнайшвидше повернутися до своїх родин. Тоді ще не йшлося про евакуаційні потяги, а нам хотілося допомогти всім. Доводилося вмовляти пасажирів з квитками впустити до себе в купе сторонніх або ж їхати сидячи, щоб допомогти як мінімум двом іншим людям. Ми переймалися болем людей, почувши їхні історії про перші втрати. З Києва нас також довго не випускали, адже внаслідок ракетних ударів ворога було пошкоджено електропостачання, що ще більше підсилювала паніку пасажирів. Нам довелося попрацювати навіть трохи психологами, тому на усвідомлення власного відчуття страху не було часу. Згодом ця нова навичка, по суті, увійшла в звичку.

Від 4 березня мене викликали працювати на евакуаційному потязі на напрямку Краматорськ — Львів. Сотні людських доль переплетених в одному вагоні: у кожного свій біль, власна історія війни та німі запитання в очах... Щоразу під час сповіщення про повітряну тривогу машиніст зобов'язаний зупинити потяг та вимкнути світло. У ці миті страх пронизує кожну клітину твого тіла, паралізуючи його. Саме тоді, під звуки вибухів, допомагаючи заспокоїти чийось дитину, відволікаючи від фатальних думок літню жінку, віддаючи останнє печиво сусіду, ми демонструємо нашу національну ідентичність. Саме цим ми відрізняємось від загарбників. У єдності наша сила!

12 березня, перебуваючи на маршруті біля станції Брусин, наш потяг потрапив під ракетний обстріл ворога. Як нам згодом повідомили, агресор прагнув знищити автомобільний міст, наносячи по ньому ракетні удари. Уламки снарядів пошкодили всі 13 вагонів. Дякувати Богові, незадовго до того через неспокійну ситуацію ми висадили всіх пасажирів у Слов'янську, тож у потязі перебував лише персонал — це врятувало десятки людських життів.

Пам'ятаю, як вийшла з купе з думкою, що встигну ще випити кави та трохи прийти до тями після психологічно важкої дороги... Останнє, що я запам'ятала — спалах яскравого світла, а потім — темрява та страшенний біль у вухах. Прийшовши до тями та доторкнувшись до голови, відчула, як моїми руками тече кров. Багато крові... Подивившись на свій одяг, що ряснів від крові, зрозуміла, що поранена. Як згодом з'ясувалося, невеликі уламки потрапили мені в живіт, груди та плечі, а кров на голові була наслідком розірваних вушних перетинків. Потяг ще їхав дві-три хвилини, тоді зупинився й до мого вагона забігла колежанка з сусіднього вагона з криками, чи жива я. Як виявилось, крім мене, ніхто не постраждав... Крім мене та моєї колежанки Наталі, яка померла на місці. Єдиний уламок, що прийшовся на її вагон, поцілів їй прями́сінько в сонну артерію. Серце світлої та життєрадісної людини, готової допомогти всьому світові, перестало битися.

Період з 13 березня по 1 квітня я провела в лікарні, але після цього відразу повернулася до роботи. Думаю, дуже важливо власним прикладом демонструвати, що ми не боїмося і нас не зламати. Перемога буде за нами. Нехай, заступивши на 15-денну вахту, ми з чоловіком взяли з собою валізи з речами на триваліший термін, бо не знаємо напевне, чи буде нам куди повертатися — ми твердо вирішили продовжувати працювати та вивозити людей до останнього! Слава Україні!

Уляна Пчолкіна

38 років, громадська діячка, ГО «Група Активної Реабілітації», м. Буча

Я жила в стадії війни з 2014 року: відколи захопили Крим та окупували території на сході України. Відтоді багато часу я присвячувала роботі з ветеранами та пораненими, що постраждали внаслідок військової агресії.

Наша організація «Група Активної Реабілітації» — один з резидентів Veteran Hub, тобто ми надаємо допомогу не лише цивільним, а й військовим. Ми опікуємося людьми, які отримали травму спинного мозку та внаслідок цього користуються кріслом колісним. Протягом 30 років в Україні ми вчимо людей, які стикнулися зі спінальною травмою, жити

далі: самостійно та незалежно від своїх фізичних кондицій.

Організація тісно співпрацює з місцевою владою, а на законотворчому рівні ми постійно надаємо консультації з нормативними документами. Так, не правники, але мегафахові практики. Ми ретельно вивчили Конвенцію про права осіб з інвалідністю та є постійними членами робочих груп при різних державних установах. Мій чоловік, Віталій Пчолкін, є членом Ради безбар'єрності, створеної при Кабінеті Міністрів України. Ми розуміємо, що проблема, над якою ми працюємо, — багатокомпонентна та потребує впливу на всіх рівнях. Людина з травмою спинного мозку повинна не лише ставати самостійною, а й бути захищеною з боку держави, отримувати певний пакет послуг.

Останні місяці, будучи лідеркою думок для певної цільової аудиторії, я регулярно проводила консультації та зустрічі з психологами в соціальних мережах, аби підготувати людей до можливості наступу з боку РФ. Проте те, що ми матиму справу з терористами, які гвалтують та вбивають дітей, а також, що в Україні розвернеться справжній геноцид української нації, я не могла собі уявити.

Про початок повномасштабного вторгнення я дізналася від своєї подруги з Луцька, а про бомбардування всієї території України — з телевізійного марафону. Звісно, це був шок і нерозуміння: невже це відбувається в 2022 році в центрі Європи?.. Згодом поцілило в Гостомельський аеропорт. Відтоді тихо вже не було.

Змогу безпечно виїхати ми мали лише до обіду 24 лютого, згодом усі мости підірвали, траси почали окуповувати. З усіх боків лунали канонади. Я чула, як летіли перші вертольоти. Вже 25 лютого ми зрозуміли, що їхати лісом на колясці не вдасться.

«
Я чула, як прилетіли перші вертольоти. 25 лютого зрозуміли, що їхати лісом на колясці не вдасться... Людям на кріслі колісному нема де більше ховатися: якщо нам і вдасться потрапити до підвалу, переохолодження є неприпустимим для людей із травмами спинного мозку, бо відразу реагують нирки, тож вони можуть вмерти без належної медичної допомоги, якої ми в не мали в окупації...

Безумовно, було страшно: я знала, що числюся у так званих розстрільних списках, адже завжди мала проактивну позицію та відкрито підтримувала ЗСУ, називаючи речі своїми іменами. Зараз ми вже знаємо про велику кількість випадків викрадень активістів на всій території України, але вже тоді розуміла, що перебуваю в групі ризику.

У наш житловий комплекс двічі поцілили снаряди: у 4 та 9 поверхи. Ми ховалися у ванній кімнаті. Чому саме там? Бо людям на кріслі колісному нема де більше ховатися: якщо нам і вдасться потрапити до підвалу, переохолодження є неприпустимим для людей із травмами спинного мозку, бо відразу реагують нирки, тож вони можуть вмерти без належної медичної допомоги, якої ми б не мали в окупації.

Ми виїхали 9 березня, коли дізналися про перший коридор з Бучі, що зірвали, по суті, російські окупанти: вони не пустили автобуси та не припиняли обстріли, люди самоорганізувалися та почали масово їхати. Їхали сотні автовок. Нині ми розуміємо, що нам пощастило, бо дорогою бачили велику кількість розстріляних цивільних автовок, швидких, мертвих цивільних, чий тіла лежали вздовж узбіч.

Думки виїхати з України не виникали, хоча мені відчинені всі двері. Вже на другий день, попри перебування в окупації, ми почали створювати координаційний штаб у Львові, щоб продовжувати допомагати людям із травмами спинного мозку. До нас відразу доєдналися польські партнери, які почали надавати нам гуманітарну допомогу. Наша лідерка Тетяна Фоміна, яка не має інвалідності, але займається питаннями активної реабілітації з 1996 року, разом з чоловіком власноруч адресно надсилали допомогу. Це рятувало людські життя, бо навіть закупити необхідне стало неможливим, адже склади розташовувались між Ірпенем та Бучею. Тому ми намагалися якимось економити, щоб підтримати людей хоча б на першу пору (надсилали по десять катетерів, десять памперсів, три сечоприймачі).

Наразі понад півтори тисячі людей з травмою спинного мозку пройшли наші табори активної реабілітації та ще 800 зареєстрували заявки на участь. Рух активної реабілітації засновано в 1978 році в Швеції, у 1992 році перший табір пройшов в Україні. Звісно, ми вже давно повинні були перейти на МКФ — міжнародну класифікацію функціонального стану, щоб чітко розуміти кількість цих людей в Україні, але наразі є лише термін «загальне захворювання» й виокремити нашу категорію вкрай важко. У період пандемії COVID-19 ми не розгубилися й перейшли в онлайн-формат.

«
Щойно написала подруга, прощалася зі мною, бо артилерію спрямували в бік її будинку в Запорізькій області біля Енергодара. З нашими друзями з Маріуполя нема зв'язку... Все ж ми віримо в краще: продовжуємо шукати шляхи порятунку.

Від початку повномасштабної війни вивозимо людей з травмою, допомагаємо їм облаштуватися. Тішуся, що вдалося вивезти з Бучі наш автобус з підйомником. Важливо зазначити, що ми не лише вивозимо або довозимо до кордону, а шукаємо доступне житло. Якщо є потреба, то знаходимо лікування, співпрацюємо з державними органами влади, громадськими організаціями, аби людина не їхала невідомо куди без будь-якого підґрунтя. Спати в спортзалі мені заважає не гордість, а потреба в спеціальній допомозі, аби була змога лягти та встати. До того ж, людина з інвалідністю на туалет зазвичай потребує майже дві години. Ми активно координуємось з міжнародною Асоціацією спінальної травми, тож незабаром буде створено три хаби в різних країнах Європи, де людина зможе жити, доки не визначиться, що робити та куди їхати далі. Один вже відкрито в Польщі.

На сайті ми прикріпили анкету, де люди з інвалідністю вказують свої потреби. Важливо розуміти, що люди з травмою спинного мозку потребують особливих ліків та засобів особистої гігієни, що не є популярними серед волонтерів: ліки проти судом м'язів, специфічні урологічні ліки, катетери, сечоприймачі, уропрезервативи тощо. Якщо до нас звертається людина, яка не є нашою ЦА, ми не кидаємо її напризволяще: консультуємо та виступаємо як комунікатори з різними волонтерськими організаціями. На жаль, з кожним днем запитів дедалі більше, а нам стає дедалі важче, адже 90% наших співробітників — це також люди з інвалідністю, більшість із них досі перебувають в Україні. Тому ми активно шукаємо інституційну підтримку, пишемо заявки на гранти.

Допоки повністю не буде відновлена інфраструктура в Бучі, ми не можемо повернутись додому. Я всім людям з інвалідністю рекомендую з небезпечних районів виїздити відразу, адже ми стаємо заручниками. Зі своїм позитивним характером і впевненістю в собі зрозуміла, що в цій ситуації геть безпорадна й від мене нічого не залежить... Зараз ми намагаємось витягнути хлопця з Харкова, який як лише три тижні тому вийшов із реанімації, тож не може ще сидіти, тому колапсує...

Моє найбільше бажання — не забути про себе в цих подіях. Жертовність нікому не потрібна, якщо вже за місяць впадеш, як загнана коняка. За 15 років активної громадської діяльності я дуже

добре зрозуміла цю істину. Я прагну розвинути наш координаційний центр, залучити фінансування. Створити центри проживання тут, на заході України. Ви не уявляєте скільки людей не хочуть їхати за кордон! Декілька днів тому ми вивозили знайомих, яким вдалося втекти з Дебальцевого за день, як його знищили в 2014 році. Нині вони змушені тікати з-під Києва. Вони обоє на колясках. Бачити очі людей, які двічі втратили домівок, нестерпно. Ці скляні очі людей, яким їхати не хочеться, але вони змушені — жахлива трагедія.

Багато наших людей залишаються в небезпеці, а з багатьма немає зв'язку. Щойно написала подруга, прощалася зі мною, бо артилерію спрямували в бік її будинку в Запорізькій області біля Енергодара. З нашими друзями з Маріуполя нема зв'язку... Все ж віримо в краще: продовжуємо шукати шляхи порятунку.

Мені дуже пощастило, що в моєму житті з'явився мій чоловік, з яким ми завжди йдемо пліч-о-пліч. Часто жартуємо, що я його руки, а він моя голова, але насправді ми рівноцінні партнери й фізіологічні нюанси не грають особливої ролі. Завдяки його підтримці я жодної сльози не проронила від початку війни, окрім миті, коли з окупованого села Бабинці мені зателефонувала моя мама, з якою не мали зв'язку весь березень. Це були сльози величезного справжнього щастя та радості! Сподіваюся, наступного разу плакатиму від звістки про перемогу.

Альона Луньова

36 років, правозахисниця, директорка з адвокації
Центру прав людини ZMINA

У масштабну війну я не вірила. Не могла повірити, бо це суперечило здоровому глузду, всьому розумному й логічному. Звісно, тривожилася, але не дуже. Напевно, саме тому напередодні, 23 лютого, поїхала до Львова для участі в заході з нагоди Дня спротиву окупації «Дні Криму». Увечері ми в колі поважних спікерів обговорювали, що має зробити Україна, аби повернути Крим, а вранці почалася війна. Знову.

Я кримчанка. Майже завжди з цієї фрази починаю свої виступи на заходах, в яких обговорюється збройний конфлікт та захист прав тих, хто від нього постраждав. Я розповідаю звідки родом, бо в такий спосіб присутні починають розуміти, що я маю власну історію із цією війною.

Я народилася й виросла в Криму, до березня 2014 року жила в Сімферополі та працювала в юридичній приймальні Правозахисного Центру «Дія». До того, як російські солдати прийшли в мій Крим, я не уявляла, що доведеться залишити рідну домівку. У те, в що ніхто — і я також — не могли повірити, сталося: росія вторглася в наш дім і зробила тисячі людей, зокрема мене та мого сина, внутрішньо переміщеними особами. Добре пам'ятаю, як після чергової акції, яку ми проводили з колегами в окупованому місті, я прийшла до тата в гості, а він сказав мені: «Альоно, здається, тобі час виїхати». Я поїхала з одним наплічником, бо була абсолютно впевнена, що за декілька місяців все налагодиться і я повернуся.

У березні цього року виповнилося вісім років, як я не була вдома.

24 лютого о п'ятій ранку мені зателефонувала подруга, сказавши, що росія почала війну, а в Києві чути вибухи. Пам'ятаю, як у мене почалася лихоманка: мої діти й чоловік були вдома, а я у Львові з квитком на вечірній експрес і без жодної впевненості, що цей потяг виїде. Нарешті, запізнюючись на шість годин, мій потяг приїхав: зранку 25 лютого я була на вокзалі Києва. Цю ніч я провела в теплому вагоні, а мій чоловік з дітьми в підвальному укритті сусідньої школи, — в запилюженому приміщенні, де важко дихати, але можна почуватися у відносній безпеці.

Наступні три ночі ми провели в укритті, але вже всі разом. Моя донечка Варвара почала хворіти, постійно температурила. Ми консультувалися з лікаркою по телефону. Вона виписала потрібні ліки (антибіотики), які чоловік шукав на всьому Лівому березі, бо аптеки були зачинені або не мали потрібного препарату. Варі стало ліпше, хоча вона не дуже добре спала в укритті. Ще б пак,

бункер — не надто комфортне місце для ночівлі 2,5-річної малечі. Ночами вона плакала й довго не могла заспокоїтися. Це було приміщення, де спало понад сорок дорослих і малих. На третю ніч деякі жінки почали істерити, мовляв, не потрібно приходити в укриття, якщо дитина плаче. Казали, я погана мати, адже не можу заспокоїти свою дитину. Стверджували, раз вона так плаче, то з нею однозначно не все гаразд. Знайшлися й ті, хто запитував чи хрещена дитина, бо дуже дивно вона плаче.

Ясна річ, що до того укриття ми більше не пішли, обладнавши спальне місце в коридорі нашої квартири. Там і всі разом спали. Ми погано чули сирену, зате добре чути вибухи, хоча далеко та негучно.

За увесь цей час з початку нової фази війни рідні вмовляли нас виїхати з Києва, аби діти були в безпеці. Зрештою, 1 березня ми зі знайомими виїхали з міста і декілька днів їхали до Тернополя.

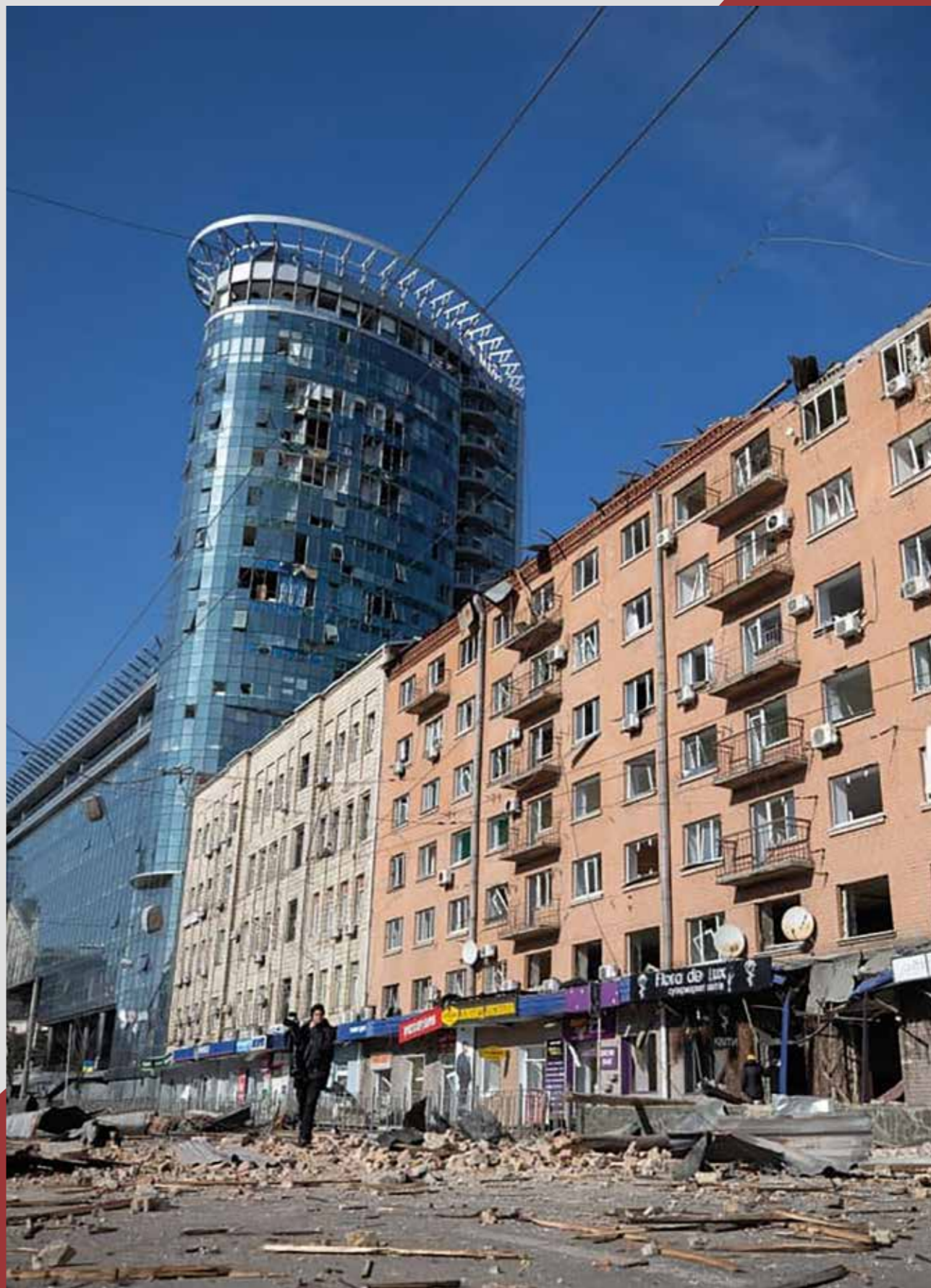
Позаяк від 2014 року моя робота пов'язана зі захистом прав постраждалих від конфлікту, мені не довелося змінювати напрям діяльності — разом з колегами майже від першого дня війни заснували Коаліцію «Україна. П'ята ранку». Наразі до неї входять 25 організацій та незалежних експертів, основна мета спільної роботи полягає в захисті жертв російської збройної агресії в Україні та притягнення до відповідальності вищого керівництва росії і безпосередніх виконавців воєнних злочинів.

До того ж, наша організація продовжує захищати права та підтримувати активістів, правозахисників, журналістів, які піддаються нападам або для їхнього життя є загрози. Найбільші ризики для людей — викрадення, катуванням насильницьке зникнення... Вже зараз вбитими знаходять громадян із проукраїнською позицією, які залишилися на тимчасово зайнятих російською армією територіях України, бо вони сприймаються (і насправді є) загрозою для створення міфу про відсутність супротиву на цих територіях. Окупаційна влада боїться правди, а відтак під ударом опиняються всі ті, хто вміє казати правду й говорити. Наразі нам відомо про щонайменше 30 викрадених активістів і журналістів, але насправді їх значно більше. Тому ZMINA розпочала кампанію **#TheTaken** («Викрадені»), аби розповісти світові про тих, кого захопили російські окупаційні сили, і даючи агресорові зрозуміти, що світ не буде лише спостерігати за цим.

Мій фронт цієї війни — працювати з органами влади, готувати зміни до законів, що полегшать життя людей, які постраждали від війни. Не знаю скільки триватиме ще війна, яку розпочала росія в лютому 2014 року, — для мене вона не закінчувалася ні на мить. Усі ці роки я жила з розумінням, що війна поряд і вона триває, забираючи щодня людське життя. Нині війна постукала у кожен дім та родину в Україні: ніхто не може почувати себе в безпеці там, куди можуть долетіти ракети з російських кораблів чи їхніх баз в моєму рідному Криму.

Вірю, що так буде не завжди.

Анастасія Розлуцька

35 років, менеджерка проектів, госпітальєрка,
м. Київ

Кожна робота має свої особливості. Моя передбачає повне занурення в інформаційний потік, проте справедливості ради, я зацікавлено відстежувала всі події, що передували повномасштабному російському вторгненню. Нині сама собі дивуюся, проте тоді зробила зовсім не притаманні для мене дії: заправила автівку та вночі взяла квиток на ранок 24 лютого, щоб чоловік міг відвезти нашу чотирирічну доньку в Карпати до бабусі. Вибухи заскочили нас дорогою на вокзал.

Десь на рівні підсвідомості розуміла, що варто зберігати спокій, але серце охоплював ядучий відчай, бо не знала чи побачу ще коли-небудь свою дитину. Зібравши мінімально необхідні речі, зустрілася з друзями, які налаштувалися на від'їзд. Тієї миті усвідомила, що не виїду: не можу залишити рідне мені місто. Отож, я залишилась.

Минулого року підписала контракт резервіста й цієї весни мала проходити військовий вишкіл — своєрідний незакритий з 2014 року гештальт, адже волонтерство, яким активно займаюся, звісно, дуже важливе, але завжди хотіла стати більш корисною для своєї країни.

Початок навчання планувався на квітень-травень. Коли почалася мобілізація резервістів, мене так і не залучили до військової служби в ЗСУ. Відстояла декілька черг до ТрО, проте мої зусилля не увінчалися успіхом. Відтак, ми з друзями вирішили самоорганізуватися: долучалися до вже створених волонтерських ініціатив, згодом організували гуманітарні штаби з допомоги цивільним та військовим у Львові та Києві. Ці штаби, що об'єдналися під назвою «Волонтерська мережа», й нині ефективно працюють, доставляючи необхідне до різних міст та сіл нашої країни.

У 2014 році випало координувати інформаційно-комунікативний напрям у волонтерській ініціативі «Євромайдан SOS», тому наразі також запросили до співпраці. В перші тижні ми активно інформували суспільство, що відбувається у країні та повідомляли корисну інформацію на сторінці в Facebook тощо.

Попри всі ці активності не полишало відчуття, що роблю недостатньо. Відчуття, ніби перебуваєш не на там, де найбільше потрібна і займаєшся не тим. Ця внутрішня гризота спонукала доєднатися до батальйону «Госпітальєри». Пишаюся українцями, бо через велику кількість охочих потрапити до

нього, довелося просити «протекції» у друзів. Принагідно зазначу, що в 2021 році пройшла медичний вишкіл на базі «Госпітальєрів», тож вже були певні знання та вміла працювати з протоколом.

Рідні, звісно, дуже переживали за мене. Постійно звідусіль лунали фрази на кшталт: «Навіщо ти це робиш?», «У тебе ж дитина!», «Ти ж мати!». Проте коли твоя маленька донечка, дивлячись в очі, запитує: «Мамо, чому вони вбивають людей та маленьких дітей?» та бавиться з пістолетом, зробленим зі звичайнісінького поліна, усвідомлюєш: це боротьба передовсім за наше сьогодні й майбутнє, зокрема моєї донечки. Зрештою, заради того, аби ми мали змогу нарешті знову бути разом в нашій рідній Україні.

Саме в медичному батальйоні «Госпітальєри» відчуваю свою затребуваність. Щойно повернулася зі своєї першої ротації на південь країни, де ми евакуювали поранених. Поїздка передбачала п'ять днів, але затрималися на дванадцять [сміється — прим. ред.]. Бригада зазвичай складається з чотирьох-п'яти осіб: водій, вогневик, лікар та один або два парамедика. Наша місія — евакуювати пораненого, надати першу домедичну допомогу, стабілізувати та довести до лікарні, тобто до лікарів. Отож, врятувати життя.

Щоразу, коли виїжджаємо, в середині прокидається страх та внутрішня тривога, але в унісон виникає й інше відчуття: «Хто, як не я?». Воно настільки потужне, що страх трансформується і стає мотиватором та своєрідною рушійною силою.

До поїздки та побаченого неможливо підготуватися. Щоразу стається щось неочікуване. У якусь мить перестаєш щось відчувати, ніби емоції заморожуються, але водночас відразу змінюєшся, втрачаючи себе попередню. Кожен виїзд, кожне нове поранення дається важко. Морально я не готова це бачити, але готова допомагати: холодний розум, зосереджені руки — жодного сумніву, адже маєш заспокоювати й підтримувати пораненого, підживлювати його налаштованість боротися за життя.

Не знаю, чим керуються інші люди, але для мене надважлива відповідь на запитання: «Що я залишу своїй дитині?». Не хочу, аби вона була українкою поза Україною, а тим паче поневоленою на власній землі. Хочу, щоб у неї був свій дім, до того ж на своїй рідній землі. Саме тому не маю іншого вибору, аніж боротися за перемогу. Задля себе, своєї доньки, родини й України. Тільки так.

«Щоразу, коли виїжджаєш, в середині прокидається страх та внутрішня тривога, але в унісон виникає й інше відчуття: «Хто, як не я?». Воно настільки сильне, що страх трансформується і стає мотиватором і рушійною силою. До поїздки та побаченого неможливо підготуватися: щоразу стається щось неочікуване.»

Вікторія Макарова

32 роки, фармацевт, м. Харків

Ми з моєю колегою й тезкою Вікторією вже багато років працюємо в фармацевтиці та повністю віддані цій справі. Від початку війни, коли Харків став однією з головних мішеней ворога, ми навіть і не думали залишати місто, бо розуміли: провізорів у місті залишилось мало, а рук бракує катастрофічно. В нашій великій мережевій аптеці залишилося чотири провізори, двоє з яких живуть у відносно спокійних районах міста та щодня пішки долають по чотири кілометри. Стіни ж наших з Вікторією будинків досі здригаються від обстрілів, тож фраза «жити на роботі» стала для нас реальністю сьогодні.

Так сталося, що ми маємо доньок-однolitків: Мілані та Дарині по три рочки. Наше рішення перебраться жити до аптеки з одного боку давало можливість забезпечити умовний захист для дітей, а з іншого — максимізувати власну відповідальність за їхнє життя та забезпечення дозвілля. Виявилось, ми даремно хвилювались: наші дівчатка фантастичні! Вони не усвідомлюють, що таке війна, але дуже добре розуміють, що додому наразі не можна, бо там «бубух».

Даринка та Мілана всіляко допомагали нам облаштуватися. Будемо відверті, спершу ми геть не розуміли, як налагодити побут: кімнатка, в якій ми нині живемо, називається «Приміщенням для персоналу», де велика кількість офісних меблів, здебільшого столи та стільці. Нам довелося майже все повиносити. Завідучка аптеки принесла нам розкладачку з матрацом, аби дівчатка могли спати «валетиком», а для себе ми організували ліжка з промислових палет та картонних підстилок. Так і жили.

Дівчаток в ігровій формі залучили до нашої роботи. Відвідувачі кажуть, що в такі психологічно важкі дні дитячий сміх та щирість відволікають їх від того жаху, що відбувається у нашому місті. У великому районі Салтівці наша аптека — єдина, що працює, тож люди йдуть до нас пішки кілометри. Ми не маємо жодного морального права залишити роботу. У кожній з нас чотирьох фармацевтів, що залишились і працюють, також є родини та люди, що потребують постійної медикаментозної підтримки. Саме тому розуміємо, як воно — конче чогось потребувати. До того ж, попит на заспокійливі, серцеві, кровоспинні та перев'язувальні занадто великий.

«**У великому районі ми наша аптека — єдина, що працює, тож люди йдуть до нас кілометри пішки. Ми не маємо жодного морального права залишити роботу. У кожній з нас чотирьох фармацевтів, що залишились і працюють, також є родини та люди, що потребують постійної медикаментозної підтримки. Саме тому ми розуміємо, як це — конче потребувати чогось. До того ж, попит на заспокійливі, серцеві, кровоспинні та перев'язувальні занадто великий.**»

Ми знаємо про жахливі випадки, коли аптеки в Харкові потрапляли в епіцентр ворожих обстрілів, а люди страждали та гинули. Відео з нашими загиблими колегами облетіло весь світ. Проте ми завжди заспокоюємо себе фразою: «Хто як не ми?», бо й справді: хто?

Доки в нашому районі ще було світло, справи йшли більш-менш і нам усього вистачало: холодильник, чайник, мікрохвильовка допомагали забезпечити дітям достатній рівень життя... Вже 25 днів ми живемо без світла, отримуючи

електроенергію з декількох генераторів, якої вистачає, по суті, лише на касовий апарат та холодильники з ліками. Зрештою, ми морально не можемо собі дозволити розтринькувати цей цінний ресурс на власні потреби. Живемо при свічках, — дівчаткам поки ця гра подобається. Волонтери надали нам переносну туристичну газову пічку, що працює на газових балонах. Завдяки їй підігріваємо дітям їжу, робимо чай чи какао, яке так полюбляє малеча.

«**Аптека працює максимально допустимий час за умов комендантської години. На ніч повністю блокуємо двері й барикадуємо всім, чим можемо, щоб убезпечити себе від непроханих гостей, насамперед мародерів. Будемо відверті — нам дуже страшно, але ми обов'язково переможемо, вистоїмо на зло ворогу заради щасливого майбутнього наших дітей!**»

Аптека працює максимально допустимий час за умов комендантської години. На ніч повністю блокуємо двері й барикадуємо всім, чим можемо, щоб убезпечити себе від непроханих гостей, насамперед мародерів.

Будемо відверті — нам дуже страшно, але ми обов'язково переможемо, вистоїмо на зло ворогу заради щасливого майбутнього наших дітей!

Анастасія Мішура

24 роки, медична сестра, м. Харків

З початком війни працювати стало складніше, насамперед морально. Не лише хворі, яких ми лікуємо, а й медики мають психомоторне збудження: весь час прислухаються, аби не пропустити сигнал повітряної тривоги. Налякані люди їдуть з міста. Відчувається сильний повсюдний надрив, — виникає відчуття, що ми всі живемо в хвилях страшної напруги. Здається, ніби відчуваєш як дихаємо нею. Нині всім складно, зокрема й нам, медикам.

Усі працівники й працівниці нашої лікарні від початку війни, по суті, живуть на роботі. Особисто я вдома не була ще

від 24 лютого. Наш фронт тут, у лікарні. Ми рятуємо життя і це наш не лише військовий обов'язок, а й внесок у захист країни.

Ми працюємо в умовах періодичного відключення електрики та води. Доведеться присвічувати ліхтариками. Кип'ятимо воду на газових горілках, коли немає електрики. Працюємо під звуки вибухів та повітряної тривоги. Найбільшою складністю в роботі, на мою думку, — страх, що в лікарню може поцілити ракета. Інколи вибухи чутно дуже близько від нашої будівлі. Якось ракета розірвалася перед будівлею і в лікарні повилітали вікна, але обійшлося, на щастя, без жертв.

До бомбардувань неможливо звикнути! Хіба можна весь час усвідомлювати, що твоє життя або життя твоїх колег та пацієнтів лікарні може раптово обірватися? Цей страх робить людину безпомічною, буквально заморожує... а ми маємо рятувати життя, тобто бути зосередженими та зібраними.

Нині лікарня забезпечена продуктами: є можливість нагодувати наших пацієнтів та себе, до того ж їжу інколи доставляють також волонтери. Намагаємося смачно готувати, бо це ніби своєрідний антидепресант для наших пацієнтів та персоналу, який живе в лікарні. Проблем з препаратами та обладнанням також не маємо: генератори, медикаменти, допоміжні матеріали доставляють. Злагоджено та професійно працює й адміністрація лікарні. Комунальні служби міста намагаються забезпечити безперебійне постачання електроенергії, розуміючи, що люди перебувають у реанімації та на операційних столах, тож для них хвилинка без світла може вартувати життя.

В одному відділенні зі мною працює мій хлопець, — він лікар. Морально це дуже допомагає — знати, що поруч близька людина й відчувати її підтримку. Моя колега забрала в лікарню свою маленьку дочку, бо не має з ким її залишити, тож дівчатко стало членом нашої команди медиків.

Лікарня допомагає багатьом цивільним, які постраждали внаслідок бойових дій. Місто постійно обстрілюється, люди отримують поранення, травми, контузії тощо. З кожним новим днем цієї війни цих пацієнтів дедалі більше.

На відміну від мирного часу, люди, які опинилися разом і мають спільний біль — війну, поранення, смерті — швидше об'єднуються, підтримують одне одного та допомагають. Наприклад, якщо хтось з родичів приносить хворому щось смачне, то він пригощає всю палату й персонал лікарні. Якщо комусь важко піднятися, то допомагають всі, хто вже одужує. Так у всьому. Ми всі стали сім'єю: лікарі, медсестри, санітарки, пацієнти.

Найстрашніше у цій війні — невизначеність. Ми не знаємо коли це все закінчиться і чим... Мене почала лякати тиша. Помітила, якщо тиша триває занадто довго, то згодом станеться щось жахливе.

Я дуже чекаю на Перемогу! Дуже хочу, щоб ми її здобули з якомога меншою кількістю жертв. Я дуже хочу слухати тишу й не очікувати прильоту ракети. Хочу, щоб всі повернулися додому. Щоб не гинули діти. Хочу, аби люди перестали боятися вийти на вулицю та озиратися навкруги, чи не летить поблизу снаряд. Хочу, щоб ми змогли знову гуляти у наших прекрасних парках і насолоджуватися чистим повітрям та весною.

Вірю, що ми вистоїмо! Знаю, що це все буде.

«
На відміну від мирного часу, люди, які опинилися разом і мають спільний біль — війну, поранення, смерті — швидше об'єднуються, підтримувати одне одного та допомагають. Наприклад, якщо хтось з родичів хворому приносить щось смачне, то він пригощає всю палату й персонал лікарні. Якщо комусь важко піднятися, то допомагають усі, хто вже одужує. Так у всьому. Ми всі стали сім'єю: лікарі, медсестри, санітарки, пацієнти.
Хочу, щоб люди перестали боятися вийти на вулицю та озиратися навкруги, чи не летить поблизу снаряд. Хочу, щоб ми змогли знову гуляти у наших прекрасних парках і насолоджуватися чистим повітрям та весною.

Валентина Степанчук

39 років, лікарка-дерматовенеролог, м. Коростень

За професією я лікар-дерматовенеролог, два роки тому відкрила свою дерматокосметологічну клініку. За покликом серця я – режисерка та акторка народного аматорського театру «Креатив».

Про війну я дізналась ввечері 23 лютого. Ми були на паб-квесті – інтелектуально-розважальних іграх, що у нашому місті влаштовуються раз у місяць. Одна з учасниць нашої команди служить в поліції, тож десь о пів на одинадцяту вечора їй зателефонували, наказавши терміново прибути

до відділка з повним спорядженням. Завершивши розмову, вона підняла на нас очі й тихенько промовила: «Війна почалася...»

Пам'ятаю це спантеличення: що робити і як правильно вчинити? В голові рій думок, а найголовніше – цілковите неусвідомлення того, як таке можливо в цивілізованому світі. Насамперед ми оформили нотаріальне доручення на мого тата щодо наших дітей, бо в нас їх троє. Ми з чоловіком вже з самого початку знали, щоб не сталося – країну ми не покинемо, проте дітей потрібно рятувати. Хоча за всіма законами як багатодітна родина мали право виїхати за кордон. Після першої, вкрай важкої ночі в підвалі та після вибухів у сусідній військовій частині, ми вирішили зранку відправити дітей з бабусяю та дідусем до сусідньої Польщі. Коли діти поїхали, я відчула величезне полегшення.

Тоді зі сторінок соцмереж усюди лунали заклики «Нагодуй захисника!». Недовго думаючи, ми з сестричкою та нашими чоловіками поїхали до найближчого супермаркета, купили хліба, ковбаси, сиру та цигарок і, зробивши бутерброди, підїхали до одного з блокпостів на виїзді з міста. Наступним нашим кроком був візит до військового керівництва з пропозицією організувати пункт гарячого харчування військовослужбовців. Отримавши схвальну відповідь та зателефонувавши власниці одного з ресторанів міста, яка одразу погодилась надати заклад для наших потреб, ми розпочали свою волонтерську діяльність, гордо назвавшись «Волонтерами Фортуни». За годину наш колектив з чотирьох осіб збільшився до двадцяти. З того часу ми разом. Правду кажуть, що іноді чужі та незнайомі люди можуть стати ближчими за рідних. Нас всіх поєднало спільне горе, нас поєднала війна та страшенна жага перемоги.

Почавши з кухні, а годували ми на той час орієнтовно 600 осіб на день, ми швидко розширили сферу свого впливу і почали діставати планшети, ноутбуки, павербанки, запчастини та акумулятори до авто... Згодом тепловізори, коптери, бронезилети та автомобілі.

«**Н**аступним нашим кроком був візит до військового керівництва з пропозицією організувати пункт гарячого харчування військовослужбовців. Отримавши схвальну відповідь та зателефонувавши власниці одного з ресторанів міста, яка одразу погодилась надати заклад для наших потреб, ми почали свою волонтерську діяльність.»

Згодом оформили громадську організацію і я стала її головою, жартома моя команда, а це здебільшого чоловіки, називали мене мамою, а ще генерал-майором. І я дійсно відчувала відповідальність за кожного, хто став мені таким рідним за цей час.

Вдень я працювала, щось діставала, з кимось домовлялась, щось вирішувала, навіть іноді жартувала, а от увечері, приходячи додому, я чимшвидше бігла до подушки, відкривала фото дітей на телефоні і тихо плакала... З тих пір я ненавиджу вечір, а ще більше ніч, бо із заходом сонця російська нечисть починала вилазити з нір і запускати свої винищувачі та ракети, скидаючи їх на нас. Дуже страшно сидіти, пригнувши голову й чути жахливий гул літака, не знаючи, на чий будинок прилетить ворожа ракета і чи не стане ця ніч останньою в твоєму житті. В голові сто разів повторюю молитву, а в руках стискаю телефон з фотографією дітей. І так щоночі.

За два тижні після початку війни чоловіки відправили нас із сестричкою в Польщу провідати дітей. Я ладна була бігти пішки до Варшави, аби швидше їх побачити. Ми зустрілись у «МакДональдзі», я довго обіймала дітей і плакала, на нас вийшов подивитися весь заклад, та мені було однаково. Діти щиро раділи моему приїзду, а я не знала, як сказати їм, що за кілька днів маю знову поїхати...

Мене часто запитували, що змусило мене повернутися з безпечної Польщі у самий розпал війни, невже я не відчувала страху, як наважилася на такий вчинок. Я відповідала, що навіть не припускала іншого варіанта, знала, що на мене чекає моя команда, на мене чекають наші захисники, на мене чекають люди, яким не вдалося виїхати і які потребують нашої підтримки та піклування. Звісно, як кожна жінка, в глибині душі я відчувала страх, та перетнувши кордон, зрозуміла, що ніде не відчувала себе більш захищеною, ніж на рідній землі, навіть у цей час.

Оскільки моя клініка постраждала під час чергового авіанальоту, я вийшла на прийом в поліклініку, бо залишилась єдиним дерматологом в місті. Саме тому з восьмої до одинадцятої працюю лікарем, а з одинадцятої й до пізнього вечора – волонтером. Чесно кажучи, складно уявити, як потім повернутися до повсякденного життя.

За дні нашої роботи ми допомогли багатьом: військові й цивільні, люди похилого віку та хворі діти. На щастя, наше місто значно менше постраждало від навали рашистських орків, ніж поруч розміщені населені пункти, але ми теж у повній мірі відчули весь жах сьогодення, наші серця розриваються від болю та ненависті, вони отруїли наші душі своїми нелюдськими вчинками, вони перевернули наше уявлення про людей, продемонструвавши усьому світу надзорстокість та повну відсутність моральних принципів та честі. Але перемога за нами!

Даруся Шевченко

20 років, студентка та маркетологиня, м. Київ

Я згадую цю ніч кожен день.

Мама завжди казала, що нічні дзвінки – завжди до біди. Тому коли мені подзвонив хлопець 24 лютого о 5:45, я вже знала, що трапилось щось страшне, але не могла уявити, що через хвилину буду читати про вибухи бомб у Києві, Харкові, Одесі та інших містах.

Це здалось страшним нічним жахіттям, хоча телефон у ночі не дзвонить вже майже місяць.

Я не змогла одразу розбудити маму – я просто дивилась на неї, бажаючи дати їй ще декілька хвилин сну у світі, де російська армія не скидає бомби на наше місто просто тому, що ми – українці.

Мені 20 років і я живу в Європі в 2022 році, але довелося будити свою маму зі словами: «Прокидайся, почалася війна».

Ми залишаємося зараз у нашій київській квартирі – найближче бомбосховище не пристосоване до перебування там, а вдома наче і відчуваєшся більше в безпеці.

Але я все ж таки провела одну ніч у бомбосховищі, недалеко від мого університету – у другий день війни я не встигла доїхати додому до комендантської години. Пам'ятаю, як я сиділа в укритті, прислухаючись до звуків вибухів, думаючи про те, чи буде мені куди повертатися навчатись.

Останнім часом вибухи стають все ближчими до мого дому, кілька днів тому скинули дві бомби на житловий будинок, який недалеко від нас... я ще довго чула той звук.

Кожен раз я дивлюсь на свою квартиру як в останній раз – можливо, це моя остання чашка чаю та чи встигну я її допити, бо в кожен мить російська моральна потвора може вирішити, що мій дім можна розбомбити.

Я стала багато плакати від страху, переживань та болю від історій, що множаться щоденно й щогодинно. Плакати про людей, які як і я: їхнє життя понівечили чи забрали окупанти. Нещодавно дізналася про смерть семирічної дитини в Маріуполі, яка померла в холодному бомбосховищі від зневоднення, перед тим втративши маму, яку вбили окупанти... Як це можна колись пробачити?

Нині я збираю пазлики свого життя до купи та усвідомлюю свою нову реальність – з бомбардуваннями та сиренами, з роботою, допомогою армії та волонтерам, бо найголовніше зараз – не втратити себе, адже після перемоги у нас багато справ, нам потрібно буде відбудувати наші міста.

«
Заходиш у Twitter, перевіряєш фейки, поширюєш правдиву інформацію, розкручуєш підписників, заробляєш гроші, щоб відправити їх у фонди... Іноді шукаєш броніки, а часом їх підшиваєш. Буває пояснюєш, як піймати диверсанта. Частина життя, що стала буденністю.

Це відбувається поступово – спочатку ви робите коктейлі Молотова (тепер я завжди буду берегти скляні пляшки), потім – заходиш у Twitter, перевіряєш фейки, поширюєш правдиву інформацію, розкручуєш підписників, заробляєш гроші, щоб відправити їх у фонди, купити щось ще – економіка має працювати, щоб був надійний тил для армії. Іноді шукаєш броніки, часом їх підшиваєш. Буває пояснюєш, як піймати диверсанта. Нова реальність, що стала буденністю.

Не знаю, чи буду завтра жива, але знаю, що Україна перемає, бо ми маємо те, чого ніколи не мали російські загарбники – сутність. Людську сутність, яку в нас не можна знищити і яку так ненавидить росія, бо вони – стадо без своєї історії, що вкратило все, чим нині володіє. Вони приречені на нашу перемогу!

Полтава, волонтери. Фото Михайла Малька.

Ніка Назаренко

*24 роки, ілюстраторка і моушен-дизайнерка,
м. Харків / м. Київ*

Я народилася в Харкові. Я його справжня патріотка. Люблю це місто! На початку війни було дуже боляче дивитися, як його руйнують росіяни. Нині стараюся думати про те, як його відбудувати, а як тільки стане трохи безпечніше, то обов'язково повернусь.

Мій тато — офіцер ЗСУ, тому вісім років свого дитинства я жила у військовій частині. Це цікавий досвід: замість ігрових майданчиків були ангари, а прокидалася під стукіт солдатських чобіт під вікнами.

Я дуже хотіла стати художницею, постійно малювала, тому вмовила батьків влаштувати мене в художню школу. В дитинстві дуже любила й досі люблю комікси. Мріяла, що колись намалюю своїх супергероїв. Я їх все ж намалювала, але вже не вигаданих, а справжніх. Працюю ілюстраторкою й моушен-дизайнеркою вже шість років. До війни створювала анімаційні кліпи, малювала обкладинки, рекламні постери.

Дев'ять місяців тому переїхала до Києва, влаштувалася на «Суспільне», де працюю й донині. Я не вірила, що війна може початися — відмовлялася вірити, тож коли вона почалася, виявилася не готовою до цього. Перші декілька днів ночувала в метро, потім поїхала на захід України, щоб була змога зосередитись і працювати. На початку мене додали до команди, яка висвітлює новини, тому постійно бачила фото жертв і руїн... було складно психологічно, але мене й команду дуже захоплювала і дивувала сміливість українців. Ми постійно про це говорили. Вона зашкалювала.

Я почала шукати ідеї для малюнку та спосіб його створити, бо графічний планшет забула в Києві. У якусь мить зрозуміла, що хочу намалювати дядька з міною і цигаркою, навіть подумала: «Чорт забирай, це ж все реальні супергерої. РЕАЛЬНІ, не з Marvel». Я бачу справжніх героїв у своїй країні, які ще вчора видавалися пересічними людьми. На робочій кухні всі постійно обговорюють наскільки українці класні й нічого не бояться. Військові стріляють в повітря, а вони продовжують іти. Мене це дуже надихнуло. Так виникла ідея створити серію про народних героїв. Знайшла стиль і вирішила почати із сапера з цигаркою. Взяла його як прототип, бо унаслідок стереотипів і стигми в мирний час я радше його злякалась би, а він же ж герой! Моя редакторка побачила, що я малюю і запропонувала

зробити серію малюнків про героїв з народу. Ми командою почали шукати й думати кого можна намалювати, тому я скрізь прошу говорити, що автори — я і «Суспільне». Нам було важливо, аби ці історії були підкріплені відео, бо ми можемо публікувати тільки те, що насправді сталося, а не вигадані події.

Спершу я планувала кинути малюнки кільком друзям, які зналися на NFT, аби зробити щось корисне для держави, проте ми на «Суспільному» вирішили зробити їх загальнодоступними й надсилати файли тим, хто друкує мерч і передає гроші на армію.

«
Звісно, такими, якими ми були до 24 лютого, ми вже ніколи не будемо, проте такими, якими ми є нині, не будемо також. Не буде більше сходу й заходу, півдня і півночі — тепер Україна як ніколи єдина. Ми будемо триматися разом!»

Тож на початку я не планувала їх нікуди постити. Коли малюнки поширилися в мережі й стали популярними, була в шоці. Виник страх, що не зможу більше створити нічого кращого.

Поки тривала робота над малюнками, українці діяли. У мережі ширилося відео з Конотопа. Всі казали мені: «Конотоп обов'язково має бути. Обов'язково». Так виник образ російського військового з погнутим автоматом. На ту мить була творча заковика: як саме зобразити це прокляття цензурно. Я не очікувала такого успіху, проте з радістю від нього відмовилася б: краще, якщо б цього приводу — війни — не було.

Коли я робила ці ілюстрації, то мала тільки одну емоцію — гордість за народних героїв. Звісно, я не очікувала, що малюнки так сподобаються людям.

Ключова теза, яку запам'ятала з реакцій на мої роботи, — вони дарують надію. Саме тому наразі вирішила створювати ілюстрації й анімації саме про надію і гордість, щоб надихати й наблизити перемогу візуально. Нині пріоритети сильно змінилися, я обрала роботу, яка, на щастя, в мене є. Я пишаюсь тією синергією Українців, — так, саме з великої букви, — воїнів ЗСУ, ТрО, лікарів, машиністів поїздів, провідників, водіїв, аптекарів, працівників магазинів пошти, ІТ-шники. Всі вони об'єдналися, тримаючи на своїх плечах мою Батьківщину. Радію, що я українка й щоразу сподіваюсь: що наступна ілюстрація буде про нашу перемогу.

Я не хочу й не планую нікуди виїжджати. Звісно, такими, якими ми були до 24 лютого, ми вже ніколи не будемо, проте такими, якими ми є нині, не будемо також. Не буде більше сходу й заходу, півдня і півночі — тепер Україна як ніколи єдина. Ми будемо триматися разом!

У Бердянську чоловік голіруч переніс міну в лісопосадку

«Покладіть насіння в кармани, щоб вирости соняхи, коли ви тут поляжете», — жителька Генічеська військовим РФ

Чоловік намагався зупинити російську техніку в Київській області

«Ви знаєте, де ви? Це Конотоп. Тут кожна друга жінка — відьма» — жителі Конотопа Сумської області російським військовим

фото Алли Чайковської.

м. Полтава, волонтери. Фото Михайла Малька.

Катерина Леонова

38 років, керівниця проекту «День Вуличної Музики Дніпро», волонтерка в Координаційному штабі волонтерів Дніпра, власник OKO production, м. Дніпро

Після закінчення університету ім. Гончара в мене залишились спогади про викладача Володимира Буряка. На першій лекції в 2000 році він сказав: «Ти загадкова дівчина з каре будеш воєнкомом!». Потім були лекції з історії України й міжнародного права. Пригадую, як робила залікові сюжети про банди у владі, корупцію й проросійську владу. На той час було лише сімнадцять років.

Вся моя родина з Кривого Рогу — мама, бабуся і прадідусь. Прадідусь, Петра Муїсенка, розстріляло КДБ у 1937 році. Моя мама, його онука, шукала будь-яку інформацію про його долю, проте лише в 1991 році дізналася всю правду: його розстріляли за українську мову й прихильність до ідей Української державності... Моя родина вважалася родиною «ворога народу».

З дитинства знала від бабусі, дідуся та мами, що росія — ворог. Моя бабуся казала: «Усюди є люди й нелюди», але імперське мислення росіян передається з покоління в покоління. Вони, казала, загарбники, які не намагаються створити своє і жити в мирі з сусідами, а прагнуть захопити, знищити та принизити своїх сусідів.

Мене завжди цікавило, що відбувається на теренах пострадянського простору. Цей пошук відповідей на мої питання привів у 2014 році до батальйону «Дніпро-1». Упродовж наступних п'яти років як журналістка та волонтерка їздила на фронт, готувала матеріали для українських та міжнародних ЗМІ. В Іловайську та селі Піски я втратила друзів і знайомих, яких встигла полюбити. Так я відкрила росіянам рахунок, за яким вони мають заплатити.

У 2014 ми вирішили зробити фестиваль Вуличної музики в Дніпрі як своєрідну реакцію на вторгнення, аби продемонструвати, що Україна та суспільство здатне розвивати свою культуру (у 2021 році водночас у понад 50 містах в третю суботу травня фестиваль проводився в країні). Паралельно займалася батальйоном «Дніпро-1», проектом Piano Extremist (той самий «Піаніст Майдану»), з яким ми проїздили всю країну вздовж і поперек (він грав Бійцям і просто людям). Додатково ще зробила з друзями фестиваль СТІЛ (Фестиваль творчості учасників бойових дій) в Дніпрі, де з усіх куточків приїхали поети, письменники, які воювали. Зірковим гостем став Сергій Жадан, який часто

тут буває і має друзів, а ще комунікує з волонтеркою та поеткою Анастасією Тепляковою, яка створила проект «Слово на стіні» й малює вірші українських поетів дисидентів на вулицях.

Війна, яка почалася в 2014 році, для більшості українців була далеко. Вона не зламала стереотипи про «братні народи» остаточно. Були ті, хто вважав, що це війна путіна, а росіяни нам не вороги. Ба більше, дехто вважав, що причини путіна захоплювати Крим та Донбас історично «виправдані»... На жаль, війна не зробила українцями всіх мешканців нашої країни. Жажіття в Бучі, Гостомелі, Ірпені та інших звільнених від окупантів містах та селах, — все це вже було раніше на Донеччині та Луганщині: руйнування, мародерство, гвалтування, вбивства, тортури. Ми писали про це! Ми кричали про це! На весь світ! Проти росії вводилися санкції, але агресивна риторика проти України та українців з боку росії за ці вісім років тільки зростала й влада не змінювалася, а лише перетворювалася з авторитарної на тоталітарну. Зараз росіяни намагаються себе виправдати тим, що у них цар, проти якого вони не можуть вийти. Така реакція нагадує одну приказку: терпіти довго, щоб піти до вітру, а врешті накласти собі в штани. От вони і виправдовують на камери війну проти України тезою «Ми звичайні люди: якщо вийдемо — нас вб'ють, тому краще бути поза політикою». На цьому їхнє критичне мислення завершується. А як же демос і кратос — влада народу? Здається, що у них за всіх вирішують упороті владоможці, нижчий клас знаходиться у безвихідній ситуації, є трохи інтелігенції, яка страждає від своєї беспорядності, ну й шоу-бізнес, якому хочеться їсти і пити, тому бреше для отари.

Мою активність зупинив у 2018 році діагноз мами: рак IV стадії. Я покинула волонтерство та війну. Поховала маму в серпні 2018 року. На ту мить на фронті загинуло ще більше моїх друзів. Мама так й не дізналася, як я була під обстрілами та як в моргах на світлинах намагалася впізнати побратимів та посестр. За три тижні після її смерті я завела пса й поїхала з ним у Луганську область. Хотіла написати вірші Жадана на стінах його рідного міста.

Згодом продовжила знову волонтерство і допомагала бійцям адаптуватися: когось на реабілітацію відправляла, а комусь давала контакти потрібних лікарів або юристів... Здавалось, що рано чи пізно все скінчиться... Коли я почала знову чути заяви Заходу й чутки зі східного фронту, мене охопив відчай. Так само, як і в лютому 2014. За кілька тижнів до 24 лютого я почала викладати його в Veteran Hub, але нині вона не актуальна, хоча я бачила як дівчатам і хлопцям стає ліпше після занять.

Додатково займалась волонтерством для ТАПС Україна, філії міжнародної організації ТАПС (США), що допомагає родинам загиблих бійців внаслідок збройних конфліктів та війн. Ми провели кілька форумів і зробили безліч душевних зустрічей з родинами, дарували подарунки й були пліч-о-пліч.

З 24 лютого я знову повернулася до волонтерства. Окрім збору й допомоги, з першого дня війни ми задумали фільмувати сюжети-історії про формування волонтерського руху в Дніпрі. У 2014 виникла ця ідея, але часу бракувало, тож багато історій кануло в небуття. Волонтерських організацій в моєму місті є чимало.

Ми фільмуємо історії про волонтерів, які почали працювати з 24 лютого в нашому штабі й працюють досі щодня від самого ранку. Їх неймовірно багато: художники, музиканти, скульптори, фотографи, юристи, є навіть хокеїстка. Ми маємо багато молоді, зокрема студентів, яким 18–20 років. Вони нічого не знали, а лише чули про АТО, бо на той час їм було 10–12 років. Молодь дивиться на волонтерів 2014 року з повагою, щиро намагаючись також бути в тренді. Найважливіше, аби не вигоріли, бо синдром вигорання — страшна річ. До волонтерства долучилося багато підприємців: виробники ролів, власники СТО, ресторанів, приватних пекарень — ці всі люди повністю перейшли на «військові рейки». Це й не дивно, мабуть,

більш чудернацько після авіаударів та сотень понівечених доль залишатися осторонь. Шкода, що такою кривавою ціною.

Парадокс в тому, що нині ситуація з волонтерських рухом перегукується із 2014 роком. Так, у березні 2014 року після Майдану в Дніпрі створили «Штаб Національного захисту», на базі якого створено наш легендарний батальйон «Дніпро-1». У 2022 році усього за дві години створили «Координаційний штаб волонтерів Дніпра», більшість з них — це невтомні волонтери ще 2014 року. У той час у штабі працювала як прес-секретарка. Нині, в 2022 році, все повторюється, проте тепер викристалізувалося розуміння: думка, що «війна закінчиться за два тижні», — неймовірно наївна. Для мене і для багатьох інших людей — це «Війна 2.0». Все ж у 2022 році завдяки друзям, побратимам і коханому чоловіку вирішила зафільмувати історії людей, які допомагають. Ми створили волонтерське ТБ. Така активність — волонтерство та фільмування — виснажує й потребує багато сил і ресурсу, але будемо це робити й далі, бо тепер кожен українець — це Герой. Єдине, аби був час, система, паливо для автівки, і заряду вистачило б на камері.

Мої побратими з п'ятої роти, що майже повністю сформована з донецьких українських патріотів, які намагалися в Донецьку робити Майдан, входили до складу батальйону «Дніпро-1». Після закінчення гарячої фази війни 2014 року, багато переїхало до Києва, Дніпра або Одеси. Вони почали жити мирним, цивільним життям і намагалися «повернутися з війни», але кожен з них — жінки й чоловіки — казали, що в разі відновлення нової фази війни вони знову стануть до зброї. Наразі вони всі на фронті. Кажуть: «Ми покинули колись Донецьк, але наші нові домівки ми вже не залишимо. Ворогові нічого не віддамо!».

«
З першого дня війни ми задумали фільмувати сюжети-історії про формування волонтерського руху в Дніпрі. Ми фільмуємо історії про волонтерів, які почали працювати з 24 лютого в нашому штабі й працюють досі щодня від самого ранку. Їх неймовірно багато: художники, музиканти, скульптори, фотографи, юристи, є навіть хокеїстка.
»

Найбільше млієть, що не пішла воювати як воїн. У першій хвилі війни зупиняли ще тоді жива бабуся та мама, бо не пережили б, якби зі мною щось сталося, а в другій — мій чоловік. Ми нещодавно побралися. Я продовжую фільмувати історії про волонтерський рух. Ще маю двох улюблених собак.

Якось кілька бійців говорили мені, що їх вразив «Піаніст Майдану», — невеличка задумка, яка виросла до масштабного проекту. Письменник Юрій Андрухович змалював з нього головного героя роману «Радіо ніч». Кажуть, що «У кожного своя зброя!»: кожен робить те, що може і там, де є. Мабуть, одного дня втомлюся від зйомок і відкрию клуб йоги виключно для волонтерів та бійців, бо ми варті відпочинку в колі своїх.

Бентежать дуже різні думки. Скільки нам ще треба волонтерити? Скільки провести фестивалів і написати віршів на стінах та в соцмережах? Скільки доведеться вислухати промов на підтримку західних країн, щоб за 20–30 років люди, які проживають в Україні, стали дійсно Українцями, а не вихідцями з «союзу тоталітарзму, слабкості та жорстокості»?

Утім, заходжу в месенджери, бачу запити й повідомлення про втрати, чую звуки сирени, й вірю, що за своє біологічне життя ще встигну побачити спокійні вулиці.

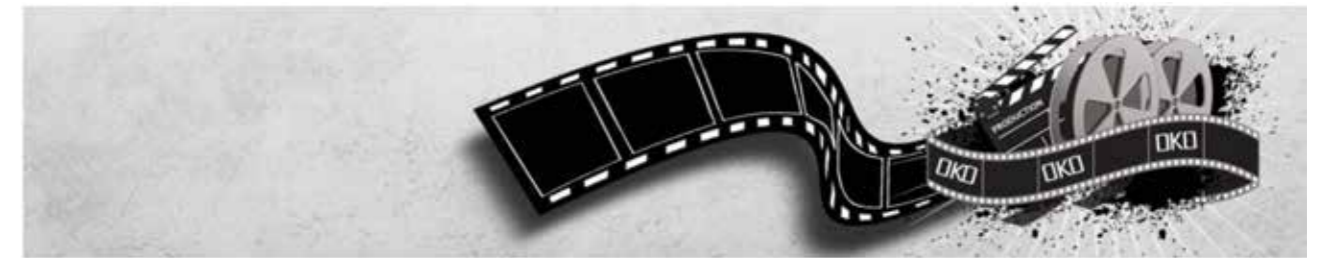
Нижче наведено мої вірші про цю сторінку історії народу й держави.

Я – Україна, мене гвалтують.
Я – український солдат
І у мене є серце і зброя.
Я – Україна, мене грабують.
Я – солдат, який йде до бою.
Я – Україна, мене вбивають.
Я – рятувальник, що захищає собою.
Я – син, який втратив маму.
Я – донька, поховала на дворі тата.
Я – бабуся, що рятувала в човні онука.
Я – борець, втратив кращого друга...
Я – Україна, мене хочуть зруйнувати.
Я – українець, і все розбудую.
Я – Україна, мої діти гинуть.
Я – Українка, що кров їх зупинить.
Я – мати, буду для вас жити.
Я – батько, буду завжди поруч.
Я – онука, буду вас лікувати.
Я – донька, і мені не боляче...
Я – волонтер, я не втомився.
Я – капелан, я молитимусь.

....

І ми проклинаємо росіян.
Горіти у пеклі всім ворогам
Які ні за життя, ні після смерті
Не будуть пробачені
І не знайдуть покою.
Я Україна, а це – вічна свобода,

Якій нема переводу...
Я Сила свята моїх людей...
Я – Україна, Слава і Воля
Я весь світ бороню
І творю свою долю!
Мій човен шукає берег вночі,
І якщо ти знаєш те, просто мовчи.
Мое військо хоче стати до зброї.
Надішлю їм ту зброю,
тихо небом, рікою.
Мій дім ображено вдень спить.
Від снарядів лиш оживає на мить.
Та генерали не риють окопів,
Вони шлють наше військо
І просять гроші у богів.
Моя дитина – ненароджений спів
Про велич країни, яку ти б хотів.
Не про луки й поля,
а про право людей.
Мати вдосталь свободи
Від кривавих царей.
Моя доля вже не горить у вогні
Поряд з домом й човном.
Гуртуються люди, співають вони
Про берег своєї ріки і те, що
Героїв народжує історія скрута.
І цього вони не пробачають,
І не зможуть навки забути.

OKO production
Підписалося 578 користувачів

ГОЛОВНА ВІДЕО СПИСКИ ВІДТВОРЕННЯ СПІЛЬНОТА КАНАЛИ ПРО КАНАЛ

WAR IN UKRAINE: UKRAINIAN HEROES 2022
18 036 переглядів · 2 місяці тому

Герої України борються з 2014 року за свою Землю та свій Народ! В 2022 році в Україні почалося широкомасштабне вторгнення росії, яка почала вбивати мирних людей та дітей. Проте вся нація на 100 % стала до захисту - ЗСУ, Тероборона, Волонтери, Лікарі, Поліція. Ми зможемо подолати ворога, бо історія пишуть переможці, і у нас немає іншого вибору, ніж як подолати ворога, який прийшов на ...

ДОКЛАДНІШЕ

«Волонтерське ТБ». URL: <https://www.youtube.com/channel/UC0MvPvRcZ4IVE7IrsikpCXA>

Координаційний штаб волонтерів Дніпра
@volunteerdnipro · 5 (7 отзывов) · Благодетельная организация

WhatsApp

Главная Информация Фото Ещё ▾

Нравится Сообщение

Альбомы Все

- Instagram світлин 422 об'єкта
- Загруженное с телефона 985 объектов
- Фото из хроники 1 263 об'єкта
- Фото обложки 8 об'єктов

Сторінка у Facebook «Штаб Волонтерів Дніпра». URL: <https://www.facebook.com/volunteerdnipro>

РОЗДІЛ VI. На дипломатичному фронті та на рівні ухвалення рішень

*Ми переможемо! Любов у всі часи
Убивчу силу зла перемагала.
Поглянь, як українці підрости,
Такого зросту Україна ще не знала!*

Таміла Шевцова

Фото Дмитра Ларіна. З дозволу інтернет-ЗМІ «Українська правда».

Людмила Долгоновська

35 років, радниця Головнокомандувача Збройних Сил України зі стратегічних комунікацій, м. Київ

Будьмо відвертими, від 2014 року війна не стала для нас несподіванкою. Два роки прожила в Луганській області та розуміла, що небезпека неминуче буде ширитися, — це лише питання часу. Остаточно ми переконались у серйозності ситуації під час російсько-білоруських навчань «Захід — 2021». Саме тому в усіх публічних комунікаціях ми дотримувалися меседжу, що Україна готується до повномасштабної збройної агресії з боку Росії, бо розуміли, що так чи інак вона відбудеться.

Як і більшість українців, 24 лютого я прокинулася під звуки вибухів. Відразу зрозуміла, що відбувається, сповістила про це чоловіка. Найщемливіша мить була, мабуть, коли перехрестила сплячого сина, помолилася, заплакала — мої перші та останні сльози у цій війні. За мить зібралася та на метро поїхала на роботу й о пів на сьому вже була в Генеральному штабі.

Від початку війни внутрішньо цілком мобілізувалася. Усвідомила, що наразі не можна рефлексувати або керуватися емоціями — це залишиться до миті, коли ми переможемо й матимемо час для страхів і переживань, оплакування загиблих... Я заборонила собі щось оцінювати, замислюватись над майбутнім.

Нам із колегами було важливо, аби Генштаб став першоджерелом офіційної інформації про оперативну обстановку, тож як важко нам не було збирати та узгоджувати ці відомості, перші дні намагалися щотри години давати світові інформацію, що відбувається. До того ж, робили це українською та англійською мовами в текстовому та відео форматі. Згодом перейшли на чотириразове інформування. Нині це налагоджено й введено як систему. Перший тиждень я вчитувала та редагувала кожне повідомлення: доки публікувалося одне, вже працювала над наступним. Ми зламали нарративну частину в контексті інформування про наші втрати, змістивши фокус на втрати противника.

Вагома видима частина моєї роботи — ведення офіційної сторінки Головнокомандувача Збройних Сил України в Facebook. Нещодавно ми створили ще й телеграм-канал, адже хочеться, щоб у людей в Росії та Білорусі, хто ще не до кінця уражений пропагандою, була можливість отримувати альтернативну інформацію.

Коли мене запитують про достовірні джерела інформації в Україні, я наполягаю на офіційних: ресурси Міністерства оборони, Генерального штабу, Головнокомандувача, Офісу Президента,

Міністерства внутрішніх справ, Служби безпеки України. З-поміж медіа хотілося б виокремити Укрінформ (інформація доступна вісьмома мовами). Дотримання інформаційної гігієни — одна з найважливіших умов поведінки під час воєнного стану.

Колись... Колись до війни я поєднувала роботу в Малій академії наук та політичному інтернет-виданні, захистила кандидатську дисертацію з філософії та планувала спокійну науково-викладацьку кар'єру. Майдан і війна усе змінили — глибоко переживала, хоча розуміла, що так не можна — це мене колись поглине. Так і сталося.

Мій вибір — вибір тих, хто відчуває відповідальність за долю країни. Є люди, які живуть для особистого блага. Зрештою, це нормально. Є люди, які живуть для загального блага. За характером я є цією людиною — живу для загального блага, бо відчуваю в собі потребу служити вищим ідеалам. Так завжди було.

Інколи мені не віриться, що я в цей час, в пору цієї страшної війни, перебуваю в епіцентрі й особисто бачу вище військове керівництво держави: над картами, на пункті управління. Спостерігаю, як ухвалюються рішення, а за ними — втомлені очі, затиснуті кулаки, колосальну напругу й відповідальність...

Мене переповнює гордість за нашу армію. За роки війни кардинально змінився особовий склад, прийшли молоді вмотивовані хлопці та дівчата, ядро війська сформували бойові офіцери та генерали, адже нині — це живий організм, що постійно змінюється та розвивається. Упродовж останніх років відбулося багато навчань у країнах НАТО, спільних заходів підготовки, обміну досвідом, мовних курсів, міжнародних місій. Усе це ментально зробило наше військо сучасним і професійним. Звісно, що є певні потреби. Наразі ми потребуємо журналістів, креативників та режисерів. Ми не все можемо віддати на аутсорс, бо є специфіка, яку важливо розуміти, зокрема мати доступ до інформації.

Прикметно, що коли офіцери повертаються з багатонаціональних місій, розповідають про ставлення до жінок: жодних домагань, жартів, гіпертрофованих проявів маскулітності. Мені дуже імпонує думка Девіда Бентона, радника із стратегічних комунікацій Посольства США: гендерна рівність — ознака цивілізаційного поступу суспільства загалом та війська зокрема. Жінки привносять креативність та пунктуальність.

Думаю, що з часом ми все далі будемо рухатися за ізраїльською моделлю до загальнообов'язкової служби як для чоловіків, так і для жінок, адже маємо поганого сусіда. Особисто я розумію, що мені потрібні навички поведінки зі зброєю, знання тактичної медицини, бо йдеться про моє життя та життя моїх близьких.

«
Дайте нам системи протиповітряної і протиракетної оборони, ракети середньої й великої дальності, артилерійські системи, танки, броньовані машини. Мрію бодай трохи побути з сином, якого була змушена вивезти в безпечне місце. Моя найбільша мрія, — аби всі ці втрати, які ми переживаємо, не були марними.

«
Я провожу аналогію з національно-визвольною боротьбою 1917–1921 років. Світ тоді нас не підтримав: на Паризькій мирній конференції нам не дали право на незалежність... Тому дуже боюся... Я не маю страху перед смертю. Найстрашніше — пережити знову події, які Україна вже відчула в 1930 рр., жити в країні, де не буде місця військовим, що боронитимуть народ, зникне інтелігенція і молодь... Вважаю, що краще нині загинути в боротьбі, аби наші діти жили в незалежній та вільній державі, аніж зайти на чергове історичне коло!

Нині я мрію, щоб Україна вистояла, а західні країни надали нам зброю. Так, ми маємо людей, але не маємо чим захиститися. Дайте нам зброю і ми вистоїмо: системи протиповітряної й протиракетної оборони, ракети середньої і великої дальності, артилерійські системи, танки, броньовані машини. Мрію побути бодай декілька годин повноцінно з сином, якого була змушена вивезти в безпечне місце. Моя найбільша мрія, — аби всі ці втрати, які ми нині переживаємо, не були марними.

Я провожу аналогію з національно-визвольною боротьбою 1917–1921 років. Світ тоді нас не підтримав: на Паризькій мирній конференції нам не дали право на незалежність, на відміну від країн Балтії та Польщі. Подивіться, як економічно вони розвинулися, попри радянську окупацію, адже не зазнали репресій і Голодомору, яких зазнав український народ. Тому я дуже боюся... Я не маю страху перед смертю. Найстрашніше — пережити знову події, які Україна вже відчула в 1930 рр., — жити в країні, де не буде місця військовим, що боронитимуть народ, зникне інтелігенція і молодь... Вважаю, що краще нині загинути в боротьбі, аби наші діти жили в незалежній та вільній державі, аніж зайти на чергове історичне коло!

«
Мені дуже імпонує думка Девіда Бентона, радника із стратегічних комунікацій від Посольства США: гендерна рівність — ознака цивілізаційного поступу суспільства загалом та війська зокрема.
»

Київський метрополітен. Фото Дмитра Ларіна. З дозволу інтернет-ЗМІ «Українська правда».

Катерина Левченко

Урядова уповноважена з питань гендерної політики, м. Київ

Напередодні, коли почалася війна, ми дуже пізно повернулися додому, десь о пів на першу. Я пізно завершила робочий день, було вже по восьмій, потім пішла до спортклубу, а після нього зустрілася з молодшою донькою та її подругами. Ми гуляли Оболонською набережною, бо там ми живемо, спілкувалися. Настрій у всіх був напружений, говорили про тероборону, про знайомих, про те, що неможливо планувати життя, бо незрозуміло, що попереду. Наступного дня о дев'ятій у мене було заплановане важливе інтерв'ю, тож зранку опів

на дев'яту ранку мала бути в Кабінеті Міністрів України. Тож прийшовши додому всі швидко лягли спати. Десь о п'ятій мене розбудила донька зі словами: «Мамо, вибухи!!!». Ми відчинили вікно. Вибухи лунали звідусіль: з Вишгорода, Гостомеля, Броварів. Швидко зібравшись, поїхали в передмістя Києва, де на той час був мій чоловік. Звісно, ми боялися, що почнеться бомбардування Києва.

З 24 лютого почали працювати в режимі онлайн. Мабуть, це прозвучить цинічно, але COVID-19 дав змогу налагодити всі комунікаційні процеси для віддаленої роботи. З першого дня почали запроваджувати ініціативи, щоб допомогти людям, розробляли заходи для реагування та допомоги. До нас зверталися знайомі та організації з України та з-за кордону. І ми змогли організувати допомогу для жінок, які проходять лікування в Інституті педіатрії, акушерства та гінекології та для Будинку малюка в місті Прилуки, куди були переміщені діти з Маріуполя. Далі ця робота велася нами вже системно з Міністерствами охорони здоров'я та внутрішніх справ – допомога в закупівлі лабораторій та засобів для здійснення медичної, судової, кримінологічної експертизи воєнних злочинів, особливо сексуального насильства.

У той же день, 24 лютого, узгодили напрям діяльності, як-от включення питання забезпечення прав жінок та гендерної рівності в усі державні політики та закони, зокрема механізми надання гуманітарної допомоги. Наступного дня Уряд створив Координаційний штаб гуманітарної допомоги, яку очолила Ольга Стефанішина, віце-прем'єр-міністерка з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України. Працюючи з цим штабом, ми створили платформу громадських організацій, які працюють у межах теми «Жінки. Мир. Безпека», займаються питаннями гендерної рівності або

«
Росія розв'язала війну проти України на знищення держави, суспільства та громадян. Найтрагічніше в ній — загибель людей — мирного населення та військових — жінок і чоловіків, хлопців та дівчат. Болячи розуміти, що своїми життями наші люди захищають не лише свою землю, а й Європу і світ. А багато країн ще вагаються — допомагати нам чи ні. Ми не просто просимо, а вимагаємо більше зброї, більше допомоги Україні та нашим Збройним Силам, вчасної, невідворотньої підтримки для зупинки рашистів.
»

переймаються питаннями прав та можливостей жінок. Почали працювати з громадськими організаціями, радниками з гендерних питань, — цю мережу створили наприкінці січня. Радники з гендерних питань є в центральних органах влади, обласних державних адміністраціях, органах місцевого самоврядування, або закладах освіти. Наразі їхня кількість становить орієнтовно 50 осіб.

Ми розпочали зі створення механізмів швидкого задоволення гуманітарних потреб, як-от зібрати кошти на потреби жінок та дівчат, надати їм необхідну інформацію, з'ясувати, де вони перебувають, а якщо є змога — допомогти колегам, які перебували в Краматорську, Северодонецьку, Маріуполі, Харкові тощо. Багато хто переїхав на захід України й наразі працює там. Громадські організації нині дуже активні та добре скоординовані.

Ще одне, не менш нагальне питання, полягало в координаційній діяльності з громадськими організаціями, що працюють в Європі: PICUM (Платформа Міжнародної Кооперації щодо Мігрантів без документів), La Strada International (платформа Європейських НГО, що займаються протидією торгівлі людьми), WAVE (Жінки проти насильства в Європі — мережа організацій, що працює з особами, які пережили домашнє та сексуальне насильство); Child help life international, Асоціація дитячих «гарячих» ліній та ін.

Спільно з La Strada International ми створили платформу, аби з одного боку українські громадські організації та міжнародні організації могли оперативнo обмінюватися інформацією, довідуватися про проблеми українських біженок, про які українки розповідають своїм родичам та знайомим, а з іншого — міжнародні організації могли працювати зі своїми урядами, адресно надавати допомогу, вирішувати проблеми людей. Ця робота з громадськими організаціями за кордоном, особливо в країнах, які приймають українських біженців, є дуже важливою. Цю діяльність я здійснювала протягом усього цього часу, зокрема на теренах 66-тої сесії Комісії ООН зі становища жінок, яка проходила в другій половині березня. Сесія проходила в Нью-Йорку, а дві членкині української урядової делегації змогли взяти в ній участь, — я та Євгенія Лук'янченко, консультантка офісу віце-прем'єр-міністерки з питань євроатлантичної інтеграції Ольги Стефанішиної. З нами також постійно була Ярослава Сочка, перша секретарка Постійного представництва України при ООН.

У Нью-Йорку ми не тільки брали участь у роботі сесій, а й проводили велику кількість двосторонніх зустрічей із керівниками делегацій, які брали участь в 66-тій сесії в Нью-Йорку. Ми зустрічалися з міністрами Великої Британії, Данії, Франції, Швеції, Бельгії, Австрії та ін. Всі говорили про допомогу, виділення коштів, а також наголошували, що підтримують регулярні постійні контакти з українською стороною і хочуть, аби вони тривали. Ми обговорювали координацію допомоги ООН та важливість гендерної складової цієї допомоги. Під час зустрічі з виконавчою директоркою організації «ООН — Жінки» Сімою Бахус та її заступницею Асою Регнер порушили питання про важливість створення міжнародної платформи, що має на меті допомагати координувати зусилля щодо забезпечення гідного ставлення й дотримання прав людини для українських біженців. Це допоможе не просто обмінюватися інформацією, а й вивчати кращі практики: шукати слабкі й сильні сторони. Давати країнам використовувати кращий досвід, який вже є, краще відповідати на виклики торгівлі людьми та насильства. 6,5 млн українських громадян наразі перебувають за кордоном, а біля 7 млн осіб змінили своє місце проживання в Україні.

Нещодавно відбулося засідання Бюро Комісії з питань гендерної рівності Ради Європи. Ми займалися організацією травневого засідання Комісії, де серед основних питань — допомога Україні. Про реальні події і злочини росіян в Україні потрібно доносити правдиву інформацію, бо, як не дивно це лунає, не всі її мають, бо мабуть, не хочуть мати.

Наразі у багатьох розчарування роботою різних міжнародних організацій, зокрема «Червоного Хреста». Аби цих розчарувань було менше, потрібно працювати з організаціями. Нам важливо донести інформацію про те, що сталося, говорити про заходи захисту наших громадян і громадянок за кордоном, зокрема в країнах, які приймають біженців. Мова йде, зокрема, про попередження торгівлі людьми. Користуючись вразливістю українських громадян, активізувались особи, які ладні скористатися складною життєвою ситуацією. На жаль, хоча в Європі достатньо потужна політика щодо протидії торгівлі людьми, ці ситуації трапляються. Є випадки насильства за ознакою статі та сексуальні домагання. Наші біженці, з них 90% — жінки та діти, перебувають у достатньо вразливому становищі, тож можуть легко стати жертвами торгівлі людьми. Наша діяльність також фокусується на питанні захисту дітей, які опинилися за кордоном без батьків, або з інтернатних закладів, а ще — питання посилення економічних можливостей біженок. Тим паче, що Директива ЄС «Про тимчасовий захист» дала право на проживання, доступ до ринку праці, отримання житла, соціальної допомоги, медичної чи іншої допомоги та засобів для існування. Для несупроводжуваних дітей та підлітків тимчасовий захист дає право на законну опіку та доступ до освіти.

Директива про тимчасовий захист — документ, спеціально розроблений для забезпечення негайного захисту осіб, які його потребують, та уникнення надмірного навантаження на системи притулку держав-членів ЄС. Він є дуже важливим, тож ми займаємося включенням гендерної складової в усі гуманітарні програми, а також ми говоримо про можливості організувати курси мов тих країн, які приймають наших біженців. Навіть якщо це і тимчасовий прихисток, біженцям все одно потрібно адаптуватися до нових умов життя, бо лише в такий спосіб можна пережити цю страшну ситуацію й травми, які вони отримали, полишаючи свої домівки та батьківщину.

Важливо постійно спілкуватися з міжнародними організаціями, аби в межах своїх мандатів вони надавали Україні максимально можливу допомогу. Нещодавно ми зустрілися з GRETA — моніторинговим органом Ради Європи, що відповідає за моніторинг виконання країнами Конвенції Ради Європи політик та заходів щодо протидії торгівлі людьми. Шість років я була членкинею цієї організації, входила до складу моніторингової групи в період 2013–2018 рр., тому звернулася до Міністерства закордонних справ України й ми організували зустріч з колегами з GRETA для обговорення можливості проведення цього моніторингу в Україні. На жаль, є інформація про насильство над біженками. Ми дуже вдячні багатьом країнам, зокрема Польщі, Чехії, Словаччині, Румунії, Молдові та іншим за надання прихистку українським біженцям, але слід нагадувати про їхній захист від торгівлі людьми. Водночас, нам потрібно забезпечити збір верифікованих даних щодо небезпеки стати жертвою торгівлі людьми в цих країнах. GRETA дає змогу це зробити.

Тема сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, є надзвичайно важливою. Вже є підтверджені випадки, зібрані громадською організацією «Ла Страда-Україна» та підписання першої підозри щодо сексуального насильства. Підписано Меморандум про співпрацю між Урядом України та Спеціальною доповідачкою ООН з протидії сексуальному насильству Памілою Патен, нами організовано візит до України та забезпечено співпрацю з Фондом Нобелівського лауреата Деніса Муквеге та Глобальним Фондом допомоги постраждалим від сексуального насильства під час війни. Ми готуємо дорожню карту комплексної відповіді спільно з партнерами: державою, громадськими організаціями, донорськими організаціями, щоб надавати допомогу шляхом документування фактів, надання порад лікарям, адвокатам, як саме працювати та діяти в цих випадках.

Завжди думаю про людей, які перебувають під постійними обстрілами або вимушено полишили домівки. Наша робота спрямована саме на допомогу всім цим людям, аби вони могли вижити та почати знову жити мирним життям, відбудувувати та розбудувувати Україну.

Урядова уповноважена з гендерної політики

10 квітня · 🌐

What you should to know about ordinary russian soldiers in Ukraine:

1. The use of sexual violence by russian aggressors against civilians in Ukraine is a systemic, widespread practice rather than a single case.
2. Sexual violence during the war is a war crime for which there is no statute of limitations.
3. Sexual violence perpetrated by the prussian military in Ukraine targets not only women and girls but also men and boys. However, the vast majority of victims are women and girls.
4. The ordinary russian soldiers rape not only adults but also children.
5. In many cases, rape and abuse take place in the presence of children, which deeply traumatizes them and automatically makes them victims of violence according to international and national legal standards.
6. Sexual violence during the war not only includes rape, but it also perpetrated through the use of other methods of influence on a person – sexual torture or humiliation, intentional infection with sexually transmitted diseases, coercion to witness sexual violence against others, threats of rape or sexual violence, undressing, detaining female and male prisoners or hostages of in the same premises, etc.).
7. All war crimes, including sexual violence committed by ordinary russian soldiers in Ukraine, in particular in liberated territories, are documented by the National Police and other agencies involved.
8. Victims of sexual violence perpetrated by russian military – women and men, girls and boys – need urgent care, especially medical and psychological, empathy, emotional support, respect for their personality and dignity.
9. A terrible crime is not only the use of sexual violence by russian military as the weapon of war, but also the fact that ordinary russian people as well as well-known russian bloggers justify the sexual violence perpetrated by their compatriots.
10. russian propaganda actively denies the killings and violence against civilians by russian aggressors in the occupied territories and in the cities and villages liberated by Ukraine, forcing the world to believe that ordinary russian men were not involved.

Вікторія Сюмар

народний депутат VIII і IX скликань фракції «Європейська солідарність». Раніше очолювала комітет ВР з питань інформаційної політики. У 2014 була заступником секретарем РНБО

Війна почалася для мене в лютому 2014 року. Після перемоги Майдану мене запросили працювати в апарат РНБО. Мій перший робочий день почався зі дзвінка: «Добрий ранок, нам треба готувати засідання РНБО. В нас почалася війна». Це було 28 лютого 2014 року. На той час в Україні ще не сформували новий уряд після втечі Януковича, а росіяни почали захоплювати Крим...

На тому засіданні ухвалювалися важкі рішення. Західні розвідки передали дані про концентрацію понад стотисячної російської армії на материкових кордонах і попередили: ескалація в Криму означатиме вторгнення на Донбас та Харківщину, захоплення Києва й повернення Януковича як «законного президента».

Я добре пам'ятаю відчуття у той день: доповідь міністра оборони про повністю «розвалену» армію, відсутність даних щодо кількості боєздатної техніки і справності ППО.

Розплатою за болючу втрату Криму став час. Час, який наша команда використала для формування нової боєздатної армії відповідно до стандартів НАТО. Все ж важливо пам'ятати, що всі вісім років йшла війна, якби сильно її не хотіли не помічати в Києві...

Саме тоді зрозуміла одну важливу річ: росіяни зможуть захопити лише ті території, де вони контролюють свідомість людей, тому зміна самосвідомості населення країни з радянської на українську стала вже моїм особистим пріоритетом: закриття російських телеканалів, відмова від російського кіно і серіалів, мовні квоти на ТБ і радіо, українізація освіти. Все це сприяло тому, що Україна зрештою 2022 року різко відрізнялася від України 2014 року.

Цей новий виток війни не став несподіванкою. Західні розвідки не могли розказувати казки на весь світ, тому ми готувалися. Я просила багатьох копати укріплення — рубежі на півночі Київщини, телефонувала, переконувала... Більшість воліла вірити у «віртуальну війну».

24 лютого, прокинувшись від надзвичайного звуку сирени, пішла на роботу — треба було проголосувати за введення воєнного стану. Мій чоловік, колишній підполковник «Альфи», взяв вже начищений автомат, зібраний рюкзак та пішов добровольцем...

« —————
Після перемоги Майдану мене запросили працювати в апарат РНБО. Мій перший робочий день почався зі дзвінка: «Добрий ранок, нам треба готувати засідання РНБО. В нас почалася війна». Це було 28 лютого 2014 року. На той час в Україні ще не сформували новий уряд після втечі Януковича, а росіяни почали захоплювати Крим...

Майже всі дні війни я була в Києві. Чоловікові разом з мером Ірпеня Олександром Маркушином довелося організувати перші евакуаційні коридори з окупованого Бучанського району. Росіяни розбомбили залізничну колію, тож людей не могли вже вивезти залізницею, — виводили з-під вже трагічно відомого мосту на Романівці. Не раз — під мінометними обстрілами. Ми організували транспорт, готували продуктові пакунки, передавали їх на вокзал людям, які їхали, аби подалі від війни...

Київ у той час не здавався безпечним місцем. Подекуди йшли вуличні бої й виникала загрози прориву з боку Пущі-Водиці.

У соцмережах ми повідомляли населення про можливі способи евакуації, а у відповідь отримували сотні прохань про допомогу. Багато людей поважного віку, лежачих хворих, які не могли дістатися мосту. Кожен окремий випадок — людська трагедія. Робили, що могли, аби знайти й вивезти людей.

Складна ситуація була й у Вишгородському районі. Найгірше — не могли навіть доправити продукти, ані людям, ані до приватного зоопарку «12 місяців». Шукали різні способи: щось вдавалося, а щось ні.

Ми маємо сильну партійну організацію на Київщині, тож швидко створили гарячу лінію, куди люди повідомляли про переміщення російських військ. Далі її передавали військовим, допомагаючи в такий спосіб корегувати вогонь. Зв'язку не було, електроенергії теж, але люди підзаряджали телефони від генераторів або в автівках, і надсилали дані.

Завдяки цьому ми знали про звірства щодо мирних людей та їхні розстріли ще до того, як про це дізнався світ. Відверто кажучи, від цієї інформації й відчуття власної безпорадності виплакала дуже багато гірких сліз. Щодня.

Після звільнення були сльози радості від зустрічей з тими, кого боялася найбільше втратити в окупації. Вже в перші години дізналися про відхід росіян, тож щойно отримали дозвіл військових, якнайшвидше повезли продукти й ліки в Іванківський район, — в Бородянку, Демидів і Глібівку на Вишгородщині. Часто дорога в один кінець займала понад шість годин, адже всі мости було підірвано.

« —————
У соцмережах ми повідомляли населення про способи можливі способи евакуації, а у відповідь отримували сотні прохань про допомогу. Багато людей поважного віку, лежачих хворих, які не могли дістатися мосту... Кожен окремий випадок — людська трагедія. Робили, що могли, аби знайти й вивезти людей...

Інколи здавалося, що людям крім допомоги, не менш важливо було поговорити, поділитися пережитим болем у російській окупації.

Важко зрозуміти, як виживали тварини... З першого дня зачистки Ірпеня від залишків росіян, чоловік привіз додому цуценя, яке знайшов в напівзруйнованому будинку. Дорогою додому написав смс: «Вона така маленька, сидить посеред уламків і плаче». Я навіть не зрозуміла хто, але відповіла: «Забирай». Так в нас з'явилася третя собака, яку ми назвали Квіткою. Вона – справжнє дитя війни: скулить від звуків сирени, стрімголов тікає від людей зі зброєю і дуже боїться звуків тракторів чи потужних моторів. Ніяк не може наїстися та відчутти

«
Нині з командою працюємо над ініціативами, щоб зробити процес відбудови зруйнованого максимально прозорим: аби до наглядових рад, що контролюватимуть розподіл коштів, входили постраждалі та представники військових. Люди, які так довго пробули в пеклі, точно мають право на правду, чесність і справедливість...
»

себе в безпеці. Беру Квітку на руки й обіймаю. Міцно-міцно обіймаю, аби поділитися теплом. Хочеться обійняти так само кожну людину, яка змушена пережити ці жахіття. А скільки тих, хто досі переживає все це жахіття?

У ці дні я найчастіше згадувала фрагменти з книги Віктора Франкла «Людина в пошуках справжнього сенсу», де він описав як вижив у німецьких концтаборах. Згадувала, бо повністю погоджувалася з ним у тому, що по справжньому пережити найважчі часи нам допомагає лише Любов до людей і можливість допомагати іншим...

Нині з командою працюємо над ініціативами, щоб зробити процес відбудови зруйнованого максимально прозорим: аби до наглядових рад, що контролюватимуть розподіл коштів, входили постраждалі та представники військових. Люди, які так довго пробули в пеклі, точно мають право на правду, чесність і справедливість...

Олена Криворучкіна

50 років, народна депутатка від політичної партії «Слуга народу» у Верховній Раді України IX скликання, заступниця Голови комітету з питань екологічної політики та природокористування

Впевнена, що день початку війни залишиться у пам'яті українців назавжди. Прокинувшись вранці від вибухів, деякий час не могла усвідомити, як таке жахливе варварство можливе в XXI ст. На глибокі рефлексії часу не було, бо вже о пів на сьому ранку необхідно було зібратися у Верховній Раді для затвердження Указу Президента про введення воєнного стану.

За цей короткий час війни принципово змінився традиційний формат роботи народних депутатів. Хоча у стінах Парламенту ми збиралися рідше, ніж зазвичай, орієнтовно один раз на сім-десять днів, все ж ухвалювали надважливі для воєнного часу закони. Війна «стерла» всі плани законотворчої діяльності, що відповідали нашим передвиборчим обіцянкам, сформулювавши інші вимоги, адекватні реаліям часу.

«**Хоча у стінах Парламенту ми збиралися рідше, ніж зазвичай, орієнтовно один раз на сім-десять днів, все ж ухвалювали надважливі для воєнного часу закони. Війна «стерла» всі плани законотворчої діяльності, що відповідали нашим передвиборчим обіцянкам, сформулювавши інші вимоги, адекватні реаліям часу.**»

За винятком днів пленарних засідань, разом зі своєю сім'єю перебувала в Кривому Розі, — місто, від якого балотувалася до Верховної Ради. Кривий Ріг — рідне місто нашого Президента. У мирний чи воєнний час ні разу не відступила від передвиборчої обіцянки «Я йду підтримувати Президента». Воєнний час змінив пріоритети моєї діяльності: гуманітарна допомога біженцям, переселенцям та всім, хто її потребує; допомога нашим захисникам, підтримка найбільш вразливих верств населення. Дистанційне спілкування з міжнародними організаціями та партнерами дало змогу на постійній основі організувати евакуацію людей, які опинилися в складних життєвих обставинах внаслідок війни. До країн Європи лише з Кривого Рогу та Криворізького району протягом березня евакуювали понад триста осіб. Мама з дітками наразі перебувають в Італії та Швеції, а 82 діточок-інвалідів з Криворізького дитячого будинку-інтернату наразі отримують кваліфіковану медичну допомогу в німецькій клініці. Процес триває.

Страшні події, що відбуваються в Україні, спрямовані не лише на знищення мирних людей та інфраструктури, а й нашого довкілля. Від перших

днів війни я ініціювала створення Оперативного штабу при Державній екологічній інспекції України, аби фіксувати та розраховувати вартість екологічних збитків, спричинених російськими злочинами, формування їх єдиного реєстру (shstab.gov.ua). До складу штабу ввійшли представники Державної екологічної інспекції, спеціалізованої екологічної прокуратури, РНБО, Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, Служби безпеки України та інших державних установ. Щодня ми співпрацюємо для досягнення результату: системне пред'явлення судових вимог ворогу в сплаті репарацій за шкоду, заподіяну нашому довкіллю.

Аби зафіксовані нами факти визнали міжнародні судові інстанції, нам потрібна підтримка світового європейського співтовариства, тож налагодили співпрацю з міжнародними експертами. На різних інформаційних майданчиках завжди зазначаю: якщо воєнні дії в Україні обмежуються кордонами нашої держави, то екологічні злочини кордонів не мають. Мирний атом на наших атомних електростанціях у руках загарбників може стати катастрофою європейського рівня. Потрапляння шести російських ракет наприкінці березня по нафтобазі в Львівській області пошкодили декілька дамб, що призвело до потрапляння нафтопродуктів до річки Полтва. Їх розповсюдження вдалося зупинити майже перед польським кордоном. 10 березня внаслідок обстрілу російської ракети на півдні країни затонув танкер MILLENNIAL SPIRIT з 600 тоннами нафтопродуктів, що почали розповсюджуватися в Чорному морі. Штаб вже зафіксував нафтову пляму площею понад 1000 км². Унаслідок цього постраждають морські екосистеми не лише України, а й Болгарії, Румунії, ймовірно, Туреччини.

Лише за березень 2022 року штаб зафіксував понад тисячу фактів заподіяння шкоди навколишньому природному середовищу, з них вже понад 150 подій внесено до єдиного реєстру, зокрема:

- обстріли 22 нафтобаз та нафтосховищ (без врахування пошкоджених та знищених АЗС);
- пошкодження та знищення 27 об'єктів складського військового та цивільного призначення, часто з товарами, речовинами і матеріалами, що можуть становити небезпеку для навколишнього природного середовища.

Лише по 11 розрахованих випадках розмір попередніх збитків становить сотні мільйонів доларів, а йдеться лише про доступні для екологічних інспекторів місцях. Нам катастрофічно бракує дронів далекого радіуса дії з можливістю дистанційного відбору проб ґрунтів, води та повітря.

Ворог нічим не нехтує, а мародерство для нього звична справа. Хтось грабує особисті речі з приватних будинків українців, дехто має більший розмах — природні ресурси нашої країни. Так, 27 лютого 2022 року пошкоджено тимчасову дамбу, автомобільний міст та головну перегороджувальну

«**Щодня спільно працюємо для досягнення результату: системне пред'явлення судових вимог ворогу в сплаті репарацій за шкоду, заподіяну нашому довкіллю.**»

споруду № 1 Північнокримського каналу в Херсонській області. Основна мета цих зlodіань — подача води до Криму, адже без української води окупований Крим нежиттєздатний і жодна промисловість окупанта не може ефективно та повноцінно працювати й приносити доходи. Збитки внаслідок цього незаконного водокористування становлять понад один мільйон доларів щодня, тобто за період з 27 лютого 2022 року по 05 квітня 2022 року загальна сума збитків становила понад 400 мільйонів доларів. Зазначу, що йдеться лише про прямі збитки від пуску води каналом.

Усвідомлюючи важливість вказаного напрямку з фіксації та оцінки збитків, заподіяних довілля, а також з метою стандартизації та систематизації цієї роботи для офісу Генерального прокурора по захисту інтересів України в міжнародних судових інстанціях, до складу Оперативного штабу приєднуються представники Міністерства оборони України, Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій, обласних державних адміністрацій та представників міжнародних організацій.

Тільки спільними зусиллями ми можемо зафіксувати всі нанесені Україні збитки та змусити ворога заплатити за свої злочинні дії проти українців, держави та нашого довілля. Тільки спільними зусиллями ми можемо перемогти! Щодня я усвідомлюю, що відчуваю не лише біль і гнів за зруйновані долі, нелюдські знущання російських фашистів, а безмежну гордість за свій народ, за наших захисників, за нашого президента!

Наталя Мельник

37 років, директорка Департаменту економіки та інвестицій КМДА, м. Київ

Мить, коли дізналася, що розпочалося повномасштабне вторгнення, — найстрашніша в моєму житті. Ця звістка застала мене, як і більшість українців, вдома в ліжку. Зателефонував мій заступник, та в цю мить одночасно отримала повідомлення від керівництва, що потрібно терміново прибути на роботу. Перша емоція — страх та паніка. Відчуття ніби падаєш в прірву. У КМДА проводили певні превентивні дії, зокрема, розробку концепції територіальної оборони (залучення людей і робота з військоматами), але морально до цього ніхто не готовий. Зрештою, мало хто вірив, що

ситуація розвиватиметься по найгіршому сценарію.

Побороти заціпеніння допомогла ранкова кава. Разом із псом, якого не могла залишити, бо не знала коли або чи загалом повернусь, ми поїхали на роботу. Десять опів на сьому ранку я вже була в своєму кабінеті.

Часу на розпач та сльози не було. Ми слідували протоколу, передбаченому на випадок війни. Насамперед слід було подбати про особливо важливу документацію та організувати релокацію робочих місць мого підрозділу в безпечне місце, адже подальше перебування в центральній будівлі міської влади наражало людей на більшу небезпеку в разі захоплення міста або ракетних ударів.

З першого дня війни міська влада перейшла в новий формат роботи: на базі підрозділів КМДА створили Київську міську військову адміністрацію. Штат працівників скоротився вдвічі, адже не всі погодилися на роботу в режимі 24/7, до того ж пов'язану з великим ризиком та заборонаю покидати Київ.

Постав найбільший виклик щодо питання оборони міста: облаштування блокпостів, пошук та доставка відповідних матеріалів, належна координація підрозділів ТрО.

Разом з колегами, Департаментом фінансів ми займалися переорієнтуванням та пріоритизацією видатків бюджету міста в реаліях воєнного часу, зокрема, на запобігання або ліквідацію наслідків російської агресії.

Для вирішення позапланових завдань критично важливо було збільшити обсяги резервного фонду щонайменше в чотири рази. Київрада ухвалила відповідне рішення, тож це допомогло підтримувати життя міста майже на рівні мирного часу. Масовий виїзд населення Києва призвів до несплати комунальних платежів, проте ми були зобов'язані забезпечити в повному обсязі

комунальними послугами тих, хто залишився в місті. До того ж, опалювальний сезон все ще тривав. Відповідним комунальним службам надали поворотну фінансову допомогу.

Одна з насущних проблем полягала в забезпеченні міста продуктами харчування, адже унаслідок ракетних ударів по всій території України та пов'язаних з ними руйнаціями інфраструктури, логістичні ланцюги порушилися. Вже на четвертий день війни міська влада організувала гуманітарний штаб, орієнтований насамперед на потреби соціально незахищених верств населення.

Для соціальних служб найголовнішим завданням стала евакуація дітей з інвалідністю, багатодітних родин, вихованців дитячих будинків, психоневрологічних інтернатів. До співпраці залучили благодійні фонди та волонтерські організації, а ще значна підтримка надійшла з боку муніципалітетів європейських міст.

Згодом мій підрозділ розпочав узагальнювати інформацію про пошкодження інфраструктури міста внаслідок військової агресії. Наразі міські служби здійснюють обстеження цих об'єктів та вираховують вартість відновлення. Звісно, в цьому питанні ми очікуємо на підтримку з боку держави, адже вже зараз є проблема наповнення міського бюджету, четверта частина якого в мирний час спрямовувалася на поліпшення і розвиток інфраструктури. Наразі важко

«
Для соціальних служб найголовнішим завданням стала евакуація дітей з інвалідністю, багатодітних родин, вихованців дитячих будинків, психоневрологічних інтернатів. Для цього до співпраці залучили благодійні фонди та волонтерські організації. Значну підтримку надали муніципалітети європейських міст.
»

оцінити рівень зменшення надходжень до бюджету міста, але він буде значним. Тож ми покладаємо велику надію на відродження бізнесу. Наприклад, наприкінці квітня в Києві вже почало працювати понад дві тисячі продовольчих магазинів, понад шестисот кав'ярень та пекарень, понад п'ятисот салонів краси, а ще майже шістсот СТО. Це вселяє надію.

До того ж, війна руйнує бюрократію, — ми працюємо в режимі відкритих дверей. Війна єднає не тільки українців навколо національної ідеї, а й представників уряду, державних органів та міської влади, які роблять все можливе, щоб Київ працював ефективно. Від міністрів до пересічних працівників — усі постійно на зв'язку: радяться, домовляються, працюють як один злагоджений механізм.

Мої батьки залишились в Києві, адже вони лікарі, тож не мають права покинути пацієнтів. Нині столиця була та залишається найбезпечнішим місцем в Україні.

Київ дуже змінився... він став єдиним організмом. Звісно, повсюди є військові та обладнані блокпости. Про мирне життя нагадують хіба затишні кав'ярні. Так, це нові реалії, з якими людям, що масово повертаються, доведеться звикатися. Все ж нині Київ — справжня фортеця!

РОЗДІЛ VII. У пошуках прихистку від жаху та пекла війни (біженки та внутрішньо переміщені особи)

*Ні долі, ні волі у мене нема,
Зосталася тільки надія одна:
Надія вернутись ще раз на Україну,
Поглянути ще раз на рідну країну,
Поглянути ще раз на синій Дніпро, –
Там жити чи вмерти, мені все одно;
Поглянути ще раз на степ, могилки,
Востаннє згадати палкїї гадки...
Ні долі, ні волі у мене нема,
Зосталася тільки надія одна.*

*Леся Українка
- зроблено
любов'ю*

Фото Дмитра Ларіна. З дозволу інтернет-ЗМІ «Українська правда».

Олена Железняк

38 років, письменниця, журналістка, м. Черкаси

Передчуття війни охопило мене дикою тривогою напередодні: я колихала шестимісячну Валею, зустрічаючи трирічну Марійку. Зненацька закралася тривожна думка: де заховатися з дітьми, якщо справді стрілятимуть і бомбитимуть? У війну мозок не вірив ні на мить, я списувала усе на гормональну нестійкість матері, що годує немовля. Навіть коли з рідними проговорили план дій на випадок війни, попри сподівання тривога не відпустила.

Звісно, моя історія — лише одна історія з мільйонів, проте саме з цих історій нині й складається величезний біль нашої країни.

Війна почалася для мене о сьомій ранку: чоловік розбудив зі словами: «Вставай, треба вивозити дітей, нас бомблять». Сумнівів не було, бо я справді почула вибухи. Як виявилось пізніше, обстріляли військову частину за 16 кілометрів від нас. З цієї миті я безкінечно падаю в колодязь, як Аліса, героїня творів Льюїса Керрола. Тільки вона опинилася в країні Див, а я — у країні Жахів Війни, і моє падіння не припиняється ні на мить з того часу.

Помити, нагодувати дітей, вкласти доспати, зібрати найнеобхідніше, змінити кардинально плани, що передбачені на випадок війни й всупереч усілякій логіці, виїхати до невеличкого містечка на лівий берег Дніпра до батьків. Мабуть, біля них завжди здається безпечніше.

«
Звісно, моя історія — лише одна історія з мільйонів, проте саме з цих історій нині й складається величезний біль нашої країни.
»

Відчуття страху не було, лише почування сюрреалістичності від подій, що відбуваються... Я за кермом. За мною в дитячих кріслах одна плаче, інша комизиться. Блокпости після 2014 року вже не лякають і навіть сприймаються як належне. Назустріч їдуть танки на тягачах, наче підтверджуються, що всі події реальні, — ось вони їдуть на війну. За ними — нескінченний потік автівок. Я з дітьми їду назустріч фронту, але розумію, що більш безпечного місця зараз для них не знайду. Це краще, ніж у багатоповерхівці великого міста.

Вдома як вдома. Батьки стривожені, але ми разом, тому всім легше. Ми обговорюємо побутові плани й сподіваємося, що це ненадовго. На якусь мить здається, що все минуло й ми приїхали лише на вихідні чи на канікули: готуємо сніданок, домовляємося на обід зробити вареники, але варто на мить зупинитися, — і відчуваю, що ні на мить не зупиняється моє падіння, а дна в цій безодні немає.

Наступного дня вийшли в місто: купити продукти й зайти в аптеку, що одна працює на все містечко. Полиці магазинів були напівпусті, а люди ходять, немов контужені.

Попри те, що повернулися з повними торбами, купили хліб, кілька консерв, захопили останні банани й шоколад, але розібрати не встигли — повітряна тривога! Сиділи чотири години в сирому

погребі з грибком на стінах і лише одним виходом. Перші два рази ще вдалося переконати трирічну Марійку, що це гра, але серед ночі, сонну, теплу й в піжамі витягти її з шестимісячною Валею в погріб стало за межею можливого. Вирішили ховатися в коридорі, що захищений двома стінами. Так і навчилися засинати під сирени. Пам'ятаю, як вчилася придушувати жваву уяву, що малювала картинки пекельних наслідків для дітей, якщо лихо не омине...

Розуміла, що в разі застуди ліків немає, та й медичної допомоги теж. Наше маленьке містечко стоїть на підступах до дамби й мосту. До того ж, у ньому розташована військова частина. Якщо міст знищать, виїхати звідси немає ніякої можливості. Повітряні тривоги лякають регулярністю і тривалістю. Здається, вони потроху в мені вбивають життя.

«
Я безкінечно падаю в колодязь, як Аліса, героїня творів Льюїса Керрола. Тільки вона опинилася в країні Див, а я — в країні Жахів Війни, і моє падіння не припиняється ні на мить з того часу.
»

Спочатку я заперечувала саму думку про спробу виїхати, але після пекельного тижня роздумів і вагань під супровод сирен, віддалених вибухів і невтішних новин, ми все ж зважуємося їхати з дітьми у Польщу. Ще у перший день війни туди поїхала сестра, бо відпочивала за кілька кілометрів від кордону.

В евакуаційний потяг ми не потрапили, водій маршрутки до кордону пообіцяв місце, але підставив. Залишився найнебезпечніший вихід — їхати автівкою майже через усю Україну, тисяча кілометрів. Усього чотири доби в дорозі! Про це можна писати окрему історію, але не цього разу. За кілька кілометрів до кордону Марійка запитала: «Мамо, а де ми будемо сьогодні ночувати?», а я не знаю, що їй відповісти, бо не мала жодного уявлення.

З п'ятої вечора до другої ночі проходили митницю. За цей час вдалося знайти житло за годину їзди від кордону. На щастя, нас о третій ночі зустріло й прихистило дуже добре польське подружжя Анна та Пйотр. Нас, іноземців, уперше бачили, а мову майже не розуміли, але прийняли, як рідних.

Тепер ми в безпеці, але Марійка постійно проситься додому, а я неначе в невагомості, — вже звикла до відчуття безперервного падіння в безодню.

Ніна Іванівна Полюян

пенсіонерка, м. Покровськ (Донецька область)

Вважаю, що Покровськ — моє рідне місто, хоча народилась та отримала медичну освіту в Естонії, а зі своїм чоловіком зустрілася в далекому селищі Архангельської області в Росії, де працювала за розподілом медичною сестрою. Мій чоловік проходив військову службу, а після закінчення забрав мене в Україну і своє рідне місто. По суті, ми інтернаціональна родина.

Чи могла я коли-небудь уявити, що братній, як нам завжди здавалось, народ прийде до нас у дім та буде намагатися поставити нас на коліна?.. Що доведеться зіткнутися з

жахом війни двічі: в 2014 та 2022 році. Безумовно, для всіх українців, але насамперед мешканців Донбасу, війна триває довгі вісім років, проте більшості з нас, мирних мешканців, з часом вдалося призвичаїтись до життя «на межі». Історично та географічно так склалося, що Покровськ — «Західні ворота Донбасу». Саме тому за нього постійно точаться найнапруженіші бої.

У часи першої навали ворога в 2014 р., попри численні прохання близьких, ми вирішили залишитися, бо тут наша земля, тут поховані наші рідні, тут наш дім, друзі й знайомі. А ще хай маленьке, але господарство та столярна майстерня чоловіка. Саме тоді, перебуваючи всього в 17 км від лінії фронту, цілодобово відчуваючи вібрацію землі від нескінченних вибухів та бомбардувань, що рикошетили в моє серце почуттям страху, стискали груди, вивертали навиворіт мозок, — я підірвала своє здоров'я, що не витримало такого нервового навантаження.

Згодом усі відчуття поступово стерлися й стали одним нескінченним тягучим болем, який по весні 2020 року призвів до проблем з мозковим кровообігом. Рецидиви частішали, призводили до регулярних запаморочень... Унаслідок одного з цих запаморочень впала та зламала гомілкову кістку, що призвело до важкої операції. Згодом я отримала ще одну травму, — ще один перелом. Відтоді колись завжди усмінена та весела жінка, я стала лежачим інвалідом. За кожною спробою підвестися неодмінно втрачається свідомість. Це й зумовило лежачий спосіб життя.

У моїй історії не буде фактів кривавих розправ та знущань, з якими зіткнулася жіноча половина моєї Батьківщини на окупованих територіях. Мені хотілося б розповісти, що переживає людина

під час війни в стані тотальної безпорадності й відсутньої можливості пересуватися. Не знаю, чи зумію я передати стан жінки й матері, яка виховала двох синів, викохала трьох онуків, а нині чітко розуміє, що безпека її рідних відтепер залежать від неї.

Перші дні війни для нашого міста минули більш-менш спокійно, а я лежала і думала. У ті дні мені ввижалося, що виходу немає, що я зі своїми болячками стану каменем, яка зрештою потягне на той світ всіх близьких мені людей. Від постійних переживань стан мого здоров'я дедалі погіршувався. Знеболювальні, які приймала раніше, вже не допомагали, та й в аптеках згодом вони зникли. До мого анамнезу додалася ліпома. Тепер мої рідні весь свій час шукали ліків. Мене це дуже бентежило. Саме тоді ми вперше замислилися про евакуацію.

Виявилось, що волонтерський рух у Покровську не надто розвинений, про медичний супровід, а тим паче про моє транспортування на швидкій мови не йшлося. Ворог підходив все ближче, почав обстрілювати Покровськ. На сімейній нараді ми вирішили евакуюватися самостійно на власній автівці. Ніколи не забуду, як мене на лляному простирадлі завантажували в авто під розриви снарядів та бомб. У машині опустили задні сидіння (вони так і не вирівнялися з днищем багажнику), настелили ковдри, місця нерівностей заткнули подушками та власними речами. По суті, я їхала в багажнику, лежачи на спині. Весь скарб, усі наші набутки поскладали скопом в пакетах біля мене. Так і поїхали похапцем у напрямку Дніпра, залишивши багато невирішених питань із документами щодо пенсії. Дорога в 170 км до Дніпра мені видавалася нескінченною. Їхали від блокпоста до блокпоста годинами: здавалось, що зі сходу України люди масово переселяються. Ми відчували себе на дорозі мішенню, бо нікуди неможливо було повернути в загальному потоці. Від постійних струсів і зупинок мене так розтрясло, що біль став зовсім нестерпним, — слюзи заливали обличчя, але їх ніхто не бачив, бо всі були зосереджені на дорозі. За сім годин прибули на місце, де мене перенесли до будинку, тут планували пережити евакуацію. Доля розпорядилася інакше: вже за три дні ворог почав бомбити Дніпро й ми мусили їхати далі. Де ми не зупинялися б, просуваючись далі на захід України, лунали сигнали повітряної тривоги. Ми навіть жартували, що ми веземо її із собою зі сходу України. Тоді ще не знали, що ворог бомбардує всю нашу країну, намагаючись залякати населення. Недруг навіть не здогадувався, що відчуття свободи та незалежності, яке переповнювало нас останній час, непохитне.

«
Чи могла я коли-небудь уявити, що братній, як нам завжди здавалось, народ прийде до нас у дім та буде намагатися поставити нас на коліна?.. Що доведеться зіткнутися з жахом війни двічі: в 2014 та 2022 році. Безумовно, для всіх українців, але насамперед мешканців Донбасу, війна триває довгі вісім років, проте більшості з нас, мирних мешканців, з часом вдалося призвичаїтись до життя «на межі».

»

«
У моїй історії не буде фактів кривавих розправ та знущань, з якими зіткнулася жіноча половина моєї Батьківщини на окупованих територіях, — хочу лише розповісти, що переживає людина під час війни в стані тотальної безпорадності й відсутньої можливості пересуватися. Не знаю, чи зумію передати стан жінки й матері, яка виховала двох синів, викохала трьох онуків, а нині чітко розуміє, що безпека рідних відтепер залежать від неї. Відстань у понад 2500 кілометрів я пододала, по суті, лежачи в багажнику автівки, тож коли побачила ортопедичне ліжко, яке до нашого автомобілю в шпиталі підкотив медперсонал, зрозуміла: для людини немає неможливого.

»

Згодом, розуміючи, що я потребую невідкладної медичної підтримки, а на заході України немає місця, або є ті, кому це більш потрібно, аніж мені, ми вирішили їхати до Німеччини. Нам сказали, що за кордоном нас зустрінуть волонтери та допоможуть.

Після постійних маніпуляцій з моїм тілом у мого 77-річного чоловіка та 47-річного сина виникли проблеми зі спиною, що викликало потребу в послугах інших людей, на пошук яких втрачалось багато часу. Від подібних «послуг» здоров'я погіршувалося, бо не кожен в змозі відчувати чужий біль: тягали мене як вантаж. Неподалік біля кордону з Польщею, на блокпості під час перевірки машини, воїн тероборони, що заглянув у машину, засумнівався, що мене довезуть живою, — настільки я була від болю бліда і знекровлена. І це попри величезну кількість пігулок, які ковтала жменями. На кордоні з Польщею волонтери, побачивши лежачу хвору, оминали нас. Так, нам ніхто не відмовляв, обіцяли допомогти і... зникли.

На жаль, не всі психологічно підготовлені для контактів з лежачими хворими, як-от я. Ні на кого не ображаюсь і вдячна Богові, що мені вдалося подолати цей шлях і наразі моя родина в безпеці. Можливо, моя історія буде для когось поштовхом до власного спасіння.

Ледь живі на четвертий день поїздки дісталися кінцевого пункту призначення, де проживає далека рідня, яка сама приймає своїх рідних. Тут я вперше змогла усміхнутися та розслабилася. Відстань у понад 2500 кілометрів я пододала, по суті, лежачи в багажнику автівки, тож коли побачила ортопедичне ліжко, яке до нашого автомобілю в шпиталі підкотив медперсонал, зрозуміла: для людини немає нічого неможливого. Наразі я лежу в чистій, світлій палаті, а в сусідній кімнаті мої рідні. У віконце світить сонце, наповнюючи кімнату весняним подихом. Впевнена, що цей подих стане натхненням і нашим бійцям, які відстоюють нашу незалежність у боротьбі з ворогом. Ми обов'язково подужаємо. Знаю це й дуже сподіваюся, що це стане найближчим часом!

м. Миколаїв. Фото Дмитра Ларіна. З дозволу інтернет-ЗМІ «Українська правда».

Ольга

*50 років, вчителька музики, м. Северодонецьк
Луганської області*

Вперше я побачила війну ще в 2014 році, коли наше місто Северодонецьк окупували росіяни. Нестерпно було дивитися, як містом ходять окупанти і поводяться так, ніби воно належить їм, і господарі вони, а не ми. Моя дочка тоді ще підліток, навчалася у десятому класі, тому я вирішила тікати до Києва, бо насамперед хвилювалася за долю своєї дитини.

«
У рідному місті в мене було життя, яке дуже любила — вчила дітей і створювала прекрасне. Мене запрошували ведучою на свята, на дні народження — я всіх у рідному місті знаю, а в половини міста була на весіллях. Що зараз з цими людьми? В одну мить залишилась без усього, що було сенсом мого буття. Я дуже сподіваюся на перемогу й чекаю миті, коли зможу повернутися додому. Чи буде мені куди повернутися?

»

Пам'ятаю день, коли Северодонецьк звільнили від окупантів: 22 липня 2014 року. Ми, переселенці, поїхали до центру столиці на Майдан Незалежності. Виявилось, що на ньому зібралося багато переселенців із звільнених міст. Усі плакали від щастя, співали, а хтось розгорнув величезний український прапор і плакат з написом «Северодонецьк — це Україна». До нас підходили люди, обнімали, вітали й раділи разом з нами. Це був справді дуже щасливий, дуже особливий день.

Ми повернулися додому. Руйнувань було небагато, постраждав готель у центрі міста та кілька будинків. Ми почали відбудовувати. Коло міської ради поставили пам'ятник українському воїну, командирі Олександр Радієвському. 21 липня 2014 року він звільнив від окупантів місто Рубіжне, а 22 липня наш Северодонецьк. На жаль, вже 23 липня він загинув у боях, звільняючи Лисичанськ. Тепер носить звання генерал-майора посмертно. Жителі міста завжди несли до цього пам'ятника квіти. Раніше ми святкували день нашого міста в травні. На цей день припадає День хіміка. З 2014 року день звільнення Северодонецька від окупантів — 22 липня — почали святкувати як другий день народження нашого міста.

24 лютого 2022 року війна повернулася. Мені рано-вранці подзвонила дочка з Києва й сказала: «Мамо, виїжджайте, рятуйтеся! Війна!». О 06:50 ранку я почула вибухи. Місто дуже сильно постраждало: зруйновані всі торговельні центри, зруйнована значна частка багатоквартирних будинків, шкіл та лікарня. Спершу ми вирішили залишитися у Северодонецьку. Щодня бачили руйнацію і горе. Так, два хлопчики залишилися сліпими, бо були уражені осколками. За своїм темпераментом я дуже спокійна, врівноважена й стійка людина, але після цих подій відчуваю лише сильний біль та люту агресію до ворога.

Я вчителька музики, вдома у мене було сім скрипок. Я поставила їх у коридорі, де немає вікон, — аби вони не постраждали, якщо в будинок поцілять осколки від снаряда. Внаслідок обстрілу в будинку, де розташована моя квартира, повилітали вікна, а на місці квартири моєї сестри залишилася велика діра.

Ми з сестрою з першого дня ховалися в бомбосховищі. Не ночували вдома від самого початку війни. Там, у бомбосховищі під школою, було понад двісті людей. Люди спали на підлозі, столах, було дуже багато дітей і немовлят. Хочу дуже подякувати волонтерам: поки мали змогу, то вони приносили нам гарячу їжу. На свято 8 березня навіть роздавали дітям печиво та яблука. Ніколи не думала, що звичні продукти стануть для нас такими особливими. У бомбосховищі я зробила виставку дитячих малюнків — малювала з дітьми, а ще робили концерт, аби трохи відволікти й щоб вони не боялися.

У бомбосховище забрала свою улюблену скрипку. На ній граю з 16 років, — відтоді, як ще була школяркою. Мені шкода своїх інструментів. Наприклад, піаніно, на якому я грала ще з дитинства. І своїх скрипок. Хоча розумію, що під час війни — найголовніше залишитися живими. Все одно дуже шкода речей, що мають емоційну цінність.

Ми евакуювалися 14 березня. Магазили були порожні, а місто зазнало великих руйнацій: я бачила, як люди варили їсти просто неба в дворах, бо в будинках не було газу та електрики. Часто думаю про цих людей, які залишилися у нашому бомбосховищі, коли ми виїхали. Чи змогли вони врятуватися? Чоловік моєї сестри залишився там, бо в його матері відмовили ноги й вона не могла евакуюватися.

з нами. Ми залишили їм машину на випадок, якщо вони зможуть виїхати самотужки, а самі виїхали евакуаційним автобусом. Я не знаю, чи ця машина досі ціла. Чи вони зможуть виїхати неушкодженими?

Ми виїжджали з міста під звуки вибухів. Спершу в автобус садили жінок з маленькими дітьми, потім людей старшого віку. Нас довели до Дніпра, а звідти ми сіли на поїзд до Львова. Всю дорогу тягнула за собою улюблену скрипку — вона моє життя, тож я не могла її залишити. Пам'ятаю, як благала волонтерів, щоб футляр зі скрипкою пронесли у вагон. Так боялася, що її роздавлять у натовпі під час посадки в поїзд. Ця скрипка — все, що залишилося від мого минулого. У Львові ми з сестрою вперше за понад 20 днів змогли прийняти душ. Уявляєте? Ми понад 20 днів не милися.

Наразі я біженка в Польщі. Не знаю, що ми будемо робити далі. З моїми учнями немає зв'язку. Де вони, що з ними? Мені боляче. Моя душа розірвана на шмаття. Не знаю, що буде завтра. В рідному місті мала життя, яке дуже любила — вчила дітей і створювала прекрасне. Мене запрошували ведучою на свята, на дні народження — я всіх у рідному місті знаю, а в половині міста була на весіллях. Що зараз з цими людьми? В одну мить залишилась без усього, що було сенсом мого буття. Дуже сподіваюся на перемогу й чекаю миті, коли зможу повернутися додому. Чи буде куди мені повернутися?

Кажуть, що музика лікує душевні рани. Тож я беру до рук скрипку й граю, — для себе, інших жінок-біженок та їхніх дітей. Вони слухають, їм подобається. Все ж, я вже не можу сконцентруватися на музиці, як раніше. Мої пальці грають механічно, але мої думки та серце блукають деінде.

Польські діти зробили концерт для біженців з України. Першим номером був виступ дівчинки зі скрипкою, яка виконувала «Мелодію» Крістофа Глюка. Це було дуже пронизливо. Я слухала й плакала. Тепер я дуже часто плачу. Думаю про всі руйнування, про смерті, про скалічених дітей, про зруйновані війною долі, — моє серце стискається і течуть сльози. Я плачу кілька разів на день.

Юлія Нікітіна

39 років, дослідниця, громадська діячка, м. Київ

Десь о п'ятій ранку 24 лютого мене розбудив чоловік. Він сказав: «Котику, я зробив каву і, на жаль, пора прокидатися — у Києві вибухи. Певно, таки почалося». Мій чоловік дуже спокійна та врівноважена людина, тож аби зрозуміти, що відбувається справді щось погане, можна лише по його інтонаціях — у критичних ситуаціях він починає розмовляти дуже м'яко та лагідно. Того ранку його голос був м'який, наче оксамит.

«**Ми зараз живемо у справжнісінькому героїчному міфі, коли всі гасла й вірування нашої древньої нації стали живою реальністю. Воля або смерть — більше це не мертвий старовинний текст, це жахлива реальність жителів окупованого Маріуполя й інших сіл та містечок. «Героям Слава» — більше не стандартна відповідь на привітання, а правда про воїнів усіх фронтів: від богів війни із ЗСУ до бабусь, які розливають коктейлі Молотова.**

Ми сіли пити каву, одночасно заспокоюючи тремтячу собаку, перевіряти новини та інвентаризувати все підряд: членів родини, які потребують уваги й допомоги, гроші й можливості, усі наявні ресурси. Паніки не було, як немає її зараз. Лише холодна лють, зібраність, любов та намір вистояти. З переліку варіантів «бити», «бігти» або «завмерти» ми на перший час обрали «завмерти». Якби не маленька молодша дитина, то обрали б варіант «бити» й пішли б записуватися у ТрО.

У нашій сім'ї троє дітей — двоє старших дітей чоловіка від першого шлюбу та наша спільна донька. Старшому сину чоловіка виповнилося 18 саме в день, коли почалася війна, 24 лютого. Певно, цей день народження він не забуде ніколи. Старші діти (як і їхня мама, сильна та розумна жінка) відмовилися виїжджати з Києва, нині вони волонтерять.

Ще в нас є батьки чоловіка та мої мама й сестра. Батьки чоловіка, іконописець та мистецтвознавиця, виїжджати зі своєї київської квартири до нас чи куди завгодно відмовилися. Мою 75-річну маму ми забрали до себе на третій день війни. У цьому складі (ми з чоловіком, молодша донька, моя мама та собака) жили вісім днів. Нам неймовірно пощастило — наш дім старий і має дуже товсті стіни. Поруч з ним є зручне сховище, фактично порожнє, адже більшість людей з нашого району виїхали майже відразу. Нас неймовірно вразило наше ОСББ — ці фантастичні люди за кілька днів до війни пофарбували у сховищі стіни, поставили зручні широкі лавки, притягнули туди чотири ковдри та літрів двадцять питної води, а самі мовчки кудись зникли. Дуже сподіваюся, що після війни зможу їм за це віддячити.

На восьмий день війни ми зрозуміли, що варіант «завмерти» вичерпався. Насамперед сім'я, що згуртувалася навколо дитини в місті, на яке з усіх боків насувається навала сказаних московитів, фактично паралізована. Потрібно робити щось більше, аніж донатити гроші на ЗСУ та виконувати

невеликі волонтерські завдання. Чоловік не може ефективно допомагати армії та ТрО, бо в нього в напівпорожньому районі сидять дві жінки та дитина, яких треба захищати. Я не можу ефективно працювати на інформаційному фронті, бо постійно бігаю маршрутом дім — сховище — дім — сховище.

Отже, мій коханий залишився у Києві, де активно допомагає ТрО, а ми виїхали на захід України. На своїй фермі нас прийняв друг чоловіка (хай він живе довго та щасливо!).

Перебуваючи нині у відносній безпеці, нарешті можу бути максимально корисною своїй державі та займатися тим, що вмію робити якнайкраще. Так, доєдналася до інформаційних атак української IT-армії всіма можливими способами: продовжую документувати переміщення депутатів Київради, відстежую рішення фракцій, комісій та окремих депутатів щодо резонансних питань, спростовую та розбираю на молекули проросійські фейки, не втомлююсь фіксувати телеграм-канали медійних особистостей, аби зберегти аргументи після нашої перемоги, адже тоді нам знову намагатимуться впарити цих «хороших руських».

«**Спростовую та розбираю на молекули проросійські фейки, не втомлююсь фіксувати телеграм-канали медійних особистостей, аби було чим аргументувати після нашої перемоги, коли нам знову намагатимуться впарити цих «хороших руських».**

На часі реалізація мого давнього проекту онлайн-довідника, який допоможе заробляти гроші на життя біженкам та переселенкам. Його ідея полягає в тому, що люди можуть працювати уривками та без комфортних умов. Я усвідомлюю, що моїй родині пощастило: ми не потрапили під відкриті обстріли, всі живі та навіть відносно здорові. Нам не довелося перетинати кордон і поки можемо фінансово забезпечити себе та менш активних членів родини. Саме тому допомагаємо тим, кому не так пощастило, а цих людей в Україні наразі більше, ніж хто-небудь коли-небудь міг уявити.

Вірю, що вистоїмо, бо ми виявилися надзвичайно сильною нацією. Вірю, що переможемо, бо ми нині живемо в справжнісінькому героїчному міфі, коли всі гасла й вірування нашої древньої нації стали живою реальністю. Воля або смерть — більше це не мертвий старовинний текст, а жахлива реальність жителів окупованого Маріуполя й інших сіл та містечок. «Героям Слава» — більше не стандартна відповідь на привітання, а правда про воїнів усіх фронтів: від богів війни зі ЗСУ до бабусь, які розливають коктейлі Молотова на київській Оболоні. І я точно знаю, що робитиму далі під час війни та після неї. Будучи засновницею та авторкою «Енциклопедії громадянина» — довідника з практичних методів захисту прав людини, я витрачатиму всю свою лють та всю свою безмежну любов і гордість на те, щоб ми нічого не забули. Аби жодна людина у світі не забула. Щоб жодна колабораціоністська паскуда не продовжила жити на моїй землі, отруюючи слизькою брехнею московитів мізки наших дітей. Аби жоден Герой цієї війни й жодна з жертв цієї війни не залишилися без шани та фундаментальної підтримки тих, кому пощастило залишитися живим і здоровим.

Вікторія Савостьянова

39 років, фотографиня, м. Буча

Того ранку я прокинулася від звуків вибухів зовсім поруч. Росія все ж таки напала на Україну! Серце шалено колотилося, я сиділа в заціпенінні, але думка, що поруч із Бучею аеропорт Гостомель змусила мене діяти тверезо. Доки я будила подругу, з якою ще вчора під час вечері з суші обговорювала справи та мріяла про довгоочікуваний відпочинок, за вікном знову щось вибухнуло. Гупнуло так, що будинок ніби підскочив вгору. Я виглянула з вікна та побачила стовп чорного диму на іншій стороні селища...

«
Несподівано для себе стала ефективною волонтеркою. У такий спосіб я трансформую весь свій розпач та лють у дію!

У ту мить мені навіть на думку не спадало залишити Україну. ЗМІ писали, що атакують тільки військові об'єкти, а мирних мешканців війна не торкнеться. Чому ж тоді ми, мирні мешканці, увесь день просиділи у ванній кімнаті на підлозі, ловлячи кожен звук? Тіло починало тремтіти та відмовлялося слухатися: інстинкт самозбереження підказував, що треба діяти. Ми виїхали з Гостомеля до Києва до мого тата ближче до вечора, коли вже стемніло. Була певна, що їду тільки на декілька днів, тож взяла лише необхідне: документи, фототехніку та архіви (про всяк випадок), ноутбук, джинси, светр та футболку. Ще чомусь кинула в рюкзак соняшникове насіння «Лакомка», книгу «Квантовий воїн. Свідомість майбутнього» та масажний м'ячик...

У Києві також було неспокойно: лунали повітряні тривоги, люди масово виїжджали з міста, а тато пішов реєструватися в тероборону. Саме тоді ми вирішили їхати до Львова. По дорозі зустрілася з татом. Він був озброєний і їхати з нами відмовився. Ми удвох ледве не плакали, але я розуміла, що інакше він не може.

Виїзд з Києва я запам'ятала на все життя: довжелезна вервечка машин повзе дуже повільно. Вибухи лунають одне за одним. Не знаєш куди поцілить снаряд або якийсь випадковий осколок. Перші дні війни були найстрашнішими!

Дорога була дуже довгою та важкою. У Бердичеві нам дивом вдалося заночувати на матрацах у коридорі готелю. Всюди довжелезні затори на кожному блокпості. Вибухи, повідомлення про жертви серед цивільних в різних куточках України змусили нас їхати далі в бік Молдови, оскільки там були не такі завантажені кордони.

Молдова, Румунія, Угорщина — ми проїхали 1700 км за два тижні, роблячи перерви на нічліг. Інколи було страшно, частіше сумно. Іноді ми сміялись або плакали. Були панічні атаки та всі ознаки посттравматичного розладу.

У дорозі намагалися бути корисними — ділилися інформацією, адже виїхали з країни одні з найперших, тож могли вказати на специфіку тривалих переїздів, зорієнтувати інших людей про

наявність палива, місць у готелях, про адреси місцевих жителів, які люб'язно безкоштовно надавали свої квартири та будинки для ночівлі. У разі потреби затримувалися, аби допомогти з розселенням, знайти транспорт для жінок із діточками, які не мали машин і йшли пішки. Так минули перші тижні...

Нині остаточно визначилася, чим я зможу бути корисною своїй країні. До того ж, я ще систематично висвітлюю переваги та недоліки реєстрації в тій чи іншій країні, допомагаю з житлом та перекладом. Несподівано для себе стала ефективною волонтеркою й відкрила в собі організаторські здібності — пошук берців та тактичних рукавиць став другим основним напрямом моєї допомоги Україні. У такий спосіб я трансформую весь свій розпач та лють у дію!

Мені вдалося повернутися до головної справи життя — фотографії. Зважаючи на те, що наразі вільна в пересуванні, то намагаюся з користю використовувати цей час, закарбовуючи історію в фото: історії українських родин, які змушені виїхати за кордон, прояви солідарності з боку європейських країн, безпрецедентні борди та плакати, що закликають відкрито протистояти агресорові (у XXI сторіччі в центрі Європи!). Нині в моїй колекції вже сотні світлин.

Серцем моєї нової творчої діяльності стало проведення фотосесій для переселенок з України та їх діток. На мою думку, в ці психологічно важкі часи, коли ми маємо так мало приводів для радощів, дуже важливо дарувати позитивні емоції. Мені дуже подобається спостерігати, як жінки та дівчата, які залишили на батьківщині своїх чоловіків і синів, підводять догори свої заплакані очі та знову вчаться усміхатися сонцю. Кожна фотосесія — своєрідний психотерапевтичний сеанс, в якому ми лікуємо одне одного. Нині маю запити на фотосесії в Нідерландах, Бельгії, Німеччині та Польщі.

Якщо запитати, що хочу понад усе, то без вагань відповім: миру та повернутися додому. Не знаю, збереглися наші будівлі чи ні, в якому вони стані, чи можна в них жити... Місто мене викохало і люблю його

«
Мені вдалося повернутися до головної справи життя — фотографії... Намагаюся з користю використовувати цей час, закарбовуючи історію в фото: історії українських родин, які були змушені виїхати за кордон, прояви солідарності з боку європейських країн. Нині у моїй колекції вже сотні світлин.
»

всією душою. Ці почуття були взаємними, тому впевнена, що любов зберегла нас одне для одного. Стіни можна відбудувати, а ось почуття гордості за Україну назавжди закарбується в нашій історії, її людей і діток, її захисників, за своє місто і своїх друзів (давніх і здобутих на дорогах війни). Це почуття наповнює смислом увесь час вимушеної еміграції, тож його не зможе зруйнувати жоден життєвий шторм. Ми це знаємо й це для нас найголовніше! Слава Україні!

РОЗДІЛ VIII. Наші співвітчизниці: захист та підтримка з-за кордону

*І жах, і кров, і смерть, і відчай,
І клекіт хижої орди,
Маленький сірий чоловічок
Накоїв чорної біди.
Це звір огидної породи,
Лох-Несс холодної Неви.
Куди ж ви дивитесь, народи?!
Сьогодні ми, а завтра – ви.*

Ліна Костенко

Акція біля Палати економіки Австрії, яка розмістила проросійську зовнішню рекламу у м. Відень. Фото Марини Крутько.

Іванка Килюшик

*30 років, науковиця та дослідниця, журналістка
видань «Наше слово» та «Наш вибір»,
координаторка Українського дому у Варшаві,
м. Варшава*

Я родом з Луцька. Закінчила історичний факультет Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Попри диплом магістра з відзнакою, роботу в Україні за мою спеціальністю знайти було складно, а я прагнула розвиватись й далі отримувати додаткові компетенції. Від свого викладача отримала листа про стипендію у Варшавському університеті для кандидатів із пострадянських країн. Взяла участь у конкурсі для навчання в магістратурі й перемогла, тож з 2015 року живу, навчаюсь та працюю у Варшаві.

У Варшаві брала участь у багатьох суспільно важливих дослідженнях щодо українців та України. Так, ми досліджували ситуацію українських мігранток під час пандемії COVID-19 та інтеграцію молодих мігрантів та мігранток у Польщі. Після приїзду в Польщу я також почала працювати в Українському домі у Варшаві — українському культурному центрі, в якому проводяться конференції, виставки, концерти, презентації, а також заняття різноманітних гуртків. Ми намагалися створити місце, де українці можуть почувати себе як вдома, а також отримати консультацію щодо легалізації перебування. Установа створена й працює завдяки зусиллям фонду «Наш вибір», що веде діяльність у шести напрямках: інформація, інтеграція, освіта, культура, мистецтво, дослідження. Інформаційний портал «Наш вибір» — видання, де українською та польською мовами ми публікуємо матеріали з важливою інформацією для біженців та мігрантів з України. Також видаємо довідники для громадян України щодо легалізації перебування, праці, освіти тощо. Для дітей мігрантів та біженців створили суботню школу, а для дітей дошкільного віку функціонує дитячий клуб «Рукавичка». У нас також діє галерея «Дім», де представляємо українське мистецтво та боремось зі стереотипним баченням сучасної української культури.

Ще до 24 лютого ми організовували антивоєнні мітинги у Варшаві. Зізнаюся, мала надію, що нагнітання агресії Росії проти України, яке почалося ще минулого року — нова провокація, тож найближчим часом ситуація стабілізується, а війна не почнеться. Натомість 22 лютого — день, коли Путін визнав ЛНР та ДНР незалежними державними утвореннями — в промові президента Росії наголошувалося на тому, що Україна не має права на існування та є штучно створеною країною, що постала на руїнах Радянського Союзу. Я слухала цю промову з жахом, розуміючи, що війни вже не вдасться уникнути, та все ж очікувала активізації воєнних дій на сході України за розширення територій «республік», що створила Росія на окупованих українських землях.

Прокинулась 24 лютого під ранок, бо на телефон щомиті надходило десятки повідомлень і дзвінків. Почала переглядати новини, скрізь писали, що Росія розпочала повномасштабну війну в Україні й атакувала нашу країну з різних напрямків. Під авіаудари потрапив Луцьк, неподалік від якого живе моя родина, точніше по аеропорту, що розташований недалеко від міста.

Найперше, що ми зробили з колегами з фонду «Наш вибір» того ж дня — організували протест під посольством Росії. Прийшло чимало людей. Пам'ятаю свої перші емоції на початку війни — це була дуже сильна злість. Її я бачила на обличчях людей, які прийшли на мітинг. Злість не минає, а лише посилюється.

24 лютого ми почали активно допомагати біженцям з України, створивши насамперед гугл-форми для волонтерів та для людей, які пропонують тимчасове житло. За перші два тижні надійшло майже 5000 анкет від волонтерів та 11000 пропозицій тимчасового житла. Разом з Академією Леона Козмінського наш фонд відкрив рецепційний центр. Ми поспішали. Війна почалася в четвер. Люди почали приїжджати, тож їх треба було зустрічати, розміщувати, консультувати й допомагати. Соціальні служби Варшави не встигли б підготуватися до великої кількості біженців на вихідних. Ми зустрічали людей на вокзалах і відвозили їх на територію Академії, надаючи тимчасовий прихисток. Потім наші волонтери дзвонили щодо пропозицій житла й поєднували людей, — які приїхали і які готові прихистити.

Робота фонду й безпосередньо Українського дому з початку війни в Україні цілком змінилася. Ми скасували заплановані на найближчий час всі події, змінивши формат роботи консультаційного пункту. На інформаційній лінії Українського дому у Варшаві до 24 лютого працювали два оператори, а з початком війни ми почали отримувати по 2000 дзвінків на день. Саме тому збільшили штат до 24 операторів. Наразі надаємо інформаційну підтримку біженцям з України: де можна перетнути кордон, де і яку допомогу можна отримати, як розв'язати певну проблему в Польщі.

« **Р**обота фонду й безпосередньо Українського дому з початку війни в Україні цілком змінилася... Від самого початку війни ми почали отримувати по 2000 дзвінків на день. Наразі надаємо інформаційну підтримку біженцям з України: де можна перетнути кордон, де і яку допомогу можна отримати, як розв'язати певну проблему в Польщі.

Нині ми працюємо майже цілодобово: допомагаємо з пошуком житла, організуємо інформаційні та інтеграційні зустрічі для біженців, відкриваємо польову школу, аби діти могли завершити шкільний рік, відкомандируємо наших волонтерів у інші міста для надання допомоги біженцям. Ще плануємо започаткувати довготривалу протекцію, яка складатиметься, насамперед із курсів польської мови та з психологічної підтримки. Ми створили клуб українських жінок у Польщі, бо передусім біженці — це жінки з дітьми. Його мета — допомогти жінкам з України інтегруватися та освоїти польський ринок праці.

Історії українців, які приїжджають до Польщі в пошуках прихистку, вражають. Їх складно забути. Історії сімей з Маріуполя, які сиділи без їжі, світла та зв'язку кілька тижнів у підвалах. Історії сімей з Чернігова, які виїжджали під обстрілами окупантів поруч з розстріляними машинами із загиблими людьми. Історія доньки Олександра Кононова, відомого волонтера без руки та ноги, якого застрелили російські окупанти в інвалідному візку на Луганщині.

Ця війна принесла і ще принесе багато трагедій. Все ж вірю в Перемогу. На жаль, це буде Перемога, за яку заплатимо дорогою ціною. Ми отримуємо велику колективну травму, з якою нам і нашим наступним поколінням доведеться жити.

Вірю, що зло буде покаране, а всі винні в цій війні відповідатимуть перед суспільством. Я хотіла б, щоб воєнний трибунал над агресором відбувся в Драматичному театрі Маріуполя.

«
Ми створили клуб українських жінок у Польщі, бо передусім біженці — це жінки з дітьми. Його мета — допомогти жінкам з України інтегруватися та освоїти польський ринок праці.
»

Вікторія Петровська

41 рік, засновниця української організації «Єдність», м. Будапешт

В Угорщині я мешкаю давно: колись через несприятливу економічну ситуацію в Україні вирішила шукати щастя за кордоном. Зі своїм майбутнім чоловіком, до речі, також українцем, я познайомилась вже в Будапешті.

Попри моє місце проживання, я завжди переймалася долею України та українців, тож виступила ініціаторкою створення в Будапешті української організації «Єдність». Наразі нас п'ятнадцять українок з активною життєвою позицією.

18 лютого спільно з іншими громадськими організаціями ми влаштували в багатьох столицях європейських держав зібрання солідарності з Україною. Ми ніби передчували: щось має статися, адже ситуація навколо країни обговорювалась у багатьох ЗМІ. Все ж розум відмовлявся в це вірити.

«
За 54 дні війни ми провели тринадцять демонстрацій, на які приходило від 300 до 400 осіб, а в перший день зібралось декілька тисяч.
»

24 лютого о шостій годині ранку чоловік розбудив мене та вимовив єдине слово: «Почалося». Я відразу встала, взяла з собою український прапор, сіла в трамвай та поїхала до поліції. Орієнтовно о дев'ятій годині вже мала два дозволи на проведення мітингів біля посольства РФ — на 24 та 26 лютого. В Угорщині право людини на висловлення своєї думки записане в Конституції та поважається. За 54 дні війни ми провели тринадцять демонстрацій, на які приходило від 300 до 400 осіб, а в перший день зібралось декілька тисяч. Окрім посольства РФ ми виходили до посольства Республіки Білорусь із закликом відмовитись від війни та допомоги агресорові.

Найрезонансніша демонстрація, яку ми провели, відбулася 27 березня: після звернення Володимира Зеленського до Віктора Орбана про геноцид українського народу, розпочатої словами «Слухай, Вікторе!» та порівнявши події в Україні з подіями, що відбувалися з євреями на березі Дунаю. Ми вийшли до пам'ятника геноциду «Капці», але преса в буквальному сенсі цього слова «розгромила» нас. Медіа, що висвітлили цю подію, майже не приділили уваги меті та змісту нашої акції, їх не цікавили наші молитви за Маріуполь. Заголовки провідних видань рясніли текстами на кшталт: «Українці понівечили пам'ятник геноциду». Наша активна проукраїнська позиція дуже рідко висвітлюється угорськими медіа, — це радше виняток.

Разом з іншими українськими товариствами та громадськими організаціями Угорщини ми офіційно зверталися до міністра закордонних справ Петера Сіярто та прем'єр-міністра Віктора Орбана з проханням переглянути свою позицію. Проте, окрім слів подяки за листи, жодного результату не було.

25 лютого вирішили оголосити наш банківський рахунок ресурсом для допомоги українській армії. Наразі вже зібрано понад п'ятнадцять мільйонів форинтів [понад 1250000 грн — прим. ред.], найбільше акцентуємо на допомозі українським госпіталям (Харків, Бориспіль, Львів), зокрема на медичних препаратах та турнікетах. Вже маємо досвід закупівлі касок, рацій та навіть бронезилетів.

Ще один з напрямів нашої діяльності — допомога з навчанням українським дітям, які вимушені виїхати до Угорщини: ми заснували освітньо-мистецький центр, де збираємо дітей щосуботи. Для дітей-біженців організували дитячий садок та школу в будні, аби мами могли спокійно заробляти на життя.

Поза громадською діяльністю я працюю в компанії, що допомагає українцям працевлаштуватись в Угорщині. Безумовно, після 24 лютого кон'юнктура на ринку праці кардинально змінилась. Нині дуже потрібні робочі місця для жінок, особливо з дітьми, яких треба чимось десь займати, доки їх мами працюють. Ми постійно намагаємось створити нові можливості для працевлаштування.

Наразі для жінок є вакансії майстринь швейної справи, продавчинь та касирок у продовольчих магазинах, операторок на курячій фабриці тощо. Інколи вдається разом із потенційним роботодавцем розробити ідеальну схему. Наприклад, він бере собі на роботу чотирьох жінок з дітьми, за умови що кожна з них по черзі доглядають за дітьми. У такий спосіб розв'язуємо декілька проблем переселенок одночасно.

« **Дуже прикро, що в європейській столиці в XXI столітті хтось готовий підтримувати причетних до смерті мирних жителів Бучі, Ірпеня та інших колись квітучих міст і селищ Київщини. Як можна не помічати закатованих цивільних чоловіків, згвалтованих жінок і дітей, вбитих старих і німечних, спалених людей?** »

Чесно кажучи, я не очікувала, що угорці так активно допомагатимуть біженцям, адже від початку війни навіть заблокувала на Facebook майже двадцять угорських «друзів», які мають занадто агресивну проросійську позицію.

На жаль, нині я не бачу можливостей для зміни свідомості в угорському суспільстві. Мені соромно за кроки уряду! Здається, що якби не членство країни в ЄС, то позиція Орбана була б більш відверто проросійською. Мені болить, що він мовчить про Бучу, ніяк не коментує ті жахіття, що довелось пережити українцям.

30 квітня планувалась велика проросійська демонстрація, точніше друга її спроба. Минулого разу ми писали скарги до Міністерства закордонних справ та Міністерства внутрішніх справ, а також до поліції... Тоді організатори відмовились, нібито через погані погодні умови. На цей раз акція відбудеться за будь-якої погоди, бо вони її позиціонують як демонстрацію солідарності з Росією під лозунгом «Ні брехні ЄС, США та України». Організатори офіційно взяли дозвіл на участь півтори тисячі людей — це дуже велика кількість. Подія активно тиражується в Facebook, а ініціативна група активно шукає російську символіку задля видовищності. Також заявлено про авто-, мото- та велопробіг... На мою думку, якщо така масштабна подія, по суті, на підтримку агресора відбудеться в Будапешті, то відмитися від такого сорому Угорщині буде вкрай складно. Прикметно, що цю масштабну подію організовує приватна особа, добряче її фінансуючи.

Дуже прикро, що в європейській столиці в XXI столітті хтось готовий підтримувати причетних до смерті мирних жителів Бучі, Ірпеня та інших колись квітучих міст і селищ України. Як можна не помічати закатованих цивільних чоловіків, згвалтованих жінок і дітей, убитих старих і німечних, спалених людей? Цих безневинних жертв російських військових, які прийшли з єдиною метою, — винищувати українське населення.

Немає назви цим звірствам, немає прощення!.. Це геноцид українського народу! Саме тому ми готові хоч щодня виходити на демонстрації в підтримку України, адже особисто я вірю, що в такий спосіб ми закладаємо цеглинку в майбутню перемогу. Світ повинен знати правду про кожну смерть безневинних людей, про кожне звірство російського агресора!

Олена Федина

40 років, підприємця, м. Лондон

Я вже тривалий час мешкаю в Лондоні разом з родиною: чоловіком, який волею долі виявився не англійським лордом [сміється — прим. ред.], а щирим українським хлопцем, та трьома прекрасними діточками. Нам вдалося тут започаткувати власний бізнес, проте наші серця назавжди належать Україні.

День 24 лютого 2022 року поділив життя усього цивілізованого світу на до та після. Найважче усвідомити, що це загалом може бути: дивитися відео, в яких ворожі ракети обстрілюють столицю європейської держави, мого рідного

Києва, було нестерпно.

Попри те, що вже не маю живих родичів в Україні, а у чоловіка є лише двоюрідний брат, ми з першого дня вирішили не стояти осторонь. Наразі ми організували та налагодили адресну допомогу в Україну, а ще є постійними учасниками протестного руху. Зізнаюся, що в перші дні війни не дуже розуміли з чого нам почати.

Нам пощастило, що Велика Британія була однією з перших держав світу, яка сміливо висловила свою безкомпромісну позицію та почала реально допомагати Україні.

Найпопулярніші туристичні пам'ятки Лондона: Колона Нельсона та Лондонське око освітлювалися кольорами українського прапора. Навіть герцог та герцогиня Кембриджські заявили, що підтримують народ України, який так відважно бореться. Це дуже знаковий і показовий крок не лише для монархії, а й світового співтовариства.

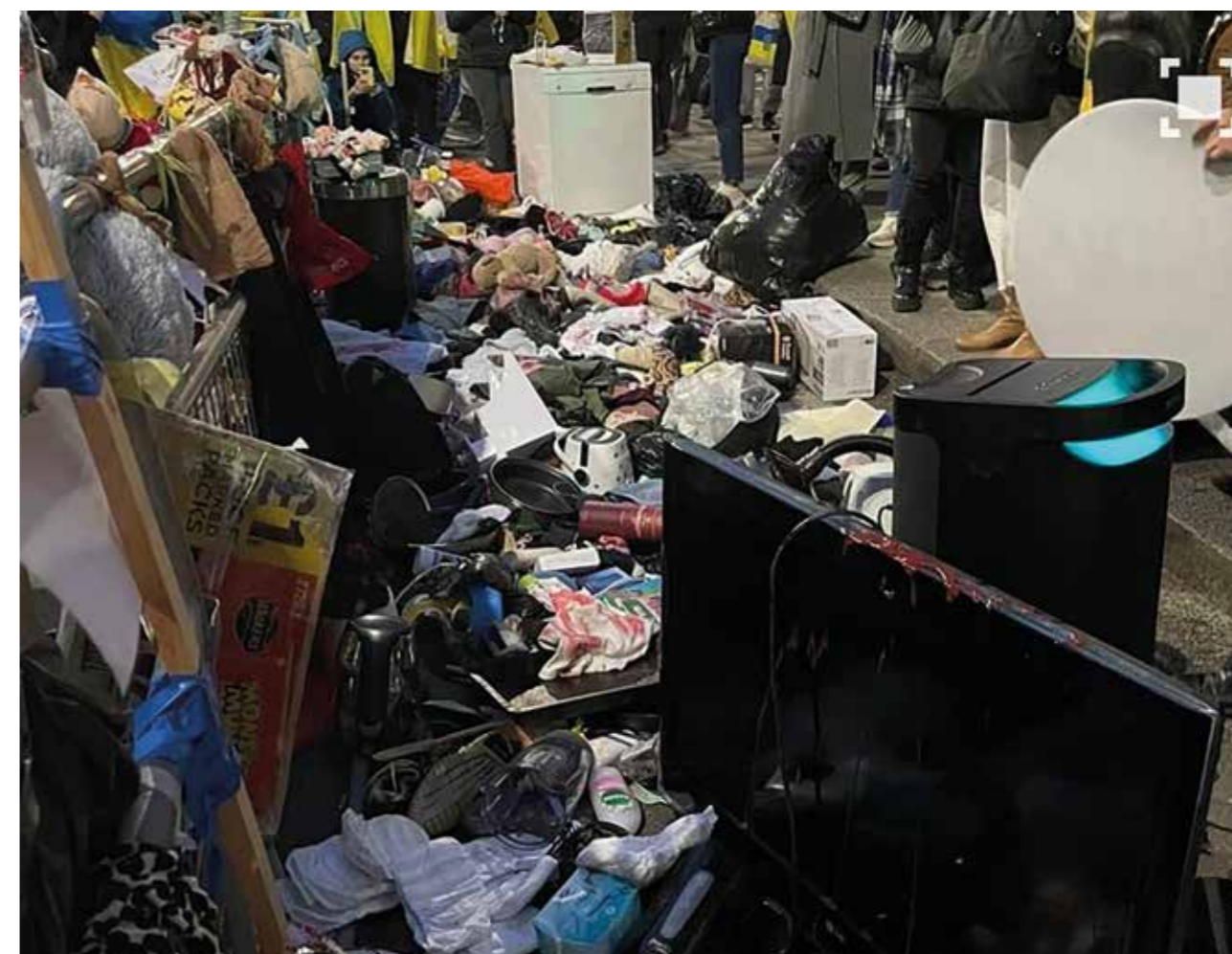
Посольство України у Великій Британії вже на другий день повномасштабного вторгнення Росії в Україну створили платформу **With Ukraine** — місце консолідації міжнародних зусиль зі збору коштів для надання гуманітарної підтримки Україні та її народу. Лише за перший тиждень роботи зібрали майже один мільйон доларів.

Ці дії з боку перших осіб країни та дипломатів допомогли згуртувати українців та україноорієнтованих англійців. Протести та демонстрації на підтримку України почали масово відбуватися у всій Великій Британії, зокрема Лондоні, а ще охопили великі центри, як-от Манчестер та Едінбург. Для багатьох людей це чи не єдине, що вони можуть зробити для своєї країни.

Ми намагаємося, аби щонайменше одна наша дитина щосуботи брала участь у мітингу на Трафальгарській площі. На перших демонстраціях, окрім прапорів, майоріли транспаранти з пацифістськими гаслами «Ні війні!», а іноді траплялися радикальніші, що засуджували Росію та її лідера Володимира Путіна. З кожною новою акцією вимоги ставали жорсткішими: закрити небо над Україною, заарештувати всі рахунки російських чиновників та олігархів, а також запровадити ембарго на торгівлю нафтою та газом для Росії. Як бачимо, ситуація, хоч і повільно, але зрушила з місця.

Наймасштабніша акція, яку ми з родиною відвідали, відбулася 27 березня, що організував мер Лондона Садік Хан, який заявив, що за останній місяць Україна пережила неймовірні біль і страждання. Він казав, що Лондон стоїть пліч-о-пліч з нашою країною в найтемнішу годину. Демонстранти пройшли містом з українськими прапорами, а місце на центральному екрані на площі Пікаділлі зайняло гасло

«
Люди несли електронну та побутову техніку, сковорідки (одну з яких разом із супровідним листом та фото української дитини відправили російському послу Олександру Яковенко), взуття та одяг, дитячі іграшки та прикраси. Ці злочини не можна пробачити, а винні мають бути покарані.
»

авторства Йоко Оно Imagine rease. До мітингу приєдналися знаменитості, зокрема актриси Хелен Міррен та Джулі Уолтерс.

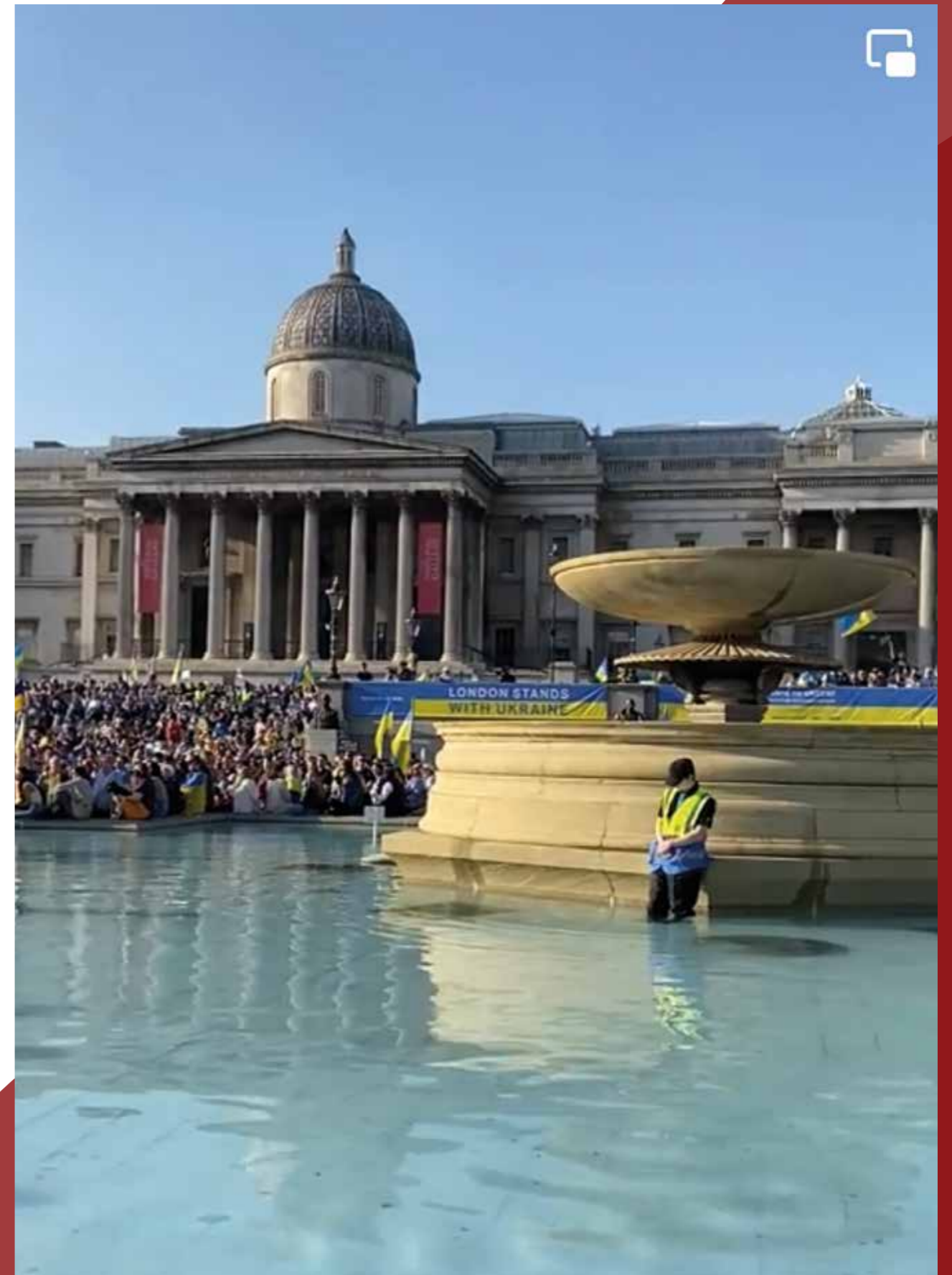
Емоційно дуже важко стояти на площі серед тисяч українських прапорів та спостерігати на великих екранах страшні кадри цієї жахливої війни. Кадри звільненого передмістя Києва змушують вириватися назовні найгостріші емоції: біль, розпач, страх... **НЕНАВИСТЬ**. Мені чомусь пригадалися спогади бабусі мого чоловіка Роми, яка жила на заході України, про Другу Світову війну. Вона розповідала, що найбільшої біди простим українським людям принесли не німецькі окупанти, а руські визволителі. Приниження, зґвалтування, мародерство...

« **Щиро не розумію, як можна спокійно ходити в кінотеатр, подорожувати, пити вино в ресторані, якщо у центрі Європи ґвалтують та вбивають людей, викрадають і катують активістів.** »

Як реакцію на страшні події в Бучі 8 квітня біля посольства РФ організували «акцію турботи» — люди приносили речі, які співробітники посольства могли взяти собі як «трофеї». Ми побачили, наскільки російський народ потребує предметів першої необхідності. Це речі, що в кожній цивілізованій країні має кожна родина. Тож вирішили у такий спосіб виявити свою «турботу» на тлі того, що російські військові масово мародерствують у будинках України. Люди несли електронну та побутову техніку, сковорідки (одну з яких разом із супровідним листом та фото української дитини надіслали російському послу Олександру Яковенко), взуття та одяг, дитячі іграшки та прикраси. Ці злочини не можна пробачити й забути, а винні мають бути покарані.

Дуже не люблю розповідати про свою волонтерську діяльність. Мабуть, як кожній волонтерці й патріотці України, мені здається, що роблю недостатньо, а кожен й кожна вчинили б аналогічно на моєму місці. Щиро не розумію, як можна спокійно ходити в кінотеатр, подорожувати, пити вино в ресторані, якщо десь у центрі Європи ґвалтують та вбивають людей, викрадають і катують активістів.

Ми з чоловіком активно збираємо кошти та адресно допомагаємо українським військовим: налагодили логістику з польським кордоном та декілька разів у тиждень відправляємо необхідне. Вчора, наприклад, мій чоловік повернувся з польського кордону, куди сам доставляв автівку на допомогу нашим хлопцям. Я пишаюся своїм чоловіком! Свого часу я зробила правильний вибір — українські чоловіки найкращі. Тому перемога буде за Україною!

Світлана Букловська

33 років, керівниця відділу digital-аналітики компанії девелопера, м. Одеса/м. Будапешт

Одеса — сильне незалежне й квітуче місто. Саме таким воно залишилося й після 24 лютого. Я відчуваю себе частиною великої команди, яка робить його кращим. Будь-які розмови про «пригнічення» російськомовних мешканців мого міста або про наявність «нацистів» у моєму місті чи в моїй країні — повна дурня, в яку може повірити тільки божевільна людина. До останнього не хотіла вірити, що Росія задля втілення амбіцій свого президента під прикриттям цих видуманих приводів нападе на Україну. Але це сталося.

Я дуже люблю свою роботу — працюю в компанії, що будує житлові містечка майбутнього. Вони яскраві, інноваційні, з великим зеленим простором для відпочинку дітей та дорослих. Моя компанія не припинила будувати навіть після початку війни. Ми впевнені в перемозі й маємо на меті виконати наші зобов'язання перед клієнтами та допомогти розвитку економіки країни.

Компанія мого чоловіка, який працює в сфері ІТ, передислокувалася у Будапешт. Ще з грудня 2021 року керівництво компанії наполягало на релокації співробітників, тож у лютому 2022 ми переїхали в Угорщину, хоча і сподівалися, що війна все ж не почнеться.

Перші дні нападу Росії на Україну в мене був «комплекс людини, яка вижила»: була пригнічена й не знала, що робити. Згодом ми з чоловіком вирішили допомагати своїй країні з Будапешта. До нас почали звертатися друзі з України з поодинокими замовленнями військової амуніції та спорядження, які можна купити в Європі. Ми почали активно допомагати, а наразі скоординували цю допомогу вже більш системно, об'єднавшись з командою українських ІТ-спеціалістів, які теж займаються волонтерством у Будапешті.

Наше завдання — пошук, купівля та доставка до кордону України необхідних для військових речей, що знайти на батьківщині зараз вже вкрай важко або геть неможливо. Замовлення отримуємо від друзів, родичів, знайомих та перевірених українських волонтерських організацій, з якими співпрацюємо на постійній основі.

«
Перші дні нападу Росії на Україну в мене був «комплекс людини, яка вижила»: була пригнічена й не знала, що робити. Згодом ми з чоловіком вирішили допомагати своїй країні з Будапешта.

Ми купуємо амуніцію та техніку в Угорщині, а іноді в інших країнах Європи. Наприклад, нещодавно купували партію тепловізорів у Великій Британії вдвічі дешевше, ніж вони коштують в Україні. В Угорщині без спеціального дозволу заборонено купувати броньовані жилети та каски, тому цю військову амуніцію доводиться купувати в інших країнах Євросоюзу. Раніше доставляли замовлення до кордону України з Угорщиною, — так було зручніше з логістичних міркувань. Останнім часом провезти через угорський кордон допомогу стало значно важче: угорці відмовляються пропустити оптичні прилади для військових або товари подвійного призначення, як-от аптечки, тож наразі ми доставляємо замовлення волонтерам в Україну через словацький кордон.

Координати нашої команди є на сайті **Help Ukraine online**, на якому є можливість задонатити. Звісно, ми не маємо можливості закупувати велику кількість тепловізорів або броньованих жилетів, бо вони досить дорогі. Саме тому в цих випадках виконуємо більше посередницьку функцію: знайти, придбати, доставити до кордону з Україною, а кошти на техніку та амуніцію збирають волонтерські фонди в Україні.

Ми дуже хочемо повернутися додому, але розуміємо, що наразі більше зробимо для перемоги України тут, у Будапешті. Ми чекаємо Перемоги. Віримо в Перемогу. І будемо робити все задля Перемоги!

«
Будь-які розмови про «пригнічення» російськомовних мешканців мого міста або про наявність «нацистів» у моєму місті чи в моїй країні — повна дурня, в яку може повірити тільки божевільна людина. До останнього не хотіла вірити, що Росія задля втілення амбіцій свого президента під прикриттям цих видуманих приводів нападе на Україну. Але це сталося.

Ольга Купліванчук

34 роки, маркетолог у Галереї сучасного мистецтва Green Hill Gallery, м. Берлін (Німеччина)

Моє дитинство та шкільні роки минули в місті Комсомольськ-на-Амурі, що в Росії. Після завершення школи я вступила до Одеського економічного університету в Україні. Мій батько родом з Одеси, тут жили мої бабуся з дідусем. Завжди любила це місто, тому й приїхала сюди й залишилася у ньому після завершення університету. Згодом сюди переїхала вся моя родина. За національністю я — українка, хоча маю російське громадянство і вид на проживання в Україні. Чотири роки тому я вийшла заміж та переїхала жити в Німеччину до

чоловіка. Він родом з Харкова і на той час вже кілька років працював у Берліні.

Я вивчила німецьку й зараз маю цікаву роботу в Берліні. У цьому місті велика українська діаспора й дуже багато студентів та програмістів з України. До речі, мій чоловік також програміст. Більшість наших друзів тут також українці. В Німеччині багато громадських організацій та спільнот, які заснували українці.

За тиждень до початку війни я була в Одесі — навідала маму, аби привітати з ювілеєм. Уже тоді надходили повідомлення про можливий напад на Україну з боку Росії не лише з боку іноземних розвідок, а й українських політиків та військових, але в Одесі про це більше жартували. Це ж столиця гумору! Місто спокійно жило своїм життям — так мені здавалося. Зранку 24 лютого, коли я побачила новину про бомбардування України, спочатку сприйняла її як дурний жарт. Все чекала, що це виявиться якоюсь помилкою. На превеликий жаль це був не жарт і не помилка!

Нам всім було дуже страшно за своїх рідних. Мої друзі з різних міст України: з Києва, з Рівного, з Харкова. Пам'ятаю, як ми зібралися разом в той день, плакали й не розуміли, що відбувається — був шок. Наступного дня в Берліні почалися демонстрації українців і всіх, хто нас підтримував. У неділю 27 лютого в Берліні відбулась найбільша в Європі демонстрація проти війни в Україні — на неї вийшли майже півмільйон людей. Ходила на всі демонстрації, але відчувала себе розгубленою: я мала щось робити!..

Так сталося, що з початком бойових дій до нас почали звертатися друзі та родичі з проханням про допомогу з придбання броньованих жилетів, шоломів, тепловізорів та іншої військової амуніції, якої в Україні не вистачало. Ми почали допомагати, спершу відкривши кампанію збору коштів для моєї подруги. Оскільки кошти збирала приватна особа, то максимально можна було зібрати двадцять тисяч євро. Ці кошти ми зібрали дуже швидко, всього за три дні. Ми розсилали інформацію про збір коштів для допомоги українцям серед своїх друзів і знайомих. На четвертий день я відкрила новий рахунок для збору коштів.

Ми не знали, де купувати амуніцію та техніку для військових і зверталися до різних людей, які могли в цьому допомогти. І нам допомагали. Ми знаходили броньовані жилети в Саксонії, нам їх привозили з Великої Британії, подруга особисто купувала їх у Швейцарії. Нам всі йшли назустріч і намагалися допомогти. Підтримка України в Європі зараз дуже сильна. Навіть німці, найбільш педантична нація, інколи заплющували очі, що ми не маємо певних дозволів і продавали такі необхідні для військових каски.

У цій діяльності ми знайшли сенс. Завдяки їй ми не впадаємо у відчай, а щось робимо, аби зберегти життя захисників України, щоб наблизити перемогу. Допомагаючи військовим і територіальній обороні, ми не відчуваємо себе безпомічними та безпорадними в ситуації, що склалася, — навпаки, стаємо учасниками світової підтримки нашої країни, й не тільки на словах.

Я бачу, як змінилися настрої щодо України та українців у німців, насамперед, у звичайних громадян. Пересічні берлінці виходили зустрічати українські потяги з біженцями та селили їх у себе вдома. Українська культура та українська історія нині дуже популярні в Німеччині. У книжкових магазинах на полиці, де зазвичай кладуть бестселери, зараз книжки виключно про Україну німецькою мовою. Поступово змінюється також ставлення до України в німецьких політиків. Якщо спершу Німеччина відмовлялася постачати Україні озброєння, то наразі вона є третьою в рейтингу постачальників зброї. Змінюється також позиція Німеччини і до торговельних відносин з Росією. Звісно не так швидко, як хотілося б, але крига скресла.

Вважаю, що як нація Україна вже перемогла в цій війні. Бачення України світом, її роль у світі змінилися. Якщо до 2014 року багато європейців не знали про Україну, то після нашої країни почали впізнавати. Після 24 лютого 2022 року вже немає в світі людини або дитини, яка не знала б, як виглядає український прапор і де розташована Україна. На жаль, усі ці зміни далися Україні страшною ціною. Надто дорогою ціною.

« Я бачу, як змінилися настрої щодо України та українців у німців, насамперед, у звичайних громадян. Пересічні берлінці виходили зустрічати українські потяги з біженцями та селили їх у себе вдома... Якщо спершу Німеччина відмовлялася постачати Україні озброєння, то наразі вона є третьою в рейтингу постачальників зброї. Змінюється також позиція Німеччини і до торговельних відносин з Росією. Звісно не так швидко, як хотілося б, але крига скресла. »

Ірина Ратцке-Рибак

56 роки, психологиня, супервізорка, психоаналітичниця, групаналітичниця, терапевтка, голова Секції Психоаналітичної Психотерапії пар і сім'ї Асоціації Психотерапевтів і Психоаналітиків України, м. Регенсбург (Німеччина)

Нинішні події — свого роду портал або перехід крізь вогонь. Сподіваюсь, у наше незалежне та щасливе майбутнє...

Від початку повномасштабного вторгнення навали на нашу землю ми продовжували працювати, ми з колегами разом. Вже на третій день провели планову супервізію. Насправді

вона мала відбутися за планом, але того дня ми її провели з упертою завзятістю: інтуїтивно й емоційно не дали загартуванню руйнувати наші плани. Вже пізніше роздумували про те, що безперервність — це частина психічного здоров'я, а нам важливо було його вберегти задля подальших великих випробувань. Ми ж група фахівців психологів і психотерапевтів психодинамічних напрямків і в майбутньому доведеться допомагати чи рятувати понівечені психіки та душі. Тоді ми навіть не уявляли, які саме випробування на нас чекатимуть. Імовірно, це був тест на людяність.

Після пандемії стало очевидно, що світ вже ніколи не буде таким, як раніше. Було важкувато. Мабуть, життя вирішило прискоритись під час переходу до нового світу, змінюючи реальність. На жаль, воно відбувається занадто пришвидшено й болюче.

У Другу світову війну, а в радянській історіографії «Отечественную», люди вмирали під гаслом «За Родину!». Ми за свою Батьківщину будемо виживати! Жити довго й щасливо... Бо ми рятуємо Життя. Саме так, з великої літери! Допомагаємо задля змін, яких прагнемо. Це війна не лише за нашу свободу та незалежність, а відстоювання демократичних цінностей, людино-центричних соціальних стосунків, можливо, навіть якоїсь частини людської природи.

Зміни відбуваються на декількох рівнях одночасно.

На індивідуальному або найближчому, так би мовити, рівні. Від жаклих злочинів над людським тілом до потужних героїчних захистів своїх близьких, інших незнайомих людей і навіть тварин. По-новому розкрились особистісні якості, риси характеру, таланти, нагадали про себе невіршені та призабуті проблеми. Цей процес самопізнання триває. Ми десь всередині шляху пізнання себе на рівні малої групи або найближчого оточення — наших родин, родичів, друзів та знайомих. З'явилися нові несподівані зв'язки й зруйнувалися старі, або навпаки повернулися люди, про яких ми вже давно й не думали.

Важливішим стає емоційний рівень — нове життя проростає до нового світу болісно, але зберігаючи контакт із минулим. Як і має бути в здоровій психіці, зокрема в сімейній.

Наступний рівень — соціальний а саме велика група й дальнє оточення. Часто ми чули дуже щирі слова про любов до України під час першого жакливого загартування — Майдану. Нині це вже спільні дії в єдиній душевній інтенції, тобто прориві. За ці вісім років війни в Україні ми вже засвоїли інтелектуальний рівень, зрозуміли навіщо нас прийшли вбивати — традиції, державність, національне єднання без національної вродженої ознаки. Українці — це стан волелюбної душі різних національностей. Це — державна ідентичність з переосмисленням історії та сьогодення, а також боротьби за майбутнє. У цьому нам допомагають конкретні люди та країни.

«
У Другу світову війну, а в радянській історіографії «Отечественную», люди вмирали під гаслом «За Родину!». Ми за свою Батьківщину будемо виживати! Жити довго й щасливо... Бо ми рятуємо Життя!.. Це війна не лише за нашу свободу та незалежність, а відстоювання демократичних цінностей, соціальних людських стосунків, можливо, навіть якоїсь частини людської природи.

Є ще вищий рівень — світовий або глобальний, тобто інтуїтивний, духовний рівень у відчутті всесвітніх процесів. Колективна Душа за Юнгом. Від перших днів цього жакиття я та мої колеги отримували слова підтримки з усього світу. З Європи ця підтримка відчувалась якось природньо, бо вони поруч біля нас. Ми утримували небезпеку, що навалилась на нас, а могла б вилитись смолою з пекла на них... Люди з далеких куточків планети нам співчували й підтримували в найрізноманітніший спосіб. Це зворушує й надихає водночас. Це вже згодом ми й наші колеги з усього світу заклали від жаху: Буча, Ірпінь, Чернігів, згодом Маріуполь, Харків та багато інших сіл і міст... Це спільний біль, такий нестерпний, що плакати разом немає більше сил. Лишається тільки зазирати в очі й душі, мовчки запитуючи: «Як ти?».

«
У нас є ще одна людська функція і можливість — стати свідком світової історії, що складається з наших «маленьких» історій.

Звісно, що на кожному рівні людина задіяна з усіма якостями і функціями як цілісна особистість, але за певних обставин щось активізується, а щось пригнічується. Наразі функціонують і формуються нові групи взаємопідтримки, де можна докладно розібратися з тим, що з нами відбувається. Бо ми вже стали не просто свідками, а творцями світової історії, що складається з наших «маленьких» персональних історій.

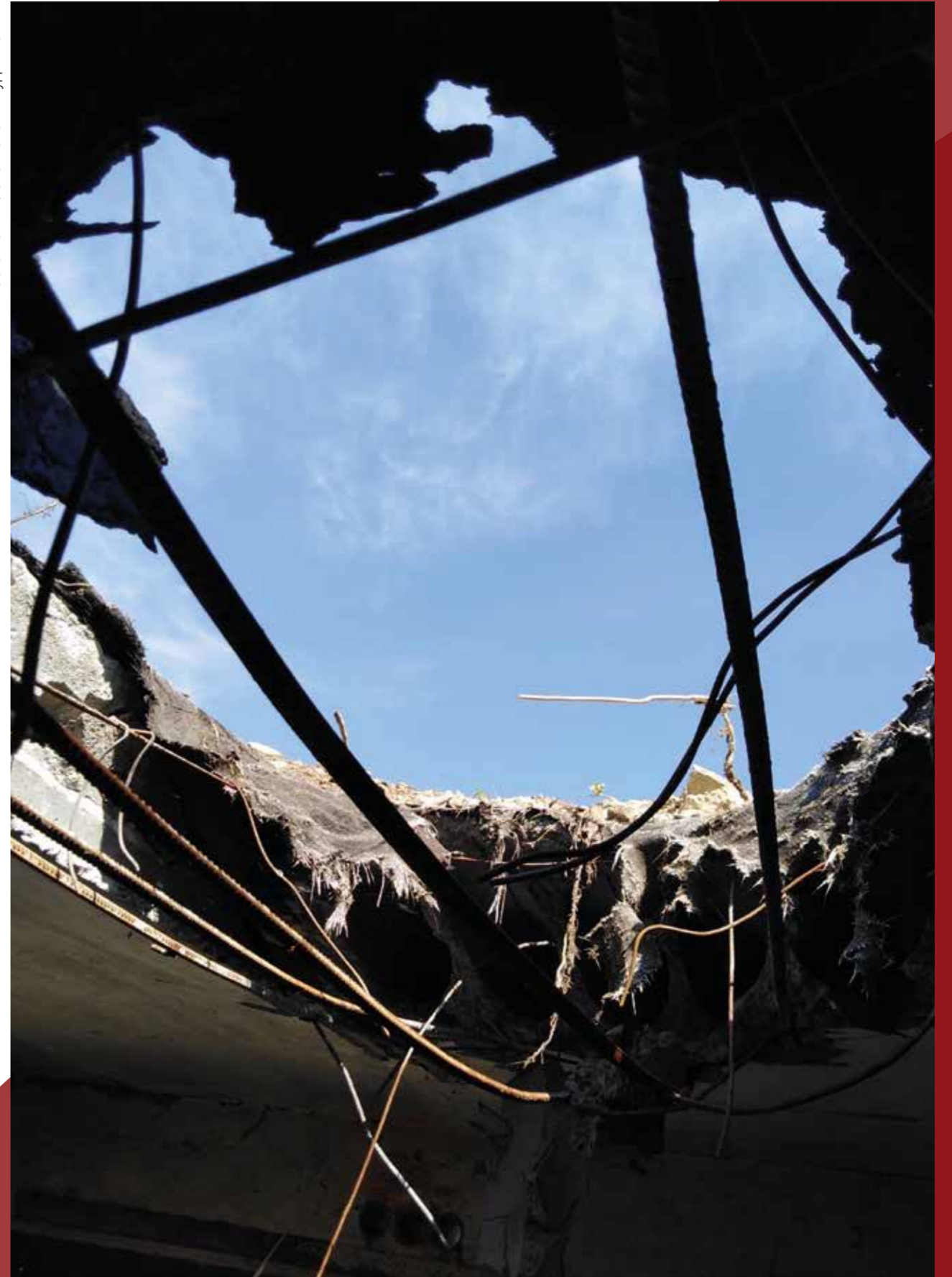

РОЗДІЛ ІХ. Розорені гнізда

*Мій рідний дім -
То місто золоте!
Колиска і мистецтва, і науки.
Немає в світі місць, де б не були
Відомі наші вироби та руки.*

Юрій Тригубенко

м. Гостомель. Фото Наталії Будинкевич.

Наталія Будинкевич

**45 років, м. Гостомель
(записано Іриною Лилик)**

Ми зустрілися з Наталією в м. Хасселт (Бельгія). Це велике місто, що розташоване між моїм тимчасовим прихистком та містом, в якому знаходиться коледж, що запросив її дочку працювати над курсовим проєктом в рамках співпраці навчальних закладів Бельгії та України. В Україні ми з Наталією співпрацювали й полюбили зустрічатися поза офісом. Зазвичай зустрічалися в кав'ярні та між обговоренням робочих питань спілкувалися на інші теми.

Але у Хасселті зустрілися не ті дві успішні та усміхнені жінки, якими ми були у Києві. Ми обидві виглядали втомленими, були в одязі з чужого плеча, адже виїхали з Батьківщини у лютому без літніх речей, а головне – в очах читались втома, безвихідь та надія одночасно. Цього разу ми також зустрілися для обговорення в тому числі робочих завдань, адже Наталія наступного дня вирушала до України. За традицією ми знайшли затишну кав'ярню й розмовляли про нас і про війну.

24 лютого мені зателефонував хлопець дочки Насті, яка попросила його забрати мене та бабусю до неї до Львова машиною. Я сперечалась. Зовсім не хотіла та не планувала нікуди їхати. Хлопець емоційно переконував. Він розповідав про аеропорт, про військову частину, про небезпеку, адже вторгнення Росії почалося з нападу на військовий аеродром, що знаходився в Гостомелі. Зрештою, я погодилась. Ввечері ми всі зібралися на вечерю у моєї мами в Ірпені, за якою ми мали намір спланувати наші подальші кроки. На вечерю ще відлучився з військкомату, в якому зранку перебував, мій брат Микола. Він не знав, куди їх направлять, але зайшов додому на годинку зібрати речі. Говорив, що їх навчатимуть. Казав, щоб ми не переживали, що їх живим щитом під Києвом не виставлять....

Зранку 25 лютого ми виїхали до Львова. Варшавська траса була вщент забита машинами. За дві годин ми доїхали лише до села Мотижин, де знаходився батьківський дім моєї мами. За рік чи два до війни в нашому селі відкрився Добропарк, куди помилуватися тюльпанами приїздив мало не весь Київ і область. Але через страшні злочини, вчинені росіянами, про це село за 30 кілометрів від Києва наразі знає весь світ...

Ми вирішили, що в Мотижині буде досить безпечно, оскільки ніяких великих промислових та військових об'єктів тут немає. Так само розмірковували й інші люди, які виїхали цілими сім'ями з київських квартир до батьківських хат. Майже в кожному дворі стояло по два-три автомобілі. Так люди хотіли перечекати страшні дні, адже в деяких районах Києва вже точилися вуличні бої.

Але село окупували російські війська, катували та розстрілювали мирне населення. Оскільки зникли електрика та зв'язок, у нас не було інформації, яка б допомогла вирішити, чи їхати під кулями в невідоме чи перечекати. А для багатьох то виявилось доленосним рішенням. На щастя, моя подруга вірно оцінила ситуацію. Їй пощастило вирватися з окупації та вивезти нас до Львова.

Тоді я думала, що повернуся за тиждень-два, тому не взяла майже нічого з речей. Але ми залишилися на заході України аж до кінця березня. Коли я почула звістку, що Гостомель вже звільнений, і закінчилася майже тижнева комендантська година, протягом якої волонтери з усієї України допомагали прибрати наше місто, я відразу поїхала додому. Я дуже хотіла знайти брата, який не виходив на зв'язок з 27 лютого, і ми ніяк не могли про нього нічого дізнатися ні через військкомат, з яким не було зв'язку, ні через канали пошуку рідних, ні через соціальні мережі.

Шлях додому був нелегким – потяг Львів-Київ затримався більше ніж на три години, тому що в той день було влучання ракет в залізничну інфраструктуру; але пощастило з поїздом метро в Києві, який я чекала всього декілька хвилин (у ті дні вони курсували раз на годину). Далі я пішки йшла від метро до траси по майже порожньому Києву, коли зустріла знайомого на машині, якого років п'ять до того не бачила. Він довів мене до сумнозвісного мосту на Романівці, де так драматично проходила евакуація... Міст вже відбудовували, повним ходом працювала техніка, був присутній мер Ірпеня Олександр Маркушин і Петро Порошенко, тому у мене таке медійне вийшло повернення з фотографуванням, майже фотосесія.

Моє місто було важко упізнати, як і мою домівку. Хоча, можна сказати, що мені пощастило – моя квартира вціліла. Вона була відкрита і пограбована. Я мешкаю на першому поверсі. Тому, розбивши вікно в квартиру, туди змогли потрапити і відкрити двері з середини. Це в довоєнному житті двері в квартиру давали відчуття, що твій дім – то твоя фортеця. В новій реальності моє родинне «гніздо» було сплюндроване – на підлозі валялося розбите скло, повно недопалків і пляшок з-під алкоголю (до речі, крім випитого з мого бару, була купа пустих пляшок з-під міцного алкоголю, очевидно з інших квартир... Багатьох своїх речей я не дорахувалась – одягу, косметики, біжутерії... В коридорі стояли ще коробки з речами – там були накидані і мої, і чужі речі. Мабуть, збирали подарунки для своїх дружин, та не встигли забрати із собою.

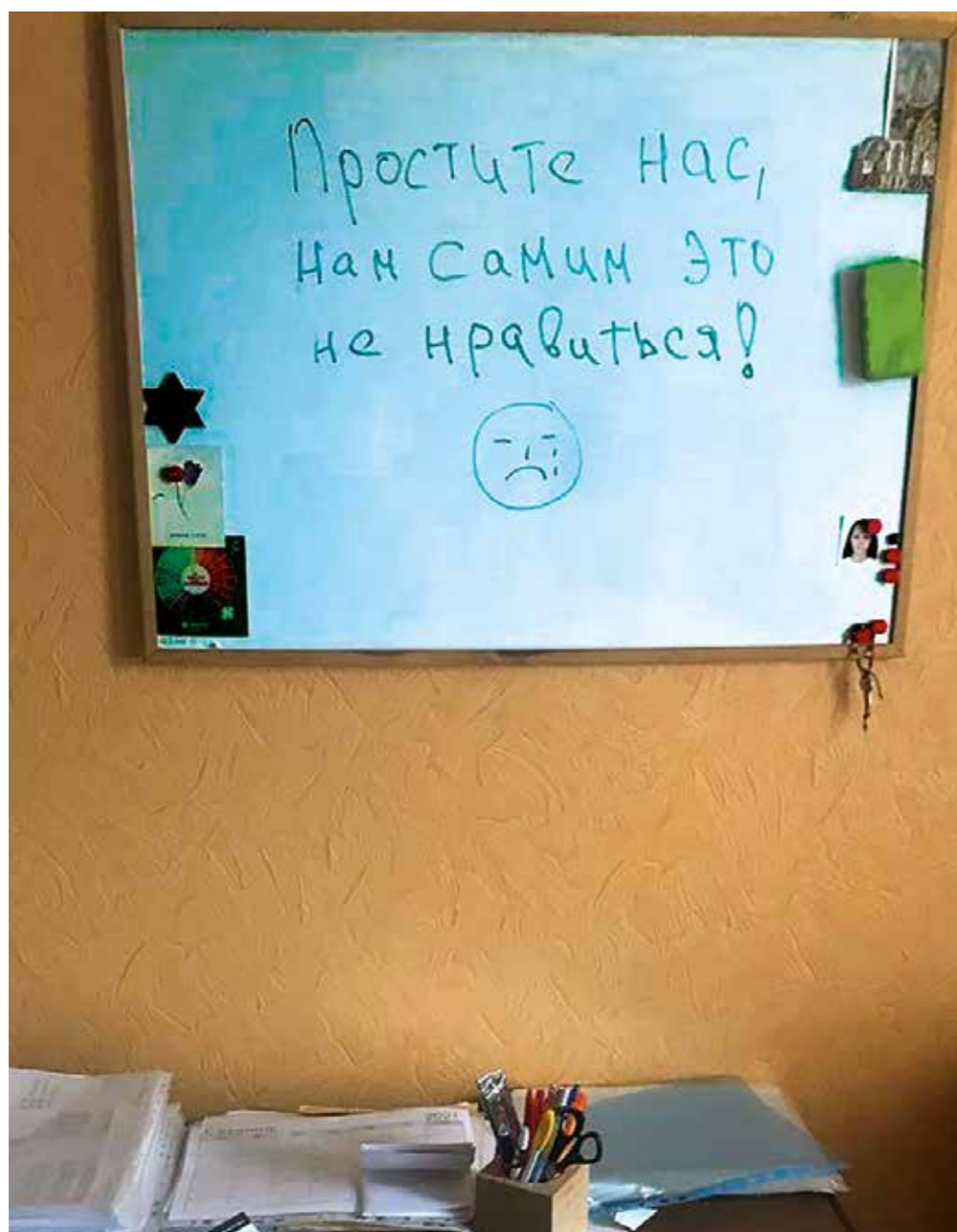
Я до війни дуже любила купувати парфуми, особливо в дьюті-фрі, коли поверталася з відпуски. Парфуми були складені в косметичку. Звичайно, вона зникла.

Взагалі, моя домівка стала брудною та занехаяною. До речі, мені на дошці для нотаток лишили напис: «Простите нас. Нам самим это не нравится!».

Через три дні я знову була у Львові та подала до поліції заяву про зникнення людини. Ще через два дні нас повідомили, що брат загинув. Ми знову поїхали додому, але тепер вже всією родиною, щоб попрощатися та поховати. Брат загинув на третій день війни, на перехресті Ірпінь-Гостомель, захищаючи два важливі для нього міста в складі територіальної оборони Ірпеня. Пряме потрапляння кулі в серце. Бронжилети на той момент їм ще не видали. Так закінчилася його війна...

На 51-й день війни ми змогли його поховати в Мотижині. Добре, що ми хоч отримали його цілим. В моргах багато загиблих просто складених з різних частин тіла, невпізнаних...

Коли ми прощалися, я сказала, що дуже хочу додому. Вона відповіла: «Я розумію. Ви хочете в своє минуле життя, в свій дім, але минулого життя вже немає, ваш дім та, зрештою, й Україна, й ми з Вами змінилися».

*Деякі українки та українці
вже почали повертатися
до своїх розорених домівок.
Їхні історії ми розкажемо
згодом...*

м. Буча. Фото Дмитра Ларіна. З дозволу інтернет-ЗМІ «Українська правда».

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

- COVID-19** – інфекційна хвороба, яку спричиняє вірус SARS-CoV-2
- IT-армія** – спільнота українських IT-спеціалістів, створена наприкінці лютого 2022 року для нейтралізації ворога в інформаційному та кіберпросторі після початку російського вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року
- HR-відділ** – відділ по роботі з персоналом (human resources)
- NFT** – невзаємозамінний токен (non-fungible token), особливий тип криптовалюти, який є незамінним, на відміну від більшості криптовалют та багатьох мережевих або службових токенів
- АТО** – антитерористична операція на сході України – комплекс військових та спеціальних організаційно-правових заходів українських силових структур, спрямований на протидію діяльності незаконних російських та проросійських збройних формувань у війні на сході України.
- ЗВО** – заклад вищої освіти
- ЗМІ** – засоби масової інформації
- ЗНО** – зовнішнє незалежне оцінювання
- ЗСУ** – Збройні сили України
- КДБ** – Комітет державної безпеки в СРСР
- ЛНР, ДНР** – Луганська та Донецька народні республіки – невизнані в Україні та світі, фіктивні квазідержавні терористичні утворення
- ООН** – Організація Об'єднаних Націй
- ОСББ** – Об'єднання співвласників багатоквартирного будинку
- ППД** – пункт постійної дислокації військової частини
- ППО** – протиповітряна оборона
- СТО** – станція технічного обслуговування
- ТРО** – територіальна оборона (окремий рід сил ЗСУ, на який покладається організація, підготовка та виконання завдань територіальної оборони)

УКЛАДАЧКИ

Олена Бучинська, кандидатка економічних наук, доцент кафедри маркетингу ім. А.Ф. Павленка Київського національного економічного університету ім. В. Гетьмана

Олена Давліканова, докторка філософії, координаторка проектів Представництва Фонду ім. Фрідріха Еберта

Ірина Лилик, президентка ГО «Українська Асоціація Маркетингу», кандидатка економічних наук, доцент

Оксана Яшкіна, докторка економічних наук, професорка кафедри маркетингу Національного університету «Одеська політехніка»

Щира подяка всім, хто допомагали збирати історії та підготували збірку до друку: виданню «Волинські Новини», журналістці Марині Петік та виданню OBOZREVATEL, волонтерці Олені Вінницькій, журналістці Олесі Біді та виданню Hromadske, Інні Малевич, ВМС ЗС України, Любові Стаценко, Людмилі Долгоновській, Ларисі Компанцевій, Тетяні Забаштанській, Тетяні Мехед, «Суспільне Чернігів», Наталії Савицькій, Анні Мілашевич, Любові Стаценко, Олені Коноваловій, Станіславу Луніну, Алі Хайтліній, Олесі Магеровській, а також Мирославі Косар. Окрема подяка Севгіль Мусаєвій, Дмитру Ларіну, виданню «Українська правда» та КМДА за надання дозволу на використання фотоматеріалів.

У публікації також використано фотографії, надані самими героїнями, їхніми родич(к)ами, а також небайдужими українцями та українками, які стали свідками цих страшних подій.

Погляди, висловлені в цій публікації, не обов'язково відображають погляди Фонду ім. Фрідріха Еберта.

Комерційне використання всіх публікацій та інших матеріалів, виданих Фондом ім. Фрідріха Еберта (ФФЕ), без дозволу заборонено.

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**